

Verneområdestyret for
Oksøy-Ryvingen og
Flekkefjord
landskapsvernområder

Møteinnkalling

Utvalg: Verneområdestyret ORF
Møtested: Flekkefjord, Maritim hotell
Dato: 19.01.2026
Tidspunkt: 09:30

Eventuelt forfall må meldes snarest til verneområdeforvalter.

Saksliste

Utvalgs-saksnr	Innhold	Lukket	Arkiv-saksnr
ST 1/26	Godkjenning av innkalling. Protokoll fra forrige møte er allerede godkjent.		
ST 2/26	Valg av ett medlem som skal underskrive protokollen sammen med styreleder		
ST 3/26	Orienteringssaker		
RS 1/26	Referat saker		
RS 2/26	Ny utsending - høring - endringer i regelverket om miljø- og kulturmiljøkriminalitet		2025/11616
RS 3/26	Ny oversendelse - merknader til sak ST 20/25 - besøksstrategi for Hidraheia - Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder - forvaltningsplan og besøksstrategi		2024/8875
RS 4/26	Klage på vedtak - godkjenning av besøksstrategi - Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder - forvaltningsplan og besøksstrategi		2024/8875
RS 5/26	Spørsmål - møte i rådgivende utvalg 241125 - verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder - rådgivende utvalg		2023/8458
ST 4/26	Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde - Søknad om å kjøre løypespor med løypemaskin/ snøscooter på eksisterende grusvei ved Murane - Kristiansand kommune		2025/12901
ST 5/26	Flekkefjord landskapsvernområde - utsending av forvaltningsplan på høring		2024/8875
ST 6/26	Eventuelt		

ST 1/26 Godkjenning av innkalling. Protokoll fra forrige møte er allerede godkjent.
ST 2/26 Valg av ett medlem som skal underskrive protokollen sammen med styreleder
ST 3/26 Orienteringssaker
RS 1/26 Referat saker

Fra: Postmottak KLD[postmottak@kld.dep.no]

Sendt: 12.11.2025 15:15:35

Til: []

Tittel: Ny utsending - Høring - Endringer i regelverket om miljø- og kulturmiljøkriminalitet

Pga. en inkurie ble denne høringen sendt ut med feil adresseliste i går. Den sendes på nytt med korrekt adresseliste til alle mottakere nå. Vennligst se bort fra gårsdagens oversendelse.

Mvh
Postmottak
Klima- og miljødepartementet

Ifølge liste

Deres ref

Vår ref
25/4039-1

Dato
11. november 2025

Høring – Forslag til endringer i regelverket om miljø- og kulturmiljøkriminalitet

Stortingsmeldingen om Miljøkriminalitet (Meld. St. 19 (2019-2020)) ble levert i 2020. Klima- og miljødepartementet foreslår nå endringer i straffeloven og spesiallovgivningen (havvernloven, lakse- og innlandsfiskloven, viltressursloven, svalbardmiljøloven, kulturminneloven, naturmangfoldloven, motorferdselloven og internkontrollforskriften) som følger opp konkrete tiltak fra stortingsmeldingen.

Stortingsmeldingen om miljøkriminalitet presenterte en helhetlig politikk for å styrke innsatsen mot miljøkriminalitet nasjonalt og internasjonalt og dermed redusere den negative påvirkningen miljøkriminalitet har på klima og miljø, på tvers av ulike sektorer. Et viktig formål med meldingen var også å sette miljøkriminalitet på dagsorden og å bidra til økt kunnskap, forståelse og engasjement rundt miljøkriminalitet.

Forslagene i høringsnotatet søker å styrke den strafferettslige forfølgningen av miljø- og kulturmiljøkriminalitet blant annet ved at strafferammene heves. Departementet foreslår endringer i ordlyden i straffeloven § 242. I notatet foreslås det også endringer i sektorregelverket for å sikre at det kan drives effektiv kontroll og reageres tilstrekkelig på overtredelser av miljøregelverket.

Høringssvar sendes inn ved å bruke skjemaet for høringssvar på <https://www.regjeringen.no/id3118045/>. Ved tekniske problemer kan innspill, med referanse 25/4039, i stedet sendes på e-post til postmottak@kld.dep.no.

Fristen for å sende inn innspill er **25. februar 2026**.

Postadresse
Postboks 8013 Dep
0030 Oslo
postmottak@kld.dep.no

Kontoradresse
Kongens gate 20
www.kld.dep.no

Telefon*
22 24 90 90
Org.nr.
972 417 882

Avdeling
Naturforvaltningsavdelingen

Saksbehandler
Ella Stormo
22 24 58 58

Liste over høringsinstanser følger vedlagt. Høringsinstansene bør vurdere om saken skal sendes til eventuelle underliggende etater eller tilsluttede virksomheter eller samarbeidende organisasjoner.

Alle som ønsker det kan uttale seg, selv om de ikke er oppført på listen over høringsinstanser.

Høringsuttalelsene er offentlige etter offentleglova og blir publisert på regjeringen.no.

Med hilsen

Lindis Nerbø (e.f.)
Avdelingsdirektør

Ella Stormo
rådgiver

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer

Adresseliste

Advokatforeningen	Kristian Augusts gate 9	0164	Oslo
Agder fylkeskommune	Postboks 788 Stoa	4809	ARENDAL
Agder politidistrikt			
Agder statsadvokatembete			
Akershus fylkeskommune	Postboks 1200 Sentrum	0107	OSLO
Alstahaug kommune	Rådhuset	8805	SANDNESSJØEN
Alta kommune	Postboks 1403	9506	ALTA
Alvdal kommune		2560	ALVDAL
Alver kommune	Postboks 4	5906	FREKHAUG
Anárjohka nasjonalparkstyre			
Andøy kommune	Postboks 187	8483	ANDENES
Animalia	Postboks 396 Økern	0513	Oslo
Arbeids- og inkluderingsdepartementet	Postboks 8019 Dep	0030	OSLO
Arbeidstilsynet	Postboks 4720 Torgarden	7468	Trondheim
Aremark kommune		1798	AREMARK
Arendal kommune	Serviceboks 650	4809	ARENDAL
Arkeologisk museum, Universitetet i Stavanger		4036	Stavanger
Arkitektur- og designhøgskolen			
Arkivverket			
Artsdatabanken		7491	Trondheim
Asker kommune	Katrineåsveien 20	3440	RØYKEN
Askvoll Kommune	Boks 174	6988	ASKVOLL
Askøy kommune	Postboks 323	5323	KLEPPESTØ
Asplan Viak AS	Postboks 24	1300	Sandvika
Aukra kommune		6480	AUKRA
Aure kommune		6690	AURE
Aurland kommune		5741	AURLAND
Aurskog-Høland kommune	Rådhusveien 3	1940	BJØRKELANGEN
Austevoll kommune		5392	STOREBØ
Austrheim kommune	Sætremarka 2	5943	AUSTRHEIM
Averøy kommune	Bruhagen	6530	AVERØY
Avfall Norge	Øvre Vollgate 6	0158	Oslo
Balsfjord kommune	Rådhuset	9050	STORSTEINNES
Bamble kommune	Rådhuset	3970	LANGESUND

Bane NOR SF	Postboks 4350	2308	Hamar
Bardu kommune	Postboks 401	9365	BARDU
Barne- og familiedepartementet	Postboks 8036 Dep	0030	OSLO
Beiarn kommune	Postboks 25	8118	MOLDJORD
Bellona			
Bergen kommune	Postboks 7700	5020	BERGEN
Berlevåg kommune	Torget 4	9980	BERLEVÅG
Bindal Kommune	Rådhuset	7980	TERRÅK
Bioteknologirådet	Stortingsgata 10	0161	Oslo
Birdlife Norge			
Birkenes kommune	Postboks 115	4795	BIRKELAND
Bivdi Sjøsamisk fangst- og fiskeriorganisasjon			
Bivdu	Gardak	9845	Tana
Bjerkreim kommune	Postboks 17	4389	VIKESÅ
Bjørnafjorden kommune	Postboks 24	5649	EIKELANDSOSEN
Blåfjella-Skjækerfjella- Lierne nasjonalparkstyre			
Bodø kommune	Postboks 319	8001	BODØ
Bokn kommune	Boknatunvegen 13	5561	BOKN
Boligbyggelaget USBL	Postboks 8944 Youngstorget	0028	Oslo
Bredalsholmen Dokk og Fartøyvernssenter			
Breheimen nasjonalparkstyre			
Bremanger kommune	Postboks 104	6721	SVELGEN
Brønnøy kommune	Rådhuset	8905	BRØNNØYSUND
Buskerud fylkeskommune	Postboks 3563	3007	DRAMMEN
Bygg og Bevar	Postboks 7187 Majorstuen	0307	Oslo
Byggfakta AS	Postboks 1024	1510	Moss
Byggmesterforbundet	Postboks 5475 Majorstuen	0305	Oslo
Bygland kommune		4745	BYGLAND
Bykle kommune		4754	BYKLE
Bærum kommune		1304	SANDVIKA
Bø kommune	Rådhuset	8475	STRAUMSJØEN
Bømlo kommune		5430	BREMNES
Børgefjell nasjonalparkstyre			
Båtsfjord kommune	Postboks 610	9991	BÅTSFJORD

Fellesforbundet	Postboks 9199 Grønland	0134	Oslo
Finansdepartementet	Postboks 8008 Dep	0030	OSLO
Finnmark fylkeskommune	Postboks 701	9815	VADSØ
Finnmark politidistrikt			
Finnmarkseiendommen			
Fiskebåt	Røysegata 15	6003	Ålesund
Fiskeridirektoratet	Postboks 185 Sentrum	5804	Bergen
Fitjar kommune	Postboks 83	5418	FITJAR
Fjaler kommune	Postboks 54	6961	DALE I SUNNFJORD
Fjord kommune	Olavsgata 10	6210	VALLDAL
Flakstad kommune	Rådhuset	8380	RAMBERG
Flatanger kommune	Postboks 24	7770	FLATANGER
Flekkefjord kommune	Kirkegaten 50	4400	FLEKKEFJORD
Flesberg kommune		3623	LAMPELAND
Flå kommune		3539	FLÅ
Folgefonna nasjonalparkstyre			
Folkehelseinstituttet	Postboks 4404 Ny dalen	0403	Oslo
Folldal kommune	Nyberg	2580	FOLLDAL
Foreningen fredet	Gammel Kleppe	2680	Vågå
Fornybar Norge	Postboks 7184 Majorstuen	0307	Oslo
Forskningsstiftelsen Fafo	Postboks 2947 Tøyen	0608	Oslo
Forsvaret			
Forsvarsbygg	Postboks 405 Sentrum	0103	Oslo
Forsvarsdepartementet	Postboks 8126 Dep	0032	OSLO
Fortidsminneforeningen	Dronningens gate 11	0152	Oslo
Forum for miljøteknologi	Kristinelundveien 6	0268	Oslo
Forum for natur og friluftsliv	Nedre Slottsgate 25	0157	Oslo
Forum for utvikling og miljø	Storgt 11	0155	Oslo
Forvaltningsstyret for Trillemarka-Rollagsfjell naturresevat			

Framtiden i våre hender	Mariboës gate 8	0183	Oslo
Fredrikstad kommune	Postboks 1405	1602	FREDRIKSTAD
Friluftslivets fellesorganisasjon			
Friluftsrådenes landsforbund	Eyvind Lyches vei 23 B	1338	Sandvika
Frogn kommune	Postboks 10	1440	DRØBAK
Froland Kommune	Osedalen	4820	FROLAND
Frosta kommune	Alstad	7633	FROSTA
Frøya kommune	Postboks 152	7261	SISTRANDA
Fyresdal kommune		3870	FYRESDAL
Færder kommune	Postboks 250	3163	NØTTERØY
Færder nasjonalparkstyre			
Gamvik kommune	Postboks 174	9770	MEHAMN
Gartnerhallen SA	Postboks 111	0614	Oslo
	Alnabru		
Gausdal kommune		2651	ØSTRE GAUSDAL
Gildeskål kommune	Postboks 54	8138	INNDYR
Giske kommune	Rådhuset	6050	VALDERØY
Gjemnes kommune	Kommunehuset	6631	BATNFJORDSØRA
Gjerdrum kommune	Postboks 10	2024	GJERDRUM
Gjerstad kommune		4980	GJERSTAD
Gjesdal kommune	Rittedalen 1, Storahuset	4330	ÅLGÅRD
Gjøvik kommune	Serviceboks	2810	GJØVIK
Gloppen kommune		6823	SANDANE
Gol kommune	Gamlevegen 4	3550	GOL
Gran kommune	Rådhusvegen 39	2770	JAREN
Grane kommune		8680	TROFORS
Gratangen kommune		9470	GRATANGEN
Greenpeace	Postboks 33	0412	Oslo
	Torshov		
Grimstad kommune	Serviceboks 503	4898	GRIMSTAD
Grong kommune	Postboks 162	7870	GRONG
Grue kommune		2260	KIRKENÆR
Gulen kommune		5966	EIVINDVIK
Hadsel kommune	Rådhuset	8452	Storkmarknes
Halden kommune	Postboks 150	1751	HALDEN
Hallingskarvet nasjonalparkstyre			
Hamar kommune	Postboks 4063	2306	HAMAR
Hamarøy kommune	Marie Hamsuns vei 3	8294	HAMARØY

Hammerfest kommune	Postboks 1224	9616	HAMMERFEST
Haram kommune	Postboks 33	6282	BRATTVÅG
Hareid kommune	Hareid rådhus	6060	HAREID
Harstad kommune	Postmottak	9479	HARSTAD
Hasvik kommune	Fjellvn 6	9593	BREIVIKBOTN
Hattfjelldal kommune	O.T. Olsens vei 3 A	8690	HATTFJELLDAL
Haugesund kommune	Postboks 2160	5504	HAUGESUND
Havforskningsinstituttet	Postboks 1870 Nordnes	5817	Bergen
Hedmark og Oppland statsadvokatembete			
Heim kommune	Trondheimsveien 1	7200	KYRKSÆTERØRA
Helse- og omsorgsdepartementet	Postboks 8011 Dep	0030	OSLO
Hemnes kommune	Sentrumsveien 1	8646	KORGEN
Hemsedal kommune		3560	HEMSEDAL
Herøy kommune	Silvalveien 1	8850	HERØY
Herøy kommune	Postboks 274	6099	FOSNAVÅG
Hitra kommune	Rådhusveien 1	7240	HITRA
Hjartdal kommune		3692	SAULAND
Hjelmeland kommune	Kommunehuset	4130	HJELMELAND
Hol kommune		3576	HOL
Hole kommune	Hole Herredshus	3530	RØYSE
Holmestrand kommune	Postboks 312	3081	HOLMESTRAND
Holtålen kommune		7380	ÅLEN
Hordaland, Sogn og Fjordane statsadvokatembete			
Horten kommune	Postboks 10	3191	HORTEN
Hurdal kommune	Rådhuset	2090	HURDAL
Hustadvika kommune	Tingplassen 1	6440	ELNESVÅGEN
Hvaler kommune		1680	SKJÆRHALLEN
Hyllestad kommune		6957	HYLLESTAD
Hægebostad kommune		4595	TINGVATN
Høgskolen i Innlandet	Postboks 400	2418	Elverum
Høgskolen i Sørøst-Norge	Postboks 235	3606	Kongsberg
Høyanger kommune	Postboks 159	6991	HØYANGER
Høylandet kommune		7977	HØYLANDET
Hå kommune	Postboks 24	4368	VARHAUG
Ibestad kommune	Rådhuset	9450	HAMNVIK
Inderøy kommune	Vennalivegen 37	7670	INDERØY

Indre Fosen kommune	Rådhusveien 13	7100	RISSA
Indre Østfold kommune	Postboks 34	1861	TRØGSTAD
Innlandet fylkeskommune	Postboks 4404	2325	HAMAR
	Bedriftsenteret		
Innlandet politidistrikt			
Iveland kommune	Birketveit	4724	IVELAND
Jevnaker kommune	Postboks 70	3521	JEVNAKER
Jomfruland nasjonalparkstyre			
Jostedalsbreen nasjonalparkstyre			
Justis- og beredskapsdepartementet	Postboks 8005 Dep	0030	OSLO
Karasjok kommune	Rådshusg 4	9730	KARASJOK
Karlsøy kommune		9130	HANSNES
Karmøy kommune	Rådhuset	4250	KOPERVIK
Kartverket	Postboks 600 Sentrum	3507	Hønefoss
Kautokeino kommune	Bredbuktnesveien 6	9520	KAUTOKEINO
Kinn kommune	Postboks 294	6701	MÅLØY
Klagenemnda for miljøinformasjon	Miljødirektoratet, Postboks 5672 Torgarden	7485	Trondheim
Klepp kommune	Postboks 25	4358	KLEPPE
Kommunal- og distriktsdepartementet	Postboks 8112 Dep	0032	OSLO
Kommunesektorens organisasjon (KS)	Postboks 1378 Vika	0114	Oslo
Kongsberg kommune	Postboks 115	3602	KONGSBERG
Kongsvinger kommune		2226	KONGSVINGER
Kragerø kommune	Postboks 128	3791	KRAGERØ
Kristiansand kommune	Postboks 4	4685	NODELAND
Kristiansund kommune	Rådhuset Kaibakken 2	6509	KRISTIANSUND N
Krødsherad kommune		3536	NORESUND
Kultur- og likestillingsdepartementet	Postboks 8030 Dep	0030	OSLO
Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo	Postboks 6762 St. Olavs plass	0130	Oslo
Kulturrådet	Postboks 8052 Dep	0031	Oslo

Kunnskapsdepartementet	Postboks 8119 Dep	0032	OSLO
Kvinesdal kommune	Nesgata 11	4480	KVINESDAL
Kvinnherad kommune		5470	ROSENDAL
Kviteseid kommune	Kviteseidgata 13	3850	KVITeseID
Kvitsøy kommune		4180	KVITSØY
Kvæfjord kommune	Bygdeveien 26	9475	BORKENES
Kvænangen kommune	Rådhuset	9161	BURFJORD
Kystrederiene	Postboks 2020 Nordnes	5817	Bergen
Kystskogbruket	Postboks 2501	7729	Steinkjer
Kystvakten	Postboks 800 Postmottak	2617	Lillehammer
Kystverket	Postboks 1502	6025	Ålesund
Kåfjord kommune	Boks 74	9148	OLDERDALEN
La humla suse	Kolstadgata 1	0652	Oslo
Landbruks- og matdepartementet	Postboks 8007 Dep	0030	OSLO
Landbruksdirektoratet	Postboks 8140 Dep	0033	Oslo
Langsua nasjonalparkstyre			
Larvik kommune	Postboks 2020	3255	LARVIK
Lavangen kommune	Nessveien 7	9357	Tennevold
Lebesby kommune	Postboks 88	9790	KJØLLEFJORD
Leirfjord kommune		8890	LEIRFJORD
Leka kommune		7994	LEKA
Lesja kommune		2665	LESJA
Levanger kommune	Postboks 130	7601	LEVANGER
Lier kommune	Postboks 205	3401	LIER
Lierne kommune	Postboks 40	7882	NORDLI
Lillehammer kommune	Serviceboks	2626	LILLEHAMMER
Lillesand kommune	Postboks 23	4791	LILLESAND
Lillestrøm kommune	Postboks 313	2001	LILLESTRØM
Lindesnes kommune	Nordre Heddeland 26	4534	MARNARDAL
Lofotodden nasjonalparkstyre			
Lom kommune	Sognefjellsvegen 6	2686	LOM
Lomsdal-Visten nasjonalparkstyre			
Loppa kommune	Parkveien 1-3	9550	ØKSFJORD

Lopphavet verneområdestyre			
Lund kommune	Moiveien 9	4460	MOI
Lunner kommune	Postboks 94	2713	ROA
Lurøy kommune	Rådhuset	8766	LURØY
Luster kommune	Rådhuset	6868	GAUPNE
Lyngdal kommune	Postboks 353	4577	LYNGDAL
Lyngen kommune	Standv. 24	9060	LYNGSEIDET
Lærdal kommune	Postboks 83	6886	LÆRDAL
Lødingen kommune	Postboks 83	8551	LØDINGEN
Lørenskog kommune	Rådhuset	1470	LØRENSKOG
Løten kommune	Postboks 113	2341	LØTEN
Malvik kommune	Postboks 140	7551	HOMMELVIK
Marker kommune	Postboks 114	1871	ØRJE
Masfjorden kommune		5981	MASFJORDNES
Maskinentreprenørenes forbund	Postboks 505 Sentrum	0105	Oslo
Mattilsynet	Postboks 383	2381	Brumunddal
Melhus Kommune	Rådhusvn 2	7224	MELHUS
Meløy kommune	Postboks 214	8151	ØRNES
Meråker kommune		7530	MERÅKER
Meteorologisk institutt	Postboks 43 Blindern	0313	Oslo
Midtre Gauldal kommune		7290	STØREN
Midtre Nordland nasjonalparkstyre			
Midt-Telemark kommune	Postboks 83	3833	BØ I TELEMARK
Miljødirektoratet	Postboks 5672 Torgarden	7485	Trondheim
Miljøstiftelsen Bellona	Rådhusgata 28	0151	Oslo
Modalen kommune	Postboks 44	5729	MODALEN
Modum kommune	Postboks 38	3371	VIKERSUND
Molde kommune	Rådhusplassen 1	6413	MOLDE
Moskenes Kommune	Rådmannskontoret	8390	REINE
Moss kommune	Postboks 175	1501	MOSS
Motvind Norge			
Møre og Romsdal fylkeskommune	Fylkeshuset	6404	MOLDE
Møre og Romsdal politidistrikt			
Møre og Romsdal statsadvokatembete			

Møysalen			
nasjonalparkstyre			
Målselv kommune		9321	MOEN
Måsøy kommune	Torget 1	9690	HAVØYSUND
Namsos kommune	Stavarvegen	7856	JØA
Namsskogan kommune		7890	NAMSSKOGAN
Nannestad kommune		2030	NANNESTAD
Narvik kommune	Postboks 64	8501	NARVIK
Nasjonalparkstyret for Femundsmarka og Gutulia			
Nasjonalparkstyret for Forollhogna			
Nasjonalparkstyret for Fulufjellet			
Nasjonalparkstyret for Jotunheimen og Utladalen			
Nasjonalparkstyret for Reinheimen			
Nasjonalparkstyret for Reisa nasjonalpark og Ráisduottarháldi			
landskapsvernområde			
Nasjonalparkstyret for Skarvan og Rotdalen og Sylan			
Nasjonalparkstyret for Øvre Dividal nasjonalpark og Dividalen			
landskapsvernområde			
Nasjonalt nettverk for botaniske hager, Naturhistorisk museum	Universitetet i Oslo, Postboks 1172 Blindern	0318	Oslo
Natur og ungdom	Postboks 4783 Sofienberg	0506	Oslo
Naturhistorisk museum, Universitetet i Oslo	Postboks 1172 Blindern	0318	Oslo
Naturvernforbundet Naustdal-Gjengedal verneområdestyre	Mariboegate 8	0183	Oslo
Nes kommune	Postboks 114	2151	ÅRNES
Nesbyen kommune	Kommunehuset	3540	NESBYEN
Nesna kommune	Movegen 24	8700	NESNA
Nesodden kommune	Postboks 123	1451	NESODDTANGEN

Nesseby kommune		9840	VARANGERBOTN
Nissedal kommune		3855	TREUNGEN
Nittedal kommune	Moveien 1	1482	NITTEDAL
NOAH for dyrs rettigheter	Dronningensgate 13	0152	Oslo
Nome kommune	Ringsevja 30	3830	ULEFOSS
Nord universitet	Postboks 1490	8049	Bodø
Nord-Aurdal kommune	Postboks 143	2901	FAGERNES
Nord-Fron kommune	Nedregate 50	2640	VINSTRÅ
Nordkapp kommune	Postboks 403	9751	HONNINGSVÅG
Nordland fylkeskommune	Fylkeshuset	8048	BODØ
Nordland politidistrikt			
Nordland statsadvokatembete			
Nord-Odal kommune		2120	SAGSTUA
Nordre Follo kommune	Postboks 3010	1402	SKI
Nordre Land kommune	Postboks 173	2882	DOKKA
Nordreisa kommune		9156	STORSLETT
Nore og Uvdal kommune		3630	RØDBERG
Norges arktiske universitetsmuseum	Postboks 6050 Langnes	9037	Tromsø
Norges bondelag	Postboks 9354	0135	Oslo
	Grønland		
Norges fiskarlag	Postboks 1233	7462	Trondheim
	Torgarden		
Norges Fjellstyresamband			
Norges Fritids- og Småfiskerforbund			
Norges institusjon for menneskerettigheter			
Norges jeger- og fiskerforbund	Postboks 94	1378	Nesbru
Norges kulturvernforbund	Øvre Slottsgate 2 B	0157	Oslo
Norges kystfiskarlag	Postboks 97	8380	Ramberg
Norges Metallsøkerforening			
Norges miljø- og biovitenskapelige universitet	Postboks 5003 NMBU	1432	Ås
Norges miljøvernforbund	Postboks 593	5806	Bergen
Norges museumsforbund			

Norges skogeierforbund	Postboks 1438 Vika	0115	Oslo
Norges teknisk- naturvitenskapelige universitet (NTNU)		7491	Trondheim
Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE)	Postboks 5091 Majorstuen	0301	Oslo
Norges verdensarv			
Norsk byggtjeneste AS	Postboks 6823 St. Olavs plass	0130	Oslo
Norsk forening for fartøyvern			
Norsk friluftsliv	Nedre Slottsgate 25	0157	Oslo
Norsk gartnerforbund	Schweigaards gate 34 F	0191	Oslo
Norsk industri	Postboks 7072 Majorstuen	0306	Oslo
Norsk institutt for bioøkonomi (Nibio)	Postboks 115	1431	Ås
Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU)	Postboks 736 Sentrum	0105	Oslo
Norsk institutt for naturforskning	Postboks 5685 Torgarden	7485	Trondheim
Norsk institutt for vannforskning	Gaustadalleen 21	0349	Oslo
Norsk kulturarv	Postboks 26	2684	Vågå
Norsk kulturminnefond	Bergmannsgata 17	7374	Røros
Norsk maritimt museum	Bygdøynesveien 37	0286	Oslo
Norsk ornitologisk forening	Sandgata 30 B	7012	Trondheim
Norsk plantevernforening	Spikset	2100	Skarnes
Norsk polarinstitutt	Framsenteret	9296	Tromsø
Norsk villreinsenter Nord	Hjerkinnhusvegen 33	2661	Hjerkinn
Norsk villreinsenter Sør	Møsvannsvegen 1149	3660	Rjukan
Norsk zoologisk forening	Postboks 102 Blindern	0314	Oslo
Norske reindriftsamers landsforbund	Postboks 508	9255	Tromsø

Norske sjølaksefiskere			
Norske sjømatbedrifters landsforening	Postboks 639 Sentrum	7406	Trondheim
NORSKOG	Postboks 123 Lilleaker	0216	Oslo
Notodden kommune	Postboks 193	3672	NOTODDEN
NTNU Vitenskapsmuseet		7491	Trondheim
Nærings- og fiskeridepartementet	Postboks 8090 Dep	0032	OSLO
Næringslivets hovedorganisasjon (NHO)	Postboks 5250 Majorstuen	0303	Oslo
Nærøyfjorden verneområdestyre			
Nærøysund kommune			
Oppdal kommune	Inge Krokannsveg 2	7340	OPPDAL
Orkland kommune	Postboks 83	7301	ORKANGER
Os kommune		2550	OS I ØSTERDALEN
Osen kommune		7740	STEINSDALEN
Oslo kommune	Rådhuset	0037	OSLO
Oslo kommune	Rådhuset	0037	OSLO
Oslo kommune, byantikvaren			
Oslo politidistrikt			
Oslo statsadvokatembete			
OsloMet - storbyuniversitetet	Postboks 4 St. Olavs plass	0103	Oslo
Osterøy kommune		5282	LONEVÅG
Overhalla kommune		7864	OVERHALLA
Politidirektoratet	Postboks 8051 Dep	0031	Oslo
Politi høgskolen			
Porsanger kommune	Rådhuset	9712	LAKSELV
Porsgrunn kommune	Postboks 128	3901	PORSGRUNN
Raet nasjonalparkstyre			
Rakkestad kommune	Pb 264	1891	RAKKESTAD
Rambøll Norge AS	Postboks 427 Skøyen	0213	Oslo
Rana Kommune	Postboks 173	9601	Mo i Rana
Randaberg kommune	Postboks 40	4096	RANDABERG
Rauma kommune		6300	ÅNDALSNES
Regelrådet	Kartverksveien 21	3511	Hønefoss

Regjeringsadvokaten			
Rendalen kommune		2485	RENDALEN
Rennebu kommune	Berkåk	7391	RENNEBU
Riksadvokaten			
Riksantikvaren	Postboks 8196 Dep	0034	Oslo
Rindal kommune		6657	RINDAL
Ringebu kommune	Hanstadgata 2	2630	RINGEBU
Ringerike kommune	Serviceboks 4	3504	HØNEFOSS
Ringsaker kommune	Postboks 13	2380	BRUMUNDDAL
Risør kommune	Postboks 158	4952	RISØR
Rogaland fylkeskommune	Postboks 130 Sentrum	4001	STAVANGER
Rogaland statsadvokatembete			
Rohkunborri nasjonalparkstyre			
Rollag kommune		3626	ROLLAG
Rondane-Dovre nasjonalparkstyre			
Rovviltnemnda region 1			
Rovviltnemnda region 2			
Rovviltnemnda region 3			
Rovviltnemnda region 4			
Rovviltnemnda region 5			
Rovviltnemnda region 6			
Rovviltnemnda region 7			
Rovviltnemnda region 8			
Rælingen kommune	Postboks 100	2025	FJERDINGBY
Rødøy kommune	Postboks 93	8185	VÅGAHOLMEN
Røros kommune	Bergmannsgata 19	7374	RØROS
Røst kommune		8064	RØST
Røyrvik kommune		7898	LIMINGEN
Råde kommune	Rådhuset	1640	RÅDE
SABIMA -	Mariboes gate 8	0183	Oslo
Samarbeidsrådet for biologisk mangfold			
Salangen kommune		9355	SJØVEGAN
Saltdal kommune	Rådhuset	8250	ROGNAN
Sametinget	Ávjovárgeaidnu 50	9730	Karasjok
Samferdselsdepartementet	Postboks 8010 Dep	0030	OSLO

Samnanger kommune		5650	TYSSE
Sande kommune		6084	LARSNES
Sandefjord kommune	Postboks 2025	3247	SANDEFJORD
Sandnes kommune	Postboks 583	4302	SANDNES
Sarpsborg kommune	Postboks 237	1702	SARPSBORG
Sauda kommune	Postboks 44	4201	SAUDA
Seiland/Sievju nasjonalparkstyre			
Sel kommune	Botten	2670	OTTA
	Hansensgate 9		
Selbu kommune	Gjelbakken 15	7580	SELBU
Seljord kommune	Brøløsvegen 13 A	3840	SELJORD
Senja kommune	Postboks 602	9306	FINNSNES
Sigdal kommune	Borgestubakken 2	3350	PRESTFOSS
Siljan kommune	Postboks 16	3749	SILJAN
SINTEF	Postboks 4760	7465	Trondheim
	Torgarden		
Sirdal kommune		4440	TONSTAD
Sjøfartsdirektoratet	Postboks 2222	5509	Haugesund
Sjømat Norge	Postboks 5471	0305	Oslo
	Majorstuen		
Skaun kommune	Rådhuset	7353	BØRSA
Skien kommune	Postboks 3004	3703	Skien
	Handelstorget		
Skiptvet kommune	Storveien 24	1816	SKIPTVET
Skjervøy kommune	Postboks 145-G	9189	SKJERVØY
Skjåk kommune		2690	SKJÅK
Smøla kommune		6570	SMØLA
Snøscooterklubbenes fellesråd			
Snåsa kommune		7760	SNÅSA
Sogndal kommune	Postboks 153	6851	SOGNDAL
Sokndal kommune	Gamleveien 20	4380	HAUGE I DALANE
Sola kommune	Postboks 99	4097	SOLA
Solund kommune	Postboks 73	6921	HARDBAKKE
Sortland kommune	Postboks 117	8401	SORTLAND
Stabbursdalen nasjonalparkstyre			
Stad kommune	Rådhusvegen 11	6770	NORDFJORDEID
Standard Norge	Postboks 252	1326	Lysaker
Stange kommune	Postboks 214	2336	STANGE
Statens arbeidsmiljøinstitutt	Postboks 8149	0033	Oslo
	Dep		

Statens vegvesen, Vegdirektoratet	Postboks 8142 Dep	0033	Oslo
Statistisk sentralbyrå	Postboks 2633 St. Hanshaugen	0131	Oslo
Statsbygg	Postboks 8106 Dep	0032	Oslo
Statsforvalteren i Agder	Postboks 504	4804	ARENDAL
Statsforvalteren i Innlandet	Postboks 987	2604	LILLEHAMMER
Statsforvalteren i Møre og Romsdal	Postboks 2520	6404	MOLDE
Statsforvalteren i Nordland	Postboks 1405	8002	BODØ
Statsforvalteren i Rogaland	Postboks 59	4001	STAVANGER
Statsforvalteren i Troms og Finnmark	Postboks 700	9815	VADSØ
Statsforvalteren i Trøndelag	Postboks 2600	7734	STEINKJER
Statsforvalteren i Vestfold og Telemark	Postboks 2076	3103	TØNSBERG
Statsforvalteren i Vestland	Statens hus, Njøsavegen 2	6863	LEIKANGER
Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus	Postboks 325	1502	MOSS
Statskog SF	Postboks 63 Sentrum	7801	Namsos
Stavanger kommune	Postboks 8001	4068	STAVANGER
Stavanger maritime museum	Strandkaien 22	4005	Stavanger
Steigen kommune	Rådhuset	8281	LEINESFJORD
Steinkjer kommune	Postboks 2530	7729	STEINKJER
Stiftelsen Bergens sjøfartsmuseum	Postboks 7800	5020	Bergen
Stiftelsen Nordnorsk fartøyvernssenter og båtmuseum			
Stjørdal kommune	Postboks 133	7501	STJØRDAL
Stord Kommune	Postboks 304	5402	STORD
Stor-Elvdal kommune	Postboks 85	2481	Koppang
Storfjord kommune		9046	OTEREN
Strand kommune	Postboks 115	4126	JØRPELAND
Stranda kommune		6201	STRANDA
Stryn kommune	Tonningsgata 4	6783	STRYN

Stølsheimen			
verneområdestyre			
Sula kommune	Postboks 280	6039	LANGEVÅG
Suldal kommune	Eidsvegen 7	4230	SAND
Sunndal kommune	Postboks 94	6601	SUNNDALSØRA
Sunnfjord kommune	Postboks 338	6802	FØRDE
Surnadal kommune		6650	SURNADAL
Svalbards Miljøvernfond	Postboks 633	9171	Longyearbyen
Sveio kommune	Postboks 40	5559	SVEIO
Sykkylven kommune	Rådhuset	6230	SYKKYLVEN
Sysselimesteren på	Postboks 633	9171	Longyearbyen
Svalbard			
Sølen verneområdestyre			
Sømna kommune		8920	SØMNA
Søndre Land kommune		2860	HOV
Sør-Aurdal kommune	Tingvoll	2930	BAGN
Sørfold kommune	RÅDHUSET	8226	STRAUMEN
Sør-Fron kommune	Kommunevegen 1	2647	SØR-FRON
Sør-Odal kommune	Postboks 7	2101	SKARNES
Sørreisa kommune		9310	SØRREISA
Sør-Varanger kommune	Boks 406,	9915	KIRKENES
Sør-Vest politidistrikt			
Sør-Øst politidistrikt			
Tana kommune	Rådhusv 3	9845	TANA
Telemark fylkeskommune	Postboks 2844	3702	SKIEN
Time kommune	Postboks 38	4349	BRYNE
Tingvoll kommune	Kommunehuset	6630	TINGVOLL
Tinn kommune	Postboks 14	3661	RJUKAN
Tjeldsund kommune	Skånlandsveien	9440	EVENSKJER
	72/76		
Tokke kommune		3880	DALEN
Tolga kommune	Kommunehuset	2540	TOLGA
Tolletaten	Postboks 8122	0032	Oslo
	Dep		
Troms fylkeskommune	Postboks 6600	9296	TROMSØ
Troms og Finnmark			
statsadvokatembete			
Troms politidistrikt			
Tromsø kommune	Postboks 6900	9299	TROMSØ
Tromsø Museum,	UiT Norges	9037	Tromsø
Universitetsmuseet	arktiske		
	universitet,		

	Postboks 6050		
	Langnes		
Trondheim kommune	Postboks 2300	7004	TRONDHEIM
	Torgarden		
Trysil kommune	Postboks 200	2421	TRYSIL
Træna kommune	Postboks 86	8770	TRÆNA
Trøndelag fylkeskommune	Postboks 2560	7735	STEINKJER
	Fylkets hus		
Trøndelag politidistrikt			
Trøndelag			
statsadvokatembete			
Tvedestrand kommune	Postboks 38	4901	TVEDESTRAND
Tydal kommune		7590	TYDAL
Tynset kommune	Tynset Rådhus	2500	TYNSET
Tysnes kommune	Kommunehuset	5685	UGGDAL
Tysvær kommune		5570	AKSDAL
Tønsberg kommune	Postboks 2410	3104	TØNSBERG
UiT Norges arktiske	Postboks 6050	9037	Tromsø
universitet	Langnes		
Ullensaker kommune	Postboks 470	2051	JESSHEIM
Ullensvang kommune	Opheimsgata 31	5750	ODDA
Ulstein kommune	Postboks 143	6067	ULSTEINVIK
Universitetet i Agder	Postboks 422	4604	Kristiansand S
Universitetet i Bergen	Postboks 7800	5020	Bergen
Universitetet i Oslo	Postboks 1072	0316	Oslo
	Blindern		
Universitetet i Stavanger	Postboks 8600	4036	Stavanger
	Forus		
Universitetsmuseet i	Postboks 7800	5020	Bergen
Bergen, Universitetet i			
Bergen			
Utenriksdepartementet	Postboks 8114	0032	OSLO
	Dep		
Utmarkskommunenes	Postboks 1148	0104	Oslo
sammenslutning	Sentrum		
Utsira kommune		5547	UTSIRA
Vadsø kommune	Postboks 614	9811	VADSØ
Vaksdal kommune	Konsul Jebsensgt.	5722	DALEKVAM
	16		
Valle kommune		4747	VALLE
Vang kommune		2975	VANG I VALDRES
Vanylven kommune	Rådhuset	6143	FISKÅBYGD

Varangerhalvøya nasjonalparkstyre			
Vardø kommune	Postboks 292	9951	VARDØ
Vefsn kommune	Postboks 560	8651	MOSJØEN
Vega kommune		8980	VEGA
Vega verneområdestyre			
Vegårshei kommune	Myra	4985	VEGÅRSHEI
Veidekke ASA	Postboks 505 Skøyen	0214	Oslo
Vennesla kommune	Postboks 25	4701	VENNESLA
Verdal kommune		7650	VERDAL
Verneområdestyret for Brattefjell-Vindeggen landskapsvernområde			
Verneområdestyret for Geiranger-Herdalen landskapsvernområde			
Verneområdestyret for Kvænangsbotn og Navitdalen landskapsvernområder			
Verneområdestyret for Lyngsalpan landskapsvernområde			
Verneområdestyret for Nordkvaløya- Rebbernesøya			
Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder			
Verneområdestyret for Setesdal Vesthei, Ryfylkeheiane og Frafjordheiane landskapsvernområde			
Verneområdestyret for Skardsfjella og Hyllingsdalen			
Verneområdestyret for Trollheimen			
Vest politidistrikt			
Vestby kommune	Postboks 144	1540	Vestby

Vestfold fylkeskommune	Postboks 1213 Trudvang	3105	TØNSBERG
Vestfold, Telemark og Buskerud statsadvokatembete			
Vestland fylkeskommune	Postboks 7900	5020	BERGEN
Vestnes kommune		6390	VESTNES
Vestre Slidre kommune		2966	SLIDRE
Vestre Toten kommune	Postboks 84	2831	RAUFOSS
Vestvågøy kommune	Postboks 203	8376	LEKNES
Vevelstad kommune	Rådhuset	8976	VEVELSTAD
Vik kommune	Postboks 134	6891	VIK I SOGN
Vindafjord kommune		5580	ØLEN
Vinje kommune		3890	VINJE
Vitenskapskomiteen for mat og miljø	Postboks 4404 Nydalen	0403	Oslo
Volda kommune	Stormyra 2	6100	VOLDA
Værøy kommune		8063	VÆRØY
Vågan kommune		8305	SVOLVÆR
Vågå kommune	Edvard Storms veg 2	2680	VÅGÅ
Våler kommune	Kjosveien 1	1592	VÅLER I ØSTFOLD
Våler kommune	Postboks 34	2436	VÅLER I SOLØR
WWF-Norge	Postboks 6784 St. Olavs plass	0130	Oslo
Ytre Hvaler nasjonalparkstyre			
ØKOKRIM	Postboks 8193 Dep	0034	Oslo
Øksnes kommune		8439	MYRE
Ørland kommune	Alf Nebbs gate 2	7160	BJUGN
Ørsta kommune	Rådhuset	6150	ØRSTA
Øst politidistrikt			
Østfold fylkeskommune	Postboks 220	1702	SARPSBORG
Østre Toten kommune	Postboks 24	2851	LENA
Øvre Eiker kommune	Rådhuset	3300	HOKKSUND
Øvre Pasvik nasjonalparkstyre			
Øyer kommune		2636	ØYER
Øygarden kommune	Ternholmvegen 2	5337	RONG
Øystre Slidre kommune		2940	HEGGENES
Åfjord kommune	Øvre Årnes 7	7170	ÅFJORD
Ål kommune	Torget 1	3570	ÅL

Ålesund kommune	Postboks 1521	6025	ÅLESUND
Ålfotbreen verneområdestyre			
Åmli kommune		4865	ÅMLI
Åmot kommune	Torget 1	2450	RENA
Ånderdalen nasjonalparkstyre			
Årdal kommune	Statsråd Evensensveg 4-6	6885	ÅRDALSTANGEN
Ås kommune	Postboks 195	1431	ÅS
Åseral kommune		4540	ÅSERAL
Åsnes kommune	Kaffegata 23	2270	FLISA

Høringsnotat – Forslag til endringer i straffeloven § 242,
heving av strafferammer samt endringer i regelverket om
miljø- og kulturmiljøkriminalitet

Innhold og oppsummering av forslaget.....	5
DEL I NATURKRIMINALITET	7
1 Heving av strafferammene i spesiallovgivningen	7
1.1 Innledning	7
1.2 Naturmangfoldloven og lakse- og innlandsfiskloven	7
1.3 Svalbardmiljøloven	10
1.4 Viltressursloven	11
1.5 Motorferdselloven	15
1.5.1 Gjeldende rett.....	15
1.5.2 Vurderinger og forslag.....	15
1.5.2.1 Arbeid med ny motorferdsellov	15
1.5.2.2 Strafferamme og skyldkrav	16
1.5.2.3 Straffeprosessuelle konsekvenser og påtalemyndighet.....	20
1.6 Havvernloven.....	21
2 Avgrensning av området for det straffbare etter svalbardmiljøloven, viltregelverket og motorferdselloven.....	22
2.1 Innledning	22
2.2 Svalbardmiljøloven	23
2.3 Viltressursloven	24
2.4 Motorferdselloven	24
DEL II KULTURMILJØKRIMINALITET.....	26
3 Innledning.....	26
4 Gjeldende rett.....	26
4.1 Straffeloven § 242	26
4.1.1 Lovhistorikk	26
4.1.2 Nærmere om bestemmelsen.....	27
4.1.3 Nåværende strafferammer	28
4.1.4 Anvendelse av bestemmelsen i praksis.....	28
4.2 Kulturminneloven § 27	29
4.2.1 Lovhistorikk	29
4.2.2 Gjeldende rett.....	29
4.2.3 Anvendelse av bestemmelsen i praksis	29
4.3 Forholdet mellom straffeloven § 242 første ledd, herunder § 352, og kulturminneloven § 27 31	
4.3.1 Konkurrens.....	32
5 Utfordringer med dagens lovregulering og forslag til løsninger	33
5.1 Endring i strafferammer	33
5.1.1 Straffeloven § 242 første ledd	34
5.1.2 Straffeloven § 242 andre ledd	36
5.1.3 Kulturminneloven § 27	36

5.2	Innholdsmessige endringer i straffebestemmelsene	38
5.2.1	Straffeloven § 242	38
5.2.2	Kulturminneloven § 27	39
DEL III	ANDRE ENDRINGER, ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER, FORSLAG TIL LOV OG FORSKRIFT	41
6	Forslag til endring i straffeloven § 5 første ledd nr. 9	41
7	Endringer i naturmangfoldloven, lakse- og innlandsfiskloven og motorferdselloven	42
7.1	Endringer i naturmangfoldloven.....	42
7.1.1	Opphevelse av naturmangfoldloven § 75 tredje ledd.....	42
7.1.2	Utsetting og omsetting av fremmede organismer § 30 første ledd bokstav c	44
7.1.3	Hjemmel i naturmangfoldloven for deling av opplysninger med andre lands myndigheter	44
7.1.4	Endringer i naturmangfoldloven § 74 om overtredelsesgebyr	49
7.2	Endringer i lakse- og innlandsfiskloven	50
7.2.1	Ny § 9 og endringer i § 10 – utsetting av stedegen stamme og kultiveringstiltak 50	
7.2.2	Endringer i § 42 om kontroll, oppsyn og overvåking	52
7.2.3	Endringer i §§ 43 og 44 om fangstrapportering og registrering av redskap	53
7.2.4	Endringer i § 47 om gjenutsetting og inndragning av fangst.....	54
7.2.5	Endringer i § 47a om administrativt beslag	55
7.2.6	Ny § 47 b Administrativ inndragning av redskap.....	56
7.2.7	Endringer i § 48 a første ledd om overtredelsesgebyr	57
7.2.8	Endringer i § 49 om straff.....	58
7.2.9	Innføre nasjonalt nedsenkingspåbud for garn uansett maskevidde (utvidet nedsenkingspåbud)	58
7.3	Endringer i motorferdselloven.....	58
7.3.1	Myndighet til å ilegge overtredelsesgebyr etter motorferdselloven § 12 b	58
7.3.2	Overtredelsesgebyr for alle typer motorisert ferdsel	61
7.3.3	Skyldkrav for overtredelsesgebyr.....	62
8	Inkludere naturmangfoldloven i internkontrollforskriftens anvendelsesområde	64
9	Administrative og økonomiske konsekvenser	66
10	Forslag til endringer i lov og forskrift.....	69
10.1	Straffeloven	69
10.2	Straffeprosessloven	69
10.3	Naturmangfoldloven	70
10.4	Internkontrollforskriften	71
10.5	Lakse- og innlandsfiskloven	73
10.6	Svalbardmiljøloven	76
10.7	Viltressursloven	77

10.8 Motorferdselloven	78
10.9 Havvernloven	79
10.10 Kulturminneloven	80

Innhold og oppsummering av forslaget

Meld. St. 19 (2019-2020) *Miljøkriminalitet* presenterte en helhetlig politikk for å styrke innsatsen mot miljø- og kulturmiljøkriminalitet nasjonalt og internasjonalt og dermed redusere den negative påvirkningen miljøkriminalitet har på klima og miljø, på tvers av ulike sektorer.¹ Et viktig formål med meldingen var å sette miljøkriminalitet på dagsorden og å bidra til økt kunnskap, forståelse og engasjement rundt miljøkriminalitet. Departementet foreslår i dette høringsnotatet lovendringer som følger opp tiltak fra stortingsmeldingen.

Forslagene søker å styrke den strafferettslige forfølgningen av miljø- og kulturmiljøkriminalitet blant annet ved at strafferammene heves.

Departementet foreslår endringer i vilkårene for straff og strafferammene i generalklausulen i straffeloven § 242. Bestemmelsen er i liten grad anvendt. Straffbarhetsvilkårene er foreslått endret for å utvide anvendelsesområdet og tilpasses kunnskap om kulturminne- og kulturmiljøkriminalitet og dens negative påvirkning på miljø og kulturminner. Strafferammen foreslås hevet fra fengsel i 6 år til 10 år for brudd på § 242 første ledd. Strafferammen i § 242 andre ledd foreslås hevet fra fengsel i 2 år til 6 år.

For å sikre konsistente strafferammer i miljøregelverket foreslås det at den alminnelige strafferammen i naturmangfoldloven § 75 første ledd, lakse- og innlandsfiskloven § 49 første ledd, havvernloven § 30 og svalbardmiljøloven § 99 heves fra bøter og fengsel i 1 år til 2 år. Den skjerpede strafferammen for grove overtredelser på fengsel i 5 år beholdes.

Strafferammene i kulturminneloven § 27 og viltressursloven § 60 foreslås hevet fra bøter og fengsel i 1 år til 2 år for alminnelige overtredelser, og fra fengsel i 2 år til 5 år når overtredelsen er grov.

Strafferammen i motorferdselloven § 12 er bøter. Departementet foreslår i tråd med Motorferdsellovutvalgets forslag å øke strafferammen til bøter eller fengsel i inntil 1 år for alminnelige overtredelser og bøter eller fengsel i 2 år for grove overtredelser.

Handlingsnormene som skal sanksjoneres med straff er foreslått identifisert i svalbardmiljøloven § 99, kulturminneloven § 27 og motorferdselloven § 12 og § 12 b om overtredelsesgebyr i tråd med sanksjonsutvalgets anbefalinger i NOU 2003:15 *Fra bot til bedring* og departementets anbefalinger i Prop. 62 L (2015-2016) *Endringer i forvaltningsloven mv. (administrative sanksjoner mv.)* punkt 7.4.3.2 side 53.

På bakgrunn av Borgarting lagmannsretts dom LB-2022-11106 og Hålogaland lagmannsretts dom 25-051117AST-HALO er det skapt usikkerhet om anvendelsen av naturmangfoldloven § 75 tredje ledd (konkurrens). Bestemmelsen foreslås opphevet med begrunnelsen at læren om idealkonkurrens løser spørsmål om lovvalg når et lovbrudd rammes av flere lover.

¹ I Meld. St. 16 (2019–2020) *Nye mål i kulturmiljøpolitikken – Engasjement, bærekraft og mangfold* ble kulturmiljøbegrepet tatt i bruk som et overordnet samlebegrep for kulturminne, kulturmiljø og landskap og for å omtale hele feltet.

I lakse- og innlandsfiskloven foreslås innføring av nasjonalt nedsenkingspåbud for garn uansett maskevidde. I tillegg foreslås hjemmel for administrativ inndragning av merket fiskeredskap, samt andre mindre endringer i lakse- og innlandsfiskloven for å tette regelverkshull.

I motorferdselloven § 12 b foreslås det å flytte myndigheten til å ilegge overtredelsesgebyr fra Statens naturoppsyn (SNO) til Miljødirektoratet slik at også ansatte uten tilknytning til SNO kan utferdige forhåndsvarsel og vedtak om gebyr. Departementet ber også om innspill på om også politiet bør få myndighet eller om det bør gis adgang til forenklet forelegg i visse saker. Det foreslås videre i lovens § 12b å innføre skyldkrav for illeggelse av overtredelsesgebyr, samt gi mulighet for at overtredelsesgebyr også kan gis ved bruk av andre typer motoriserte fremkomstmidler i utmark og vassdrag, slik som ved ulovlig start og landing med luftfartøy i utmarka.

Til oppfølging av tiltak i stortingsmeldingen foreslås det å inkludere naturmangfoldloven i internkontrollforskriftens virkeområde. Det foreslås enkelte justeringer i overtredelsesgebyrbestemmelsen i naturmangfoldloven, samt å innføre hjemmel i naturmangfoldloven for deling av opplysninger med andre lands myndigheter.

Formålet med forslagene er å presisere vilkårene for straff, skjerpe strafferammen innen miljøregelverket, gi forvaltningen verktøy til å avdekke og reagere på overtredelser av regelverket, og dermed øke fokuset på at lovbrudd mot miljøet tas på alvor. Økonomiske og administrative kostnader av forslagene er vurdert. I sum er det usikkert hvor mange flere saker som vil bli fulgt opp av politi og rettsvesenet og hva som blir den totale effekten av eventuelt flere saker, vurdert mot en preventiv effekt i form av færre lovbrudd som følge av høyere strafferammer.

I dette høringsnotatet foreslås det ikke endringer i straffeloven § 240 om alvorlig miljøkriminalitet. Departementet vurderer behovet for endringer i bestemmelsen i en egen prosess.

DEL I NATURKRIMINALITET

1 Heving av strafferammene i spesiallovgivningen

1.1 Innledning

I Stortingsmeldingen om miljøkriminalitet (Meld.St. 19 (2019-2020) *Miljøkriminalitet*) ble det uttalt at regjeringen vil vurdere å heve strafferammen for alminnelige overtredelser i viltregelverket, kulturminneloven og naturmangfoldloven til fengsel i 2 år og for grove overtredelser til fengsel i 6 år. I stortingsmeldingen ble det også slått fast at regjeringen vil heve strafferammen i motorferdselregelverket. Det ble understreket på side 27 at dersom straff som virkemiddel skal være effektivt, må strafferammene oppleves tilstrekkelig avskrekkende:

Hvis straff som virkemiddel skal være effektivt, er det en forutsetning at straffansvaret oppleves som en reell trussel. Strafferammene må i tilstrekkelig grad virke avskrekkende på mulige gjerningspersoner og bidra til å styre deres adferd. Det må vurderes om strafferammene i miljølovgivningen i tilstrekkelig grad reflekterer lovbruddets alvor og viktigheten av den interessen som straffebudet beskytter.

Strafferammene i naturmangfoldloven § 75 og svalbardmiljøloven § 99 for grove overtredelser ble i 2019 hevet fra fengsel i 3 år til 5 år. Tilsvarende ble strafferammen i lakse- og innlandsfiskloven § 49 hevet i 2020 fra fengsel i 2 år til 5 år. Da strafferammene relativt nylig er revidert, er det ikke grunnlag for å heve disse nå.

Strafferammene i viltloven, kulturminneloven og motorferdselloven er i hovedsak uendret siden vedtagelsen av lovene. For viltressursloven § 60 og kulturminneloven § 27 foreslås endring i både den alminnelige og den forhøyede strafferammen for grove overtredelser, se kap 1.4 og 5.1.3. Kulturminneloven § 27 foreslås omstrukturert hvor grove overtredelser skilles ut i eget ledd, tilsvarende som naturmangfoldloven § 75 andre ledd og lakse- og innlandsfiskloven § 49 andre ledd. Motorferdselloven § 12 har i dag kun bøter som straffealternativ, og ingen forhøyet sideramme for grove brudd på regelverket. Det foreslås å endre straffebestemmelsen til å differensiere mellom alminnelig og grove overtredelser, med tilhørende økning i strafferammen, se kap 1.5.

1.2 Naturmangfoldloven og lakse- og innlandsfiskloven

Den alminnelige strafferammen i naturmangfoldloven § 75 første ledd og lakse- og innlandsfiskloven § 49 første ledd er bøter eller fengsel i 1 år. Strafferammene har vært uendret siden lovene ble vedtatt henholdsvis i 2009 og 1992.

Strafferammen for grove overtredelser ble i 2019 hevet fra fengsel i 3 år til 5 år i naturmangfoldloven, og tilsvarende i 2020 i lakse- og innlandsfiskloven.

Skyldkravet for begge lover er forsett eller uaktsomhet.

Høyesterett har i de senere årene skjerpet straffenivået for brudd på miljøkriminalitet. I dom HR-2016-1253-A avsnitt 32 uttaler Høyesterett at straffenivået for miljøkriminalitet er skjerpet

siden 1990-tallet, og med støtte i en rekke avgjørelser fra Høyesterett ble det understreket at slik kriminalitet skal straffes strengt. I HR-2020-1353-A avsnitt 52 og 53 fremhever Høyesterett viktigheten av allmennpreventive hensyn ved brudd på miljøregelverket og viser til at betydningen av å beskytte miljøet gjenspeiles i Grunnloven § 112.

Vurderinger og forslag

Ved fastsettelse av *strafferammens nivå* er det i tråd med de prinsipper som er fastsatt Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) punkt 11.2.2 s. 126 flere forhold som må vurderes:

- lovovertrедelses straffverdighet (hvilken interesse som er krenkes)
- straffen skal være forholdsmessig sett i lys av de interesser som krenkes
- strafferammen må oppfattes som realistisk (i den forstand at strafferammene bør fastsettes slik at de både virker avskrekkende på mulige gjerningspersoner, blir oppfattet som tilstrekkelige, og kan tjene som veiledning for påtalemyndigheten og domstolene ved ilegging av reaksjon)

Kunnskapen om tap av natur og arts mangfold har økt over tid. Den samlede negative belastningen av både lovlige og ulovlige tiltak på miljøet har ført til et større behov for mer effektiv håndhevelse av miljøregelverkene.

I Meld. St. 35 (2023–2024) *Bærekraftig bruk og bevaring av natur* (Naturmeldingen) har regjeringen lagt frem en handlingsplan for arbeidet med naturforvaltning. Handlingsplanen følger opp de globale målene i Kunming-Montreal-rammeverket for natur mangfold (naturavtalen) som verdens land ble enige om under det 15. partsmøtet for Konvensjonen om biologisk mangfold i Montreal i desember 2022. Det fremgår av Naturmeldingen at menneskelig påvirkning har svekket økosystemene verden over og at «*Arealendringer på land og i hav, overhøsting, klimaendringer, forurensning, og spredning av fremmede, skadelige arter er de viktigste drivkreftene bak naturtapet, og mange av de negative påvirkningene er irreversible eller svært krevende å reversere*», se Naturmeldingen side 7 flg.

Økokrim viser i sin nyeste trusselvurdering om miljøkriminalitet til at de ulovlige forholdene er en belastning som kommer i tillegg til den belastningen som lovlig virksomhet utgjør, og kan dermed svekke utredningsgrunnlaget og undergrave en bærekraftig forvaltning.² Natur- og faunakriminalitet er ikke bare en trussel mot omfanget og mangfoldet av arter, men også hele økosystemer.

Stortingsmeldingen Meld. St. 19 (2019–2020) *Miljøkriminalitet* hadde som mål å presentere en helhetlig politikk, tiltak og virkemidler for å redusere den negative påvirkningen miljøkriminalitet har på klima og miljø. Det er i meldingen vist til miljøkriminalitetens særpreg (side 9):

Miljøkriminalitet, både nasjonalt og internasjonalt, særpreges ved at den rammer samfunnets fellesgoder. Flere miljøkriminalitetsområder kjennetegnes også av at de lovstridige handlingene finner sted innenfor en virksomhet som i seg selv er lovlig og omfatter aktiviteter som etter sin art kan være både lovlige og ulovlige. De ulovlige

² Økokrim (2025) [Trusselvurdering 2025 - Miljøkriminalitet](#)

forholdene er en belastning som kommer i tillegg til den belastningen som lovlig virksomhet utgjør. Miljøkriminalitet har videre lav oppdagelsesrisiko sammenlignet med mange andre former for kriminalitet, både fordi overtredelser av miljølovgivning ofte skjer i lite befolkede områder, konsekvensene av kriminaliteten kan vise seg et annet sted og lenge etter at overtredelsen fant sted og fordi overtredelsene ikke har noen fornærmet i tradisjonell forstand.

Miljøkriminaliteten kjennetegnes videre av at den kan bestå av mange mindre lovbrudd, som hver for seg ikke har store konsekvenser, men som samlet og over tid kan medføre negativ påvirkning på miljøet. Bruddene kan i seg selv være alvorlige, uten at de er av en slik karakter at de vurderes som grove slik at strafferammen på 5 år kommer til anvendelse.

Strafferammen på 1 år for alminnelige overtredelser er til hinder for å skjerpe og tilpasse straffenivået til kunnskapen om konsekvenser eller potensiale for konsekvenser av brudd på miljøregelverket. Det er særlig i de tilfellene hvor lovbruddene er forsettlig eller grovt uaktsomt utført, at behovet for høyere strafferammer gjør seg gjeldende. Manglende respekt for regelverket til tross for kunnskap om negative virkninger på miljøet, bør som hovedregel straffes strengt.

Strafferammen på 1 år er lavere enn strafferammen for rene vinningslovbrudd i ny straffelov. Strafferammen for alminnelige vinningslovbrudd i ny straffelov er på 2 år, se eksempelvis straffeloven § 321 om tyveri og § 324 om underslag. Å ha lavere straff for miljøkriminalitet kan gi et feilaktig signal om at de verdien miljøregelverket skal beskytte er mindre beskyttelsesverdig enn de økonomiske interessene straffeloven beskytter.

Departementet foreslår at strafferammen for alminnelige overtredelser i naturmangfoldloven § 75 første ledd og lakse- og innlandsfiskloven § 49 heves fra fengselsstraff i inntil 1 år til inntil 2 år. Bøtestraffalternativet foreslås videreført.

Forslaget må ses i sammenheng med at strafferammen for grove overtredelser er 5 år, samt forslaget om å heve strafferammen for brudd på straffeloven § 242 fra 6 år til 10 år. Med de foreslåtte endringene kan straffenivået for alminnelige lovbrudd i større grad differensieres og tilpasses det enkelte lovbruddet.

Innføring av en strafferamme på fengsel i 2 år vil sikre en strafferamme som harmonerer med det øvrige straffenivået i straffeloven, som for eksempel bestemmelsene om vinningslovbrudd. Hevingen av strafferammene er også et signal til påtalemyndigheten og domstolen om alvoret av brudd på miljøregelverket. Å heve strafferammen fra fengsel i 1 år til 2 år antas også å øke den allmennpreventive effekten og slik styrke etterlevelsen av miljøregelverkene.

Politiet har etter gjeldende rett kompetanse til å avgjøre spørsmålet om påtale ved brudd på naturmangfoldloven § 75 første ledd og lakse- og innlandsfiskloven § 49 første ledd, jf. straffeprosessloven § 67 andre ledd bokstav a og riksadvokatens rundskriv 2/2022

Påtalekompetanse punkt 2.3. Med heving av den alminnelige strafferammen fra fengsel i 1 år til 2 år flyttes kompetansen til statsadvokaten, jf. straffeprosessloven §§ 66 og 67.

Dersom statsadvokaten skal overta ansvar for å avgjøre påtalespørsmålet i saker der påtalekompetansen i dag ligger hos politiet, vil det kreve en nærmere utredning av økonomiske og administrative konsekvenser. Departementet foreslår derfor å beholde påtalekompetansen for alminnelige overtredelser for naturmangfoldloven og lakse- og

innlandsfiskloven hos politiet, selv om strafferammen heves fra 1 til 2 år. Det vises for eksempel til at politiet i dag avgjør spørsmålet om tiltale i saker om overtredelse av blant annet viltloven § 56 første ledd andre punktum og foreningsloven § 79 tredje ledd. Disse overtredelsene har en strafferamme på 2 år. For at politiet skal kunne fortsette å avgjøre tiltalspørsmålet inntas unntak for disse bestemmelsene i straffeprosessloven § 67 andre ledd bokstav c. Departementet ber om høringsinstansenes syn på spørsmålet om politiet bør beholde påtalekompetansen for overtredelser av bestemmelsene i miljøregelverket selv om strafferammen heves til 2 år, eller om dette bør tilligge statsadvokatene.

Hevingen av den alminnelige strafferammen får ingen betydning for anvendelsen av straffeprosessuelle tvangsmidler eller foreldelsesfristens lengde. Det presiseres at det er den skjerpene siderammen for grove overtredelser som er avgjørende for foreldelsesfristen for alminnelige overtredelser, se HR-2024-1192-A og HR-2020-955-A. Med strafferamme på 5 år er foreldelsesfristen 10 år, jf. straffeloven § 86 første ledd bokstav c.

Medvirkning til og forsettlig forsøk på brudd på loven vil fortsatt være straffbart, jf. straffeloven §§ 15 og 16.

Er overtredelsen begått av noen som har handlet på vegne av et foretak kan foretaket straffes med bøter, jf. straffeloven §§ 27 og 28.

1.3 Svalbardmiljøloven

Den alminnelige strafferammen i svalbardmiljøloven § 99 er bøter eller fengsel i 1 år. Etter andre punktum er strafferammen fengsel i 5 år der det er inntrådt eller voldt fare for betydelig miljøskade, eller det for øvrig foreligger særdeles skjerpene omstendigheter.

Overtredelsesgebyr kan ilegges etter § 96 a. Overtredelsesgebyr er en administrativ sanksjon etter forvaltningsloven § 43 og som etter den europeiske menneskerettskonvensjonen er å anse som straff.

Skyldkravet er forsett eller uaktsomhet.

Den alminnelige strafferammen på bøter eller fengsel i 1 år har vært uendret siden loven ble vedtatt. Strafferammen for grove overtredelser ble i 2019 hevet fra fengsel i 3 år til 5 år. Da sist nevnte strafferamme nylig er revidert, er det ikke grunnlag for å endre disse nå.

Vurderinger og forslag

For å ivareta de unike verneverdiene og den sårbare naturen på Svalbard er regelverket med virkning fra 1. januar 2025 skjerpet. Eksempelvis innføres forbud mot bruk av ubemannede luftfartøy (droner) i nærheten av fuglefjell for å beskytte fugler i hekketiden mot støy og forstyrrelser (§ 30) og en skjerping av reglene om isbjørnbeskyttelse (§ 30a), se Prop. 47 L (2023–2024) kap. 1. Endringene bør følges opp med heving av strafferammen for å sikre tilstrekkelig effektiv håndhevelse av reglene, særlig ved grovere brudd som rammes av svalbardmiljøloven § 99 første ledd.

Strafferammen på fengsel i 1 år er til hinder for å skjerpe og tilpasse straffenivået til kunnskapen om konsekvenser eller potensiale for konsekvenser av brudd på miljøregelverket. Det er særlig i de tilfellene hvor lovbruddene er forsettlig eller grovt uaktsomt utført, at behovet for høyere strafferammer gjør seg særlig gjeldende. Manglende

respekt for regelverket til tross for kunnskapen om negative virkninger på miljøet, bør som hovedregel straffes strengt.

Svalbardmiljøloven regulerer langt på vei på Svalbard det samme som naturmangfoldloven, forurensningsloven og kulturminneloven gjør på fastlandet. Strafferammene etter svalbardmiljøloven bør være minst like høye som tilsvarende regelverk på fastlandet, tatt i betraktning de høye miljømålene og den sårbare naturen på Svalbard.

Det foreslås at strafferammen for alminnelige overtredelser heves fra fengselsstraff inntil 1 år til inntil 2 år. Bøtestraffalternativet foreslås videreført.

Forslaget må ses i sammenheng med tilsvarende forslag om heving av strafferammen i naturmangfoldloven § 75 første ledd og kulturminneloven § 27 første ledd. Strafferammen for alminnelige overtredelser som tilsvarende fastlandsregelverket vil gi tilstrekkelig rom for en passende straff selv om tilsvarende overtredelser vil kunne vurderes strengere på Svalbard enn på fastlandet.

Forslaget må også ses i sammenheng med strafferammen for grove overtredelser som er fengsel i 5 år, samt forslaget om å heve strafferammen for brudd på straffeloven § 242 første ledd fra 6 år til 10 år.

Med de foreslåtte endringene kan straffenivået for alminnelige lovbrudd i større grad differensieres og tilpasses straffen til de konkrete lovbruddene. Endringen vil med en strafferamme på fengsel i 2 år sikre en mer konsistent og proporsjonal strafferamme mellom svalbardmiljøloven og straffeloven, samt miljøregelverket på fastlandet.

Heving av den alminnelige strafferammen fra fengsel i 1 år til 2 år i § 99 første ledd får ikke betydning for politiets påtalekompetanse, da bestemmelsen er særskilt nevnt i straffeprosessloven § 67 andre ledd bokstav c, jf. tredje ledd.

Endringen får heller ikke betydning for foreldelse av straffeansvaret da det er strafferammen ved skjerpene omstendigheter som skal legges til grunn ved beregning av fristen. Tilsvarende får ikke endringene betydning for hvilke straffeprosessuelle tvangsmidler som kan anvendes ved etterforskning av lovbrudd.

Medvirkning til og forsettlig forsøk på brudd på loven vil fortsatt være straffbart, jf. straffeloven §§ 15 og 16.

Er overtredelsen begått av noen som har handlet på vegne av et foretak kan foretaket straffes med bøter, jf. straffeloven §§ 27 og 28.

1.4 Viltressursloven

Landbruks- og matdepartementet la våren 2025 frem forslag til ny lov om jakt, fangst og felling av vilt mv. (viltressursloven). Stortinget behandlet lovforslaget 22. mai 2025, og vedtok lovforslaget med mindre endringer. Ikrafttredelse av loven er satt til 1. juli 2026, jf. kgl.res. 20. juni 2025.

Viltressursloven bygger på en videreføring av etablerte forvaltningsprinsipper på viltområdet, og legger til rette for et mer moderne og fremtidsrettet regelverk. Loven innebærer i stor grad en videreføring av gjeldende rett. Formålsbestemmelsen tilsvarende materielt sett formålet med

gjeldende viltlov. Formålet er å sikre at forvaltning av viltressursene gjennom jakt, fangst, felling og annen håndtering av vilt skjer på en bærekraftig og forsvarlig måte, i samsvar med naturmangfoldloven og dyrevelferdsloven, jf. viltressursloven § 1.

I viltressursloven § 60 er det angitt konkret hvilke handlingsnormer som kan sanksjoneres med straff. Det fremgår også at kvalifiseringen i skjerpet strafferamme knyttes til «grove» overtredelser, i stedet for til «særdeles skjerpende omstendigheter» som i viltloven § 56. I tillegg er de gjeldende reglene i viltloven § 56 første og tredje ledd om konkurrans fjernet. Under henvisning til arbeidet med regjeringens oppfølging av stortingsmelding Meld. St. 19 (2019-2020) *Miljøkriminalitet* er gjeldende strafferammer i viltloven § 56 videreført inntil videre i viltressursloven § 60. I viltressursloven § 58 er det innført en bestemmelse om overtredelsesgebyr og i viltressursloven § 59 er det innført en bestemmelse om administrativt rettighetstap.

Vurderinger og forslag

Strafferammene for brudd på dagens viltlov er i praksis ikke endret siden 1993, med unntak for handlinger som også rammes av naturmangfoldloven.

Viltressursloven har ikke trådt i kraft. Man vet derfor ikke nå hvilke typer overtredelser som vil avdekkes. De fleste overtredelsene av dagens viltlov som avdekkes, er alminnelige overtredelser. De kan etter sin art være svært ulik. Det kan blant annet være ulovlig hold av vilt (viltloven § 7), ulovlige jaktmetoder (viltloven kap. VI), manglende jegerprøve (viltloven § 39), brudd på kravet om nødvendig tillatelse for å oppbevare og omsette dødt vilt av arter som er merke- og registreringspliktige (viltloven § 48a) og brudd på Viltfondets eiendomsrett (viltloven § 48). Mange av lovbruddene er vanskelige å avdekke, særlig innenfor jaktutøvelse og oppbevaring og omsetning av fredet vilt uten nødvendig tillatelse.

Viltloven regulerer også krav om human jakt, se § 19, som potensielt kan være en av de alvorligste overtredelsene. Kravet til forsvarlig jakt- og fangstutøvelse følger av viltressursloven § 21. Formålet med kravet til human jakt er å hindre dyrelidelser. I den senere tid har det vært økt fokus på dyrevelferd i samfunnet generelt. Brudd på dyrevelferdsloven er også fulgt opp av domstolene som har utmålt strenge straffer, herunder fengselsstraff. Grove brudd på dyrevelferdsloven kan straffes med fengsel i inntil 3 år. Hensynet til god dyrevelferd gjør seg også gjeldende ved jaktutøvelse, og brudd på kravet til human jakt og samfunnets syn på god dyrevelferd, bør reflekteres i økte strafferammer i viltressursloven.

Økokrim utga i 2025 en temarapport om ulovlig jakt på rovvilt.³ Rapporten viser at ulovlig jakt utgjør en alvorlig trussel mot rovviltarter som står i fare for å bli utryddet. Ulovlig jakt er et utbredt og vedvarende problem, som ofte innebærer brutale fellingsmetoder og utsetter dyrene for store lidelser. Lovbruddene skjer ofte i lukkede miljøer, i utmark med lite kontrollvirksomhet, og er derfor vanskelige å avdekke.

Ved høringen av viltressursloven ga flere høringsinstanser uttrykk for at strafferammene i viltloven er for lave, se Prop.78 L (2024 – 2025) punkt 13.4.3 side 206. Blant annet trekker NOAH – for dyrs rettigheter fram at den høyeste strafferammen bør endres til å samsvare

³ Økokrim (2025): [Temarapport - Ulovleg jakt på rovvilt](#)

med naturmangfoldloven, og at dette gir adgang til å bruke straffeprosessuelle tvangsmidler som teknisk sporing av kjøretøy, jf. straffeprosessloven § 202 b. Aktivt Rovdyrvern mener også at strafferammen for faunakriminalitet bør økes betydelig.

De alminnelige strafferammene i naturmangfoldloven og lakse- og innlandsfiskloven er 1 år. Disse er nå foreslått hevet til bøter eller fengsel i 2 år. Å ikke heve strafferammen i viltressursloven tilsvarende til bøter eller fengsel i 2 år, gir et signal om at brudd på viltressursloven er mindre beskyttelsesverdig enn brudd på annet miljøregelverk og økonomiske interesser som straffes etter straffeloven. Dette er et uheldig signal og både den allmennpreventive og individualpreventive effekten vil svekkes.

Dersom den alminnelige strafferammen heves til fengsel inntil 2 år, er det behov for å endre strafferammen for grove overtredelser, som nå er fengsel inntil 2 år. Det foreslås heving av strafferammen til fengsel inntil 5 år.

Overtredelsene av viltressursloven kan være svært ulike, både i type og omfang. Spørsmålet om en overtredelse er grov, beror på en helhetsvurdering. I forarbeidene til viltressursloven, Prop. 78 L (2024–2025) s. 208, fremgår det at det vil gi bedre forutsigbarhet om momenter man særlig skal legge vekt på ved vurderingen av om skjerpet strafferamme får anvendelse, følger direkte av loven. Departementet mente videre at en slik angivelse bør ses i sammenheng med oppfølgingen av stortingsmeldingen om miljøkriminalitet. Relevante momenter å se hen til i vurderingen er ramset opp i forslag til endring av viltressursloven § 60 fjerde ledd andre punktum. Bestemmelsen er ikke uttømmende regulert.

Brudd på viltressursloven § 21 om kravet til forsvarlig jakt- og fangstutøvelse, kan potensielt være en av de alvorligste overtredelsene. Formålet med gjeldende rett i viltloven § 19 er blant annet å hindre unødige dyrelidelser og fare for unødige dyrelidelser. At fare-deliktet omfattes av bestemmelsen, fremgår av lovens forarbeider og rettspraksis. Høyesterett har i dom HR-2002-964-A, avsnitt 15 flg. innfortolket at også fare for unødig lidelser omfattes av begrepet. For å tydeliggjøre gjeldende rett, ble fare-deliktet foreslått i viltressursloven § 21, se Prop. 78 L (2024–2025) kap. 8.1.4 side 71, samt side 251 hvor forslag til ny § 21 er inntatt. Av lovproposisjonen side 71 fremgår det at forslaget ikke er ment å medføre materielle endringer. I Innst. 301L (2024-2025) ble ordlyden i § 21 endret, og formuleringen om at viltet ikke skal «utsettes for unødige lidelser eller fare for unødige lidelser» ble tatt ut. Bestemmelsen har nå en kobling opp mot kravene som følger av dyrevelferdsloven ved at jakt og fangst skal utøves på en «dyrevelferdsmessig forsvarlig måte». Dyrevelferdsloven §§ 3 og 20 vil være relevante bestemmelser for å fastslå innholdet i hva som er «dyrevelferdsmessig forsvarlig». I Innst. 301L (2024-2025) kapittel 3.5.1. s. 5 fremhever komiteen at det materielle innholdet i viltloven § 19 om human jakt videreføres i viltressursloven. Departementet legger derfor til grunn at ordlydsendringen i § 21 ikke er ment å innebære materielle endringer, slik at det fortsatt gjelder et krav om at viltet ikke skal utsettes for unødige lidelser eller fare for unødige lidelser. Handlinger som er begått med midler eller metoder som er særlig farlig, har stort skadepotensial eller det er fare for at viltet utsettes for betydelige unødige lidelser, er momenter som må vurderes.

Omfattende brudd på forbudet om å oppbevare og omsette fredet vilt eller egg fra viltarter i viltressursloven § 50, kan være et eksempel på grove overtredelser. Forbudet må ses i sammenheng med kravet om merking og registrering av dødt vilt. Det er de mest truede og sårbare arter som er omfattet av merke- og registreringsordningen. Det er grunn til å tro at

etterspørselen er stor etter slike arter, både nasjonalt og internasjonalt, samt at kriminaliteten kan være organisert. Fredede egg er i enkelte kretser, både nasjonalt og internasjonalt, en ettertraktet vare for eggsamlere. I noen tilfeller kan de ulovlige samlingene være enorme, samtidig som det drives utstrakt handel.

I annet miljøregelverk er strafferammene for grove overtredelser 5 år. Dette gjelder eksempelvis naturmangfoldloven, lakse- og innlandsfiskloven og svalbardmiljøloven. Tilsvarende heving av viltressurslovens øvre strafferamme, vil sikre en konsistent ramme mellom de ulike miljøregelverkene. Det vil også gi et signal om at de verdier som viltressursloven skal ivareta ikke er mindre beskyttelsesverdige enn verdier etter annet miljøregelverk.

Heving av strafferammene må også ses i sammenheng med de senere års utvikling hvor straffenivået for miljøkriminalitet er blitt skjerpet siden 1990-tallet. Høyesterett har uttalt, med støtte i en rekke avgjørelser, at miljøkriminalitet skal straffes strengt, se HR-2016-1253-A avsnitt 22. Strafferammene i dagens viltlov er ikke økt i takt med utviklingen, og en heving av strafferammene i viltressursloven vil bidra til at også denne loven følger etter den utvikling som har funnet sted i de senere år.

Heving av strafferammene vil signalisere økt straffverdighet og den individual- og allmennpreventive effekten vil øke og bidra til at andre avstår fra å begå tilsvarende handlinger.

Hevingen av strafferammene er også et signal til påtalemyndigheten og domstolen om økt prioritering og oppfølging med adekvat reaksjon på brudd på viltressursloven.

Med dagens strafferamme på fengsel i inntil 2 år er det begrenset hvilke straffeprosessuelle tvangsmidler politiet kan anvende i etterforskningen av lovbruddene. Det kan gjennomføres beslag, ransaking og pågripelse, samt skjult kameraovervåking på offentlig sted. Ved å heve strafferammen til fengsel i inntil 5 år vil politiet kunne ta i bruk teknisk sporing som er bruk av teknisk peileutstyr plassert på kjøretøy, gods eller andre gjenstander for å kartlegge hvor den mistenkte eller gjenstandene befinner seg, jf. straffeprosessloven § 202c, og annen kontroll av kommunikasjonsanlegg enn kommunikasjonskontroll, jf. straffeprosessloven § 216b. Lovbruddene er vanskelig både å avdekke og å sikre tilstrekkelige bevis for domfellelse, og en utvidet adgang til bruk av straffeprosessuelle tvangsmidler vil bidra til økt avdekking og oppklaring av lovbrudd. Det kan innvendes at det kan oppfattes som inngripende å utvide adgangen til bruk av straffeprosessuelle virkemidler ved brudd på viltressursloven. Til det kan det bemerkes at det alltid skal vurderes om bruken av et straffeprosessuelt tvangsmiddel er uforholdsmessig i det konkrete tilfellet, jf. straffeprosessloven § 170a.

Politiets påtalekompetanse vil med heving av den alminnelige strafferammen fra fengsel i 1 år til 2 år flyttes til statsadvokaten, jf. straffeprosessloven §§ 66 og 67. Departementet foreslår å beholde påtalekompetansen for overtredelser av miljøregelverket med en strafferamme på 2 år hos politiet, se nærmere begrunnelse over i kapittel 1.2. Departementet foreslår derfor endringer i straffeprosessloven § 67 andre ledd bokstav c for å sikre at politiet skal kunne fortsette å avgjøre tiltalesspørsmålet i viltregelverket, se kapittel 10.2. Departementet mener det er hensiktsmessig at statsadvokaten har påtalekompetanse for grove overtredelser, på lik linje med øvrig særlovgivning. Departementet ber om høringsinstansenes syn på dette.

Foreldelsesfristen for straffeansvar økes fra 5 til 10 år, jf. straffeloven § 86.

Medvirkning til og forsettlig forsøk på brudd på loven vil fortsatt være straffbart, jf. straffeloven §§ 15 og 16.

Er overtredelsen begått av noen som har handlet på vegne av et foretak kan foretaket straffes med bøter, jf. straffeloven §§ 27 og 28.

1.5 Motorferdselloven

1.5.1 Gjeldende rett

Motorferdsel i utmark og vassdrag reguleres av motorferdselloven med tilhørende forskrifter. Loven skal «utfra et samfunnsmessig helhetssyn [...] regulere motorferdselen i utmark og vassdrag med sikte på å verne om naturmiljøet og fremme trivselen». Begrepet «naturmiljø» skal ifølge forarbeidene tolkes vidt, og omfatter naturlandskapet og andre miljøverdier som ren luft, rent vann og stillhet og ro. Med «fremme trivselen» menes at loven skal tilgodese rekreasjonsverdier, friluftsliv og naturopplevelse. På bakgrunn av at skader og ulemper for natur, dyreliv og friluftsliv som motorferdsel i utmark og vassdrag kan medføre, er utgangspunktet i loven at all motorisert ferdsel i utmark er forbudt, både på barmark og snødekt mark. Loven og forskriftene oppstiller imidlertid en rekke unntak fra forbudet, og åpner for motorisert ferdsel for en rekke formål enten direkte i regelverket eller gjennom tillatelse eller forskrift vedtatt av kommunen. Etter motorferdselloven § 8 skal all motorferdsel i utmark og vassdrag foregå aktsomt og hensynsfullt for å unngå skade og ulempe for «naturmiljøet og mennesker».

Overtredelse av loven eller forskrifter, regler eller vilkår fastsatt i medhold av loven kan straffes med bøter, jf. § 12. Skyldkravet er forsett eller uaktsomhet. Siden 2015 kan fører av motorkjøretøy- eller fartøy alternativt ilegges overtredelsesgebyr ved overtredelse av loven eller bestemmelser i loven, jf. § 12 b med tilhørende forskrift. Ulovlig motorferdsel kan også straffes etter annet regelverk, som for eksempel naturmangfoldloven, dersom kjøringen finner sted i et verneområde. Alvorlige overtredelser kan også straffes etter generalklausulen om alvorlig miljøkriminalitet i straffeloven § 240 andre ledd.

1.5.2 Vurderinger og forslag

1.5.2.1 Arbeid med ny motorferdsellov

Motorferdsellovutvalget ble nedsatt av Kongen i Statsråd i september 2021. Utvalget skulle gjennomgå regelverket og foreslå endringer i dette. Utvalget leverte sin utredning NOU 2024:10 *Ny motorferdsellov – Lov om motorferdsel i utmark og vassdrag (Motorferdselloven)* i mai 2024. Bestemmelsen om straff er inntatt i § 53 i utvalgets forslag. Utvalget foreslo å heve strafferammen til bøter eller fengsel i inntil 1 år for alminnelige overtredelser, og bøter eller fengsel i inntil 2 år for grove overtredelser.

Lovforslaget var på høring sommeren og høsten 2024. Departementet vurderer nå lovforslaget og høringsinnspillene og arbeider for at en lovproposisjon kan legges frem i 2026. Departementet ønsker primært å vedta en ny lov, og at en eventuell heving av strafferammen gjennomføres i denne sammenheng. Departementet vurderer likevel at det er hensiktsmessig å også foreslå en endring i gjeldende motorferdsellov, da det det er usikkert når en eventuell ny motorferdsellov vil vedtas og tre i kraft. Innholdet i denne høringen

omfatter derfor endringer i *dagens* lov, og omhandler kun heving av strafferammen samt enkelte endringer i overtredelsesgebyr-bestemmelsen (se kapittel 7.3 i dette høringsnotatet). Øvrige verktøy som Motorferdsellovutvalget har foreslått (retting, tvangsmulkt etc.), vil vurderes i det videre arbeidet med en ny lov. Selv om endringsforslagene av både strafferamme og overtredelsesgebyr reelt sett allerede har vært på alminnelig høring i forbindelse med høring av utvalgets forslag til ny motorferdsellov, vurderer departementet likevel at det er hensiktsmessig å høre forslagene om strafferamme og overtredelsesgebyr til endringer i dagens motorferdsellov her. Dette vil bidra til at forslag om heving i strafferammen ses i sammenheng med øvrige miljølover.

1.5.2.2 Strafferamme og skyldkrav

Straffebestemmelsen i motorferdselloven § 12 har vært uendret siden loven ble vedtatt i 1977. Departementet vurderer at dagens straffenivå ikke reflekterer alvorligheten i slik miljøkriminalitet og at straffenivået ikke fungerer tilstrekkelig avskrekkende. I Meld. St. 19 (2019-2020) s. 66 står det at regjeringen vil heve strafferammen i motorferdselloven. I tråd med dette mener departementet at det er behov for å heve strafferammen ved brudd på motorferdselloven.

Ved fastsettelse av *strafferammens nivå* er det i tråd med de prinsipper som er fastsatt Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) punkt 11.2.2 s. 126 flere forhold som må vurderes:

- lovovertrედelses straffverdighet (hvilken interesse som er krenkes)
- straffen skal være forholdsmessig sett i lys av de interesser som krenkes
- strafferammen må oppfattes som realistisk (i den forstand at strafferammene bør fastsettes slik at de både virker avskrekkende på mulige gjerningspersoner, blir oppfattet som tilstrekkelige, og kan tjene som veiledning for påtalemyndigheten og domstolene ved ilegging av reaksjon)

Etter departementets vurdering bør i utgangspunktet overtredelser av motorferdselregelverket sammenlignes med annen miljøkriminalitet med tanke på de ulemper og skader overtredelse av regelverket kan få. Motorferdsel i utmark kan medføre til dels store skader i terrenget, og i sårbart terreng kan slike skader i ytterste konsekvens være uopprettelige. Motorferdsel kan også skape frykt og forstyrre dyre- og fuglearter. Dette kan være skadelig for enkeltindivider, og i hekke- eller yngletiden kan dette være alvorlig. Slike forstyrrelser kan få konsekvenser for populasjonens kondisjon og overlevelse, og for sårbare arter kan det være kritisk. Motorferdsel i utmark kan dermed også gå negativt utover naturgrunnet for samisk kulturutøvelse og for utøvelse av friluftslivet. Støy, spor og tilstedeværelse av motorferdsel kan innskrenke menneskers mulighet til rekreasjon og opphold i naturen uten forstyrrelser. Det er bred oppslutning i befolkningen om disse kvalitetene ved friluftslivet i Norge. Videre vil ulovlig motorferdsel komme i tillegg til lovlig motorferdsel, og utgjøre en tilleggsbelastning på miljøet og andre hensyn som loven skal beskytte. Ulovlig motorferdsel vil dessuten ofte være mer belastende enn annen lovlig motorferdsel fordi den skjer utenfor fastsatte rammer.

I likhet med annen miljøkriminalitet, kjennetegnes overtredelse av motorferdselregelverket ved at den kan bestå av mange mindre lovbrudd, som hver for seg ikke nødvendigvis har store konsekvenser, men som samlet og over tid kan medføre negativ påvirkning på de formål loven skal beskytte. Tilsvarende er oppdagelsesrisikoen lav, noe som henger sammen med at overtredelsene typisk skjer i store utmarksområder, og uten noen fornærmet

i tradisjonell forstand. At ulovlig motorferdsel også kan skje i tilknytning til lovlig motorferdsel reduserer oppdagelsesrisikoen ytterligere. Økokrim trekker i sin nyeste trusselvurdering frem ulovlig motorferdsel, og mener dette kan anses som et ulovlig naturinngrep.⁴

Omfanget av ulovlig motorferdsel omtales som betydelig av både Statens naturoppsyn, Økokrim og flere politidistrikter, og myndighetene rapporterer om omfattende kontrollutfordringer på feltet, jf. Motorferdsellovutvalgets beskrivelse i NOU 2024: 10 kapittel 9.3 og 9.4. Økokrim har opplyst at ulovlig motorferdsel er den typen miljøkriminalitet som politidistriktene oftest rapporterer om. Ulovlig snøskuterkjøring utgjør hovedandelen av sakene. Respekten for lovverket beskrives som lav i enkelte miljøer, og enkelte steder foregår et organisert samarbeid for å varsle om kontroller og spleise på bøter. Omfanget av ulovlig motorferdsel kan også ses i lys av at omfanget av motorferdsel i utmark *generelt* har økt betraktelig siden vedtakelsen av loven. Det er registrert flere kjøretøyer beregnet for kjøring i utmark og det er også blitt åpnet for flere lovlige former for motorferdsel i utmark, for eksempel snøskuterløyper.

Motorferdselloven er slik departementet kan se den eneste miljøloven i dag som ikke allerede angir fengselsstraff for overtredelse. Dagens straffenivå fremstår ikke forholdsmessig sett i lys av de interesser loven skal ivareta, og reflekterer etter departementets vurdering ikke alvorligheten i de skader og ulemper ulovlig motorferdsel kan medføre. Departementet viser til at gjeldende strafferamme ikke gjenspeiler den rettsutvikling som har vært i straffeloven og annet miljøregelverk, og som i dette høringsnotatet foreslås ytterligere hevet. Eksempelvis er den alminnelige strafferammen for flere rene vinningslovbrudd i ny straffelov bot eller fengsel i 2 år. De alminnelige strafferammene i naturmangfoldloven, kulturminneloven, viltloven/viltressursloven, lakse- og innlandsfiskloven og svalbardmiljøloven er bøter eller fengsel i inntil 1 år. I denne høringen foreslås disse hevet til fengsel i inntil 2 år. Med unntak av viltregelverket og kulturminneloven, kan grove overtredelser straffes med fengsel inntil 5 år i samtlige regelverk. I inneværende høring er det foreslått en heving av straffenivået for grove overtredelser til 5 år også for viltregelverket og kulturminneloven.

Flere lover gir regler om motorisert ferdsel i utmarka, der overtredelser av reglene har en betydelig høyere strafferamme enn det som er fastsatt i motorferdselloven. Departementet viser for det første til gjeldende markalov, der forsettlig eller grovt uaktsomme overtredelser av reglene for motorisert ferdsel kan straffes med bøter eller fengsel inntil 1 år, mens fengsel inntil tre år kan anvendes for tilfeller der det er inntrådt eller voldt fare for betydelig miljøskade, eller overtredelsene er grove. Motorferdselloven gjelder ikke marka, jf. markaloven § 10. Departementet viser også særlig til strafferammene i svalbardmiljøloven, som også har egne regler om motorisert ferdsel, se §§ 79-84. Da det ble foreslått å øke strafferammen for tilfeller der det var inntrådt eller voldt fare for betydelig miljøskade, eller det for øvrig foreligger særdeles skjerpende omstendigheter økte strafferammen fra 3 år til 5 år, begrunnet departementet i Prop.77 L (2018–2019) det med at de unike miljøverdiene på Svalbard tilsier at miljøregelverket bør være minst like strengt på Svalbard som på fastlandet, med henvisning til at det i samme proposisjon ble foreslått å øke strafferammen til 5 år i

⁴ Økokrim (2025): [Trusselvurdering 2025 - Miljøkriminalitet](#)

naturmangfoldloven. Departementet viste videre til at de særskilte forholdene på Svalbard «med store avstander og folketomme områder gjør at det kan være tilfeldig om en overtredelse blir oppdaget og møtt med straffereaksjoner. Det er derfor av stor allmennpreventiv betydning at reaksjonen er merkbar.»

Sammenlignet med svalbardmiljøloven gir motorferdselloven nettopp regler om motorferdsel som gjelder på fastlandet, og lovens virkeområde er typisk områder med store avstander fra folk og kontrollmyndigheter slik at lovens allmennpreventive virkning har stor betydning. Selv om lovens virkeområde (utmark og vassdrag) *generelt* ikke har slik unik miljøverdi som på Svalbard, er det utvilsomt mange områder på fastlandet med tilsvarende kvaliteter som faller innenfor lovens virkeområde.

Departementet viser også til at strafferammen bør fastsettes slik at den virker avskrekkende. Generelt er allmennpreventive hensyn viktig ved brudd på miljøregelverket. Høyesterett har i HR-2020-1353-A avsnitt 52 og 53 fremhevet viktigheten av allmennpreventive hensyn ved brudd på miljøregelverket og viser til Grunnloven § 112 om betydningen av å beskytte miljøet. Allmennpreventive hensyn gjør seg sterkt gjeldende i saker som gjelder ulovlig motorferdsel i utmark, jf. HR-2023-2402-A, avsnitt 41 og 41. Oppdagelsesrisikoen er lav, og etter departementets mening må de få tilfellene som avdekkes og som leder til reaksjon være av en slik størrelse at straffen virker preventivt.

I de sakene det ilegges straff i dag, er bøtene i størrelsesorden 10 000 til 15 000 kroner. Flere lovbrøtere har åpenbart økonomisk evne til å betale flere bøter ved gjentatte lovbrudd. Når oppdagelsesrisikoen er lav, er mange villige til å ta en kalkulert risiko hvor potensialet for å bli oppdaget vurderes mot botens størrelse. Botens størrelse begrenses også av at det etter straffeloven § 53 andre ledd skal tas hensyn til den skyldiges inntekt og formue mv. I slike tilfeller er det behov for å kunne ilegge en mer følbær reaksjon enn bøter. At bøtenivået ikke er tilstrekkelig avskrekkende i disse sakene har blitt påpekt over lang tid, jf. for eksempel Rt. 1992 s. 8, hvor Høyesterett stilte spørsmål ved om bøter på hhv. 1000 og 2000 kroner for ulovlig kjøring på traktorvei var et tilstrekkelig bøtenivå for å skape den nødvendige respekt for forbudet mot motorisert ferdsel i utmark.

Departementet viser også til at strafferammene skal gi domstolene rom for å fastsette en passende straff i det enkelte tilfellet. Gjeldende bøtestraff differensierer ikke i tilstrekkelig grad mellom de ulike konsekvensene av den ulovlige kjøringen.

Med hensyn til ivaretagelse av de formål som begrunner motorferdselregelverket, mener departementet det er viktig at strafferammen heves til fengselsstraff på dette området. Departementet foreslår en straffebestemmelse som differensierer mellom alminnelige og grove overtredelser av loven. Vi viser til at Motorferdsellovutvalget har foreslått en strafferamme på bøter eller inntil 1 års fengsel for alminnelige overtredelser og bøter eller fengsel i inntil 2 år for grove overtredelser. Som begrunnelse for forslaget er det særlig vist til at allmennpreventive hensyn tilsier at strafferammen bør økes og at en økt strafferamme gir mulighet til å ta i bruk flere etterspurte tvangsmidler, slik som ransaking.

Departementet bemerker at Motorferdsellovutvalgets utredning og lovforslag, herunder forslaget om 1+2 år fengsel har vært på alminnelig høring.

Flere høringsinstanser støtter forslaget om å øke strafferammen, herunder Utmarkskommunenenes Sammenslutning (USS), Naturvernforbundet, DNT, WWF, Økokrim og Politidirektoratet. Økokrim uttaler blant annet at:

«Økt strafferamme vil være et signal om motorferdselslovens betydning som miljølov, og at loven ivaretar viktige samfunnshensyn. Skadepotensialet ved overtredelser av loven er dels stort, for eksempel ved barmarkskjøring i våtmarksområder. Det må også sees hen til at ulovlig motorisert ferdsel kommer i tillegg til lovlig kjøring i utmark, og den belastningen som den lovlige kjøringen medfører. En heving av strafferammen vil være i samsvar med den utvikling som har vært innenfor miljølovgivningen de senere år. [...] En effekt av økt strafferamme er endelig at det nok blir enklere å få politiet til å prioritere motorferdselskriminalitet.»

Kommunesektorens Organisasjon (KS) har ingen oppfatning av om den foreslåtte strafferammen generelt, men er mer usikre på om den er i tråd med allmenn rettsfølelse. De peker på at det er grunn til å vurdere om en for streng strafferamme også for mindre overtredelser kan virke mot sin hensikt – ved at anmeldelse og oppfølging uteblir grunnet bekymring for en urimelig streng reaksjon.

Blant de som er klart kritiske til forslaget er blant annet Snøskuterklubbenes fellesråd, Finnmark fylkeskommune, Nordland fylkeskommune og Vest-Finnmark Rådet og en del kommuner, bygdelag og politiske partier. Disse gir uttrykk for at strafferammen er uproporsjonal. Snøskuterklubbenes fellesråd skriver at årsaken til ulovlig kjøring er at dagens regelverk gir grobunn for dette, og at man i stedet for å øke straffene, burde gjøre noe med selve regelverket.

Departementet viser til at arbeidet med en ny motorferdsellov fremdeles er pågående. Departementets forslag i dette høringsnotatet er å følge Motorferdsellovutvalgets forslag, slik at strafferammen fastsettes til bøter eller fengsel i inntil 1 år for alminnelige overtredelser og bøter eller fengsel i inntil 2 år for grove overtredelser. Å heve strafferammen anses viktig for å styrke den allmennpreventive og individualpreventive effekten av straffebudet, som etter departementets vurdering ikke fungerer etter sin hensikt i dag. Departementet mener i utgangspunktet at ulovlig motorferdsel bør sammenlignes med øvrig miljøkriminalitet, der strafferammen – også etter de foreslåtte endringene i foreliggende notat – er høyere. Til sammenligning fra øvrige miljølover, skiller motorferdselloven seg likevel ut fordi dagens strafferamme kun er bøter. Departementet viser også til at enkelte grove brudd på motorferdselloven kan straffes etter annet regelverk, som enten vil ha samme eller høyere strafferammer. Eksempelvis kan ulovlig kjøring i verneområder straffes etter naturmangfoldloven § 75, eller etter generalklausulen i straffeloven § 240 andre ledd. Ødeleggende barmarkskjøring kan også straffes etter skadeverkbestemmelsen i straffeloven §§ 351-353. Dersom motorferdselen skader kulturminner, kan kulturminnelovens straffebestemmelse anvendes.

Hva som skal til for at en overtredelse anses for å være grov, må vurderes konkret. Momenter i vurderingen er blant annet hvor stor skade som er gjort på de interesser loven skal ivareta. Grove brudd kan særlig gjøre seg gjeldende i de tilfeller hvor det oppstår skade på naturmangfoldet, eller alvorlig fare for slik skade. Departementet understreker også at behovet for strengere straff gjør seg særlig gjeldende i de tilfellene hvor lovbruddene er forsettlig eller grovt uaktsomt utført, samt der det foreligger gjentatte lovbrudd. Manglende

respekt for regelverket til tross for kunnskapen om negative virkninger på miljøet, bør som hovedregel straffes strengt.

Bruk av straff bør også ses i sammenheng med øvrige virkemidler som finnes for å reagere på brudd på motorferdselloven, for eksempel adgangen til å illegge overtredelsesgebyr. I tråd med de overordnende føringene for bruk av straff skal bruken være proporsjonal.

Overtredelsesgebyr skal benyttes på mindre alvorlige overtredelser som er lett konstaterbare, mens straff skal benyttes ved for eksempel alvorlige eller gjentatte overtredelser. For eksempel kan ulovlig kjøring på barmark ha stort skadepotensiale og særlig i de tilfeller hvor skade er oppstått, bør det som hovedregel reageres med straff. Samtidig kan overtredelsene også være mindre alvorlig, særlig i de tilfeller hvor kjøringen er kortvarig og skadepotensialet er lavt. I slike tilfeller kan overtredelsesgebyr være en tilstrekkelig reaksjon på overtredelsen.

Departementet påpeker også at ved gjentatte eller særlig alvorlige overtredelser kan inndragning av det motoriserte fremkomstmiddelet etter straffeloven § 69 være en egnet reaksjon som politiet bør vurdere. Som Motorferdsellovutvalget peker på i sin utredning NOU 2024: 10 kapittel 32.4.6 er det viktig at påtalemyndighetene følger opp føringene om dette gitt av både lovgiver i forarbeidene til straffeloven Ot.prp.nr. 90 (2003–2004) og påtalemyndigheten ved Riksadvokatens håndhevingsdirektiv.

Heving av strafferammen er ment å føre til en økning av det generelle straffutmålingsnivået. Når strafferammen økes, mener departementet også at det gir et tydelig signal om hvor alvorlig og straffverdig overtredelser av motorferdselloven anses å være, og at det er naturlig at dette inngår som et viktig moment i politiets prioriteringer.

Departementet mener dagens *skyldkrav* (forsett eller uaktsomhet), bør videreføres i en endret bestemmelse. Vi viser Motorferdsellovutvalgets vurdering i NOU 2024:10 kapittel 32.4.2.2. Et nedre skyldkrav på simpel uaktsomhet er i godt samsvar med øvrig miljølovgivning og lovens aktsomhetsbestemmelse.

1.5.2.3 Straffeprosessuelle konsekvenser og påtalemyndighet

Motorferdsellovutvalget har belyst at kontroll med regelverket er utfordrende. Heving av strafferammen gir politiet økt adgang til straffeprosessuelle tvangsmidler som pågripelse og ransaking. Tilgangen til bruk av slike virkemidler er sentralt for å lykkes med etterforskningen. Pågripelse vil særlig være aktuelt i de tilfeller hvor det er flere som har kjørt ulovlig sammen og hvor det av hensyn til bevisforspillelsesfaren kan være behov for å splitte lovbyrterne for å hindre samkjøring av forklaringer eller påvirkninger av vitner.

I noen tilfeller benytter lovbyrteren GoPro-kamera for å dokumentere kjøring.

Straffeprosessloven § 203 gir hjemmel til å ta beslag dersom tingen antas å ha betydning som bevis. For å gå gjennom innholdet i kameraet kreves det at vilkårene for ransaking etter straffeprosessloven § 192 er oppfylt. Ett av vilkårene er at overtredelsen kan straffes med frihetsstraff. Med bøtestraff som strafferamme kan politiet i dag kun ta beslag i kameraet, men ikke se på opptaket. Ved å heve strafferammen som foreslått, får politiet adgang til å ransake og følgelig også se på opptaket og med det sikre bevis på den ulovlige kjøringen. Den konkrete bruken av tvangsmidler begrenses av kravet om at virkemiddelbruken kun skal brukes når det etter sakens art og forholdene ellers ikke er et uforholdsmessig inngrep, jf. straffeprosessloven § 170a.

Foreldelsesfristen for opphør av straffeansvar vil med forslaget endres fra 2 år til 5 år, jf. straffeloven § 86. Det vises til at det er den skjerpende siderammen for grove overtredelser som legges til grunn for foreldelsesfristen også for alminnelige overtredelser, se HR-2024-1192-A og HR-2020-955-A.

Ved overtredelser etter motorferdselloven § 12 første ledd med en strafferamme på fengsel i 1 år, vil politiet beholde sin påtalekompetanse, jf. straffeprosessloven § 67 andre ledd bokstav a. Derimot er det statsadvokaten som får påtalekompetansen dersom strafferammen settes til fengsel i 2 år kun for grove overtredelser, jf. straffeprosessloven § 66.

Departementet foreslår å beholde påtalekompetansen hos politiet for overtredelser av miljøregelverket med en strafferamme på 2 år, se nærmere begrunnelse over i 1.2. Dette foreslås også tilsvarende for tiltale spørsmålet ved overtredelse av motorferdselloven.

Departementet foreslår derfor i kapittel 10.2 endringer i straffeloven § 67 andre ledd bokstav c for å sikre at politiet skal kunne fortsette å avgjøre tiltale spørsmålet. Departementet ber om høringsinstansenes syn på dette.

Medvirkning til og forsettlig forsøk på brudd på loven vil fortsatt være straffbart, jf. straffeloven §§ 15 og 16.

Er overtredelsen begått av noen som har handlet på vegne av et foretak kan foretaket straffes med bøter, jf. straffeloven §§ 27 og 28.

1.6 Havvernloven

Gjeldende rett

I lov 10. juni 2025 nr. 33 om vern av marin natur utenfor territorialfarvannet (havvernloven) § 30 første ledd er den alminnelige strafferammen bøter eller fengsel inntil 1 år.

Strafferammen for grov overtredelse er bøter eller fengsel inntil 5 år, jf. § 30 andre ledd. Skyldkravet er forsett eller uaktsomhet.

Strafferamme bygger på tilsvarende strafferamme i naturmangfoldloven § 75, samt tilsvarende strafferammer i flere andre miljølover. Departementet vurderte i forbindelse med lovforslaget at strafferammen for overtredelse av bestemmelser knyttet til områdevern burde være den samme innenfor og utenfor territorialfarvannet.

Vurderinger og forslag

Som nærmere omtalt i høringsnotatet kap. 1.2. kan den alminnelige strafferammen på 1 år være til hinder for å skjerpe og tilpasse straffenivået til kunnskapen om konsekvenser eller potensiale for konsekvenser av brudd på miljøregelverket. Det er særlig i de tilfellene hvor lovbruddene er forsettlig eller grovt uaktsomt utført, at behovet for høyere strafferammer gjør seg særlig gjeldende. Manglende respekt for regelverket til tross for kunnskapen om negative virkninger på miljøet, bør som hovedregel straffes strengt.

Det foreslås derfor at strafferammen for alminnelige overtredelser heves fra fengselsstraff inntil 1 år til inntil 2 år. Bøtestraffalternativet foreslås videreført. Med de foreslåtte endringene kan straffenivået for alminnelige lovbrudd i større grad differensieres og tilpasses straffen til de konkrete overtredelsene.

Forslaget må ses i sammenheng med tilsvarende forslag om heving av strafferammen i særlig naturmangfoldloven § 75 første ledd og svalbardmiljøloven § 99, som også inneholder regler om områdevern, og departementet viser for øvrig til omtale av og begrunnelse for forslaget om endring av disse lovene i kap. 1.2 og 1.3. Departementet vurderer at straffnivået for overtredelse bør være tilsvarende uavhengig av hvorvidt denne finner sted innenfor og utenfor territorialfarvannet.

Forslaget må også ses i sammenheng med strafferammen for grove overtredelser, der den øvre strafferammen er fengsel i 5 år, samt forslaget om å heve strafferammen for brudd på § 242 første ledd fra 6 år til 10 år.

Politiet har kompetanse til å avgjøre spørsmålet om påtale ved brudd på lovbrudd som etter loven ikke kan medføre straff av fengsel i mer enn ett år jf. straffeprosessloven § 67 andre ledd bokstav a. Med heving av den alminnelige strafferammen fra fengsel i 1 år til 2 år flyttes kompetansen til statsadvokaten, jf. straffeprosessloven §§ 66 og 67. Departementet foreslår å beholde påtalekompetansen hos politiet for overtredelser av miljøregelverket med en strafferamme på 2 år, se nærmere begrunnelse over i 1.2. Dette foreslås også tilsvarende for tiltale spørsmålet ved overtredelse av havvernloven. Departementet foreslår derfor i kapittel 10.2 endringer i straffeprosessloven § 67 andre ledd bokstav c for å sikre at politiet skal kunne fortsette å avgjøre tiltale spørsmålet. Departementet ber om høringsinstansenes syn på om dette.

2 Avgrensning av området for det straffbare etter svalbardmiljøloven, viltregelverket og motorferdselloven

2.1 Innledning

Straffebestemmelsene i svalbardmiljøloven § 99, motorferdselloven § 12 og kulturminneloven § 27 er generelt utformet og ikke i tråd med Sanksjonsutvalgets anbefalinger i NOU 2003:15 *Fra bot til bedring*. Det er anbefalt å identifisere i straffebestemmelsen hvilke handlingsnormer som skal belegges med straff.

Utgangspunktet er at atferd bare bør gjøres straffbar dersom den fører til skade eller fare for skade på interesser som bør vernes av samfunnet, jf. Ot. prp. nr. 90 (2003-2004) s. 88. For overtredelser av den offentligrettslige reguleringslovgivningen bør kriminaliseringen bare benyttes dersom tilstrekkelig etterlevelse av regelen kan ikke oppnås ved andre sanksjoner, regelen beskytter en viktig interesse og det dreier seg om en alvorlig eller gjentatt overtredelse jf. Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) s. 93. I Prop. 62 L (2015–2016) punkt 7.4.3.3 side 54 modifiseres dette kvalifikasjonskravet. Blant annet gis det uttrykk for at det i noen tilfeller kan være grunn til å velge straff ved mindre alvorlige overtredelser fordi bruk av administrative sanksjoner i for stor grad kan gå utover hensynet til rettssikkerhet.

Vurderingen om en overtredelse bør avkriminaliseres, belegges med overtredelsesgebyr (som etter forvaltningsloven § 43 er en administrativ sanksjon som etter den europeiske menneskerettskonvensjonen er å anse som straff), eller med strafferettslig straff, må vurderes med bakgrunn i de ovennevnte momentene.

Forslaget til identifisering av handlingsnormene innebærer ingen materiell endring i svalbardmiljø- og motorferdselloven.

En individualisering av handlingsnormene styrker rettssikkerheten, bidrar til klarhet og skaper forutsigbarhet for hvilke handlinger som kan sanksjoneres med straff og overtredelsesgebyr.

2.2 Svalbardmiljøloven

Svalbardmiljøloven har til formål å opprettholde et tilnærmet uberørt miljø på Svalbard når det gjelder sammenhengende villmark, landskap, flora, fauna og kulturminner, jf. § 1. Brudd på loven kan straffes med bøter eller fengsel inntil 1 år, og grove overtredelser kan straffes med fengsel inntil 5 år, jf. § 99. Overtredelsesgebyr kan ilegges etter § 96a.

Overtredelsesgebyr er en administrativ sanksjon etter forvaltningsloven § 43 og som etter den europeiske menneskerettskonvensjonen er å anse som straff.

Svalbardmiljøloven § 99 om straff er generelt utformet og ikke i tråd med Sanksjonsutvalgets anbefalinger i NOU 2003:15 *Fra bot til bedring* om å identifisere hver enkelt handlingsnorm som kan sanksjoneres med straff. For overtredelsesgebyr i § 96a er handlingsnormene identifisert.

Departementet foreslår endring i § 99 slik at handlingsnormene identifiseres. Forslaget innebærer ikke materiell endring i svalbardmiljøloven.

Det er tatt hensyn til at regelverket i den senere tid er skjerpet på flere områder for å ivareta de unike verneverdiene på Svalbard. Eksempelvis ble det med virkning fra 1. januar 2025 innført forbud mot bruk av ubemannede luftfartøy (droner) i nærheten av fugleffjell for å beskytte fugler i hekketiden mot støy og forstyrrelser (§ 30), og en skjerping av reglene om isbjørnbeskyttelse (§ 30a), se Prop. 47 L (2023-2024) kap. 1. Skjerpingen av regelverket gjenspeiles i straffebestemmelsen.

I vurderingen er det lagt til grunn endringene i § 96 a som med virkning fra 1. januar 2025 er utvidet til å omfatte flere overtredelser.

Oppdagelsesrisikoen er lav, og for de tilfellene som avdekkes må reaksjonen tilpasses overtredelsen for å sikre både individual- og allmennprevensjon, og med det forebygge nye overtredelser. For å sikre en forholdsmessig reaksjon for det enkelte lovbruddet, foreslås det et to-sporet system, hvor det for flere handlingsnormer kan reageres enten med overtredelsesgebyr eller straff beroende på det konkrete forholdet.

Ved identifiseringen av handlingsnormene er bestemmelsen teknisk utformet i tråd med § 96a om overtredelsesgebyr slik den lyder 1. januar 2025. Forslaget er utformet i tråd med endringene i loven vedtatt 7. juni 2024 nr. 30 med ikrafttredelse 1. januar 2025. For å unngå at alle handlingsnormene gjentas i både § 96a og § 99, foreslår departementet at handlingsnormene kun fremgår av straffebestemmelsen i § 99 og at det tas inn en henvisning i § 96a til handlingsnormene listet i § 99. Etter at § 30 ble endret i 2024, har det ved en inkurie blitt en feil i listen over handlingsnormer i § 96a bokstav b når det gjelder § 30. Det fremgår at overtredelse av vilkår eller plikter som følger av enkeltvedtak gitt med hjemmel i § 30 femte og sjette ledd kan sanksjoneres med overtredelsesgebyr. Etter endringen i 2024 har ikke denne bestemmelsen et sjette ledd lengre. Riktig oppstilling er derfor fjerde og femte ledd, og det foreslås derfor å rette dette i § 99. Da § 96a ble endret

ble § 93 første ledd også utelatt fra listen i § 96a første ledd bokstav b. Det foreslås nå at denne bestemmelsen inkluderes i listen i § 99 første ledd bokstav c.

2.3 Viltressursloven

Landbruks- og matdepartementet la våren 2025 frem forslag til ny lov om jakt, fangst og felling av vilt mv. (viltressursloven). Lovforslaget er vedtatt av Stortinget. Ikrafttredelse av loven er satt til 1. juli 2026, jf. kgl.res 20. juni 2025. Se nærmere beskrivelse av innholdet i viltressursloven § 60 under punkt 1.4. I bestemmelsen presiseres det hvilke handlinger som kan sanksjoneres med straff. Det inkluderer presisering av at brudd på plikter eller vilkår som følger av enkeltvedtak også kan sanksjoneres med straff, jf. viltressursloven § 60 tredje ledd.

Det er videre innført en hjemmel i viltressursloven § 58 til å legge overtredelsesgebyr. Bestemmelsen åpner for at de fleste brudd på viltressursloven skal kunne sanksjoneres med overtredelsesgebyr, med unntak av de mest alvorlige overtredelsene, og brudd på regler som regulerer forhold mellom private eller forhold som gjelder plikter opp mot det offentlige, se Prop. 78L (2024-2025) kap. 13.2.4 *Departementets vurderinger*, side 201 flg.

Det er også foreslått en hjemmel i viltressursloven § 59 om administrativt rettighetstap.

Det er på denne bakgrunn ikke behov for å foreslå ytterligere endringer for å identifisere handlingsnormene som kan belegges med straff i viltressursloven i inneværende høringsnotat.

2.4 Motorferdselloven

Motorferdsel i utmark og vassdrag reguleres av motorferdselloven med tilhørende forskrifter. Brudd på loven kan straffes med bøter etter § 12 eller overtredelsesgebyr etter § 12 b med tilhørende forskrift. Overtredelsesgebyr er en administrativ sanksjon etter forvaltningsloven § 43 og som etter den europeiske menneskerettskonvensjonen er å anse som straff.

Bestemmelsene som hjemler straff og overtredelsesgebyr er generelt utformet, og beskriver ikke nærmere hvilke overtredelser som er straffebelagt. Etter § 12 straffes den som forsettlig eller uaktsomt overtrer loven eller forskrift eller vilkår fastsatt i medhold av loven.

Overtredelsesgebyr etter § 12 b kan ilegges fører av motorkjøretøy eller -fartøy som ikke overholder bestemmelser gitt i eller i medhold av loven. Sist nevnte formulering er gjentatt i forskrift om overtredelsesgebyr etter motorferdselloven § 1. Handlingsnormene som kan medføre gebyr etter faste satser er individualisert i forskriften § 2. Med unntak av sist nevnte bestemmelse, er straffebestemmelsene vidt formulert og ikke i samsvar med anbefalingen om individualisering av hver enkelt handlingsnorm som kan sanksjoneres med straff, jf. NOU 2003:15 *Fra bot til bedring*.

Utgangspunktet etter motorferdselloven er at all motorferdsel i utmark og vassdrag er forbudt, med mindre annet følger av loven eller vedtak med hjemmel i loven, jf. § 3. Loven åpner for en rekke unntak fra forbudet, enten gjennom ferdsel som er direkte tillatt i lov eller forskrift, eller gjennom at kommunen kan åpne for annen fastsatt motorferdsel gjennom forskrift eller enkelttillatelse. Brudd på loven skjer typisk ved at det kjøres i utmarka uten lovlig adgang til det, eller at motorferdsel skjer i strid med de rammene som kommunen har fastsatt i en tillatelse eller forskrift. Også brudd på aktsomhetsbestemmelsen i § 8 er straffbart.

Overtredelsesgebyr kan ilegges i dag etter standardsatser ved overtredelse av visse fastsatte overtredelser etter forskrift om overtredelsesgebyr § 2, eller - siden 2024 – etter individuell utmåling etter § 4. Overtredelsesgebyr etter § 2 kan for eksempel ilegges for unnlatelse av å vise fram tillatelse eller kjørebok som det er pliktig å medbringe, eller der kjøring finner sted på andre tider av døgnet eller på særskilte dager der kjøring ikke er tiltatt etter enten tillatelse eller forskrift fastsatt av kommunen. Som et argument for å innføre individuell utmåling, viste direktoratet i høringsnotatet av 1. juli 2022 til at «[o]rdningen med gebyr for utvalgte mindre alvorlige regelbrudd, har vist seg å være et godt supplement som sanksjonsmiddel der politianmeldelse ikke anses hensiktsmessig, men utvalget av overtredelser har antakelig vært for begrenset og ført til mindre bruk av sanksjonen enn forutsatt.» Overtredelser etter individuell utmåling kan omfatte en rekke tilfeller, og kan for eksempel være aktuelt der det avdekkes mindre alvorlige tilfeller av brudd på en gitt tillatelse, slik som kjøring utenfor en fastsatt trasé eller at kjøring finner sted med et annet kjøretøy enn fastsatt eller lignende. Slike overtredelser vil det være enkle å konstatere brudd på. Større avvik eller der kjøring ikke på noen fornuftig måte kan knyttes til vilkårene eller tillatelsen, skal som hovedregel følges opp i straffesporet. Der det avdekkes kjøring helt uten tillatelse eller hjemmel i lov eller forskrift, skal forholdet som utgangspunkt anmeldes.

Den foreslåtte straffebestemmelsen foreslås å omfatte de fleste brudd på motorferdselloven, slik den også gjør i dag. I tråd med føringene beskrevet innledningsvis foreslår departementet å tydeliggjøre hva slags brudd på regelverket som kan medføre straff eller overtredelsesgebyr. For å sikre en forholdsmessig reaksjon for det enkelte lovbruddet, foreslås det at handlingsnormene som identifiseres er lik for straff og overtredelsesgebyr.

Forslaget tydeliggjør kort sagt at følgende overtredelser kan sanksjoneres: a) overtredelse av aktsomhetsplikten, b) motorferdsel som skjer uten adgang til det enten gjennom fastsatte bestemmelser i lov, forskrift eller tillatelse, og c) motorferdsel som overtrer bestemmelser, vilkår og eller plikter som følger av forskrifter og tillatelser gitt med hjemmel i bestemmelsene nevnt i bokstav b.

Som beskrevet i kapittel 1.5.2 skal overtredelsesgebyr benyttes på mindre alvorlige overtredelser som er lett konstaterbare, mens straff skal benyttes ved for eksempel alvorlige eller gjentatte overtredelser. Grensegangen mellom hvilke overtredelser som ilegges overtredelsesgebyr og hvilke overtredelser som bør reageres med straff, må samordnes med politi- og påtalemyndigheten, og departementet støtter direktoratet i at det bør det utarbeides nærmere retningslinjer i direktoratet for hvilke overtredelser som her er aktuelle for overtredelsesgebyr, slik direktoratet gir uttrykk for i høringsnotatet fra 2022.

Ved kontroll av etterlevelsen av motorferdselloven, kan naturoppsynet med hjemmel i naturoppsynsloven § 3 andre ledd kreve fremlagt tillatelser, dispensasjoner, opplysninger om personalia mv. Den som blir kontrollert plikter å etterkomme pålegg om å fremlegge slike opplysninger når oppsynet ber om det, se naturoppsynsloven § 3 fjerde ledd. Brudd på plikten kan sanksjoneres med straff etter naturoppsynsloven § 3 femte ledd. Samtidig er brudd på denne plikten egnet for overtredelsesgebyr. For å sikre at overtredelsen kan følges opp både i straffe- og forvaltningssporet, må straffebudet reguleres eksplisitt i bestemmelsen om overtredelsesgebyr i motorferdselloven.

DEL II KULTURMILJØKRIMINALITET

3 Innledning

Kriminalitetsbildet på kulturminneområdet omfatter i dag brudd på undersøkelsesplikt ved automatisk fredete kulturminner, ulovlige inngrep i automatisk fredete kulturminner, skade og hærverk på vedtaksfredete byggverk og anlegg, ulovlige inngrep i fredete kulturmiljøer og i områder rundt fredete kulturminner. Kriminaliteten kan også innebære skade eller hærverk på fredete båter, plyndring av marinarkeologiske kulturminner, ulovlig metallsøkeraktivitet på automatisk fredede arkeologiske kulturminner i kombinasjon med manglende overholdelse av melde- og innleveringsplikt for løse kulturminner, og ulovlig innførsel og utførsel av kulturgjenstander. Den ulovlige innførselen av kulturgjenstander forekommer blant annet ved at andre lands beskyttede gjenstander smugles inn til Norge, enten med forsett eller i uvitenhet om at innførselen er ulovlig. I tillegg omsettes beskyttede gjenstander ved netthandel og tradisjonell auksjonshandel. Ulovlig netthandel med kulturminner forekommer både fra profesjonelle tilbydere til markedet, men også som privat handel mellom to likeverdige parter på nettbaserte plattformer og sosiale medier. På tilsvarende vis tas det ut og selges gjenstander fra Norge som er ulovlig å utføre eller krever utførselstillatelse.

Riksantikvaren utarbeidet i 2019 retningslinjer for anmeldelser ved brudd på kulturminneloven. De gjeldende retningslinjene er ment som verktøy for å oppnå enhetlig anmeldelsespraksis for alle organ som utøver myndighet etter denne loven.

4 Gjeldende rett

Straffesanksjoner på kulturmiljøområdet er regulert i kulturminneloven § 27 og straffeloven § 242. I tillegg kan straffeloven § 352 om grovt skadeverk benyttes ved skadeverk på gjenstander med historisk, nasjonal eller religiøs verdi.

4.1 Straffeloven § 242

4.1.1 Lovhistorikk

Straffeloven § 242 første ledd er en videreføring av den tidligere straffeloven § 152 b tredje ledd nr. 3 om påføring av betydelig skade på et kulturminne av særlig nasjonal eller internasjonal betydning. Denne bestemmelsen ble opprinnelig innført i 1993 i dagjeldende straffelov av 1902.

Straffeloven § 242 andre ledd var ny, og ble tatt inn for å dekke forpliktelsene etter annen tilleggsprotokoll til Haagkonvensjonen om beskyttelse av kulturverdier i tilfelle av væpnet konflikt artikkel 15 nr. 1 bokstav b. Norge ratifiserte konvensjonen i 1961. Andre tilleggsprotokoll ble vedtatt 26. mars 1999 for å styrke vernet av kulturverdier i forbindelse med væpnet konflikt. Tilleggsprotokollen pålegger partene å vedta straffebestemmelser for brudd på tilleggsprotokollen med bestemmelser om universell jurisdiksjon for overtredelse av de mest alvorlige overtredelsene.

4.1.2 Nærmere om bestemmelsen

Straffeloven § 242 lyder:

Med fengsel inntil 6 år straffes den som forsettlig eller grovt uaktsomt volder betydelig skade på kulturminner eller kulturmiljøer av særlig nasjonal eller internasjonal betydning.

Med fengsel inntil 2 år straffes den som i en væpnet konflikt forsettlig eller grovt uaktsomt bruker et kulturminne eller et kulturmiljø av særlig nasjonal eller internasjonal betydning til støtte for militære handlinger og ved det skaper fare for at kulturminnet eller kulturmiljøet skades. Straff kommer likevel ikke til anvendelse dersom det var tvingende militært nødvendig å handle på denne måten.

Begrepene «kulturminne» og «kulturmiljø» er hentet fra kulturminneloven § 2, og skal normalt gis samme forståelse som i denne bestemmelsen, jf. Ot. prp. nr. 22 (2008-2009) s. 418. Kulturminner og kulturmiljøer omfatter alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til, samt områder hvor kulturminner inngår som del av en større helhet eller sammenheng.

I Meld. St. 16 (2019-2020) *Nye mål i kulturmiljøpolitikken* ble «kulturmiljø» tatt i bruk som hovedbegrep istedenfor «kulturminne». I NOU 2025:3 *Ny kulturmiljølov* videreføres denne begrepsbruken, likevel slik at ordet kulturminne fortsatt brukes der det er språklig mest naturlig.

Straffeloven § 242 første ledd gjelder bare der kulturminnet eller kulturmiljøet har «særlig nasjonal eller internasjonal betydning». Ifølge forarbeidene til bestemmelsen omfatter dette de profane middelalderbygningene i tre, alle stavkirker og normalt også kulturminner og kulturmiljøer som er inntatt på Verdensarvlisten, jf. Ot.prp. nr. 92 (1992-93) kapittel 10 side 20-21. For øvrig må det gjøres en konkret vurdering av kulturminnets eller kulturmiljøets betydning, sett opp mot blant annet internasjonale konvensjoner og vitenskapelig materiale. For eksempel vil middelalderske steinkirker og historisk sentrale arkeologiske lokaliteter normalt ha så stor kulturminneverdi at de må antas å omfattes av bestemmelsen.

Straffeloven § 242 første ledd gjelder tilfeller hvor det volder skade på ovennevnte kulturminner eller kulturmiljøer. For å komme til anvendelse, må skaden være «betydelig». Ifølge forarbeidene (Ot.prp. nr. 92 (1992-93) kapittel 10) vil dette være oppfylt der «[...] skadeforvoldelsen [er] av en slik art, på grunn av skadens omfang, at den ellers ville bli ansett som grovt skadeverk etter § 292 annet ledd [...]». Ved skader på kulturmiljøer må det legges til grunn en helhetsvurdering av hvor store skadene på miljøet som sådan er». Straffebestemmelsen i § 242 første ledd kan derfor både gjelde ved delvis ødeleggelse og ved total destruksjon av kulturminner og kulturmiljøer av særlig nasjonal eller internasjonal betydning.

Straffeloven § 242 andre ledd gjelder kun i forbindelse med en «væpnet konflikt». Det presiseres i forarbeidene til bestemmelsen (Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) på s. 418) at andre ledd må avgrenses mot tilfeller av interne uroligheter og spente situasjoner, som for eksempel opptøyer, isolerte og sporadiske voldshandlinger og andre handlinger av lignende art. Bestemmelsen gjelder bare der kulturminnet eller kulturmiljøet brukes til støtte for militære handlinger, og dette skaper fare for at kulturminnet eller kulturmiljøet blir skadet. Eksempler som nevnes i forarbeidene er bruk av en gammel kirke som kommandosentral

eller våpenlager og bruk av kulturminner eller kulturmiljøer i forbindelse med sabotasjeoperasjoner. Dersom handlingen var «tvingende militært nødvendig», blir den ikke straffet, jf. andre punktum. Som eksempel nevnes bruk av en gammel festning til utstyrslager, dersom det er det eneste egnede oppbevaringsstedet som det mulig å bevare kontroll over på et viktig militært område.

4.1.3 Nåværende strafferammer

Strafferammen i § 242 første ledd er fengsel i inntil 6 år, mens strafferammen etter § 242 andre ledd er fengsel i inntil 2 år. Strafferammen i § 242 første ledd bygger på vurderingene til Straffelovkommisjonen i delutredning VII, NOU 2002:4 Ny straffelov, side 20 andre spalte. Det fremgår her at «strafferammene for rene vinningslovbrudd skal være bot eller fengsel i 2 år for vanlig overtredelse og fengsel i 6 år for grov overtredelse», og at «strafferammer på fengsel i 10 år og mer som utgangspunkt bare brukes i bestemmelser som verner liv, legeme eller statsdannelsen».

4.1.4 Anvendelse av bestemmelsen i praksis

Straffeloven § 242 første ledd er foreløpig lite anvendt i straffesaker. Riksantikvaren har ikke selv anmeldt etter bestemmelsen, og har heller ikke fått kopi av anmeldelser fra andre kulturmiljømyndigheter hvor denne bestemmelsen er benyttet. Skader på kulturminner og kulturmiljøer anmeldes først og fremst etter kulturminneloven § 27 og etter straffeloven § 352. Straffeloven § 242 gjelder som nevnt kulturminner og kulturmiljøer av «særlig nasjonal eller internasjonal betydning». Dette gjelder et begrenset antall særlig verdifulle objekter, noe som kan forklare hvorfor bestemmelsen er lite anvendt i praksis.

Det er tatt ut tiltale etter tidligere straffeloven § 152 b andre ledd nr. 3, som tilsvarer bestemmelsen i straffeloven § 242 første ledd, i to straffesaker: «Bryggen i Bergen» og «Gjerpen kirke».

I «Bryggen i Bergen-saken» (Rt. 2002 s. 1713) var to unge gjerningsmenn tiltalt for å ha forsøkt å tenne på bygninger på Bryggen i Bergen. De ble dømt for forsøk på grovt skadeverk (som tilsvarer nåværende straffeloven § 352 første ledd). De ble frifunnet for forsøk på overtredelse av § 152b andre ledd nr. 3 i Bergen byretts dom av 5. april 2001, ettersom de, selv om de forstod at bygningene hadde historisk verdi, ikke var klar over at Bryggen er fredet og ellers står på UNESCOs verdensarvliste. I Høyesterett ble den ene personen dømt til fengsel i ett år og tre måneder, hvorav ni måneder ble gjort betinget. Den andre fikk fengsel i ett år, hvorav åtte måneder ble gjort betinget.

«Gjerpen kirke-saken» (Skien og Porsgrunn tingrett, 18. juni 2004) gjaldt ildspåsettelse og grovt skadeverk i Gjerpen middelalderkirke fra år 1153. Kirkens galleri og orgel ble totaldestruert, og kirketårnet og kirkens interiør fikk store skader etter brannen. I tingrettens dom ble tiltalte dømt etter § 152 b andre ledd nr. 3 for å ha påført betydelig skade på fredet bygning ved innbrudd og brannstiftelse. Idømt straff ble ubetinget fengsel i ett år og to måneder.

4.2 Kulturminneloven § 27

4.2.1 Lovhistorikk

Da den nåværende kulturminneloven ble vedtatt i 1978, slo man delvis sammen og opphevet Lov om bygningsfredning av 3. desember 1920 og Fornminneloven av 29. juni 1951 nr. 3. Bygningsfredningsloven hadde ikke egen straffebestemmelse, mens fornminneloven § 16 var straffehjemmel for brudd på denne lovens bestemmelser. Her var straffealternativet bot eller fengselsstraff inntil seks måneder. I den nye kulturminneloven § 27 ble fornminnelovens strafferamme videreført.

Bestemmelsen har vært endret flere ganger. Blant annet ble medvirkning og forsøk tatt ut av bestemmelsen ved vedtakelsen av straffeloven i 2005. Ved lov av 3. juli 1992 nr. 96, ble bestemmelsen utvidet til dagens ordning. Det var særlig allmennpreventive og individualpreventive hensyn som ble vektlagt ved denne endringen, jf. Ot.prp. nr. 51 1991-92 (side 18):

I de senere år har det vært en økning i antallet mer alvorlige overtredelser hvor kulturminnet er ødelagt, fordi de har vært til hinder før gjennomføringen av ønskelige utbyggingstiltak. Motivene for lovbruddene er oftest direkte eller indirekte økonomisk motivert, f.eks. for å spare tid, slippe kostbare undersøkelser, oppnå driftsmessige rasjonaliseringsgevinster m.v. (...)

Anmeldelser for brudd på kulturminneloven har ofte resultert i henleggelse etter liten eller ingen etterforskning. I de tilfellene det har vært utferdiget forelegg eller tatt ut tiltale har reaksjonene vært milde. Konsekvensen av den strafferettslige praksis som til nå har vært dominerende er liten respekt for de verneverdier kulturminnene representerer. Det kan resultere i holdninger som at lovbrudd lønner seg. Brudd på kulturminneloven innebærer ofte at uerstattelig kildemateriale for innsikt i og forståelse av vår tidligste historie, går tapt for alltid.

4.2.2 Gjeldende rett

Kulturminneloven § 27 lyder: «Den som forsettlig eller uaktsomt overtrer forbud, påbud, vilkår eller bestemmelser gitt i eller i medhold av loven her, straffes med bøter eller fengsel i inntil 1 år. Under særdeles skjerpene omstendigheter kan fengsel i inntil 2 år anvendes».

Bestemmelsen gjelder generelt ved brudd på adferdsnormer som er gitt i eller i medhold av loven. Dette vil for eksempel omfatte brudd på fredningsbestemmelser. Både forsettlige og uaktsomme brudd kan sanksjoneres med straff etter bestemmelsen.

Strafferammen i kulturminneloven § 27 er bøter eller fengsel i inntil ett år. Under særdeles skjerpene omstendigheter kan det gis fengsel i inntil to år. Dette alternativet kan benyttes for kulturmiljøkriminalitet av særlig grov karakter, hvor særlig det økonomiske vinningsmotive er til stede og i gjentakelsestilfeller, jf. Ot.prp. nr. 51 (1991-92) side 18.

4.2.3 Anvendelse av bestemmelsen i praksis

Ved illeggelse av straff etter kulturminneloven § 27, har domstolene vært tilbakeholdende med å anvende dagens maksimale strafferamme på 2 år, selv ved grove brudd på

kulturminneloven. Rettspraksis viser at idømt staffelengde er gjennomgående lav, og at domstolene er tilbakeholdne med å dømme til ubetinget fengselsstraff.

I Koppangdommen (Rt. 2010 s. 850) om ulovlige inngrep i en fredet «barfrøstue» fra Østerdalen, ble selgeren av det fredete inventaret som var fjernet i strid med kulturminneloven § 27 jf. § 15 første og tredje ledd, idømt betinget fengsel i 30 dager og en bot på 20 000 kroner etter kulturminneloven § 27 første punktum. Kjøperen av gjenstandene og antikvitethandleren som var mellommann mellom selger og kjøper, ble domfelt for heleri etter daværende straffeloven 1902 § 317. Straffene for disse to personene ble satt til henholdsvis betinget fengsel i 21 dager og 20 000 kroner i bot og 20 000 kroner i bot. For antikvitethandleren viste Høyesterett i skjerpene retning til «hensynet til en effektiv håndheving av verneavgivningen overfor nettopp de profesjonelle oppkjøpere». Alle tre domfelte i denne saken fikk i tre rettsinstanser idømt betinget fengselsstraff selv om domsgrunnlaget viste at det forelå grov uaktsomhet og/eller forsettlig handling hos de tre gjerningsmennene.

I Borgarting lagmannsretts dom av 22. mai 2007 (Rettens Gang 2007, side 1163) ble en hytteeier idømt 6 måneders fengsel, hvorav 5 måneder ble gjort betinget på grunn av hans mentale helse, for å anlegge en 177 meter lang og 3,5 meter bred veg med parkeringsplass med lengde 14,5 meter og bredde 7,90 meter gjennom et område med flere kulturminner fra steinalderen, som var automatisk fredet etter kulturminneloven § 4 første ledd. Inngrepet medførte at den vitenskapelige verdien av kulturminnet ble betydelig redusert. Graving og masseforflytning hadde endret terrengets karakter og bragt enkeltgjenstander bort fra sine naturlige funnsteder, og påfylling av masse hadde tildekket boplassene og utilbørlig skjemet området. Forholdet var forsettlig, og på grunn av inngrepets omfang fant retten at det forelå særlig skjerpene omstendigheter. Hovedtiltalte ble idømt én måned ubetinget fengsel for svært alvorlige inngrep i et svært verdifullt automatisk fredet kulturminne.

«Losjens prøve»-dommen (Hålogaland lagmannsretts dom av 30. august 1999) er en eldre prinsipiell dom om utmåling av straffenivå etter kulturminneloven § 27. Saken gjaldt forsettlig brudd på kulturminneloven § 15 ved riving av et midlertidig fredet forsamlingslokale som tilhørte en avholdsforening i Mo i Rana. Formålet med den ulovlige handlingen var å oppføre et nytt forretningsbygg samme sted, og det forelå forsettlig lovbrudd. Her ble hovedtiltalte (utbyggeren) dømt til fengsel i 1 år, hvorav 6 måneder var ubetinget. En tillitsmann i avholdsforeningen fikk 6 måneder betinget fengsel. Avholdsforeningen ble ilagt foretaksstraff på 20 000 kroner og inndragning av fortjeneste på 1 million kroner.

I Lyngdal herredsretts dom av 3. mai 2001 ble en mann dømt til 21 dagers ubetinget fengsel etter kulturminneloven § 27 for å ha fjernet en gravhaug fra jernalderen i forbindelse med utvidelse av en garasje. Domfelte hadde fortsatt arbeidene, til tross for stoppordre fra fylkeskonservatoren. Fjerningen av gravhaugen ble vurdert som forsettlig brudd på kulturminneloven § 3 om forbud mot inngrep i automatisk fredete kulturminner.

I en høyesterettsdom fra 2017 (HR-2017-1298-A) ble straffen satt til ubetinget fengsel i 14 dager. Saken gjaldt blant annet ulovlig utgravning, samt brudd på innleveringsplikt til det offentlige i strid med statens eiendomsrett til løse kulturminner fra før år 1537 og myntfunn fra før 1650 etter kulturminneloven § 12 første ledd. Domfelte hadde funnet en rekke slike gjenstander med metallsøker i Larvik-området, og gravd dem ut i strid med kulturminneloven § 3.

I en annen sentral høyesterettsdom («Tysnes-dommen», Rt. 2010 s.1293) ble ingen av de tre domfelte idømt fengselsstraff, men idømt bøter. Saken gjaldt anleggelse av en midlertidig anleggsvei til et settefiskanlegg i Tysnes utenfor Bergen. Etablering av veien var ikke omsøkt, hverken etter plan- og bygningsloven eller kulturminneloven. Under veiarbeidet ble det gjort ulovlige inngrep i et automatisk fredet tingsted fra middelalderen som også var kirkested fra 1100-tallet. Alle tre gjerningsmenn ble domfelt etter kulturminneloven § 27 jf. § 3. Foretaket fikk 300 000 kroner i bot, styrelederen fikk 150 000 kroner i bot og entreprenøren fikk 60 000 kroner i bot.

4.3 Forholdet mellom straffeloven § 242 første ledd, herunder § 352, og kulturminneloven § 27

Straffeloven § 242 første ledd gjelder bare der det voldes «betydelig skade» på kulturminner eller kulturmiljø av «særlig nasjonal eller internasjonal betydning», mens kulturminneloven § 27 gjelder generelt for kulturminner og kulturmiljø som er fredet etter loven. Skyldkravet etter straffeloven § 242 første ledd er forsett eller grov uaktsomhet, mens kulturminneloven § 27 også omfatter simpel uaktsomhet. Samspillet mellom de to bestemmelsene berører altså i hovedsak graden av alvorlighet ved ugjerningen.

Dersom noen skader kulturminner som helt eller delvis tilhører noen annen, kan dette også rammes av straffeloven § 352 om grovt skadeverk. Ved vurderingen av om et skadeverk er «grov», skal det etter straffeloven § 352 første ledd bokstav a) blant annet særlig legges vekt på skadeverkets art og objekt, for eksempel om det er rettet mot gjenstander som har «historisk, nasjonal eller religiøs verdi». Skadeverk som innebærer ødeleggelse av gjenstand som har en «betydelig» historisk, nasjonal eller religiøs verdi, regnes som «særlig grovt skadeverk», jf. bestemmelsens andre ledd. Forarbeidene (Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) s. 458) nevner stavkirker som eksempel på dette. Andre kulturminner som ville vært omfattet av kulturminneloven § 242 første ledd (kulturminner og kulturmiljø av «særlig nasjonal eller internasjonal betydning»), må også kunne antas å gå inn under formuleringen «betydelig historisk, nasjonal eller religiøs verdi» i § 352 andre ledd.

Grovt skadeverk har lik strafferamme som straffeloven § 242 første ledd, på fengsel i inntil 6 år. Særlig grovt skadeverk har en strafferamme på fengsel i inntil 15 år. Ved grov uaktsomhet er strafferammene for grovt skadeverk fengsel i inntil 1 år og særlig grovt skadeverk fengsel i inntil 3 år.

I «Fjære kirke-dommen» (dom i Agder tingrett, 14. november 2022) ble tiltalte dømt til ubetinget fengsel i to år etter straffeloven § 352 andre ledd «for å ha skadet, ødelagt, gjort ubrukelig eller forspilt en gjenstand som helt eller delvis tilhørte en annen». Tiltalte ble også dømt til å betale 2,2 millioner kroner i erstatning. Tiltalte hadde utført omfattende ødeleggelser; brukket den historiske altertavlens skriftfelt i to, veltet døpefont fra 1300-tallet slik at deler løsnet og delvis knuste, røsket bort deler av alterbord/alterring, revet av skulptur på prekestolen samt løsnet bunnkonstruksjonen, og røsket ut treverk av kirkens historisk katolske oppbevaringsskap (et såkalt 'repositorium') som var fra før år 1537. Tiltalte ble også dømt for å ha forsøkt å påføre kirken totalskade ved at han ved fire ulike steder på gulvet i kirkerommet tente på flere bøker og et gulvteppe. Forbrytelsen ble ikke fullbyrdet idet den påtente ilden slukket av seg selv. Retten ga uttrykk for at skadeverket og forsøket på ildspåsettelse isolert sett tilsa en strafferamme på til sammen 3 år. Dommen innebar dermed

svært kort fengselsstraff, selv om strafferammen etter straffeloven § 352 andre ledd er inntil 15 års fengselsstraff.

I denne saken var det ikke tatt ut tiltale etter straffeloven § 242 første ledd, selv om Fjære kirke, som steinkirke fra middelalderen, kunne kvalifisert som et kulturminne av «særlig nasjonal betydning», jf. straffeloven § 242 første ledd. Dersom det straffbare forholdet også hadde vært vurdert etter § 242 ledd, kunne alvorsgraden ved det varige *tapet av kulturminneverdier* også vært gjenspeilet i straffeutmålingen. Dette illustrerer betydningen straffeloven § 242 første ledd kan ha ved siden av bestemmelsen i straffeloven § 352 andre ledd. Straffeloven § 242 gjelder ødeleggelser av kulturminner spesielt, og understreker viktigheten av å straffe tapet ved at viktige nasjonale og internasjonale kulturminner går tapt eller delvis ødelegges.

De tre bestemmelsenes anvendelsesområder og ulike strafferammer, kan oppsummeres i følgende tabell:

Type ugjerning	Anvendelsesområde			
	§ 27	§ 242 (1)	§ 352 (1)	§ 352 (2)
Simpel uaktsom skade på eget/andres kulturminne	1 eller 2 år*			
Grov uaktsom skade på eget kulturminne	1 eller 2 år			
Grov uaktsom skade på andres kulturminne	1 eller 2 år		1 år	
Forsettlig skade på eget kulturminne	1 eller 2 år			
Forsettlig skade på andres kulturminne	1 eller 2 år		6 år	
Simpel uaktsom skade på eget/andres særlig verdifulle kulturminne	1 eller 2 år			
Grov uaktsom skade på eget særlig verdifulle kulturminne	1 eller 2 år	6 år		
Grovt uaktsom skade på andres særlig verdifulle kulturminne	1 eller 2 år	6 år		3 år
Forsettlig skade på eget særlig verdifulle kulturminne	1 eller 2 år	6 år		
Forsettlig skade på andres særlig verdifulle kulturminne	1 eller 2 år	6 år		15 år

* Fengsel i inntil 2 år kan anvendes "under særdeles skjerpende omstendigheter". Graden av subjektiv skyld er sentralt ved straffutmålingen, og strafferammen på 2 år vil dermed sjeldent være aktuelt ved simpel uaktsomhet.

4.3.1 Konkurrens

I noen saker kan den straffbare handlingen innebære overtredelse av flere av disse straffebestemmelsene, såkalt ulikeartet idealkonkurrens. I de tilfellene der straffebestemmelsene retter seg mot forskjellige sider ved det straffbare forholdet eller der de beskytter ulike interesser, skal bestemmelsene anvendes i idealkonkurrens. Dette for å gjenspeile den totale straffverdigheten ved den straffbare handlingen. Dersom de ulike straffebestemmelsene overlapper hverandre, skal de derimot ikke benyttes i idealkonkurrens. Da vil man normalt legge den lengste strafferammen til grunn ved straffeutmålingen.

Både kulturminneloven § 27 og straffeloven § 242 første ledd kan anvendes ved lovbrudd som medfører skader på kulturminner og kulturmiljø av «særlig nasjonal eller internasjonal betydning». Konsumpsjonsprinsippet innebærer imidlertid at straffelengden i

kulturminneloven § 27 på fengsel i inntil to år, konsumeres av den lengre maksimalstraff på fengsel i inntil seks år i straffeloven § 242 første ledd.

Straffeloven § 352 skal blant annet beskytte eiers interesser mot ødeleggelser gjort av andre. Det er ikke eksempler fra rettspraksis på at bestemmelsen har vært brukt i konkurrans med kulturminneloven § 27 eller straffeloven § 242, men i juridisk teori (Holme, J: Kulturminnevern, 2018 side 258) påpekes at det kan foreligge tilfeller hvor slik ulikeartet idealkonkurrens kan forekomme og være relevant ved straffeutmålingen.

5 Utfordringer med dagens lovregulering og forslag til løsninger

Samfunnsutviklingen på 2020-tallet har vært mer komplekst enn tidligere tiår, og transformasjonen av norske byer og tettsteder skjer med raskere tempo enn tidligere. Ut fra anmeldte straffbare forhold på 2020-tallet, ser man at kulturminner i visse tilfeller er utsatt for mer alvorlige skader enn tidligere ved ulovlig fjerning og hel eller delvis destruksjon. Økonomisk vinning er ofte motiv for at man permanent ødelegger kulturminner hvor disse kommer i konflikt med annen ønsket utvikling. Kriminalitetsbildet gjelder også ulovlig opptak eller fjerning av kulturminner, f.eks. for salg eller ulovlig eksport. Miljøovervåkningsundersøkelser viser at i underkant av én prosent av verneverdige kulturminner i Norge forsvinner hvert år av ulike årsaker.

De siste årene har det vært en økning av anmeldelser knyttet til hæververk og skadeverk på arkeologiske kulturminner, særlig på bergkunst og helleristninger. I 2023 registrerte Riksantikvaren fire slike lovbrudd, blant annet gjaldt dette to tilfeller ved helleristninger i Verdensarvområdet Bergkunst i Alta. Moderne ristninger og hugginger i fjell er særlig utfordrende, da skadene er uopprettelige. Også ulovlige aktiviteter knyttet til metallsøker-miljøet har økt de siste årene, mens det før 2015 bare unntaksvis var anmeldelser knyttet til slik aktivitet. Fra å være en hobby med noen få hundre aktive utøvere, antas det at det nå er opp mot 10 000 aktive metallsøkere her i landet, og cirka 20 % av de anmeldte sakene som Riksantikvaren har mottatt kopi av har angått ulovlig metallsøking.

Straffesanksjonene og straffelengdene på kulturmiljøfeltet er ikke oppjustert i tråd med någjeldende kriminalitetsbilde. Departementet vil i det følgende først vurdere behovet for høyere strafferammer på kulturmiljøfeltet. Deretter vil det drøftes hvilke innholdsmessige endringer det er behov for i de aktuelle straffehjemlene.

5.1 Endring i strafferammer

I stortingsmeldingen om miljøkriminalitet, Meld. St. 19 (2019-2020), som Stortingets flertall ved behandling sluttet seg til, understrekes det på side 27 at strafferammene må oppleves tilstrekkelig avskrekkende:

Hvis straff som virkemiddel skal være effektivt, er det en forutsetning at straffansvaret oppleves som en reell trussel. Strafferammene må i tilstrekkelig grad virke avskrekkende på mulige gjerningspersoner og bidra til å styre deres adferd. Det må vurderes om strafferammene i miljølovgivningen i tilstrekkelig grad reflekterer lovbruddets alvor og viktigheten av den interessen som straffebudet beskytter.

Høyesterett har uttalt følgende om straffenivået ved skadeverk rettet mot viktige kulturminner i «Bryggen i Bergen-dommen» (Rt. 2002 s. 1713):

Allmennpreventive grunner tilsier at skadeverk rettet mot store kulturelle og økonomiske verdier som i dette tilfellet, må straffes strengt. Den heving av strafferammen som skjedde for få år tilbake, er ledd i en utvikling hvor oppmerksomheten rettet mot miljøkriminalitet har ledet til en skjerpet holdning fra lovgivers side. Dette er fulgt opp av domstolene ved heving av straffenivået.

5.1.1 Straffeloven § 242 første ledd

Dagens maksimale strafferamme i straffeloven § 242 første ledd på fengselsstraff i inntil 6 år bygger som nevnt på retningslinjene for valg av strafferamme i NOU 2002:4.

Straffelovkommisjonen vurderte at en strafferamme på inntil 10 års fengsel skulle være forbeholdt situasjoner som gjaldt fare for liv, helse eller angrep mot statsdannelsen.

Straffelovkommisjonen understreket imidlertid at retningslinjene var et utgangspunkt, og at de enkelte strafferammene må fastsettes etter en konkret straffverdighetsvurdering.

Utmåling av straff må proporsjonalt speile alvorsgraden ved skadegjeringen. Det følger av Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) punkt 11.3.4 at et viktig moment ved fastsettelse av strafferammer er hvilken interesse som er angrepet:

Strafferammen bør gjenspeile om det dreier seg om angrep på de mest beskyttelsesverdige interesser, som samfunnsordenen eller enkeltpersoners liv, om angrepet gjelder det felles livsgrunnlag (miljøet) eller enkeltpersoners fysiske integritet, eller om det gjelder den psykiske integritet eller økonomiske interesser.

De rettsgodene som sikres gjennom miljø- og kulturminnelovgivningen, er miljøet som sådan og viktige kulturminner og kulturmiljøer. Et bærekraftig miljø har verdi i seg selv og er grunnleggende for vår eksistens. Vern av miljøet innebærer dermed samtidig vern av helse, livsutfoldelse og økonomiske interesser. Viktigheten av et bærekraftig miljø gjennomsyrrer bestemmelsen i Grunnloven § 112. Kulturminner og kulturmiljøer er viktige som fysiske minner om menneskenes historie, og derfor sentrale som kunnskapskilder om fortiden. Handlinger som truer eller skader disse rettsgodene, innebærer inngrep i våre kollektive historiske verdier.

Brudd på straffeloven § 242 første ledd har tilsvarende strafferamme som visse vinningslovbrudd, slik som for eksempel grovt tyveri, grovt underslag, ran og grov utpressing. En viktig forskjell mellom vinningskriminalitet og kulturmiljøkriminalitet, ettersom skader på kulturminner og kulturmiljø ofte er irreversible, mens de økonomiske tapene som følger av de nevnte vinningslovbruddene, ofte kan erstattes. Det er som regel ikke mulig å gjenskape skadete kulturminner fullt ut uten at et vesentlig moment går tapt; det historisk autentiske materialaspektet ved disse objektene. Siden starten av 1900-tallet har det vært et avgjørende vernekriterium i norsk og internasjonalt kulturminnevern at et kulturminneobjekt har høy grad av autenticitet. Dette kravet er både knyttet til vitenskapelig kildeverdi ved objektet, men også til opplevelsesverdien ved objektet; at det er ekte og tidsriktig slik det fremstår for betrakteren. Når autentisk vitenskapelig kildeverdi eller opplevelsesverdi går tapt ved skadeverk eller total ødeleggelse, vil dermed som regel en viktig del av objektets totale verneverdi være tapt for alltid. Opplevelsesverdien ved kulturminneobjektet kan delvis bli

gjenskappt ved gjenopprettelse eller utføring i kopi, men tapet av autentisiteten ved objektet vil uansett også redusere opplevelsesverdien i betydelig grad. Disse hensynene tilsier at forbrytelser mot viktige kulturminneverdier har en høyere strafferamme enn strafferammene ved økonomisk vinningskriminalitet.

En rekke av objektene som vil kvalifisere til subsumering under straffebudet i § 242 første ledd, er objekter inkludert i norske verdensarvsteder. Status som verdensarv gir ikke i seg selv nytt formelt vern gjennom fredning, men er det høyeste internasjonale kvalitetsstempel et område kan få. Dette innebærer et nasjonalt ansvar og en omfattende forpliktelse overfor de øvrige medlemsland i UNESCO om å sikre verdensarvstedene for ettertiden, herunder å garantere for tilstrekkelig nasjonale lovregulerte straffesanksjoner ved trusler mot disse. Dette følger blant annet av Verdensarvkonvensjonen artikkel 5 nr. 4:

For å sikre effektive tiltak for å verne, ta vare på og formidle kultur- og naturarven på eget territorium, skal alle statspartene, så langt det er mulig og på en mest mulig hensiktsmessig måte, bestrebe seg på å:

(...)

4. sette inn juridiske, vitenskapelige, tekniske, administrative og økonomiske tiltak som er nødvendige for å identifisere, sikre, bevare, formidle og rehabilitere verdensarven (...)

og punkt 98 i Retningslinjer for gjennomføring av verdensarvkonvensjonen:

Tiltak i form av lover og forskrifter på nasjonalt og lokalt plan skal sikre at området blir vernet mot sosiale, økonomiske og andre utviklingstrekk eller endringer som kan ha en negativ virkning på dets fremragende universelle verdi, integritet eller autentisitet. Statspartene skal også sørge for at disse lovene og forskriftene blir håndhevet fullt ut og på en effektiv måte.

De åtte norske verdensarvstedenes effekt for nasjonal turisme og lokal verdiskaping må anses å være betydelig. Det er vanskelig å fastsette de økonomiske konsekvensene av eventuelle skader på eller tap av objekter på verdensarvsteder i Norge, men dette må antas å innebære større nasjonale økonomiske tap. Symbolsk vil dette også kunne innebære tap av internasjonal anseelse for Norge som medlemsland tilknyttet UNESCOs Verdensarvkonvensjon. Dette er også hensyn som tilsier en økning i strafferammen i straffeloven § 242 første ledd.

Der eier påfører grove skader på kulturminner eller kulturmiljøer han eller hun selv eier, er strafferammen på inntil 6 år, jf. straffeloven § 242 første ledd, mens strafferammen er fengsel i inntil 15 år for grove skader på andres kulturminner, jf. § 352 andre ledd. Det fremstår lite konsekvent at eierskap skal få så store konsekvenser for strafferammens lengde ved alvorlig kulturmiljøkriminalitet. Det kulturhistoriske tapet for samfunnet vil være vel så stort når det skjer på egen eiendom som på andres eiendom. Dette tilsier at strafferammen i § 242 første ledd bør oppjusteres for å være mer i tråd med strafferammen i § 352 andre ledd.

Skadegjeringens samfunnsmessige og økonomiske konsekvenser må i større grad gjenspeiles i strafferammens maksimale lengde. Departementet foreslår med basis i de ovennevnte momentene at strafferammen ved brudd på straffeloven § 242 første ledd bør økes. Hensynet til kulturhistorisk betydning og konsekvensene av irreversibilitet ved tap av

særlig viktige kulturminner og kulturmiljøer og folkerettslige forpliktelser tilsier at strafferammen oppjusteres til fengsel i inntil 10 år.

5.1.2 Straffeloven § 242 andre ledd

Når det gjelder strafferammen i straffeloven § 242 andre ledd, er det viktig at straffegjeringen kan sanksjoneres med en straff som i tilstrekkelig grad reflekterer lovbruddets alvor, og skadenes gjerne varige karakter. Bruk av et kulturminne eller et kulturmiljø av særlig nasjonal eller internasjonal betydning til støtte for militære handlinger skaper fare for ødeleggelse av viktig kulturarv knyttet til nasjonal identitet. Ødeleggelse av kulturarv kan bidra til destabilisering av land og regioner. Dette kan være bruk av sentrale monumenter, bygninger og andre verdifulle kulturminner i et okkupert land. Slike kulturminner har ofte en samlende, sterk nasjonal symbolsk identitetsverdi som motparten prøver å destruere eller gradvis bryte ned.

Denne lovbestemmelsen regulerer krigssituasjoner som er av internasjonal karakter. Det er derfor nærliggende å se hen til hvordan våre naboland regulerer strafferammen. I Sverige er øverste strafferamme 6 år, jf. 'Lag: 2014:406 om straff för vissa internationella brott, av 28. mai 2014' § 6 andre ledd. I Danmark har den danske straffeloven fått et nytt kapittel om visse internasjonale forbrytelser, straffeloven §§ 118 f og 118 h verner kulturverdier under væpnede konflikter. Den nye § 118 h stk. 4 har fellestrekk med bestemmelsen i straffeloven § 242 andre ledd. Bestemmelsen i § 118 stk. 4 rammer blant annet den som «anvender kulturverdier under forhøjet beskyttelse eller deres umiddelbare omgivelser til støtte for militær aksjon i strid med UNESCO-konventionen af 14. maj 1954 om beskyttelse af kulturverdier i tilfælde af væbnet konflikt og dennes 2. protokol». Strafferammen er fengsel inntil 16 år, jf. § 118 k stk. 2.

En oppjustering av strafferammen i § 242 første ledd til fengsel i inntil 10 år, bør ha logiske følgekonsekvenser for strafferammen i lovbestemmelsens andre ledd. Skadedeliktets samfunnsmessige og økonomiske konsekvenser vil være tilsvarende for forbrytelser mot verdifulle kulturminner gjennom krigshandling. Det vises her til ovennevnte vurderinger av skadenes økonomiske og symbolske tapskonsekvenser.

På denne bakgrunn foreslår departementet å øke maksimalstraffen i § 242 andre ledd til inntil 6 års fengsel.

5.1.3 Kulturminneloven § 27

I Stortingsmelding om miljøkriminalitet, Meld. St. 19 (2019-2020), side 136 første spalte heter det at man vil «vurdere å heve alminnelige strafferamme fra ett år til to år og strafferammen for særdeles skjerpene omstendigheter fra to år til seks år i kulturminneloven».

Rettspraksis knyttet til bestemmelsen viser som nevnt generelt et lavt straffenivå for brudd på bestemmelser i og i medhold av kulturminneloven, og at domstolene har vært tilbakeholdne med å gi ubetinget fengselsstraff innenfor strafferammene etter kulturminneloven § 27. Dagens straffenivå har derfor ikke tilstrekkelig allmennpreventiv og individualpreventiv effekt. Sett i lys av utviklingen i kriminalitetsbildet på kulturmiljøfeltet, er det naturlig at man nå

vurderer strengere straffesanksjoner for slike lovbrudd. Lovgivningen og straffesanksjonene må oppdateres og være i tråd med samtidens utfordringer.

Ved vurdering av økt strammeramme i kulturminneloven § 27 er det viktig å legge vekt på at skader eller fjerning av fredete kulturminner, representerer en irreversibel ødeleggelse og tap av umistelige verdier. Ved slike skadeverk eller totalødeleggelser mister nasjonen viktige blad i norsk kulturhistorie. Skadene er som oftest uopprettelige. Den straffbare handlingen har som regel derfor medført et irreversibelt tap. Alvorlighetsgraden ved dette faktum og disse verdiene som straffebudet skal beskytte, bør etter departementets oppfatning legitimere et høyere straffenivå i kulturminneloven § 27.

Selv om kriminalitet mot kulturminner som regel ikke kan kvantifiseres ved konkret økonomisk tapsberegning, så ligger det som oftest økonomiske vinningsmotive bak handlingen. Ved vurdering av straffelengder i kulturminneloven § 27, vil det derfor være nærliggende med et straffenivå som tilsvarer straffelengdene ved annen kriminalitet som har økonomisk vinning som bakenforliggende motiv, som for eksempel bedrageri, forsikringsbedrageri og underslag. I straffebudene som omhandler økonomisk kriminalitet i straffeloven (§§ 324, 325, 371, 372, 374, 375, 376) ser man gjennomgående at laveste strafferamme er bot eller fengsel i 2 år og fengselsstraff inntil 6 år for grovere handlingsvarianter.

Departementet anser at høyere strafferamme i særlig utbyggingssaker vil kunne virke avskrekkende på eventuelle framtidige gjerningspersoner. Dette vil særlig gjelde forhold på saksfeltet hvor profesjonelle aktører - ved utbyggingsprosjekter i tilfeller hvor fredete kulturminner (byggverk/anlegg) eller automatisk fredete kulturminner (arkeologi) hindrer gjennomføring av utbygging – utfører skade på fredet kulturminne. En heving av maksimal straffelengde fra inntil to års fengsel til inntil fem års fengsel, vil sannsynligvis ha effekt for straffeutmåling i rettspraksis. En slik heving vil etter departementets oppfatning også ved større bruk av ubetinget fengselstraff og med større straffelengde ha en økt virkningsfull effekt, både individualpreventivt og allmennpreventivt.

Av individualpreventive og allmennpreventive hensyn, mener derfor departementet at det er behov for å heve den ordinære strafferammen til bøter eller fengsel i inntil 2 år etter kulturminneloven § 27. Det er departementets syn at strafferammen ved særdeles skjerpene omstendigheter bør være bøter eller fengsel i inntil 5 år. Ut fra lovmessig systematikk og behov for variert speiling av alvorsgrad ved skadegjerninger mot kulturminner, mener departementet at det bør være et klart todelt straffespor mellom sanksjoner etter straffeloven § 242 (inntil 10 år i første ledd og inntil 6 år maksimal fengselsstraff i andre ledd) og etter kulturminneloven § 27. Det kulturhistoriske verdinivået ved tap av kulturminneobjekt som straffesanksjoneres etter straffeloven § 242 vil normalt være høyere enn tap av slike objekter som sanksjoneres etter kulturminneloven § 27. Dette fordrer at sistnevnte paragraf i kulturminneloven har en lavere straff (inntil 5 års fengselsstraff) enn i strafferammen i straffeloven § 242 andre ledd (fengsel i inntil 6 år).

Forslaget om å øke maksimal strafferamme i kulturminneloven § 27 fra 2 til 5 år, vil også innebære lovmessig harmonisering med svalbardmiljøloven som også regulerer kulturminner. Her er strafferammen i svalbardmiljøloven § 99 andre straffealternativ inntil 5 års fengsel. Tilsvarende har naturmangfoldloven § 75 andre ledd en strafferamme på bøter eller fengsel i inntil 5 år.

Politiets påtalekompetanse vil med heving av den alminnelige strafferammen fra fengsel i 1 år til 2 år flyttes til statsadvokaten, jf. straffeprosessloven §§ 66 og 67. Departementet foreslår å beholde påtalekompetansen for overtredelser av miljøregelverket med en strafferamme på 2 år hos politiet, se nærmere begrunnelse over i kapittel 1.2. Departementet foreslår derfor endringer i straffeprosessloven § 67 andre ledd bokstav c for å sikre at politiet skal kunne fortsette å avgjøre tiltalesspørsmålet i kulturminneloven for alminnelige overtredelser, se kapittel 10.2.

Betydning for foreldelsesfristen

Foreldelsesfristen etter den nåværende straffebestemmelsen i kulturminneloven § 27 er 5 år, ettersom det lengste straffealternativet er fengsel i inntil 2 år, jf. straffeloven 2005 § 86 første ledd bokstav b.

Det følger av rettspraksis at dersom et straffebud har en høyere strafferamme som knytter seg til generelle forhold, for eksempel «særdeles skjerpene omstendigheter», er det normalt denne strafferammen som legges til grunn for foreldelsesfristen, uavhengig av om slike omstendigheter foreligger i saken, jf. blant annet HR-2020-955-A.

Det er foreslått en høyere strafferamme i andre ledd ved grove overtredelser, med fengsel i inntil 5 år. Ved avgjørelsen av om overtredelsen er grov, skal det særlig legges vekt på om den har medført eller voldt fare for betydelig eller uopprettelig skade på kulturmiljø eller kulturminner, overtredelsens omfang og virkninger og graden av utvist skyld. Oppregningen er ikke ment uttømmende. Siderammen knytter seg til generelle forhold, og forslaget til økning av den høyere straffelengden fra 2 til 5 år, innebærer at foreldelsesfristen øker til 10 år, jf. straffeloven 2005 § 86 første ledd bokstav c.

5.2 Innholdsmessige endringer i straffebestemmelsene

5.2.1 Straffeloven § 242

Nærliggende fare

I flere lovregler i straffeloven og andre særlovers straffehjemler gjelder straffesanksjonen også tilfeller hvor det er nærliggende fare for at skadegjerningens konsekvenser vil oppstå, uten at skaden som følge av handlingen reelt er inntruffet. I slike tilfeller gjenspeiler straffbarheten et behov for avverging av skadesituasjonens konsekvenser; man plikter å unngå at visse skadesituasjoner skal oppstå.

Når kulturminner eller kulturmiljøer skades, inntreffer ofte irreversible tap som ikke kan erstattes økonomisk. På kulturmiljøfeltet er det derfor særlig viktig at man har straffebestemmelser som avverger skade. Ugjerningen blir her faresituasjonen noen utsetter et verdifullt objekt for. Alvorsgraden ved å utsette særlig verdifulle kulturminner for fare blir i større grad direkte gjenspeilet i de strafferettslige alternativene for sanksjon mot slik uønsket adferd. Det foreslås derfor å endre ordlyden i § 242 første ledd slik at bestemmelsen også omfatter situasjoner der det er nærliggende fare for betydelig skade på kulturminner eller kulturmiljøer av særlig nasjonal eller internasjonal betydning.

Verdensarv

Norge har som nevnt over forpliktet seg til å ha tilfredsstillende straffesanksjoner for ødeleggelse av og lovbrudd mot verneobjekter i de UNESCO-godkjente verdensarvområdene. Skader på verdensarv på vårt territorium innebærer ikke bare ødeleggelse av nasjonale verdier, men også verdier som gjennom oppnådd verdensarvstatus skal ansees å tilhøre verdenssamfunnet.

Flere objekter og lokaliteter i de norske Verdensarvområdene, som har Unesco-status og er tilkjent internasjonal verneverdi, har ikke formelt vern som fredet etter kulturminneloven. Ødeleggelser av disse kan dermed ikke sanksjoneres med straff etter kulturminneloven § 27. Det er derfor behov for å tydeliggjøre at objekter og lokasjoner som inngår i norske verdensarvsteder er omfattet av straffeloven § 242 første ledd og kan sanksjoneres med straff etter denne bestemmelsen. Det foreslås at det fremgår eksplisitt av ordlyden i § 242 første ledd at bestemmelsen omfatter kulturminner eller kulturmiljøer som inngår i nasjonale verdensarvområder.

5.2.2 Kulturminneloven § 27

Departementet viser til at NOU 2025:3 – Ny kulturmiljølov ble overlevert 24. mars, og ble sendt på høring med frist 15. august. I utredningen er gjeldende § 27 foreslått videreført i ny § 81 uten endringer. I NOUen er det imidlertid vist til arbeidet som pågår i Klima- og miljødepartementet med å endre strafferammene i dagens kulturminnelov. Utvalget skriver på s 399: *«På generelt grunnlag meiner utvalet det er gode grunnar til å samordne strafferammene for kulturmiljøkriminalitet med strafferammene for annan økonomisk kriminalitet generelt og miljøkriminalitet spesielt.»*

Departementet legger derfor opp til at forslagene om endringer i de relevante straffebestemmelsene tas med i det videre arbeidet med ny kulturmiljølov.

Dagens straffebestemmelse i kulturminneloven er vidt formulert, og rammer generelt alle uaktsomme eller forsettlige overtredelser av bestemmelser i eller i medhold av loven. I NOU 2003: 15 Fra bot til bedring kapittel 10.3 anbefales det at kriminalisering vurderes konkret i forhold til hver enkelt handlingsnorm:

Nødvendighetshensynet innebærer at straff må brukes bevisst. Dagens praksis med en straffetrussel som generelt rammer overtredelser av bestemmelser i loven eller forskrift gitt i medhold av loven, er uheldig, fordi den verken gjør det påkrevd å vurdere konkret hvilke handlingsnormer det er behov for å knytte en sanksjon til, eller hva sanksjonen i tilfelle bør være. Etter utvalgets syn bør det anbefales at lovgiveren vurderer spørsmålet om en overtredelse skal være straffbar i forhold til hver enkelt handlingsnorm. Derved sikrer man at kriminaliseringsspørsmålet blir tilstrekkelig overveid, og man styrker borgernes mulighet til å forutberegne sin rettsstilling. Dessuten bør det før en overtredelse gjøres straffbar kunne dokumenteres – eller iallfall sannsynliggjøres – at straff er påkrevd for å sikre etterlevelse.

Kulturminneloven § 27 bør derfor endres, slik at det kommer tydelig fram hvilke overtredelser av loven som bør være straffbare. Departementets forslag har utgangspunkt i mønsterbestemmelsene i kapittel 10.6.4 i NOU 2003: 15, men med noe endringer i bestemmelsens systematikk.

Departementet foreslår to ulike strafferammer for å sondre mellom alvorsgraden av brudd på handlingsnormene. Vanlige overtredelser straffes med bøter eller fengsel i inntil 2 år. Ved grove overtredelser er det foreslått en strengere strafferamme på bøter eller fengsel i inntil 5 år. Ved avgjørelsen av om en overtredelse er grov, skal det særlig legges vekt på om den har medført eller voldt fare for betydelig eller uopprettelig skade på kulturmiljø eller kulturminner, overtredelsens omfang og virkninger og graden av utvist skyld. Dette straffealternativet er ment brukt ved overtredelser av alvorlig karakter, med store konsekvenser for kulturminneverdier. For eksempel kan en overtredelse regnes som grov der skadene er irreversible eller er av et stort omfang. Der en gjerningsperson har gjort flere mindre skader på et kulturminne, som samlet sett innebærer at det blir vanskelig eller kostbart å gjenopprette skadene, kan dette også regnes som grove overtredelser. Graden av utvist skyld vil også være relevant ved vurderingen av om overtredelsen er grov.

Handlingsnormene i §§ 3, 13 første, 14 andre ledd, 15 fjerde ledd, og 22 a andre ledd, samt bestemmelser gitt i medhold av §§ 14 a andre ledd, 15 tredje ledd, 19 andre ledd og 20 andre ledd, er knyttet til handlinger som aktivt virker inn på ulike typer fredete kulturminner og kulturmiljøer. Handlingsnormene er nødvendige for å beskytte kulturminnene og kulturmiljøene, og det er viktig med straff for å sikre etterlevelse av handlingsnormene. Fredete kulturminner og kulturmiljøer er rettsgoder som er viktig å beskytte, ettersom disse er en del av vår felles kulturhistorie. Etter hensiktsmessighetsprinsippet skal en handling bare kriminaliseres dersom nyttevirkningene er klart større enn skadevirkningene. Ved brudd på de aktuelle handlingsnormene er det fare for inngrep og ødeleggelser som er uopprettelige. Det autentiske ved kulturminnet kan bli helt eller delvis ødelagt. Skadegjerningens konsekvenser er derfor ofte irreversible. Det er derfor svært viktig å avverge brudd på disse handlingsnormene gjennom straffetrusselens preventive effekt.

Handlingsnormene i §§ 23 og 23 a er knyttet til ulovlig handel med kulturgjenstander. Kriminalitet på dette området er et uoversiktlig felt, fordi handelen og kriminaliteten gjerne krysser landegrensene og kan være knyttet til organisert kriminalitet. Kriminalisering er nødvendig for å sikre etterlevelse av UNESCOs 1970-konvensjon om ulovlig handel med kulturgjenstander (2007) og 1995-UNIDROIT-konvensjonen om tilbakeføring av ulovlig utførte kulturgjenstander (2001), som Norge har ratifisert.

Handlingsnormene i §§ 9, 13 andre ledd, 14 tredje ledd, 18 og 25 er knyttet til undersøkelsesplikt og meldeplikt. Dette er vesentlig for at myndighetene skal få informasjon så raskt som mulig, for å kunne sikre og beskytte kulturminner ved behov. For å sikre overholdelse av meldeplikten, er det viktig å beholde mulighet for straffesanksjoner ved brudd på denne plikten. Straff har en viktig preventiv virkning i disse tilfellene. Brudd på disse handlingsnormene er likevel ikke så alvorlige at det er nødvendig med en høyere strafferamme enn fengsel i inntil 2 år, ettersom lovbruddet ikke i seg selv ødelegger kulturminnet. Disse handlingsnormene omfattes derfor ikke av den forhøyede siderammen ved grove overtredelser i forslaget til nytt tredje ledd.

Kulturminneloven § 18 inneholder også hjemmel til å gi påbud om istandsetting eller gjenreising etter brann. Ved branntilfeller hvor fredete byggverk eller anlegg brenner helt eller delvis ned, vil dette ofte skje uten at det kan påvises skyld for det inntruffne. Men kulturminnemyndigheten kan etter § 18 første ledd andre punktum gjennom enkeltvedtak gi påbud om reparasjon ved delvis skade eller gjenoppføring i eksakt kopi dersom den fredete

bygningen eller anlegget er totalskadet. Normalt skal antikvariske myndigheter her dekke antikvariske merkostnader. Manglende etterlevelse av slike påbud om reparasjon eller gjenoppføring i kopi etter brann, kan sanksjoneres med straff etter kulturminneloven § 27. Å ha mulighet til å iverksette straffesanksjon her er viktig ut fra individualpreventive og allmennpreventive hensyn. Departementet mener imidlertid at det er tilstrekkelig med en strafferamme på bøter eller fengsel i inntil 2 år for brudd på påbud etter kulturminneloven § 18.

DEL III ANDRE ENDRINGER, ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER, FORSLAG TIL LOV OG FORSKRIFT

6 Forslag til endring i straffeloven § 5 første ledd nr. 9

Arbeidet med forslag til endringer i miljøkriminalitetsregelverket har avdekket at det i straffeloven fra 2005 ikke er mulig å ramme miljøkriminalitet begått av norske statsborgere og norske foretak i utlandet, slik det var etter straffeloven av 1902.

I straffeloven av 1902 var § 152b inkludert i virkeområdebestemmelsen i § 12 første ledd nr. 4. Henvisningen til generalklausulene for naturmiljøkriminalitet og kulturminnekriminalitet ble imidlertid ikke videreført i den nye straffeloven § 5 nr. 9. Det er ikke gitt begrunnelse i forarbeidene for hvorfor generalklausulene ikke ble tatt med i § 5 nr. 9.

Departementet foreslår derfor å legge til henvisning til §§ 240 og 242 i straffeloven § 5 nr. 9. Dette er i tråd med utkastet til ny Europarådskonvensjon om beskyttelse av miljø gjennom straffelovgivningen artikkel 33 nr. 1 bokstav d hvorefter konvensjonspartene skal etablere jurisdiksjon over «any offence established in accordance with this Convention, when the offence is committed [...] by one of their nationals».

Eksempler på alvorlige lovbrudd i utlandet som kan være aktuelle for straff etter § 240 første ledd:

- Ulovlig eksport og disponering av avfall i utviklingsland som medføre betydelige skader på mennesker og miljø. Det vises i denne forbindelse til Vesttank-saken og alvorlig forurensning som førte til alvorlige helseskader og flere døde i Elfenbenskysten.
- Norske industrivirksomheter som forårsaker eller medvirker til omfattende spredning av særlig helse og miljøfarlige stoffer som kan ha store konsekvenser lokalt, regionalt eller globalt.

Eksempel på alvorlige lovbrudd i utlandet som kan være aktuelle for straff etter § 240 andre ledd:

- Ulovlig uttak av truede arter i et annet land regulert av CITES-konvensjonen. Særlig aktuelt ved etterforskning av opphavet til større ulovlige innførsler til Norge. Norges forpliktelser etter CITES-konvensjonen gjør at norske

myndigheter også bør kunne straffeforfølge norske statsborgere som har brutt konvensjonen i utlandet.

- Uttak av en truet art i et annet land der arten har sitt leveområde både i Norge og i et land som grenser til Norge.
- Handlinger gjort i et land som grenser til Norge, som fører til betydelig skade på et verneområde i Norge.

Eksempler på alvorlig kulturminnekriminalitet som kan begås i utlandet av norske statsborgere, og som kan være aktuelle for straff etter § 242, er:

- Skapt fare for ødeleggelse av et kulturminne ved bruk av dette ved deltakelse i væpnet konflikt i utlandet, der dette ikke var tvingende militært nødvendig.
- Ødeleggelse av fartøy av særlig nasjonal betydning der fartøyet er i opplag på utenlandsk territorium, utført av person som ikke følger med fartøyet, jf. straffeloven § 4 andre ledd bokstav c).

På denne bakgrunn foreslås det å gjeninnføre muligheten for å straffe handlinger begått i utlandet etter generalklausulene ved å legge til henvising til §§ 240 og 242 i § 5 nr. 9.

7 Endringer i naturmangfoldloven, lakse- og innlandsfiskloven og motorferdselloven

7.1 Endringer i naturmangfoldloven

7.1.1 Opphevelse av naturmangfoldloven § 75 tredje ledd

Bakgrunnen for endringsforslaget

Naturmangfoldloven § 75 tredje ledd regulerer situasjonen der en handling både er straffbar etter naturmangfoldloven § 75 og annen lovgivning. Bestemmelsen lyder:

Dersom en overtredelse av en eller flere av bestemmelsene som nevnt i første ledd samtidig innebærer overtredelse av andre lovers regler, gjelder naturmangfoldlovens regler om straff bare i den utstrekning tilsvarende straff ikke er hjemlet i vedkommende lov.

Ordlyden i bestemmelsen kan forstås på flere måter, og har i rettspraksis blitt tolket og anvendt ulikt.

Ordlyden kan leses dithen at bestemmelsen regulerer adgangen til å pådømme overtredelse av en bestemmelse i naturmangfoldloven i idealkonkurrens med andre lovers regler. Dette ved at bestemmelsene kun kan anvendes i konkurrens dersom den andre loven har lavere strafferamme enn naturmangfoldloven, uavhengig av om naturmangfoldloven og spesialloven regulerer ulike sider av det straffbare forholdet. En slik forståelse av bestemmelsen er tilsynelatende lagt til grunn av Borgarting lagmannsrett i LB-2022-11106. Spørsmålet her var om en overtredelse som kunne straffesanksjoneres etter vannressursloven § 63 tredje ledd (tilsvarer nå andre ledd) som har en strafferamme på bøter eller fengsel inntil to år i tillegg kunne straffes etter naturmangfoldloven § 75 første ledd

som har en strafferamme på fengsel i inntil et år. Med henvisning til ordlyden og omtale i Backer, *Naturmangfoldloven Kommentarutgave* (2010) s. 616, kom Borgarting til at naturmangfoldloven ikke skulle brukes siden vannressursloven hjemlet strengere straff.

Alternativt kan bestemmelsen leses slik at den regulerer hvilken lov som skal anvendes når en overtredelse av en bestemmelse i naturmangfoldloven samtidig representerer overtredelse av andre lovers regler, og anvendelse av disse i konkurrans er utelukket (for eksempel fordi de verner samme interesser). Etter en slik tolkning regulerer bestemmelsen ikke *adgangen* til å anvende bestemmelsene i naturmangfoldloven i konkurrans med andre lovers regler, men gir anvisning på hvilken lovs regler som skal benyttes der anvendelse i konkurrans er utelukket. Denne forståelsen av bestemmelsen legges til grunn av Hålogaland lagmannsrett i dom avsagt 29. august 2025. Retten uttaler der at:

Oppsummert er det lagmannsrettens oppfatning at de autorative kildene samlet sett underbygger at naturmangfoldloven § 75 tredje ledd ikke er en bestemmelse som begrenser den alminnelige konkurranslæren, men at den er en «lovvalgsregel» som gir anvisning på at når det ikke er adgang til å idømme i konkurrans, så skal naturmangfoldlovens regler om straff gjelde om sektorlovens straffetrussel er mildere enn etter naturmangfoldloven.

Hålogaland lagmannsrett finner støtte for denne tolkningen blant annet i at strafferammen tradisjonelt ikke har hatt noen betydning ved spørsmålet om anvendelse av straffebud i konkurrans og i uttalelser i forarbeidene der det legges til grunn at kan være aktuelt å anvende straffebud i ulike lover, hvis straffebudene gjelder forskjellige sider av det straffbare forholdet, Ot.prp. nr.52 (2008–2009) s. 456. Dommen ble anket, men saken slapp ikke inn til behandling i Høyesterett. Dommen er derfor rettskraftig.

Departementets vurdering

Departementet har merket seg at naturmangfoldloven § 75 tredje ledd oppfattes og anvendes på ulike måter.

Departementet vurderer det som uheldig at naturmangfoldloven § 75 tredje ledd skaper tvil om hvorvidt det er adgang til å anvende naturmangfoldloven i konkurrans med straffebud i andre lover.

Naturmangfoldloven oppstiller et mer overordnet vern for naturverdier enn mer spesialiserte miljølover som viltloven, lakse- og innlandsfiskloven og vannressursloven. Der spesiallovgivningen verner andre interesser enn naturmangfoldloven bør etter departementets syn naturmangfoldloven § 75 kunne anvendes sammen med straffebestemmelser i spesiallovgivningen. Det er ønskelig å ha adgang til å sanksjonere alle sider av en straffbar handling.

Departementet vurderer at § 75 tredje ledd enten bør oppheves, eller endres slik at det klargjøres at naturmangfoldlovens regler om straff kan anvendes i konkurrans med straffebud i andre lover.

Der ikke annet er fastsatt i lov, regulerer læren om idealkonkurrans hvordan en handling som bryter flere lover samtidig kan straffes. Hovedregelen er at hvis lovreglene verner ulike interesser og tar sikte på å straffe forskjellige sider av handlingen, kan reglene brukes

samtidig. Den største konsekvensen av at flere strafferegler kan brukes samtidig på samme handling, er at straffen kan forhøyes etter reglene i straffeloven § 79.

Dersom naturmangfoldloven § 75 tredje ledd oppheves vil det være utvilsomt at naturmangfoldloven kan anvendes sammen med straffebud i andre lover, så lenge bestemmelsene verner ulike interesser og tar sikte på å straffe forskjellige sider av handlingen. Det vil gjelde uavhengig av hvilken strafferamme bestemmelsene har.

I tilfellene der to straffebud ikke kan anvendes i konkurrans, for eksempel fordi de verner samme interesser, vil det dersom man opphever naturmangfoldloven § 75 måtte vurderes konkret hvilken lov som skal anvendes. Typisk vil prinsippet om *lex specialis* tilsi at spesialloven brukes, heller enn den mer generelle naturmangfoldloven. Dette vil imidlertid måtte bero på en vurdering av de konkrete omstendighetene. Opphevelse av § 75 tredje ledd vil innebære at det ikke nødvendigvis er bestemmelsen med høyest strafferamme som skal anvendes.

Et alternativ til å oppheve § 75 tredje ledd kan være å fastsette uttrykkelig at bestemmelsen bare gjelder tilfeller der det ikke er adgang til å anvende straffebudene i konkurrans, og å videreføre reglene om at naturmangfoldloven da bare skal anvendes i tilfeller der tilsvarende straff ikke er hjemlet i den andre loven.

Departementet mener imidlertid at spørsmålet om hvilke straffebud som skal anvendes i en konkret sak kan avklares tilfredsstillende uten en egen bestemmelse om dette i naturmangfoldloven § 75 tredje ledd. Departementet ser ikke noe klart behov for en slik bestemmelse og foreslår derfor at bestemmelsen oppheves.

Vi ber om høringsinstansenes syn på om en endring av bestemmelsen som skissert over likevel er en mer hensiktsmessig løsning enn å oppheve bestemmelsen.

7.1.2 Utsetting og omsetting av fremmede organismer § 30 første ledd bokstav

c

Det foreslås endringer i lakse- og innlandsfiskloven §§ 9 og 10 om kultiveringstiltak, se kapittel 7.2.1. Som følge av ny § 9, endres henvisningen til lakse- og innlandsfiskloven i naturmangfoldloven § 30 første ledd, bokstav c, slik at det nå står at utsetting av anadrome laksefisk, innlandsfisk og ferskvannsorganismer av stedegen stamme krever tillatelse etter lakse- og innlandsfiskloven.

7.1.3 Hjemmel i naturmangfoldloven for deling av opplysninger med andre lands myndigheter

Innledning

Departementet foreslår å innføre en hjemmel i naturmangfoldloven for at Kongen skal kunne fastsette forskrift om deling av taushetsbelagte opplysninger med andre lands myndigheter. En slik hjemmel vil bidra til å tilrettelegge for overholdelse av de internasjonale forpliktelsene som er gjennomført i medhold av naturmangfoldloven § 26.

Bakgrunnen for forslaget og gjeldende rett

Taushetsplikt etter forvaltningsloven

Etter forvaltningsloven § 13 har forvaltningen taushetsplikt om noens personlige forhold. For at noe skal anses som «personlige forhold», må det som utgangspunkt være opplysninger som det er vanlig å ønske å holde for seg selv. Opplysningen kan blant annet gjelde en persons egenskaper, eller utførte handlinger som er egnet til å karakterisere en person. Forvaltningen har også taushetsplikt om tekniske innretninger og fremgangsmåter samt drifts- eller forretningsforhold som det vil være av konkurransemessig betydning å hemmeligholde av hensyn til den som opplysningen angår, jf. forvaltningsloven § 13 første ledd.

Deling av taushetsbelagte opplysninger krever hjemmel i lov. Etter forvaltningsloven § 13 b nr. 5 kan forvaltningsorganer dele taushetsbelagte opplysninger med andre forvaltningsorganer. Det er lagt til grunn at denne bestemmelsen bare hjemler deling av opplysninger med andre norske offentlige organer.⁵ Etter forvaltningsloven § 13 b første ledd nr. 2 er ikke taushetsplikt til hinder for at opplysninger brukes for å oppnå det formål de er gitt eller innhentet for, blant annet i forbindelse med saksforberedelse, oppfølging og kontroll. Denne regelen definerer ikke mottakeren av opplysningene, og den utelukker ikke at opplysningene kan deles med en annen stat.

Internasjonale forpliktelser

For å følge opp Norges internasjonale forpliktelser knyttet til artsforvaltning, kan det være ønskelig å dele opplysninger med andre lands myndigheter.

Norge er part i CITES-konvensjonen, og har gjennomført konvensjonen i CITES-forskriften, som er hjemlet i naturmangfoldloven § 26. CITES-konvensjonen er en internasjonal avtale for å bekjempe handel med truede arter. Avtalen forutsetter at myndighetene følger opp brudd på CITES-konvensjonen nasjonalt, men også at statspartene samarbeider om oppfølging av konvensjonen internasjonalt. CITES-konvensjonen statuerer ikke noen plikt til å utlevere taushetsbelagte opplysninger til andre parter. Å samarbeide med andre avtaleparter og å utveksle informasjon for å bidra til at konvensjonen overholdes er imidlertid en del av forpliktelsene etter konvensjonen.

EUs avskogingsforordning (EU) 2023/1115 (EUDR) ble vedtatt i EU 31. mai 2023 og trådte i kraft 23. juni 2023. De fleste av bestemmelsene i forordningen får virkning for EU-landene fra 30. desember 2025 (mellomstore og store bedrifter) og fra 30. juni 2026 (små bedrifter eller mikroforetak). Det er på nåværende tidspunkt ikke fattet vedtak i EØS-komiteen om innlemmelse av forordningen i EØS-avtalen. Regjeringen har besluttet at forordningen skal innlemmes i EØS-avtalen så langt Norge er forpliktet etter avtalen. Klima- og miljødepartementet og Landbruks- og matdepartementet er i en prosess med å utrede gjennomføring av forordning i norsk rett. EU-kommisjonen har nylig foreslått endringer i avskogingsforordningen. Endringsforslagene innebærer forenklinger for mikro- og småvirksomheter, samt enklere prosedyrer for nedstrømsvirksomheter og -forhandlere. Kommisjonen foreslår også at forordningen trer i kraft 30. desember 2025, som planlagt,

⁵ Justisdepartementet, Taushetsplikt, opplysningsrett og opplysningsplikt i forvaltningen – en veileder - regjeringen.no hentet 25. november 2024

men at kravene ikke håndheves før tidligst 30. juni 2026. For store virksomheter og forhandlere foreslås det at forordningen gjelder fra 30. desember 2025, men kravene håndheves først fra 30. juni 2026. For mikro- og småvirksomheter foreslår kommisjonen at forordningen skal gjelde fra 30. desember 2026, og kravene håndheves fra samme dato. Forslaget må forhandles med Europaparlamentet og Rådet før det eventuelt kan vedtas.

Forslag til forskrift om gjennomføring av forordningen ble sendt på alminnelig høring av Miljødirektoratet 19. august 2025. I avskogingsforordningen artikkel 21 fastsettes det en generell og omfattende plikt til samarbeid og utveksling av informasjon. Her fremgår det at ansvarlige myndigheter skal samarbeide med hverandre og tollmyndigheter både innenlands og med tilsvarende myndigheter i andre EØS-medlemsland, samt med EU-kommisjonen, for å sikre overholdelse av forordningen. Ansvarlig myndighet skal også samarbeide med relevante myndigheter i tredjeland ved behov.

Ansvarlig myndighet skal utveksle informasjon som er nødvendig for å håndheve forordningen med andre medlemslands myndigheter. Dette innebærer å gi tilgang til og utveksle informasjon om virksomheter og forhandlere, herunder aktsomhetserklæringer, og om hvordan tilsyn er gjennomført og resultater fra tilsyn, for å legge til rette for håndhevelse av forordningen.

Ansvarlig myndighet skal umiddelbart varsle andre lands ansvarlige myndigheter og EU-kommisjonen dersom de oppdager mulige brudd på forordningen og alvorlige avvik som kan påvirke flere medlemsland. På forespørsel fra en ansvarlig myndighet skal medlemsland gjøre nødvendig informasjon tilgjengelig for å sikre samsvar med denne forordningen.

Miljødirektoratet fører tilsyn med at reglene i naturmangfoldloven blir overholdt, og har dermed også ansvar for CITES-forskriften, jf. naturmangfoldloven § 63. I tillegg vil Miljødirektoratet sammen med Landbruksdirektoratet få ansvar for tilsyn med avskogingsforordningen, jf. naturmangfoldloven §§ 26 og 63. Grovt sagt vil Landbruksdirektoratet få ansvar etter forordningen for nasjonal produksjon og nasjonal videreforedling innenfor kategoriene tre og storfe, mens Miljødirektoratet vil få ansvar for import av alle varer som omfattes av forordningen, samt nasjonal videreforedling av andre varer enn kategoriene tre og storfe.

I CITES-samarbeidet med andre stater deler Miljødirektoratet informasjon som ikke er taushetsbelagt. Det kan være for eksempel hvilke arter som blir innført ulovlig til landet, eller antall saker som sanksjoneres hvert år. Så lenge opplysningene ikke er underlagt taushetsplikt etter norsk rett og deling av opplysningene ikke er i strid med personopplysningsloven og GDPR, kan forvaltningen dele slike opplysninger. Forvaltningen skal ikke dele opplysninger med andre stater ukritisk, men må gjøre en hensiktsmessighetsvurdering og følge god forvaltningsskikk.

Personopplysningsloven og personvernsforordningen (GDPR)

EUs personvernforordning (GDPR) er gjennomført i norsk rett gjennom personopplysningsloven. Loven og forordningen får anvendelse ved helt eller delvis automatisert behandling av personopplysninger og ved ikke-automatisert behandling av personopplysninger som inngår i eller skal inngå i et register, jf. personopplysningsloven § 2 og artikkel 3. Reglene for behandling av personopplysninger gjelder i tillegg til reglene om taushetsplikt i forvaltningsloven.

Det kan være aktuelt å dele opplysninger som er regulert i personopplysningsloven og personvernforordningen med andre staters myndigheter etter CITES-konvensjonen og avskogingsforordningen, når den tar til å gjelde i Norge. Norske CITES-myndigheter fører for eksempel register over hvilke personer som har søkt om CITES-tillatelser for inn- og utførsel av eksemplarer regulert av konvensjonen. Slike opplysninger er regulert av personvernforordningen.

Personopplysninger skal behandles etter prinsippene i artikkel 5 i personvernforordningen. Behandling av personopplysninger er bare tillatt etter vilkårene i artikkel 6.

Personopplysninger kan deles fritt i Unionen, så lenge kravene i forordningen overholdes, jf. artikkel 1. Unionen omfatter alle EØS-landene, jf. EØS-avtalen – Protokoll 1. Miljødirektoratet kan derfor dele personopplysninger med myndighetene i EU- og EØS-land, så lenge kravene i personvernforordningen artikkel 6 overholdes og så lenge opplysningene ikke er underlagt taushetsplikt.

Personvernforordningen artikkel 45 regulerer overføring av personopplysninger til en tredjestat. Personopplysninger kan overføres til en tredjestat eller en internasjonal organisasjon når EU-Kommisjonen fastslår at tredjestaten har et tilstrekkelig beskyttelsesnivå. Kommisjonen har en liste med stater som har et tilstrekkelig beskyttelsesnivå fastsatt etter artikkel 45 nr. 3. Dersom det ikke foreligger en beslutning om tilstrekkelig beskyttelsesnivå, kan en overføring til en tredjestat finne sted dersom overføringen er nødvendig av hensyn til viktige allmenne interesser, jf. artikkel 49 nr. 1 første ledd bokstav d). Deling av opplysninger, både gjennom avskogingsforordningen og CITES vil gjøres for å oppfylle rettslige forpliktelser som er motivert av allmenne interesser, herunder bevaring av miljø og truede arter. Norske forvaltningsmyndigheter har derfor hjemmel til å dele personopplysninger med land som ikke er omfattet av listen til Kommisjonen.

I samarbeidet med andre stater om avskogingsforordningen, kan det bli aktuelt å dele personopplysninger også med stater utenfor EØS. Medlemslandene er i henhold til avskogingsforordningens art. 21 nr. 3–5 ikke forpliktet til å gi informasjon til eller varsle myndigheter i tredjeland. Det kan likevel ikke utelukkes at det kan være nødvendig eller hensiktsmessig å dele personopplysninger med tredjeland som ledd i samarbeidet med å sikre overholdelse av forordningen etter art. 21 nr. 1. Et eksempel på dette kan være å utgi navn til daglig leder eller styreleder i en virksomhet, i forbindelse med at det vurderes om kravene i forordningen er overholdt.

Også i forbindelse med samarbeid etter CITES-konvensjonen, kan det være aktuelt å dele opplysninger med stater utenfor EØS, men det er ingen plikt til å dele opplysninger med andre staters myndigheter.

Politiregisterloven

Politiet og påtalemyndigheten kan utlevere taushetsbelagte opplysninger til utenlandske myndigheter etter politiregisterloven § 22. Opplysningene kan bare utleveres til etterforskning, saksforberedelse, avgjørelse, gjennomføring av avgjørelsen, oppfølging og kontroll, jf. politiregisterloven § 26.

Vurderinger og forslag

Behov for en lovhjemmel for deling av taushetsbelagte opplysninger

I noen tilfeller kan det være nødvendig å dele opplysninger som er underlagt taushetsplikt

etter forvaltningsloven § 13 med forvaltningsorganer i andre stater. Det kan for eksempel være opplysninger forvaltningsorganet i mottakerlandet er avhengig av for å vurdere om en tillatelse til for eksempel innførsel eller utførsel av bestemte arter skal gis, eller for å føre tilsyn med en virksomhet. Eksemplet på opplysninger som kan være underlagt taushetsplikt som det kan være aktuelt å dele, er navn på personer man har fått konkrete tips om at driver med ulovlig innførsel og opplysninger som kobler en person til mistanke om forfalskning av tillatelser.

Flere av sanksjonene Miljødirektoratet kan ilegge etter naturmangfoldloven for brudd på CITES-forskriften og brudd på eventuelle andre konvensjoner som er hjemlet i naturmangfoldloven § 26, er å regne som straff etter Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen. Opplysninger om at privatpersoner er ilagt en straffereaksjon eller en sanksjon som har virkning som straff, kan være taushetsbelagt som et personlig forhold. Også deling av opplysninger om ilagte reaksjoner vil derfor ofte kreve hjemmel. Informasjon om virksomheter som er ilagt straff eller andre sanksjoner som har virkning som straff, er ikke taushetsbelagt etter forvaltningsloven § 13 første ledd, så lenge det ikke gjelder drifts- eller forretningsforhold som må hemmeligholdes på grunn av konkurransemessige forhold.

Det finnes ingen generell hjemmel for å dele taushetsbelagte opplysninger med andre stater i forvaltningsloven. Det kan være svært inngripende for enkeltpersoner at opplysninger blir delt med en annen stat, og det bør være en klar hjemmel for dette.

Forslag til hjemmel

Departementet foreslår at det fastsettes en forskriftshjemmel i naturmangfoldloven som åpner for at det gis forskrift om adgang til deling av taushetsbelagte opplysninger med andre lands myndigheter. Departementet foreslår å fastsette en forskriftshjemmel og ikke en direktehjemmel, fordi det vurderes å være behov for nærmere regulering av delingen av taushetsbelagte opplysninger.

Utlevering av opplysninger til andre staters myndigheter er mest aktuelt i forbindelse med oppfølging av konvensjoner og andre internasjonale forpliktelser som er gjennomført i medhold av naturmangfoldloven § 26, og det foreslås at hjemmelen begrenses til nødvendig deling av opplysninger i forbindelse med oppfølging av disse. Siden det internasjonale arbeidet med miljø er i stadig utvikling, og det i fremtiden kan bli aktuelt å gjennomføre flere konvensjoner og internasjonale forpliktelser i medhold av § 26 foreslår departementet at forskriftshjemmelen formuleres generelt, slik at den omfatter alle konvensjoner og andre internasjonale forpliktelser gjennomført i medhold av denne bestemmelsen, og ikke begrenses til CITES og avskogingsforordningen.

Departementet foreslår at det skal være et vilkår at delingen er «nødvendig som ledd i oppfølgingen av konvensjoner eller andre internasjonale forpliktelser som er gjennomført i medhold av naturmangfoldloven § 26». I dette ligger det at delingen må bidra til etterlevelse av Norges internasjonale forpliktelser eller fremme formålet med forpliktelsene, men ikke et krav om at delingen skal være påkrevd etter en spesifikk konvensjonsbestemmelse.

I forskrifter fastsatt i medhold av den nye bestemmelsen vil man kunne gi nærmere regler for deling av opplysninger. Departementet foreslår å fastsette at det skal fastsettes nærmere bestemmelser om hvilke typer opplysninger det er adgang til å dele, hvem de skal kunne

deles med, hvilke forpliktelser som gir grunnlag for delingen og hvordan deling skal skje i forskrift.

I forbindelse med fastsetting av en eventuell forskrift kan det vurderes om man i forskriften skal innta krav om at delingen ikke skal utgjøre et uforholdsmessig inngrep overfor den opplysningen gjelder, slik man i dag har fastsatt blant annet i forvaltningsloven § 13 g.

7.1.4 Endringer i naturmangfoldloven § 74 om overtredelsesgebyr

Skyldkrav for foretak

I dag fremkommer det av naturmangfoldloven § 74 tredje ledd at fysiske personer bare kan ilegges overtredelsesgebyr for forsettlig eller uaktsomme overtredelser av naturmangfoldloven.

Skyldkravet for foretak er ikke uttrykkelig regulert i naturmangfoldloven § 74. I spesialmerknadene til naturmangfoldloven § 74 i Prop. 77 L (2018–2019) på side 40 fremkommer det at «[r]eguleringen av skyldkravet for foretak [...] i forvaltningsloven § 46 første ledd gjelder tilsvarende.»

Da naturmangfoldloven § 74 ble vedtatt, fulgte det av forvaltningsloven § 46 første ledd at det var adgang til å ilegge foretak administrative sanksjoner, «selv om ingen enkeltperson har utvist skyld.» Forvaltningsloven § 46 har senere blitt endret, slik at skyldkravet for foretak nå er «uaktsomhet med mindre noe annet er bestemt».

Om endringen i forvaltningsloven er det i spesialmerknadene i Prp. 81 L (2021–2022) på s. 45 uttalt:

Første ledd første punktum er endret ved at det er innført et utgangspunkt om krav til skyld for å ilegge administrativ foretakssanksjon. Første ledd første punktum slår fast at skyldkravet er uaktsomhet med mindre noe annet er bestemt i den enkelte særlov. Uaktsomhet skal her forstås som alminnelig (simpel) uaktsomhet. Uaktsomhetskravet kan oppfylles av en (eller flere) enkeltperson(er) som opptrer på vegne av foretaket, herunder anonyme gjerningspersoner. Ansvarer kan også oppfylles gjennom summen av flere enkeltpersoners adferd (kumulative feil). Se nærmere om aktsomhetsvurderingen ved anonyme og kumulative feil i punkt 6.4 ovenfor. I særlovgivningen kan det oppstilles strengere krav til skyld enn det som følger av første ledd første punktum. Det kan også gis regler om et tilnærmet objektivt ansvar i særlovgivningen. I slike tilfeller må det foretas en konkret vurdering av behovet for slike regler på det aktuelle området, og om et slik ansvar ligger innenfor de rammene som EMK oppstiller, se nærmere om dette i punkt 7.4 ovenfor

Det er ikke fastsatt andre regler om skyldkravet ved illeggelse av overtredelsesgebyr for foretak for brudd på naturmangfoldloven. Rettstilstanden i dag er dermed at det også for foretak bare kan ilegges overtredelsesgebyr dersom det er utvist uaktsomhet eller forsett.

Formuleringen i nml. § 74 tredje ledd, om at fysiske personer bare kan ilegges overtredelsesgebyr for forsettlig eller uaktsomme overtredelsen, kan gi uriktig inntrykk av at skyldkravet bare gjelder for fysiske personer. Departementet vurderer derfor at bestemmelsen bør endres. Departementet foreslår å oppheve § 74 tredje ledd og å angi i

første ledd at overtredelsesgebyr bare kan ilegges den som «forsettlig eller uaktsomt» overtrer en av de angitte bestemmelsene.

Departementet foreslår på det nåværende tidspunktet ikke å endre skyldkravet for foretak, men ber om eventuelle synspunkter fra høringsinstansene på om det er grunn til å fastsette et strengere skyldkrav for foretak etter naturmangfoldloven.

Overtredelsesgebyr for brudd på vilkår i dispensasjoner

Naturmangfoldloven § 74 gir i dag hjemmel til å legge overtredelsesgebyr ved brudd på en rekke bestemmelser i naturmangfoldloven. Av § 74 følger det at det kan reageres med overtredelsesgebyr ved brudd på bestemmelser i vernevedtak fastsatt med hjemmel i naturmangfoldloven § 34 og ved overtredelser av bestemmelser i forskrifter om prioriterte arter fastsatt med hjemmel i § 24 første ledd.

Bestemmelsene om dispensasjon fra vernevedtak (§ 48 første ledd) og dispensasjon fra forskrifter om prioriterte arter (§ 24 femte ledd) er ikke blant bestemmelsene opplistet i § 74. Det vil si at det ikke er adgang til å reagere med overtredelsesgebyr for brudd på disse bestemmelsene alene.

Brudd på vilkår i en dispensasjon vil i mange tilfeller være et brudd på bestemmelsene i verneforskriftene eller forskrifter om prioriterte arter, slik at overtredelsesgebyr uansett kan gis. Det er imidlertid ikke nødvendigvis slik at brudd på vilkår i en dispensasjon alltid vil være et direkte brudd på verneforskriften eller forskriften om en prioritert art. Eksempelvis vil ikke nødvendigvis dokumentasjonskrav følge direkte av forskriften, slik at det kan oppstå tvil om brudd på slike krav utgjør brudd på forskriften.

Departementet mener at det bør være adgang til å reagere med overtredelsesgebyr for brudd på vilkår som følger av dispensasjonsvedtaket alene. Departementet foreslår derfor at § 48 første ledd og § 24 femte ledd tas inn i § 74.

Forslaget forventes ikke å få nevneverdige økonomiske eller administrative konsekvenser.

7.2 Endringer i lakse- og innlandsfiskloven

7.2.1 Ny § 9 og endringer i § 10 – utsetting av stedegen stamme og kultiveringstiltak

Tidligere inneholdt lakse- og innlandsfiskloven § 9 et forbud mot utsetting av fisk og andre ferskvannsorganismer i sjø og vassdrag uten tillatelse, både stedegen stamme og fremmede organismer, og uavhengig av formålet. I forbindelse med at naturmangfoldloven ble vedtatt, ble lakse- og innlandsfiskloven § 9 opphevet. I lovforarbeidene står det om denne endringen, jf. Ot. Prp. nr. 52 (2008- 2009) kapittel 21 nr. 8:

For opphevingen av §§ 8 og 9 vises til kap. 10.5. Innførsels- og utsettingsreguleringen foreslås overført til naturmangfoldloven, jf. §§ 28 til 30. Reglene i naturmangfoldloven er imidlertid noe lempeligere enn dagens lakse- og innlandsfisklov §§ 8 og 9 ved at utsetting av stedegen stamme ikke lenger er avhengig av tillatelse. Iverksetting av kultiveringstiltak vil likevel fortsatt kreve tillatelse

etter lakse- og innlandsfiskloven § 10 første ledd. Det vises for øvrig til merknadene til § 30.

I Ot. Prp. nr. 52 (2008- 2009) kapittel 10.5.3.3 heter det:

Det [utvalget] har videre foreslått krav om tillatelse for utsetting av alle organismer til sjø eller vassdrag, jf. utk. § 29 første ledd bokstav c. Utvalget foreslår likevel unntak for organismer av stedegen stamme. Dette unntaket vil ha særlig betydning for kultiveringsvirksomhet og for adgangen til å kaste ut igjen fisk som er tatt under minstemålet eller for såkalt «fang og slipp»-fiske. Men også for kultiveringstiltak med fisk av stedegen stamme vil regelen i lakse- og innlandsfiskeloven § 10 og aktsomhetsplikten etter utk. § 27 gjelde.

Naturmangfoldloven § 30 stiller i dag krav om tillatelse for utsetting av organismer, unntatt stedegen stamme, i sjø og vassdrag:

§ 30.(utsetting og omsetning)

Ingen må uten med hjemmel i § 31 eller tillatelse fra myndigheten etter denne loven sette ut

(...)

c. organismer, unntatt stedegen stamme, i sjø eller vassdrag, herunder kunstige dammer, med mindre det foreligger tillatelse etter lov 17. juni 2005 nr. 79 om akvakultur (akvakulturloven). Utsetting av stedegen stamme til kultiveringsformål krever tillatelse etter lakse- og innlandsfiskloven.

«Organisme av stedegen stamme» er i forskrift om fremmede organismer § 4 definert som «organisme som har sitt opphav fra den opprinnelige, lokale bestanden på stedet».

Det følger av lakse- og innlandsfiskloven § 10 første ledd at det er forbudt å sette i verk «kultiveringstiltak» uten tillatelse. Bestemmelsen gjelder også for andre ferskvannsorganismer, jf. lakse- og innlandsfiskloven § 2 første ledd.

Lakse- og innlandsfiskloven inneholder ingen definisjon av «kultiveringstiltak», og det er ikke opplagt hva dette begrepet omfatter, og at det omfatter utsetting av organismer i vassdrag og sjøen.

Med bakgrunn i uttalelsene i lovforarbeidene, og presiseringen i naturmangfoldloven § 30, er det lagt til grunn at utsetting i sjø og vassdrag av fisk og andre ferskvannsorganismer av stedegen stamme for kultiveringsformål er et «kultiveringstiltak» som utløser krav om tillatelse etter lakse- og innlandsfiskloven § 10. Kultiveringsvirksomhet reguleres gjennom forskrift om utsetting av fisk og andre ferskvannsorganismer for kultiveringsformål og forskrift om etablering og drift av kultiveringsanlegg for fisk og kreps. Som følge av lovendringene, er det imidlertid ikke lenger noe lovfestet krav om tillatelse for utsetting av fisk og andre ferskvannsorganismer av stedegen stamme for andre formål enn kultivering.

Vurderinger og forslag

For å klargjøre regelverket knyttet til utsetting og kultiveringsvirksomhet foreslår departementet at gjeldende § 10 erstattes av to bestemmelser som omhandler hhv. utsetting av fisk og andre ferskvannsorganismer av stedegen stamme (§ 9) og etablering og drift av kultiveringsanlegg (§ 10).

Utgangspunktet i ny § 9 er at all utsetting av fisk og andre ferskvannsorganismer av stedegen stamme i vassdrag utløser krav om tillatelse. Det samme gjelder utsetting av anadrome laksefisk i sjøen. Dette sikrer at myndighetene får kontroll med all utsetting av fisk og andre ferskvannsorganismer, også der formålet ikke er kultivering.

«Utsetting» skal i utgangspunktet forstås på samme måte som i naturmangfoldloven, som i § 3 er definert som «utsetting, bevisst utslipp eller deponering som avfall av organismer i miljøet, eller i et innesluttet system der rømming ikke er utelukket».

Gjenutsetting av fangst ved fiske reguleres i lakse- og innlandsfiskloven § 37 sjette ledd, der det heter at *Fisk som fanges og ikke settes ut umiddelbart, skal avlives omgående*.

Gjenutsetting er i visse situasjoner dessuten pålagt etter lakse- og innlandsfiskloven § 47 første ledd. Det er i ny § 9 tatt inn en presisering om at det ikke kreves utsettingstillatelse ved gjenutsetting etter § 37 sjette ledd og § 47 første ledd.

Det følger av lakse- og innlandsfiskloven § 37 sjette ledd, tredje punktum, at kravet om umiddelbar gjenutsetting eller omgående avliving av fangst ikke gjelder ved fiske med tillatelse etter § 13 eller naturmangfoldloven § 18 (stamfiske, forskningsfiske, prøvafiske mv.). Er det for eksempel gitt tillatelse til overvåkningsfiske, vil fisken kunne bli håndtert på en måte som ikke er forenelig med kravet om umiddelbar gjenutsetting, uten at det utløser krav om utsettingstillatelse. For eksempel vil fisken, i samsvar med tillatelsen, kunne bli artsbestemt og merket, før fisken settes tilbake der den ble fanget.

Departementet foreslår at det i ny § 9 andre ledd tas inn en hjemmel til å gi forskrift om utsetting etter første ledd, blant annet om krav til søknad, om søknadsbehandlingen og om vilkår i tillatelser. I tredje ledd er det lagt inn en presisering om at utsetting av fisk og andre ferskvannsorganismer som ikke er av stedegen stamme, krever tillatelse etter naturmangfoldloven.

Som følge av ny § 9, endres henvisningen til lakse- og innlandsfiskloven i naturmangfoldloven § 30 første ledd, bokstav c, slik at det nå står at utsetting av anadrome laksefisk, innlandsfisk og ferskvannsorganismer av stedegen stamme krever tillatelse etter lakse- og innlandsfiskloven.

Ettersom ny § 9 regulerer utsetting, endres § 10 til en bestemmelse om krav om tillatelse for etablering og drift av anlegg for klekking, produksjon og oppbevaring av anadrome laksefisk, innlandsfisk, ferskvannskreps og elvemusling for senere utsetting i sjø eller vassdrag. Det foreslås at departementet i forskrift kan innføre krav om tillatelse for etablering og drift av kultiveringsanlegg for andre ferskvannsorganismer. Som i dag kan departementet gi forskrift om etablering og drift av kultiveringsanlegg, blant annet om krav til søknad og om vilkår i tillatelser.

7.2.2 Endringer i § 42 om kontroll, oppsyn og overvåking

Det følger av lakse- og innlandsfiskloven § 42 første ledd at departementet skal føre kontroll med at bestemmelsene «gitt i eller i medhold av denne lov» blir overholdt. Under kontrollvirksomheten kan departementets oppsyn blant annet stanse båter, trekke redskaper

eller gi pålegg om dette, og kreve å få vist fram fiskeredskaper og fangst som er tatt om bord, jf. lakse- og innlandsfiskloven § 42 andre ledd.

Vurderinger og forslag

Etter at naturmangfoldloven ble vedtatt i 2009 ble fredningsprinsippet i lakse- og innlandsfiskloven erstattet av forvaltningsprinsippet i naturmangfoldloven § 15. Dette innebærer at fiske etter anadrome laksefisk og innlandsfisk samt ferskvannskreps uten hjemmel i lov er brudd på naturmangfoldloven § 15 første ledd. Eksempler på dette er ulovlig drivgarnfiske etter anadrome laksefisk og fangst av edelkreps i områder som ikke er åpnet for krepsing. For å sikre at oppsynet også kan bruke kontrollhjemmelen i lakse- og innlandsfiskloven § 42 andre ledd til å føre kontroll med at høsting og annet uttak av lakse- og innlandsfisk skjer i samsvar med naturmangfoldloven § 15 første ledd og § 18 første ledd, foreslår departementet en tilføyelse i § 42 første ledd som legger til rette for dette.

7.2.3 Endringer i §§ 43 og 44 om fangstrapportering og registrering av redskap *Fangstrapportering*

Den som fisker anadrome laksefisk skal sende skriftlig oppgave over fangsten, jf. lakse- og innlandsfiskloven § 44 første ledd. Etter lovens § 44 tredje ledd kan departementet gi nærmere bestemmelser om «oppgaveplikten, frister og hvem oppgavene skal sendes til».

Fiskere og fiskerettshaver skal rapportere fangst fra sjø- og elvefisket innen to uker etter avsluttet fiskesesong, jf. forskrift 25. februar 2003 nr. 256 om oppgaveplikt og om redskaper som er tillatt benyttet ved fiske etter anadrome laksefisk § 1 andre og tredje ledd. I dag kan sjølaksefiskerne selv velge om de vil sende inn en papirbasert fangstdagbok, eller rapportere fangsten elektronisk via <https://sjolaksefiske.statsforvalteren.no/>.

Registrering av redskap

Den som skal fiske med faststående redskap (kilenot og lakseverp) i sjøen, plikter å registrere redskapen før fisket tar til, jf. lakse- og innlandsfiskloven § 43 første ledd. Departementet kan gi nærmere bestemmelser «om oppgaveplikten, frister og hvem oppgavene skal sendes til», jf. lakse- og innlandsfiskloven § 43 tredje ledd.

Registrering av redskap skjer ved at fisker hvert år sender melding om fisket til statsforvalteren, en måned før fisket åpnes, jf. forskrift 25. februar 2003 nr. 256 om oppgaveplikt og om redskaper som er tillatt benyttet ved fiske etter anadrome laksefisk § 10. Registreringen gjøres elektronisk via <https://sjolaksefiske.statsforvalteren.no/>.

Elektronisk kommunikasjon mellom forvaltningen og borgerne

Forvaltningen kan bruke elektronisk kommunikasjon når den henvender seg til borgerne, jf. forvaltningsloven § 15a første ledd. Dette gjelder likevel ikke for personer som har reservert seg mot dette, jf. eforvaltningsforskriften § 9, jf. forvaltningsloven § 15a tredje ledd.

Forvaltningen kan, som hovedregel, ikke kreve at borgerne henvender seg, eller svarer, digitalt til forvaltningen. Unntak fra denne hovedregelen krever hjemmel i lov, jf. forvaltningsloven § 15a andre ledd.

Vurderinger og forslag

Departementet har bedt Miljødirektoratet om å innføre krav om løpende fangstrapportering i sjølaksefisket. Dette er et tiltak for å styrke kunnskapsgrunnlaget om innsiget av anadrome laksefisk underveis i fiskesesongen, og vil gi forvaltningen et bedre grunnlag for å vurdere om det er behov for å stanse eller redusere fisket i sesong. Innhenting av løpende fangstdata er imidlertid i praksis bare mulig dersom fiskerne rapporterer elektronisk. I 2024 rapporterte drøyt 60 % av sjølaksefiskerne fangsten elektronisk.

Lakse- og innlandsfiskloven § 44 inneholder i dag ikke noen klar hjemmel for forvaltningen til å kreve at fiskere og fiskerettshavere rapporterer fangst elektronisk til forvaltningen.

Departementet foreslår derfor at det innføres en lovhjemmel om at det i forskrift kan stilles krav om at fiskere skal rapportere fangst elektronisk. Samtidig foreslås det at det presiseres at det i forskrift kan stilles nærmere krav til hva fangstoppgaven skal inneholde.

Departementet foreslår også en tilføyelse i lovens § 44 for å synliggjøre at innhenting av fangstdata skal bidra i forvaltningen av anadrome laksefisk generelt, og ikke bare til utarbeiding av offentlig statistikk.

Stangfiske i sjø er en allemannsrett, og det er i praksis vanskelig å håndheve et krav om rapportering av fangstdata fra dette fisket. Departementet forslår derfor at det innføres en adgang til å innføre unntak fra oppgaveplikten i forskrift.

Det foreslås også en endring i lakse- og innlandsfiskloven § 43 for å gi en klar hjemmel til å forskriftsfeste et krav om at redskap skal registreres elektronisk.

7.2.4 Endringer i § 47 om gjenutsetting og inndragning av fangst

Lakse- og innlandsfiskloven § 47 første ledd inneholder en plikt til gjenutsetting av «anadrome laksefisk som er fanget med redskap som er ulovlig til fangst av slik fisk eller utenfor lovlig fisketid for denne». Departementet kan etter § 47 femte ledd gi «nærmere bestemmelser om utkasting og inndragning herunder om ulovlig fanget innlandsfisk». Med hjemmel i denne bestemmelsen kanplikten til gjenutsetting utvides, blant annet til å gjelde ulovlig fanget innlandsfisk og edelkreps, jf. § 2 første ledd første punktum.

Vurderinger og forslag

Den lovfestede gjenutsettingsplikten gjelder i dag bare ulovlig fanget anadrom laksefisk. Det foreslås en lovfestet gjenutsettingsplikt også for ulovlig fanget innlandsfisk og edelkreps i § 47 første ledd.

Gjenutsettingsplikten gjelder i utgangspunktet bare fangst som er tatt med ulovlig redskap eller som er tatt utenfor lovlig fisketid. Fangsten kan imidlertid være ulovlig av andre grunner, for eksempel at den er undermåls. Fangsten kan også være tatt i et område som ikke er åpnet for fiske og dermed tatt i strid med naturmangfoldloven § 15, eller tatt i strid med vilkår gitt i en tillatelse etter naturmangfoldloven § 18 første ledd. For å sikre at det er lovfestet krav om gjenutsetting av all ulovlig fanget fisk og kreps, foreslås det at gjenutsettingsplikten utvides til å gjelde all fangst som er tatt i strid med alle relevante bestemmelser gitt i eller i medhold av lakse- og innlandsfiskloven samt naturmangfoldloven §§ 15 og 18. De relevante bestemmelse er inntatt i lakse- og innlandsfiskloven § 47a første ledd (administrativt beslag), og det vises til denne bestemmelsen.

Det følger av lovforarbeidene at plikten til gjenutsetting også omfatter død fisk, jf. Ot. Prp. nr. 29 (1991-1992), del 3, merknader til § 47:

Skal det av bevismessige årsaker bli mulig å håndheve plikten [til gjenutsetting] på en effektiv måte, må den også omfatte død fisk.

Ordlyden i bestemmelsen tydeliggjør derimot ikke at denne plikten også omfatter død fisk. Gulating lagmannsrett har i en nylig avgjørelse kommet til at lovreguleringen av plikten ikke oppfyller lovkravet i Grunnloven § 96 og EMK artikkel 7.⁶ Miljødirektoratet erfarer at fiskere som har fått anadrome laksefisk under garnfiske, anfører at de tror det er lov å ilandføre død laksefisk som er tatt som bifangst, og at gjenutsettingsplikten bare gjelder levende fisk. For å klargjøre regelverket på dette punktet, foreslås det å innta en presisering om at gjenutsettingsplikten gjelder både levende og død fisk, og at den også gjelder anadrom laksefisk som er tatt som bifangst i et ellers lovlig fiske etter saltvannsfisk og innlandsfisk.

Det foreslås også at § 47 første ledd omformuleres til et aktivt språk som tydeliggjør at det er fiskeren som har plikt til å etterleve gjenutsettingsplikten.

Videre foreslås det at begrepet "utkastning" – i tråd med moderne begrepsbruk – endres til "gjenutsetting" i tittelen og i femte ledd. Forskriftshjemmelen i § 47 femte ledd omformuleres dessuten i tråd med det endrede innholdet i bestemmelsen.

Det foreslås også at nåværende § 47 andre ledd om administrativ inndragning av merket redskap, flyttes til en ny § 47b om administrativ inndragning av redskap. Se nærmere omtale av dette lenger ned.

7.2.5 Endringer i § 47a om administrativt beslag

Lakse- og innlandsfiskloven § 47a gir i dag departementets oppsyn (SNO) hjemmel til å ta administrativt beslag i redskap som antas å være satt ut, eller brukt, i strid med en rekke bestemmelser i lakse- og innlandsfiskloven. Med beslag menes at oppsynet midlertidig overtar råderetten over redskapen.

Vurderinger og forslag

Lakse- og innlandsfiskloven § 47a gir i dag ikke hjemmel til å ta administrativt beslag i redskap som er satt ut, eller bruk, i strid med lakse- og innlandsfiskloven § 11 (spesielle reguleringer i en fiskesesong) og § 13 (dispensasjoner) samt naturmangfoldloven § 15 (høsting uten hjemmel i lov) og § 18 første ledd (tillatelse til uttak). Det betyr at det ikke kan tas administrativt beslag i redskap som er satt i strid med vilkår i fisketillatelser eller forskrift om stans i fisket etter anadrome laksefisk, eller i fangst som er tatt med slik redskap. Det bør være adgang for oppsynet til å kunne ta administrativt beslag i slike situasjoner, og det foreslås derfor en endring som sikrer dette.

Lakse- og innlandsfiskloven § 10 omhandler kultiveringstiltak, ikke fiske, og det er dermed ikke aktuelt å ta beslag i redskap på grunn av brudd på denne bestemmelsen. Henvisningen til bestemmelsen tas derfor ut av § 47a.

⁶ Gulating lagmannsretts beslutning av 5. februar 2025, saksnr. 25-015228AST-GULA/AVD2

Videre foreslås det at myndigheten til å ta administrativt beslag skal ligge hos «departementet», ikke hos «departementets oppsyn» som det heter i bestemmelsen i dag. Det er hensiktsmessig at myndigheten til å ta administrativt beslag blir delegert til, og ligger hos Miljødirektoratet, og ikke kun hos SNO. Dette fordi det i praksis kan være behov for at andre i Miljødirektoratet enn SNO formaliserer en beslutning om å ta administrativt beslag. Det foreslås også noen språklige endringer, blant annet at bestemmelsen omformuleres til et mer aktivt språk, og at den deles opp i flere ledd.

7.2.6 Ny § 47 b Administrativ inndragning av redskap

Lakse- og innlandsfiskloven § 47 andre ledd gir i dag departementets oppsyn (SNO) hjemmel til å inndra «umerket redskap» som er satt ut eller brukt i strid med bestemmelser gitt i eller i medhold av loven, og «som ikke er av vesentlig verdi». Vilkåret at redskapen skal være umerket, innebærer at det kun er der redskapens eier ikke er kjent at det er aktuelt å inndra redskapen. Administrativ inndragning innebærer at man tar fra eier eiendomsretten til tingen.

Vurderinger og forslag

Hjemmelen i lakse- og innlandsfiskloven § 47 andre ledd til å inndra umerket redskap kom inn i loven i 2012, og har i all hovedsak blitt brukt til å inndra umerkete garnredskaper som er satt i strid med nasjonalt eller regionale nedsenkingspåbud (påbud om garnredskap som brukes til fangst av saltvannsfisk skal senkes ned til minst tre meter under havoverflate i tidsrommet 1. mars til 30. september). Før inndragningshjemmelen kom på plass, tok oppsynet straffeprosessuelt beslag i slike redskaper, som så ble overlevert til politiet sammen med en anmeldelse. Erfaringen Miljødirektoratet gjorde seg var at de aller fleste saker ble henlagt av politiet, da man ikke klarte å knytte en gjerningsperson til lovbruddet.

Etter at det ble innført en hjemmel til å ilegge overtredelsesgebyr for brudd på lakse- og innlandsfiskloven, blir en rekke brudd på regelverket fulgt opp administrativt etter forskrift om overtredelsesgebyr etter lakse- og innlandsfiskloven. For at Miljødirektoratet skal kunne følge opp et lovbrudd med overtredelsesgebyr, må gjerningspersonen være kjent, det subjektive og det objektive vilkåret for straff må være oppfylt, det må være klar sannsynlighetsovervekt for at vilkårene for straff er oppfylt, og nødvendige bevis må være innhentet/sikret.

I dag vil det ikke være mulig å reagere med både overtredelsesgebyr og inndragning av redskap i samme sak. Dette fordi det kun er hjemmel til å inndra redskap som er umerket, det vil si som har ukjent eier. Miljødirektoratet er derfor nødt til å anmelde saker med kjent gjerningsperson der det er riktig å også inndra redskapen. For å avlaste politiet, sikre likebehandling av saker og legge til rette for at flere saker på sikt kan gå i det administrative sporet, foreslås det at det innføres en hjemmel til administrativ inndragning av merket redskap som ikke er av vesentlig verdi. Hjemmelen kan for eksempel brukes til å inndra ulovlige fangstredskap, for å hindre at disse blir tatt i bruk til nye ulovligheter. Inndragning kan også være aktuelt i saker om ulovlig redskapsbruk som henlegges av politiet og overføres til forvaltningen for oppfølging administrativt med hjemmel i straffeprosessloven § 71 c.

Det kan også være aktuelt å inndra redskap administrativt der politiet avgjør en sak med påtaleunntatelse, eller henlegger en sak med grunnlag i en henleggelseskode som ikke

reiser tvil om hvem som er lovovertreder. Dersom det i slike saker ikke foreligger en beslutning om forelegg på inndragning av redskapen, vil redskapen måtte tilbakeleveres til gjerningspersonen, noe som etter omstendighetene kan framstå som lite rimelig.

Det foreslås at bestemmelsen formuleres som en «kan»-regel, der det i hvert enkelt tilfelle må vurderes om inndragningen vil virke urimelig tyngende, om inndragningen er forholdsmessig og om inndragning er nødvendig for å ivareta formålet med reglene.

For å sikre effektiv bruk av inndragningsadgangen, kan redskapet inndras selv om lovovertrederen ikke har handlet forsettlig eller uaktsomt. Kravet om inndragningen må kunne rettes både mot lovovertrederen, den han handler på vegne av og overfor eier.

Adgangen til å inndra umerket redskap etter § 47 andre ledd foreslås videreført i ny § 47 b.

I dag kan umerket, inndratt redskap destrueres eller tilfalle Statens fiskefond tre måneder etter inndragning. Det foreslås at hjemmelen til å destruere umerket redskap etter særskilt kunngjøring, men før det har gått tre måneder, fjernes, da denne adgangen i praksis ikke brukes.

Det foreslås at departementet også skal kunne beslutte at merket redskap skal destrueres eller tilfalle Statens fiskefond. I saker som gjelder umerket redskap vil man ikke vite hvem eieren av redskapen er. Det blir derfor presisert i bestemmelsen at umerket, inndratt redskap kan destrueres eller tilfaller Statens fiskefond tre måneder etter faktisk beslag. For merket redskap bør ikke destruksjon skje før vedtak om inndragning er endelig avgjort.

I likhet med inndragning av umerket redskap, foreslås det at redskapet skal være av «ikke vesentlig verdi». Redskap av vesentlig verdi kan inndras med hjemmel i straffeprosessloven. Med «ikke vesentlig verdi» menes etter dagens regelverk redskap til en verdi av inntil 50 000 kroner jf. Prop.79 L (2019-2020), kapittel 3.7.2. For å sikre indeksregulering av verdigrensen foreslås det at grensen fastsettes som en andel av folketrygdens grunnbeløp (G). Per 1. mai 2024 utgjør 1 G kr 124 028 kr. For å i størst mulig grad videreføre gjeldende verdigrense, bør grensen være en 1/2 G, som per 1 mai 2024 utgjør kr 62 014. Forslaget omfatter både merket og umerket redskap.

7.2.7 Endringer i § 48 a første ledd om overtredelsesgebyr

Lakse- og innlandsfiskloven § 48a gir i dag hjemmel til å ilegge overtredelsesgebyr ved brudd på en rekke bestemmelser i loven.

Det er i dag ikke hjemmel til å gi overtredelsesgebyr ved brudd på lakse- og innlandsfiskloven § 7a andre ledd (nasjonale laksevassdrag og nasjonale laksefjorder), § 10 andre ledd (kultiveringstiltak), § 13 (dispensasjoner) og § 15 (fisketrapp, fiskerenne, o.l.). Dette omfatter brudd på vilkår i forskrift om nasjonale laksevassdrag og laksefjorder, forskrift og enkeltvedtak om kultivering, og brudd på vilkår i fisketillatelser og andre tillatelser gitt med hjemmel i § 13, og brudd på fiskeforbud mv. i og ved fisketrapp, fiskerenne, o.l. Det kan være aktuelt å reagere med overtredelsesgebyr ved brudd på disse bestemmelsene samt ved brudd på ny § 9 (utsetting av stedegen stamme), og det foreslås derfor at det tas med henvisninger til disse bestemmelsene i § 48a første ledd.

Forslaget til ny ordlyd i § 47 medfører at gjeldende femte ledd flyttes og blir nytt fjerde ledd. Henvisningen til § 47 i § 48a endres tilsvarende.

7.2.8 Endringer i § 49 om straff

Lakse- og innlandsfiskloven § 49 gir hjemmel til å ilegge straff ved brudd på en rekke bestemmelser i loven. Brudd på ny § 9 (utsetting av stedegen stamme) bør kunne straffes, og det innarbeides en henvisning til denne bestemmelsen i § 49.

Forslaget til ny ordlyd i § 47 medfører at gjeldende femte ledd flyttes og blir nytt fjerde ledd. Henvisningen til § 47 i straffebestemmelsen i § 49 endres tilsvarende.

7.2.9 Innføre nasjonalt nedsenkingspåbud for garn uansett maskevidde (utvidet nedsenkingspåbud)

For å forhindre at det tas anadrome laksefisk som bifangst ved garnfiske etter saltvannsfisk, er det et krav om at alle garn med maskevidde større enn 32 millimeter skal senkes slik at hele fangstdelen står minst tre meter under havoverflata til enhver tid, i perioden fra og med 1. mars til og med 30. september, se forskrift 20. juni 2003 nr. 737 om nedsenking av garnredskap § 1. Statsforvalteren kan for hele fylket eller for avgrensede områder bestemme at nedsenkingspåbudet skal gjelde for garn uansett maskevidde, se § 2. Ikke alle fylker har innført et utvidet nedsenkingspåbud.

SNO erfarer at garn med maskevidde under 32 millimeter, dvs. lovlige garn, blir satt på grunt vann i områder der det erfaringsvis ferdes anadrom laksefisk.

Mange bestander av anadrome laksefisk langs kysten, særlig i området Rogaland til Nordland, er i dårlig eller svært dårlig tilstand. For å styrke beskyttelsen av disse bestandene, og samtidig sikre et enhetlig regelverk i hele landet, foreslår departementet å innføre et utvidet nasjonalt nedsenkingspåbud som gjelder for alle garn, uansett maskevidde. Påbudet vil gjelde i den perioden der muligheten for å fange anadrome laksefisk er størst, dvs. i tidsrommet 1. mars til 30. september.

Felles regler for hele landet vil lette etterlevelsen av, og kontroll med, regelverket. Forslaget vil legge begrensninger på fritidsfiskeres utøvelse av garnfiske i de områder av landet der det ikke foreligger et slikt påbud.

Innføring av utvidet nasjonalt nedsenkingspåbud gjør at Statsforvalteren ikke lenger trenger myndigheten etter § 2 til å fastsette et utvidet nedsenkingspåbud. Denne bestemmelsen vil derfor bli opphevet.

Det foreslås en strukturell endring av forskriften som følge av at § 2 oppheves. Gjeldende §§ 3, 4 og 5 endres til §§ 2, 3 og 4.

7.3 Endringer i motorferdselloven

7.3.1 Myndighet til å ilegge overtredelsesgebyr etter motorferdselloven § 12 b

Statens Naturoppsyn og Miljødirektoratet

Siden 2015 kan fører av motorkjøretøy eller -fartøy ilegges overtredelsesgebyr ved overtredelse av loven eller bestemmelser i loven, jf. § 12 b med tilhørende forskrift.

Myndigheten til å ilegge overtredelsesgebyr er gitt til Statens naturoppsyn (SNO). SNO er opprettet med hjemmel i lov 31. juni 1996 nr. 38 om statlig naturoppsyn (naturoppsynsloven) § 1 og er organisatorisk en del av Miljødirektoratet.

Ved innføring av ordningen med overtredelsesgebyr, var intensjonen at overtredelsesgebyr skulle utferdiges på stedet, ute i felt. Myndigheten ble av den grunn lagt direkte til SNO. Ordningen er i den senere tid endret, og forhåndsvarsel og vedtak om overtredelsesgebyr utferdiges nå av juristene i Miljødirektoratet med tilknytning til SNO.

At myndigheten er gitt direkte til SNO, anses som både upraktisk og ineffektivt. Det er et behov for at andre medarbeidere i Miljødirektoratet enn de som formelt er ansatt i SNO kan ilegge overtredelsesgebyr. Det foreslås derfor at myndigheten legges til Miljødirektoratet. Miljødirektoratet har også foreslått dette i sitt innspill til høringen av NOU 2024: 10 *Ny motorferdsellov*. SNO som en avdeling i direktoratet, dekkes av benevnelsen og kan med forslaget ilegge overtredelsesgebyr dersom dette blir aktuelt.

Tilsvarende endring av myndighet foreslås i forskrift om overtredelsesgebyr etter motorferdselloven § 2, § 4 første ledd første punktum, § 5 andre ledd andre setning.

Politiet

Motorferdsellovutvalget har i sin utredning NOU 2024: 10 kapittel 32.4.3.2 pekt på at det er ønskelig å legge til rette for økt bruk av overtredelsesgebyr og argumentert for at også politiet bør ha adgang til å ilegge overtredelsesgebyr. Dette begrunnes særlig med at det er uheldig at samme overtredelse kan gi ulikt utfall avhengig av om man kontrolleres av Statens Naturoppsyn eller politiet. Utvalget viser til at Økokrim har gitt uttrykk for at en mulig løsning på dette problemet å gi politiet adgang til å ilegge overtredelsesgebyr. Utvalget viser til at å ilegge overtredelsesgebyr etter motorferdselloven har mye til felles med å ilegge overtredelsesgebyr etter vegtrafikkloven § 31a og forskrift om gebyr for visse overtredelser av vegtrafikklovgivningen, der politiet og Statens vegvesen deler myndigheten til å ilegge overtredelsesgebyr.

I høringen av NOU 2024:10 har flere høringsinstanser uttrykt skepsis mot SNOs myndighet og argumentert for at gebyr kun bør ilegges av politiet. Blant annet gir Snøskuterklubbenes fellesråd med støtte fra flere snøskuterforeninger, Holtålen, Lierne, Namsskogan, Røyrvik, Selbu, Snåsa, Midtre Gauldal og Tydal kommuner uttrykk for et slikt syn.

Departementet oppfatter at det er en del misforståelser rundt begrepene bot og overtredelsesgebyr, og at det for publikum kan være vanskelig å forstå de juridiske skillene mellom *bot* som ilegges som straff etter § 12 og *overtredelsesgebyr* som ilegges som en administrativ sanksjon etter § 12 b. Misforståelsen er forståelig også fordi summene kan være nokså like. Overtredelsesgebyr gis i en størrelsesorden mellom 1000 og 10 000 kroner, mens bøter stort sett har en størrelse på mellom 10 000 og 15 000 kroner.

Ordningene skiller seg på flere måter, og det stilles blant annet høyere krav til bevis ved illeggelse av straff. Straff (bot) ilegges av politiet etter straffeprosessuelle regler, men overtredelsesgebyr ilegges av forvaltningen (her SNO) gjennom forvaltningslovens regler. Beviskravet ved overtredelsesgebyr er lavere og et slikt gebyr er typisk egnet for mindre alvorlige og lett konstaterbare brudd på motorferdselregelverket. Et overtredelsesgebyr kan også påklages til departementet. Bestrider man en bot vil denne derimot behandles av påtalemyndigheten og eventuelt domstolene og det kan idømmes subsidiær fengselsstraff.

SNO eller Miljødirektoratet har ikke myndighet til å ilegge bot, og det er heller ikke aktuelt å foreslå at de skal få slik tilgang. Det er heller ikke aktuelt at bare politiet skal ha adgang til å ilegge overtredelsesgebyr.

I sitt høringsinnspill til NOU 2024:10 gir Økokrim uttrykk for at de i sitt høringsinnspill til Miljødirektoratet om gebyrforskriften skisserte tre mulige løsninger på problemet som er beskrevet, kort gjengitt slik: 1) Politiet og Statens naturoppsyn kan bli enige om en rutine der politiet henlegger alle overtredelser som omfattes av forskrift om overtredelsesgebyr etter motorferdselloven og overfører saken til Statens naturoppsyn for administrativ oppfølging, jf. straffeprosessloven § 71 c. 2) Politiet kan gis hjemmel til å ilegge overtredelsesgebyr. 3) Overtredelser kan sanksjoneres av politiet med forenklet forelegg i stedet for forelegg. Økokrim gir uttrykk for at de ikke har sterke meninger om hvilken løsning man velger, men bemerker at blant annet på grunnlag av utfordringer knyttet til klagereglene, kan løsning nr. 2 som utvalget har foreslått, være noe ressurskrevende. Økokrim ber departementet gjøre en vurdering av om forslaget er hensiktsmessig. Politidirektoratet har sluttet seg til Økokrims høringsinnspill.

Departementet har forståelse for Motorferdsellovutvalgets begrunnelse for forslaget om å gi politiet adgang til å gi overtredelsesgebyr. Det er ønskelig å legge til rette for effektiv reaksjon på «enkle» lovbrudd og at like tilfeller skal behandles likt uavhengig av om det er politiet eller SNO som treffer på lovbruddet i felt. Å benytte overtredelsesgebyr fremfor straff der det lar seg forsvare er dessuten i tråd med subsidiaritetsprinsippet, se NOU 2003: 15 s. 264. Etter departementets vurdering er det ingenting formelt i veien for at politiet også får adgang til å ilegge overtredelsesgebyr. Slik enkelte høringsinstanser har pekt på er vi derimot i tvil om det er hensiktsmessig at også politiet får slik adgang.

Overtredelsesgebyr medfølger en del økonomiske og administrative konsekvenser slik som forhåndsvarsel, klagerettigheter etc. Selv om politiet til en viss grad er vant med bruk av forvaltningsrettslige reaksjoner da dette brukes på andre felt til en viss grad, fremstår det som et nokså ressurskrevende verktøy for politiet. I forskriften etter veitrafikkloven er for øvrig klageinstansen tingretten. Også dette fremstår som en ressurskrevende løsning, og departementet vurderer at klager på overtredelsesgebyr fremdeles bør behandles av departementet, slik det er i dag.

Departementet mener som utgangspunkt at det ikke er ønskelig at politiet tillegges flere oppgaver enn de allerede har. Der det er rettssikkerhetsmessig forsvarlig, er bruk av overtredelsesgebyr et egnet sanksjonsmiddel som kan avlaste politi og påtalemyndigheter. Hvis politiet også skal få myndighet til å ilegge overtredelsesgebyr på dette området, vil det bli mindre kapasitet til å forfølge de sakene som det er riktig å behandle i straffesporet, herunder håndheving av saker som det nå er foreslått skal straffe med fengselsstraff. Parallellen til forskrift om gebyr for visse overtredelser av vegtrafikkloven (FOR-2021-03-26), der politiet og Statens Vegvesen begge har myndighet til å ilegge gebyr, er etter departementets oppfatning dessuten ikke helt treffende. I veitrafikklovgivningen var utgangspunktet opprinnelig motsatt, nemlig at politiet hadde myndighet til å ilegge forenklet forelegg for en rekke overtredelser. Av hensyn til å utnytte ressursene bedre og effektivisere trafiksikkerhetsarbeidet, ble det innført mulighet for å ilegge gebyr, og det ble innført mulighet for at gebyr kunne ilegges av også andre enn politiet, jf. Ot.prp.nr.65 (1987–1988) punkt 6.6.

Når det gjelder forslaget om at politiet i stedet får adgang til å ilegge forenklet forelegg, krever det en forskriftshjemmel. Som beskrevet i NOU 2003: 15 s. 264 er forskjellen på forenklet forelegg og overtredelsesgebyr liten, men forenklet forelegg er likevel straff og medfører mulighet for eksempel for subsidiær fengselsstraff. Slik departementet leser det bør bruk av forenklet forelegg som et utgangspunkt forbeholdes mer vesentlige overtredelser enn de som kvalifiserer til overtredelsesgebyr, men vi kan ikke se at det er noe formelt i veien for en slik løsning for ganske standardiserte typer overtredelser, som innholdsmessig samsvarer med de overtredelsene som kan sanksjoneres med overtredelsesgebyr. Departementet vurderer likevel at bruk av forenklet forelegg synes mest aktuelt å benytte ved masseovertredelser, typisk overtredelser av vegtrafikkloven, se for eksempel omtale i NOU 2003:15 punkt 1.10. Selv om omfanget av ulovlig motorferdsel er betydelig, og at mørketallet antas stort, er det neppe snakk om en slik type masseovertredelse av forenklet forelegg synes som en aktuell løsning. Når man har en ordning med overtredelsesgebyr, synes det derfor mindre aktuelt å foreslå at politiet samtidig skal kunne ilegge forenklet forelegg for de samme overtredelsene.

Oppsummert vurderer departementet det derfor ikke som ønskelig å gi politiet hjemmel til å ilegge hverken overtredelsesgebyr eller forenklet forelegg ved overtredelser på motorferdselregelverket. Departementet viser derimot til forslaget fra Økokrim om å opprette en rutine for henleggelse og overføring mellom politiet og direktoratet. Departementet mener at en slik rutine kan, og bør, opprettes av myndighetene i samarbeid. Dette krever etter departementets syn ingen lovregulering.

7.3.2 Overtredelsesgebyr for alle typer motorisert ferdse

Motorferdselloven § 12 b gir i dag Statens naturoppsyn hjemmel til å ilegge «fører av motorkjøretøy eller -fartøy» overtredelsesgebyr dersom bestemmelser gitt i eller i medhold av loven ikke overholdes. Da overtredelsesgebyrbestemmelsen ble vedtatt i 2015, ga den bare hjemmel til å ilegge fører av snøskuter overtredelsesgebyr. Adgangen ble utvidet til å gjelde fører av alle motorkjøretøy og -fartøy i 2021. Endringen ble blant annet trukket frem i regjeringen-vil punktet i stortingsmeldingen om miljøkriminalitet på s. 67.

Motorferdsellovutvalget har i sitt forslag til ny motorferdsellov foreslått å utvide virkeområdet for bestemmelsen, ved at overtredelsesgebyr kan legges «den» som overtrer diverse bestemmelser i loven. Ordlyden innebærer at overtredelsesgebyr også kan gis ved bruk av andre typer motoriserte fremkomstmidler i utmarka og vassdrag, slik som ved ulovlig start og landing med luftfartøy i utmarka.

Departementet støtter utvalgets forslag på dette punkt og foreslår at en tilsvarende endring gjøres i dagens lov.

Departementet viser også til at det ved høringen av endringen i 2021, fra Miljødirektoratet ble foreslått å utvide bestemmelsen til å også omfatte luftfartøy. I Prop. 20 L (2020–2021) s. 23 skriver departementet at det var enig i at hensynene bak å utvide virkeområdet tilsier at bestemmelsene bør utvides til å gjelde alle typer motorferdsel i utmark, men man valgte likevel ikke å gå videre med forslaget «i denne omgang». Departementet pekte den gang på at temaet ikke hadde vært forelagt høringsinstansene og fordi det ble ansett å ha begrensede praktiske konsekvenser å utsette dette noe i tid, da den motorferdselen som skjer på bakken er vesentlig mer praktisk. Departementet mener det nå er en god anledning

til å foreta en slik en utvidelse av bestemmelsens virkeområde og vektlegger at endringen medfører at regelverket blir mer teknologinøytralt.

7.3.3 Skyldkrav for overtredelsesgebyr

Dagens motorferdsellov § 12 b stiller ingen krav om skyld ved illeggelse av overtredelsesgebyr. Begrunnelsen for hvorfor man oppstilte et rent objektivt ansvar, er ifølge Prop. 35 L (2014–2015) s. 42 at det vil være enklere å ilegge overtredelsesgebyr i felt dersom man ikke stiller vilkår om at det er utvist skyld. Man unngår for eksempel diskusjoner om fører har en aktsom grunn til ikke å ha med seg tillatelsen, eller om vedkommende oppfattet et pålegg om stans eller ikke.

Siden den gang er kapittelet om administrative sanksjoner i forvaltningsloven endret slik at det for illeggelse av straff er tatt utgangspunkt i at krav til subjektiv skyld også bør gjelde der det er aktuelt å bruke administrative sanksjoner. I gebyrforskriften fra 2024 fastsatte Miljødirektoratet et krav om «forsett eller uaktsomhet» for illeggelse av gebyr, nettopp med denne begrunnelsen. Motorferdsellovutvalget viser i NOU 2024:10 kapittel 32.4.3.4 til at den generelle lovgivningspolitiske anbefalingen i NOU 2003: 15 s. 185 og Prop. 62 L (2015–2016) s. 76 er at bruk av administrative sanksjoner overfor fysiske personer bør kreve forsett eller uaktsomhet. De mener også at det faktisk at det er ønskelig at gebyrene kan ilegges i felt, ikke er tilstrekkelig til å begrunne et avvik fra utgangspunktet om at det bør foreligge skyld. Utvalget foreslår derfor i ny lov § 52 andre og tredje ledd regler om skyldkrav for *fysiske personer*:

Fysiske personer kan ilegges overtredelsesgebyr bare for forsettlige eller uaktsomme overtredelser.

Selv om ingen enkeltperson har utvist skyld, kan et foretak ilegges overtredelsesgebyr hvis det har overtrådt bestemmelsene som er nevnt i første avsnitt.

Utvalget viser til at skyldkravet samsvarer med skyldkravet for å ilegge straff. Utvalget antar videre at innføringen av et skyldkrav vil ha relativt begrenset praktisk betydning. Å ikke ha satt seg inn i gjeldende regler eller innholdet i en eventuell tillatelse vil normalt måtte regnes både som et avvik fra forventet atferd og som uaktsomt.

Departementet mener på denne bakgrunn at det bør stilles skyldkrav i loven for illeggelse av overtredelsesgebyr.

Når det gjelder forslaget om et objektivt skyldkrav for foretak, dvs. uten utvist skyld hos enkeltpersoner i foretaket, viser departementet til at det har blitt stilt spørsmål ved om straff på objektivt ansvar er forbudt etter Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK). Tematikken har blitt behandlet i rettspraksis fra Høyesterett (se HR-2021-797-A og HR-2023-1212-A), juridisk litteratur (se for eksempel Johan Boucht og Marius Emberland, «Om 'mental link' som vilkår for straff etter EMK art. 7 ifølge G.I.E.M. S.r.l. mfl. mot Italia (2018)», *Tidsskrift for rettsvitenskap* 2024/4) og i forarbeidene til endringer i forvaltningsloven (Prop.81 L (2021–2022)).

I 2022 ble forvaltningsloven § 46 første ledd i 2022 ble endret slik at utgangspunktet ved administrativ sanksjon overfor et foretak, er krav om uaktsomhet «med mindre noe annet er

bestemt». Dette utgangspunktet er også foreslått videreført i forslag til ny forvaltningslov. I Prop.81 L (2021–2022) punkt 5.5 og 7.4 redegjør departementet for at utgangspunktet bør være at illeggelse av administrativ foretakssanksjon krever uaktsomhet, men at det ikke er gitt at et forbud mot straff på objektivt grunnlag, som HR ga uttrykk for i HR-2021-797-A avsnitt 24, vil gjelde også ved administrativ foretakssanksjon. Der det fastsettes bestemmelser om tilnærmet objektivt ansvar i særlovgivningen, må det «foretas en konkret vurdering av behovet for slike regler på det aktuelle området, og om et slikt ansvar ligger innenfor de rammene som EMK oppstiller».

I HR-2023-1212-A ser Høyesterett også ut til å moderere sitt synspunkt noe, slik at departementet legger til grunn at gjeldende tolkning i norsk rett er at sanksjoner som regnes som straff etter EMK kan ilegges uten hensyn til om noen enkeltperson har utvist skyld innenfor begrensede rammer, jf. avsnitt 45 og 46: «Det må foretas en forholdsmessighetsvurdering, der innholdet og alvoret i både handlingen og sanksjonen skal inngå. Videre må det være en mulighet for den som anklages, til å fri seg fra ansvar. Ansvar kan dermed ikke være fullt ut objektivt i enhver sammenheng – det må være mulig å påberope fritaksgrunner. Objektivt straffansvar fremstår etter dette i første rekke anvendelig ved ulike former for masseovertridelser, der handlingen ikke er svært alvorlig, og dermed i liten grad stigmatiserende, og reaksjonen er moderat.»

Departementet kan ikke se at Motorferdsellovutvalget har vurdert forslaget om objektivt ansvar for illeggelse av overtredelsesgebyr for foretak opp mot disse rammene.

Departementet antar at et objektivt ansvar i disse sakene vil forenkle kontrollmyndighetenes arbeid og bidra til effektiv gjennomføring av regelverket. Et overtredelsesgebyr etter motorferdselloven vil typisk heller ikke være svært alvorlig, reaksjonen vil være moderat og gebyret er liten grad stigmatiserende. Det vil dessuten være klageadgang på vedtaket.

Departementet ser likevel at rettskildene på feltet ser ut til å oppstille relativt snevre rammer for å innføre et objektivt ansvar for foretak, og departementet er i lys av dette i tvil om et objektivt ansvar er nødvendig i disse sakene. Slik departementet vurderer vil de fleste tilfeller også oppfylle et uaktsomhetskrav fordi dette ansvaret ikke er betinget av at individuelle gjerningspersoner kan identifiseres (anonyme feil), og ansvar for summen av flere personers handlinger (kumulative feil), se Prop.81 L (2021–2022) punkt 6.4. Et typisk tilfelle der overtredelsesgebyr mot et foretak kan være aktuelt er der et selskap arrangerer transport i utmarka i strid med loven (fordi ferdseien for eksempel skjer utenfor rammene av en tillatelse som er gitt), og det ikke er grunn til å illegge sjåføren et gebyr, men i stedet selskapet som arrangerer turene som sådan. Et slikt tilfelle vil etter vår vurdering typisk kvalifisere til enten uaktsom eller forsettlig overtridelse, men det kan være vanskelig og ressurskrevende å identifisere hvem i selskapet som skal bære ansvaret. Det er da slik departementet forstår heller ikke nødvendig så lenge det har skjedd en kumulativ eller anonym feil i foretaket.

Departementet foreslår på denne bakgrunn et skyldkrav også for foretak. Skyldkravet formuleres da generelt, slik at den omfatter både fysiske og juridiske personer. Vi ber likevel om høringsinstansenes syn på om et objektivt ansvar bør innføres, og har utformet en alternativ formulering som er i tråd med Motorferdsellovutvalgets forslag i bestemmelsen.

8 Inkludere naturmangfoldloven i internkontrollforskriftens anvendelsesområde

Bakgrunn

Internkontrollforskriften stiller krav om at virksomheter gjennomfører systematiske tiltak som skal sikre at virksomhetenes aktiviteter planlegges, organiseres, utføres, sikres og vedlikeholdes i samsvar med krav fastsatt i eller i medhold av helse-, miljø- og sikkerhetslovgivningen.

Virksomheter har plikt til internkontroll etter internkontrollforskriften blant annet for å verne det ytre miljø mot forurensning, forebygge miljøskade fra produkter og forebygge uønskede tilsiktede hendelser slik at målene i miljølovgivningen oppnås. Virkeområdet til internkontrollforskriften er regulert i internkontrollforskriften § 2, og omfatter flere lover på miljøområdet. Det gjelder for eksempel produktkontrollloven og forurensningsloven. Naturmangfoldloven er i dag ikke blant lovene som er omfattet av internkontrollforskriftens virkeområde.

I naturmangfoldloven § 66 er det en egen hjemmel for å gi forskrifter om internkontroll for å sikre at kravene som er fastsatt i loven blir overholdt. Det er i dag pålagt internkontroll i to forskrifter etter naturmangfoldloven, CITES-forskriften § 28 og forskrift om fremmede organismer § 26. I forarbeidene til naturmangfoldloven, Ot.prp. nr. 52 (2008–2009), på s. 449 ble det gitt uttrykk for at det ville være naturlig å innta naturmangfoldloven i internkontrollforskriftens virkeområde, dersom det innføres en plikt til internkontroll etter naturmangfoldloven.

Både innførsel av fremmede organismer og handel med truede arter utgjør trusler mot naturmangfoldet. Det er derfor viktig at virksomheter er kjent med forpliktelsene som gjelder på disse områdene. Virksomheter har også andre forpliktelser etter naturmangfoldloven som bør gjøres kjent gjennom internkontroll. Hvis en virksomhet ikke i hovedsak driver virksomhet innenfor områder som omfattes av naturmangfoldloven, er det en risiko for at de ikke er kjent med plikten til å ha internkontroll på dette området. Å innlemme naturmangfoldloven i internkontrollforskriftens virkeområde kan bidra til å gjøre forpliktelsen kjent.

Skader på naturmangfoldet er et økende problem, og det er derfor viktig at virksomheter kan forebygge uønskede hendelser på miljøområdet ved interne tiltak.

Inkludering av naturmangfoldloven i virkeområdet

Departementet foreslår å inkludere naturmangfoldloven i virkeområdet for internkontrollforskriften i § 2. Internkontrollforskriftens formål er blant annet å fremme målene i miljølovgivningen. Naturmangfoldloven er en miljølov, og det vil ikke kreves flere endringer i forskriften for å tilpasse den til inkluderingen av naturmangfoldloven.

Naturmangfoldloven § 66 kan fortsatt beholdes med dagens ordlyd. Slik vil departementet fortsatt kunne gi forskrifter med krav til mer detaljert internkontroll enn det som følger av internkontrollforskriften. At naturmangfoldloven inkluderes i internkontrollforskriften, antas å ikke skape motstrid med reglene om internkontroll i CITES-forskriften eller forskrift om fremmede organismer.

Mange virksomheter er allerede omfattet av internkontrollforskriften gjennom ulike andre regelverk slik som for eksempel arbeidsmiljøloven. For noen virksomheter vil en inkludering av naturmangfoldloven føre til nye krav i internkontrollen. Et eksempel på slike virksomheter er en entreprenør som skal utføre et tiltak i et verneområde. En slik virksomhet vil blant annet måtte ha rutiner for å sikre at reglene om verneområdet er tilgjengelig, og ha oversikt over de kravene som er av særlig viktighet for virksomheten i arbeidet med tiltakene. Andre som kan bli omfattet av nye krav i internkontrollforskriften er bedrifter som driver med turistvirksomhet i verneområder.

Naturmangfoldloven § 66 er opplistet i §§ 74 om overtredelsesgebyr og 75 om straff. Hvis internkontrollforskriften hjemles i naturmangfoldloven § 66, så vil brudd på forskriften kunne straffes og Miljødirektoratet vil kunne ilegge overtredelsesgebyr. Det er en utvidelse av anvendelsesområdet for overtredelsesgebyr og straff, som kan få konsekvenser for foretak hvis virksomhet reguleres av naturmangfoldloven. Alle skal uansett følge reglene i naturmangfoldloven, men internkontrollforskriften stiller ytterligere krav til rutiner og risikovurdering på miljøområdet, jf. internkontrollforskriften §§ 4 og 5.

Internkontroll kan bidra til å avverge brudd på naturmangfoldloven, ved at regelverket gjøres mer kjent. At flere kjenner til reglene kan bidra til å forhindre uaktsomme lovbrudd. Hvis en virksomhet ikke har kjent til at et område er regulert som verneområde etter naturmangfoldloven § 34, og satt i verk tiltak som kunne skadet verneverdiene i området, kunne skaden vært avverget hvis de hadde hatt tilstrekkelig internkontroll etter internkontrollforskriften § 5 om at reglene på miljøområdet skal være kjent i virksomheten.

Ved innlemmingen av naturmangfoldloven i internkontrollforskriftens virkeområde må kommentarene til forskriften oppdateres. Naturmangfoldloven må inntas i oppramsingen av lovverk som omfattes av bestemmelsene i kommentaren til § 2 tredje avsnitt samt kommentaren til § 4 og § 7. I nytt sjette avsnitt i kommentaren til § 5 bør det vises til at CITES-forskriften og forskrift om fremmede organismer har supplerende bestemmelser om internkontroll.

Departementet ber om innspill om hvilke virkninger innlemmelse av naturmangfoldloven i internkontrollforskriften vil ha for virksomhetene som omfattes, samt om hvorvidt det vurderes som hensiktsmessig å videreføre egne regler for internkontroll i CITES-forskriften og forskrift om fremmede arter i tillegg til reglene i internkontrollforskriften.

9 Administrative og økonomiske konsekvenser

For å vurdere de samfunnsøkonomiske konsekvensene av forslagene til endring i lovverket, må effekten av endringene vurderes relativt til hvordan utviklingen framover vil være uten endringer i lovverket. Det er stor variasjon i antall og typer lovbrudd både mellom forurensnings-, natur- og kulturmiljøkriminalitet, og innad i disse kategoriene. I tillegg er det lav oppdagelsesrisiko, og store mørketall i antallet lovbrudd som avdekkes og følges opp.

Det er krevende å si noe generelt både om hvordan utviklingen hadde vært uten lovendring, og i hvilken grad endringene i strafferammene vil påvirke antall og alvorlighetsgraden av fremtidige lovbrudd. Det er også vanskelig å kvantifisere effekten av mange av lovbruddene på miljø- og kulturmiljøområdet i økonomiske termer. De sannsynlige økonomiske og administrative kostnadene av forslagene vurderes kvalitativt, ettersom det ikke har vært mulig å gjennomføre en ordinær samfunnsøkonomisk nytte/kostnadsanalyse.

Det er mye som tyder på at strafferammene for en del av miljøkriminalitetsområdet har vært lite oppdatert i takt med strafferammene for andre forhold. Det har både fra Høyesterett, Riksadvokaten og politisk hold gjentatte ganger blitt fremhevet at det må reageres strengere på miljøkriminalitet. En utjevning av strafferammene mellom miljøkrimområdet og andre straffbare forhold, vil derfor ha en egenverdi gjennom å sikre mer konsistente strafferammer.

Utgangspunktet for å heve de ulike strafferammene slik det er foreslått ovenfor er derfor at strengere straffer vil bidra til å heve terskelen for at miljøkriminalitet gjennomføres, og at det dermed vil bli færre lovbrudd på miljøområdet enn det som vil være tilfellet uten en endring. På generelt grunnlag er det rimelig å anta at en heving av strafferammene vil ha en allmennpreventiv effekt, slik at mindre miljøkriminalitet begås. Mindre miljøkriminalitet vil bidra til en bedre miljø- og kulturmiljøtilstand, i tråd med lovgivernes intensjoner i de aktuelle lovverkene.

Miljøkriminalitet særpreges videre av at den i mange tilfeller er drevet av et ønske om økonomisk vinning. Den økonomiske vinningen kan bestå av direkte inntekter, for eksempel ved salg av naturressurser, eller sparte utgifter til avfallshåndtering, sikkerhetstiltak mv. I en del tilfeller vil brudd på miljølovverk ha en økonomisk betydning utover de rent miljø- og kulturmiljørelaterte konsekvensene, f.eks. ved å gi konkurransemessige fordeler til de som begår slik kriminalitet eller ved å bidra til å styrke organisert kriminalitet.

En heving av strafferammene vil gi signaler om at miljøkriminalitet vurderes som mer alvorlig av samfunnet enn hva dagens strafferammer indikerer. Dette gir et signal om at slik kriminalitet bør prioriteres høyere av politi og påtalemyndighet. Som det er pekt på ovenfor, er det krevende å avdekke miljøkriminalitet. Lav oppdagelsesrisiko kombinert med lavt generelt straffenivå kan bidra til å øke sannsynligheten for gjennomføring av ulovlig aktivitet.

Økt oppmerksomhet om miljøkrimområdet vil kunne bidra til å heve sannsynligheten for å avdekke lovbrudd. Risikoen ved å gjennomføre miljøkriminalitet knytter seg både til sannsynligheten for at man blir oppdaget, og konsekvensene, det vil si strafferammene, som følger hvis man blir oppdaget. En heving av strafferammene vil dermed øke både de direkte strafferettslige konsekvensene gjennom strengere dommer, i tillegg til å øke prioriteringen av miljøkriminalitet og sannsynligheten for at lovbrudd blir etterforsket og straffeforfulgt.

Risikoen ved å begå brudd på miljø- og kulturmiljøregelverket vil dermed øke, noe som sannsynligvis vil redusere antall lovbrudd.

Færre lovbrudd vil isolert sett bidra til bedre tilstand for miljøet og for kulturmiljøområdet, i tillegg til redusert ressursbruk på sikt for politi, rettsvesen og kriminalomsorgen. På den annen side vil en heving av strafferammene medføre økte utgifter i de tilfellene lovbrudd faktisk avdekkes. Det gjelder både til etterforskning, ved domstolene og ved at økt bruk av ubetinget fengselsstraff vil føre til økte utgifter for kriminalomsorgen ved at antall fengselsdøgn økes.

Endring i de ulike lovbestemmelsene vil føre til økte administrative kostnader ved at politi og rettsvesen vil måtte sette seg inn i endringene og kan gi behov for å endre rutiner o.l. Disse kostnadene vurderes som mindre. Endringer av foreldelsesfrister kan også føre til at enkelte saker som tidligere ville blitt foreldet, nå vil bli ført for rettssystemet. Lovendringene vil dermed kunne medføre et større antall straffesaker med medfølgende økte utgifter til for eksempel etterforskning, gjennomføring av rettssaker mv. Det vil i tilfelle være en ønsket utvikling.

For enkelte av forslagene presentert ovenfor, slik som for forslagene knyttet til motorferdselloven, vil en heving av strafferammen kunne øke politiets tilgjengelige straffeprosessuelle tvangsmidler i forbindelse med etterforskning. Det vil derimot kun gjelde en mindre andel av forslagene, og vi anser det som lite trolig at ressursbruken ved arbeidsmetodene vil endres i noe særlig grad.

Det er vanskelig å anslå nettoeffekten av de foreslåtte endringene i strafferammer i de ulike lovverkene. På den ene siden ventes en gevinst som følge av en preventiv effekt og færre lovbrudd, som igjen vil gi bedret tilstand for miljø- og kulturmiljø. På den annen side vil endringene også kunne medføre økte kostnader for politi og rettsvesen i de tilfellene lovbrudd avdekkes. I tillegg vil økt prioritering kunne medføre at flere straffbare forhold avdekkes og følges opp. I sum er det usikkert hvor mange flere saker det blir i praksis, og hva som blir den totale effekten av ev. flere saker og mer belastning på fengselsvesenet, vurdert mot en preventiv effekt i form av færre lovbrudd.

Idet konsekvensene av forslaget samlet sett er usikre, ber departementet særlig høringsinstansene om innspill til økonomiske og administrative konsekvenser av forslagene.

Departementet har i notatets kapittel 1 foreslått å heve strafferammene for alminnelige overtredelser i flere miljølover fra 1 til 2 år. Dette vil i utgangspunktet medføre at påtalekompetansen overføres fra politiet til statsadvokaten jf. straffeprosessloven § 67 andre ledd bokstav a. Dersom statsadvokatene skal overta ansvar for å avgjøre påtalespørsmålet i saker der påtalekompetansen i dag ligger hos politiet, vil det kreve en nærmere utredning av økonomiske og administrative konsekvenser. Departementet har derfor foreslått at påtalekompetansen for de ulike miljølovene skal forbli uendret, og foreslått de nødvendige endringer i straffeprosessloven § 67 andre ledd bokstav c for å sikre dette. Departementet ber om høringsinstansenes innspill på økonomiske og administrative konsekvenser av at påtalekompetansen forblir uendret.

Departementet har i kapittel 8 foreslått å inkludere naturmangfoldloven i internkontrollforskriftens virkeområde. Virksomheter som ikke er omfattet av forskriftene hjemlet i naturmangfoldloven som allerede har bestemmelser om internkontroll, vil nå få nye

krav om internkontroll etter internkontrollforskriften. Disse virksomhetene er allerede i dag omfattet av de faktiske kravene i naturmangfoldloven. Et krav i internkontrollforskriften om at virksomhetene må ha oversikt over disse kravene og rutiner for å følge dem, medfører ingen endringer i krav til virksomhetenes drift. Kravet medfører en begrenset administrativ innsats for disse virksomhetene for å sørge for å ha regelverk tilgjengelig og rutiner for å følge dem. Samtidig antar departementet at denne innsatsen kan være forenklende for virksomhetenes drift, og begrense muligheten for at en virksomhet begår brudd på regelverk hjemlet i naturmangfoldloven og dermed uforvarende risikerer å pådra seg straffeansvar. De økonomiske og administrative kostnadene av dette kravet vurderes samlet å være svært begrensede.

10 Forslag til endringer i lov og forskrift

Endringsforslag er markert i **rødt** og *kursiv*.

10.1 Straffeloven

I lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff gjøres følgende endringer:

§ 5 første ledd nr. 9 skal lyde:

Utenfor virkeområdet etter § 4 gjelder straffelovgivningen for handlinger foretatt

- a. av en norsk statsborger,
- b. av en person med bosted i Norge, eller
- c. på vegne av et foretak registrert i Norge,

når handlingene

....

9) rammes av §§ **240, 242**, 257, 270, 291–296, 299–306 eller §§ 309–316

§ 242 skal lyde:

§ 242. Kulturminnekriminalitet

Med fengsel inntil **10** år straffes den som forsettlig eller grovt uaktsomt volder betydelig skade **eller nærliggende fare for betydelig skade** på kulturminner eller kulturmiljøer av særlig nasjonal eller internasjonal betydning, **herunder kulturminner eller kulturmiljøer som inngår i nasjonale verdensarvområder**.

Med fengsel inntil **6** år straffes den som i en væpnet konflikt forsettlig eller grovt uaktsomt bruker et kulturminne eller et kulturmiljø av særlig nasjonal eller internasjonal betydning til støtte for militære handlinger og ved det skaper fare for at kulturminnet eller kulturmiljøet skades. Straff kommer likevel ikke til anvendelse dersom det var tvingende militært nødvendig å handle på denne måten.

10.2 Straffeprosessloven

§ 67 andre ledd bokstav c skal lyde:

c. overtredelse av militær straffelov § 34 annet ledd annet straffalternativ, jf. tredje ledd, vareførselsloven § 12-9, skatteforvaltningsloven §§ 14-12 og 14-13, utlendingsloven § 108 tredje ledd, jf. sjette ledd, regnskapsloven § 8-5 første ledd første og tredje punktum, jf. tredje ledd første punktum, bokføringsloven § 15 første ledd første og tredje punktum, jf. tredje ledd første punktum, alkoholloven § 10-1 annet ledd, arbeidsmiljøloven § 19-1 annet ledd, allmenngjøringsloven § 15, kystvaktloven § 36 annet ledd, **viltressursloven § 60 første ledd**,

annet og tredje ledd, forurensningsloven § 78 første ledd og § 79 tredje ledd, produktkontrollloven § 12 første ledd, svalbardmiljøloven § 99 første ledd første punktum, transplantasjonslova § 23a, lakse- og innlandsfiskloven § 49 første ledd, naturmangfoldloven § 75 første ledd, motorferdselloven § 12 andre ledd, havvernloven § 30 første ledd og kulturminneloven § 27 første ledd.

10.3 Naturmangfoldloven

I lov 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold gjøres følgende endringer:

§ 26 andre ledd skal lyde:

§ 26 (handel mv.)

Kongen kan gi forskrift om at myndigheten etter loven her uten hinder av taushetsplikt skal kunne dele opplysninger med myndigheter i andre stater, dersom det er nødvendig som ledd i oppfølgingen av konvensjoner eller andre internasjonale forpliktelser som er gjennomført i medhold av første ledd. I forskrifter etter første punktum skal det gå frem hvilke typer opplysninger som kan deles, hvem opplysningene kan deles med, hvilke forpliktelser som gjør delingen nødvendig og hvordan delingen skal skje.

§ 30 første ledd bokstav c skal lyde:

§ 30. (utsetting og omsetning)

Ingen må uten med hjemmel i § 31 eller tillatelse fra myndigheten etter denne loven sette ut

(...)

c. organismer, unntatt stedegen stamme, i sjø eller vassdrag, herunder kunstige dammer, med mindre det foreligger tillatelse etter lov 17. juni 2005 nr. 79 om akvakultur (akvakulturloven). Utsetting av *anadrome laksefisk, innlandsfisk og ferskvannsorganismer* av stedegen stamme krever tillatelse etter lakse- og innlandsfiskloven.

§ 74 skal lyde

§ 74. (overtredelsesgebyr)

Myndigheten etter loven kan ilegge overtredelsesgebyr til den som *forsettlig eller uaktsomt* overtrer § 6, § 15 første og annet ledd, § 17 fjerde ledd første punktum, § 17 a annet og tredje ledd, § 22, § 24 første *og femte* ledd, § 25, § 26, § 27 annet ledd, § 28, § 29 første og fjerde ledd, § 30 første og annet ledd, § 31 annet ledd annet punktum, § 34, § 35 annet ledd, § 36 annet ledd, § 37 tredje ledd, § 38 annet punktum, § 39 femte ledd, § 44 annet ledd, § 45 første og annet ledd, *§ 48 første ledd*, § 54 første til fjerde punktum, § 55 første ledd, § 58 første ledd, § 59 første og sjette ledd, § 60 første ledd, § 61, § 63 annet ledd første punktum og § 66.

Overtredelsesgebyr kan også ilegges den som overtrer

- a. bestemmelser i en forskrift gitt med hjemmel i noen av bestemmelsene nevnt i første ledd
- b. plikter som følger av individuelle avgjørelser gitt med hjemmel i noen av bestemmelsene nevnt i første ledd
- c. bestemmelser i en forskrift som nevnt i § 77 første punktum
- d. plikter som følger av individuelle avgjørelser som nevnt i § 77 første punktum.

~~Fysiske personer kan bare ilegges overtredelsesgebyr for forsettlig eller uaktsomme overtredelser.~~

Kongen kan gi forskrift om utmåling av overtredelsesgebyr.

Adgangen til å ilegge overtredelsesgebyr foreldes 2 år etter at overtredelsen er opphørt. Fristen avbrytes ved at det gis forhåndsvarsel eller fattes vedtak om overtredelsesgebyr.

§ 75 første ledd skal lyde:

§ 75. (straff)

Med bøter eller fengsel inntil **to** år straffes den som forsettlig eller uaktsomt overtrer bestemmelsene i eller i medhold av §§ 15 til 18, §§ 20 til 22, § 24 første ledd bokstav a og b, § 25, § 26, § 28 annet til fjerde ledd, §§ 29 til 31, §§ 34 til 39, §§ 45, 54, 55, §§ 58 til 61, § 63 annet ledd første punktum, §§ 64 til 69 eller pålegg etter § 70. På samme måte straffes den som forsettlig eller uaktsomt overtrer bestemmelser i forskrifter eller i enkeltvedtak som nevnt i § 77 første punktum.

§ 75 tredje ledd oppheves.

10.4 Internkontrollforskriften

I forskrift 6. desember 1996 nr. 1127 om helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter gjøres følgende endringer:

§ 2 første ledd skal lyde:

§ 2. Virkeområde

Forskriften gjelder for virksomhet som omfattes av

- lov om tilsyn med elektriske anlegg og elektrisk utstyr (lov 24. mai 1929 nr. 4)
- sivilbeskyttelsesloven § 23 (egenbeskyttelsestiltak ved virksomheter) (lov 25. juni 2010 nr. 45)
- produktkontrollloven (lov 11. juni 1976 nr. 79)

- arbeidsmiljøloven (lov 17. juni 2005 nr. 62)
- forurensningsloven, dersom virksomheten sysselsetter arbeidstaker (lov 13. mars 1981 nr. 6)
- genteknologiloven (lov 2. april 1993 nr. 38)
- strålevernloven (lov av 12. mai 2000 nr. 36)
- brann- og eksplosjonsvernloven (lov 14. juni 2002 nr. 20)
- *naturmangfoldloven (lov 19. juni 2009 nr. 100).*

Kommentarer til forskrift om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter (internkontrollforskriften):

Til § 2 Virkeområde tredje avsnitt skal lyde:

På strålevernlovens, el-tilsynslovens, brann- og eksplosjonsvernlovens, produktkontrolllovens, genteknologilovens og naturmangfoldlovens område er ikke forskriftens anvendelse avhengig av om virksomheten sysselsetter arbeidstakere eller ikke. Dette er på bakgrunn av formålet med den enkelte lov. Enhver virksomhet, også enmannsbedrifter, som kommer inn under regelverket innenfor disse lovene er således omfattet av internkontrollforskriften med mindre det blir slått direkte fast at den ikke skal gjelde.

Til § 4 Plikt til internkontroll andre avsnitt, nytt strekpunkt skal lyde:

- *Naturmangfoldloven; virksomheter*

Til § 5 Innholdet i det systematiske helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet. Krav til dokumentasjon. Nytt sjette avsnitt skal lyde:

På naturmangfoldlovens område har forskrift 15. juni 2018 nr. 889 om innførsel, utførsel, besittelse mv. av truede arter av vill fauna og flora (CITES-forskriften) og forskrift 19. juni 2015 nr. 716 om fremmede organismer supplerende bestemmelser om internkontroll.

Til § 7 Tilsynsmyndighet første avsnitt fjerde strekpunkt skal lyde:

Miljødirektoratet (forurensningsloven, produktkontrollloven, genteknologiloven; utsetting av genmodifiserte organismer, naturmangfoldloven)

10.5 Lakse- og innlandsfiskloven

I lov 15. mai 1992 nr. 47 om laksefisk og innlandsfisk mv. gjøres følgende endringer:

Ny § 9 skal lyde:

§ 9. Utsetting av fisk og andre ferskvannsorganismer av stedegen stamme

Uten tillatelse fra departementet må ingen sette ut anadrome laksefisk, innlandsfisk og andre ferskvannsorganismer av stedegen stamme i vassdrag, eller anadrome laksefisk av stedegen stamme i sjøen. Det kreves ikke tillatelse ved gjenutsetting etter § 37 sjette ledd og § 47 første ledd.

Departementet kan gi forskrift om utsetting etter første ledd, blant annet om krav til søknad, om søknadsbehandlingen og om vilkår i tillatelser.

Utsetting av fisk og andre ferskvannsorganismer som ikke er av stedegen stamme krever tillatelse etter naturmangfoldloven.

§ 10 skal lyde:

§ 10. Kultiveringsanlegg

Uten tillatelse fra departementet må ingen *etablere eller drive anlegg for klekking, produksjon eller oppbevaring av anadrome laksefisk, innlandsfisk, ferskvannskreps og elvemusling for senere utsetting i sjø eller vassdrag.*

Departementet kan i forskrift innføre krav om tillatelse for etablering og drift av kultiveringsanlegg for andre ferskvannsorganismer.

Departementet kan gi forskrift om etablering og drift av kultiveringsanlegg, *blant annet om krav til søknad og om vilkår i tillatelser.*

§ 42 første ledd skal lyde:

§ 42. Kontroll, oppsyn og overvåking

Departementet skal føre kontroll med at bestemmelsene gitt i eller i medhold av denne lov *og naturmangfoldloven § 15 første ledd og § 18 første ledd blir overholdt. Departementet skal* påse at nødvendig oppsyn blir etablert.

§ 43 skal lyde:

§ 43. Registrering.

Den som i sjø eller vassdrag fisker anadrome laksefisk med andre redskap enn stang, håndsnøre, dorg og oter, plikter å registrere redskapet før fisket tar til. Er fisket bortleid er såvel eier som leier ansvarlig for at registrering skjer.

Departementet kan nekte registrering av redskap for inntil to år for den som har vist seg uskikket til å bruke redskapet og har overtrådt første ledd eller bestemmelser gitt i eller i medhold av § 11, § 33, § 37 annet, tredje og fjerde ledd, § 40 eller § 41.

Departementet *kan i forskrift gi* nærmere *bestemmelser* om registrering og merking av redskap, *herunder krav om elektronisk registrering*. Departementet kan utvide plikten til registrering til å gjelde fiske etter innlandsfisk.

§ 44 skal lyde:

§ 44. Oppgaveplikt.

Den som i året har fisket anadrome laksefisk skal sende skriftlig oppgave over fangsten til bruk *for forvaltningen* og for den offentlige statistikk.

Ved leie av fiskerett, eller kjøp av fiskekort i vassdrag plikter fiskeren å gi oppgave over fangsten til den som eier fiskeretten. Den som eier fiskerett er pliktig til å gi melding innen en nærmere fastsatt frist.

Registrering av redskap etter § 43 skal som hovedregel nektes når fangstoppgave ikke er innsendt. I vassdrag eller deler av vassdrag hvor skriftlig oppgave over fangsten ikke innleveres, skal det som hovedregel unnlates å åpne for fiske etter anadrome laksefisk.

Departementet *kan i forskrift gi* nærmere bestemmelser om *oppgaveplikten, herunder om krav til innhold i fangstoppgaven, frister for innsending, hvem oppgavene skal sendes til, krav om at fangstoppgave skal sendes elektronisk og om unntak fra oppgaveplikten*.

Departementet kan gjøre denne paragraf gjeldende for fiske etter innlandsfisk.

Opplysninger gitt i medhold av denne bestemmelse er underlagt taushetsplikt. Dette gjelder ikke for utveksling av slike opplysninger mellom organer som er en del av den offentlige fiskeforvaltningen, jf. § 6, eller mellom lokale fiskeforvaltningsorganer, jf. § 25, og offentlige fiskeforvaltningsorganer. I vassdrag med fellesforvaltning skal forvaltningens styre ha adgang til all fangstinformasjon, og kunne benytte denne i forvaltningen.

§ 47 skal lyde:

§ 47. *Gjenutsetting og administrativ inndragning av ulovlig fangst*

Den som fanger anadrome laksefisk, innlandsfisk eller edelkreps i strid med bestemmelser nevnt i § 47a første ledd, skal umiddelbart og skånsomt sette fangsten ut igjen. Gjenutsettingsplikten gjelder også for anadrome laksefisk som er tatt som bifangst under lovlig fiske. Plikten til gjenutsetting gjelder både levende og død fisk.

Anadrome laksefisk, *innlandsfisk og edelkreps* som er ulovlig fanget og bragt i land, eller verdien av denne, tilfaller *Statens fiskefond*. Departementet skal så vidt mulig sørge for at fangsten eller dens verdi blir tatt vare på.

Verdien av ulovlig fanget fisk *og edelkreps* er tvangsgrunnlag for utlegg.

Departementet kan gi nærmere bestemmelser om *gjenutsetting* og inndragning av *ulovlig fanget fisk og edelkreps*.

§ 47 a skal lyde:

§ 47 a. Administrativt beslag

*Departementet kan ta beslag i redskap som antas å være satt ut eller brukt i strid med bestemmelser gitt i eller i medhold av § 7a **andre** ledd, § 11 første og andre ledd, § 13, § 15 første ledd, § 22 første og tredje ledd, § 30 første og fjerde ledd, § 33 første og annet ledd, § 34 første og **andre** ledd, § 35 første ledd, § 36 første til tredje ledd, § 37 **andre** til sjette ledd, § 39 første, **andre**, femte og sjette ledd, § 40, § 41 første ledd, § 44 første, **andre**, fjerde og femte ledd, § 47 første og femte ledd, § 48, **eller naturmangfoldloven § 15 første ledd eller § 18 første ledd**. Departementet kan også ta beslag i fangst som er tatt ved bruk av redskapet.*

Det kan tas beslag selv om lovovertrедereren ikke har handlet forsettlig eller uaktsomt. Beslag foretas overfor lovovertrедereren, den han har handlet på vegne av eller overfor eier.

Beslagets varighet skal ikke overstige seks måneder. Fristen løper fra tidspunktet for faktisk beslag. Skriftlig avgjørelse om beslag er tvangsgrunnlag etter tvangsfullbyrdsloven kapittel 13.

*Departementet kan gi forskrift **med nærmere bestemmelser om** gjennomføring av beslag.*

Ny § 47b skal lyde:

§ 47 b. Administrativ inndragning av redskap

Departementet kan inndra redskap som er satt ut eller brukt i strid med bestemmelser nevnt i § 47a første ledd og som ikke er av vesentlig verdi.

Inndragning kan skje selv om lovovertrедereren ikke har handlet forsettlig eller uaktsomt. Inndragning foretas overfor lovovertrедereren, den han har handlet på vegne av eller overfor eier.

Departementet kan beslutte at inndratt redskap skal destrueres eller tilfalle Statens fiskefond. For umerket redskap kan slik beslutning tas tre måneder etter faktisk beslag.

Dersom lovovertrедereren har handlet forsettlig eller uaktsomt, kan departementet treffe vedtak om at lovovertrедereren skal dekke utgifter i forbindelse med inndragning. Ved vurderingen av om det skal treffes vedtak om utgiftsdekning, skal det blant annet legges vekt på om vedtaket vil virke urimelig tyngende.

Endelig vedtak om dekning av utgifter i forbindelse med inndragning er tvangsgrunnlag for utlegg.

Departementet kan gi forskrift med nærmere bestemmelser om gjennomføring av inndragning og destruering.

§ 48a første ledd skal lyde:

§ 48 a. Overtrедelsesgebyr

Departementet kan ilegge overtredelsesgebyr til den som overtrer bestemmelser i eller i medhold av § 7 *andre* og tredje ledd, § 7a *andre* ledd, § 9 første til tredje ledd, § 10 første til tredje ledd, § 11, § 13, § 15 første ledd, § 19 første og fjerde ledd, § 22 første og tredje ledd, § 27 første og fjerde ledd, § 30 første og fjerde ledd, § 33 første og *andre* ledd, § 34 første og *andre* ledd, § 37 *andre* til sjette ledd, § 40, § 41 første ledd, § 43 første og tredje ledd, § 44 første, *andre*, fjerde og femte ledd eller § 47 første og *fjerde* ledd.

§ 49 første ledd skal lyde:

§ 49. Straff

Med bøter eller fengsel inntil *to* år straffes den som forsettlig eller uaktsomt overtrer bestemmelser i eller i medhold av § 7 *andre* og tredje ledd, § 7a *andre* ledd, § 9 første til tredje ledd, § 10 første til tredje ledd, § 11, § 14 første ledd, § 15 første ledd, § 19 første og fjerde ledd, § 22 første og tredje ledd, § 27 første og fjerde ledd, § 30 første og fjerde ledd, § 33 første og *andre* ledd, § 34 første og *andre* ledd, § 35 første ledd, § 36 første til tredje ledd, § 37 *andre* til sjette ledd, § 38, § 39 første, *andre*, femte og sjette ledd, § 40, § 41 første ledd, § 42 *andre* og tredje ledd, § 43 første og tredje ledd, § 44 første, *andre*, fjerde og femte ledd, § 45, § 47 første og *fjerde* ledd eller § 48.

I forskrift 20. juni 2003 nr. 737 om nedsenking av garnredskap gjøres følgende endringer:

§ 1 skal lyde:

§ 1. Påbud om nedsenking av garnredskap

Garn som brukes til fangst av saltvannsfisk, skal i perioden fra og med 1. mars til og med 30. september senkes slik at hele fangstdelen står minst 3 meter under havoverflaten til enhver tid.

§ 2 oppheves. Gjeldende §§ 3, 4 og 5 endres til §§ 2, 3 og 4.

10.6 Svalbardmiljøloven

I lov 15. juni 2001 nr. 79 om miljøvern på Svalbard gjøres følgende endringer:

§ 96 a første ledd skal lyde:

Sysselmasteren eller den departementet bemyndiger kan ilegge overtredelsesgebyr til den som forsettlig eller uaktsomt overtrer

- a. bestemmelsene *listet i § 99 første ledd bokstav a*
- b. vilkår eller plikter som følger av enkeltvedtak gitt med hjemmel i *bestemmelsene listet i § 99 første ledd bokstav c.*

§ 99 første ledd skal lyde:

§ 99. (straff)

Med bøter eller fengsel i inntil 2 år straffes den som forsettlig eller uaktsomt overtrer

- a. bestemmelsene i §§ 16 andre ledd, 18 andre ledd, 19, 26 første ledd, 27, 28 første ledd, 29, 30, 30 a første og andre ledd 31 første til tredje ledd, 32 andre ledd, 33, § 35, 42 første og andre ledd, 44 første og tredje ledd, 46 første ledd, 53 første ledd, 57 første og andre ledd, 58 første ledd, 62, 64 første, andre og fjerde ledd, 65, 66 første ledd, 67, 68, 70 første til tredje ledd, § 71 første og andre ledd, § 73 andre ledd, 79 andre ledd, 80, 81, 82 første og tredje ledd, 82 a, 83 andre og tredje ledd, 85 første og andre ledd 86 93 første ledd og 94.*
- b. bestemmelser gitt i forskrift i medhold av §§ 12, 14, 20, 26, 30 a fjerde ledd, 31 tredje ledd, 32 tredje ledd, 35, 36, 42 tredje ledd, 57 andre ledd, 59 fjerde ledd, 66 fjerde ledd, 69, 70 fjerde ledd, 71 tredje ledd, 74, 75, 76, 80 bokstav a, 81 første ledd bokstav a og b og andre ledd, 82 tredje og fjerde ledd, 83 fjerde ledd, 88 eller 100.*
- c. vilkår eller plikter som følger av enkeltvedtak gitt med hjemmel i §§ 22 første ledd, 26 første ledd, 27, 30 fjerde og femte ledd, 31 andre ledd, 32 tredje til femte ledd, 34, 37, 44 andre ledd, 45 første og fjerde ledd, 46 tredje ledd, 54, 57 første ledd, 58 tredje og fjerde ledd, 66 tredje ledd, 69, 71 første og femte ledd, 80 første ledd bokstav b, 81 første ledd bokstav c, 82 første ledd, 83 andre ledd, 85 tredje ledd og 93 første ledd og tredje ledd.*

§ 99 første ledd andre punktum blir nytt andre ledd.

10.7 Viltressursloven

I forslag til lov om jakt, fangst og felling av vilt mv. (viltressursloven) gjøres følgende endring:

§ 60 første til femte skal lyde:

Med bøter eller fengsel inntil 2 år straffes den som forsettlig eller uaktsomt overtrer § 10 første ledd, § 11 første ledd, § 13, § 14 første ledd, § 15, § 16 første og andre ledd, § 21, § 22 første ledd første og andre punktum og andre til fjerde ledd, § 23 andre til fjerde ledd, § 24 første og andre ledd, § 25 første ledd, § 26 første ledd, § 27 første og andre ledd, § 28 første punktum, § 29, § 31 første ledd, § 32 første ledd, § 35 femte ledd, § 37 første ledd, § 39 første ledd, § 40, § 42 første og andre ledd, § 43, § 44 første ledd, § 45 første og andre ledd, § 46 første ledd, § 47 første ledd, § 49 første ledd, § 50 første ledd, § 51 første til tredje ledd, § 52 og § 55 første til fjerde ledd.

Med bøter eller fengsel inntil 2 år straffes den som forsettlig eller uaktsomt overtrer bestemmelser i forskrift gitt med hjemmel i § 9 første og fjerde ledd, § 10 andre ledd, § 11 andre og tredje ledd, § 12 første ledd, § 14 andre ledd, § 16 tredje ledd, § 17, § 19 første ledd bokstav a og b, § 20, § 22 første ledd tredje punktum og syvende ledd, § 24 tredje ledd,

§ 25 andre og tredje ledd, § 26 andre ledd, § 27 tredje ledd, § 28 andre punktum, § 30, § 31 andre ledd, § 32 andre og tredje ledd, § 35 fjerde ledd andre punktum, § 37 andre ledd, § 39 andre ledd, § 42 fjerde ledd, § 44 andre ledd, § 45 tredje ledd, § 46 andre ledd, § 47 andre ledd, § 48, § 49 andre og tredje ledd, § 50 andre ledd, § 51 fjerde ledd, § 54 første ledd, § 55 femte ledd, § 56 og § 57.

Med bøter eller fengsel inntil **2** år straffes den som forsettlig eller uaktsomt overtrer plikter som følger av enkeltvedtak gitt med hjemmel i § 45 fjerde ledd, § 46 tredje ledd og § 48 første ledd.

Ved grove overtredelser etter første til tredje ledd kan fengsel inntil **5** år anvendes. *Ved avgjørelsen av om overtredelsen er grov, skal det særlig legges vekt på om handlingen klart bryter med hva som er dyrevelferdsmessig forsvarlig, overtredelsens omfang og virkninger, om utbyttet av overtredelsen er stort, graden av skyld og om overtrederen har truffet forebyggende eller avbøtende tiltak.*

Med bøter straffes den som forsettlig eller uaktsomt overtrer § 33 eller § 41. Forsøk er straffbart.

10.8 Motorferdselloven

I lov 10. juni 1977 nr. 82 om motorferdsel i utmark og vassdrag gjøres følgende endringer:

Ny § 12 skal lyde:

§ 12. (straffeansvar)

Med bøter eller fengsel inntil 1 år straffes den som forsettlig eller uaktsomt overtrer:

- a. aktsomhetsbestemmelsen i § 8*
- b. forbudet mot motorferdsel fastsatt i § 3 og § 4 tredje ledd, uten enten å ha direkte adgang til motorferdsel etter § 4, eller adgang etter forskrift eller tillatelse fastsatt med hjemmel i loven § 4 andre ledd, § 4 a første, andre, tredje og femte ledd, § 5 første og tredje ledd, § 6 første ledd, § 7 andre ledd, og § 13,*
- c. bestemmelser, vilkår og eller plikter som følger av forskrifter og tillatelser gitt med hjemmel i bestemmelsene nevnt i bokstav b.*

Grov overtredelse av bestemmelser, vilkår eller plikter som nevnt i første ledd straffes med bøter eller fengsel inntil 2 år. Ved avgjørelsen av om overtredelsen er grov, skal det legges særlig vekt på om overtredelsen har medført eller voldt fare for betydelig skade på naturmangfold eller friluftsliv, om skaden må anses som uopprettelig, om overtrederen har gjennomført forebyggende eller avbøtende tiltak eller graden av skyld.

§ 12 b skal lyde:

§ 12 b. (overtredelsesgebyr)

Miljødirektoratet kan ilegge overtredelsesgebyr til *den* som *forsettlig eller uaktsomt* overtrer

a. aktsomhetsbestemmelsen i § 8

b. forbudet mot motorferdsel fastsatt i § 3 og § 4 tredje ledd, uten enten å ha direkte adgang til motorferdsel etter § 4, eller adgang etter forskrift eller tillatelse fastsatt med hjemmel i loven § 4 andre ledd, § 4 a første, andre, tredje og femte ledd, § 5 første og tredje ledd, § 6 første ledd, § 7 andre ledd, og § 13,

c. bestemmelser, vilkår og eller plikter som følger av forskrifter og tillatelser gitt med hjemmel bestemmelsene nevnt i bokstav b

Overtredelsesgebyr kan også ilegges ved brudd på plikter etter naturoppsynsloven § 3 fjerde ledd, jf. andre ledd, ved kontroll etter *motorferdselloven*.

[alt. til skyldkravet i første ledd: Fysiske personer kan ilegges overtredelsesgebyr bare for forsettlig eller uaktsomme overtredelser. Selv om ingen enkeltperson har utvist skyld, kan et foretak ilegges overtredelsesgebyr hvis det har overtrådt bestemmelsene som er nevnt i første ledd.]

Overtredelsesgebyret forfaller til betaling 2 måneder fra vedtak er fattet. Endelig vedtak om overtredelsesgebyr er tvangsgrunnlag for utlegg. Dersom fører går til søksmål mot staten for å prøve vedtaket, suspenderes tvangskraften.

Adgangen til å ilegge overtredelsesgebyr foreldes 2 år etter at overtredelsen er opphørt. Fristen avbrytes ved at *Miljødirektoratet* gir forhåndsvarsel eller fatter vedtak om overtredelsesgebyr.

Departementet gir i forskrift nærmere regler om overtredelsesgebyrets størrelse og saksbehandlingen.

I forskrift 27. februar 2024 nr. 355 om overtredelsesgebyr etter motorferdselloven endres *Statens naturoppsyn* til *Miljødirektoratet* i § 2, § 4 første ledd første punktum, § 5 andre ledd andre setning.

10.9 Havvernloven

I lov 10. juni 2025 nr. 33 om vern av marin natur utenfor territorialfarvannet (havvernloven) § 30 første ledd, jf. Prop. 72 L (2024–2025) Lov om vern av marin natur utenfor territorialfarvannet, gjøres følgende endringer:

Ny § 30 skal lyde:

Med bøter eller fengsel inntil *to* år straffes den som forsettlig eller uaktsomt

a. overtrer bestemmelsene i § 6 fjerde ledd, § 21 andre ledd første punktum, § 22, § 23 andre ledd, § 25 andre ledd og § 26 første ledd,

b. overtrer bestemmelser i en forskrift gitt med hjemmel i § 7 første ledd og § 15 første og andre ledd,

c. overtrer bestemmelser i enkelttillatelser gitt med hjemmel i en forskrift som nevnt i bokstav b eller dispensasjon gitt med hjemmel i § 18 første ledd, eller

d. unnlater å etterkomme særskilt pålegg etter § 21 andre ledd andre punktum, § 23 første ledd, § 25 første ledd og § 26 andre ledd.

Grov overtredelse av bestemmelsene nevnt i første ledd straffes med bøter eller fengsel inntil fem år. Ved avgjørelsen av om overtredelsen er grov, skal det legges særlig vekt på om den har medført eller voldt fare for betydelig skade på verneverdiene, om skaden på verneverdiene må anses uopprettelig, graden av skyld, og om overtrederen har truffet forebyggende eller avbøtende tiltak.

10.10 Kulturminneloven

I lov 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner gjøres følgende endringer:

Ny § 27 skal lyde:

§ 27. Straff

Med bøter eller fengsel i inntil to år straffes den som forsettlig eller uaktsomt overtrer

- a) bestemmelsene i §§ 3, 9, 13 første eller andre ledd, 14 andre eller tredje ledd, 15 fjerde ledd, 18, bestemmelser gitt i medhold av § 18 første ledd andre punktum, 22 a andre ledd, 23, 23 a eller 25,*
- b) bestemmelser gitt i forskrift i medhold av loven eller*
- c) fredningsbestemmelser gitt i medhold av §§ 14 a andre ledd, 15 tredje ledd eller 19 andre ledd.*

Grov overtredelse av bestemmelsene nevnt i første ledd straffes med bøter eller fengsel inntil fem år. Ved avgjørelsen av om overtredelsen er grov, legges særlig vekt på om den har medført eller voldt fare for betydelig eller uopprettelig skade på kulturmiljø eller kulturminner, overtredelsens omfang og virkninger og graden av utvist skyld.

Fra: Roar Svindland[roarsvi@online.no]
Sendt: 09.12.2025 12:37:20
Til: Postmottak SFAG[sfagpost@statsforvalteren.no]
Kopi: dam >> Per Goldmann Nilsen[dammekleiva@gmail.com]; Hannah Teigland[Hannah.Teigland@politiker.agderfk.no]; Silje Vårlid[Silje.Varlid@kristiansand.kommune.no]; Arne Fodnestøl[arne.fodnestol@politiker-flekkefjord.no];
Tittel: Fwd: Utvalgs-saksnr. ST 24/25

Hei
Sender denne på nytt i forbindelse med min klage på sakene.
Mvh Roar

----- Videresendt melding -----

Emne: Utvalgs-saksnr. ST 24/25
Dato: Fri, 21 Nov 2025 12:46:17 +0100
Fra: Roar Svindland <roarsvi@online.no>
Til: Verneområde <sfagpost@statsforvalteren.no>
CC: Per Goldmann Nilsen <dammekleiva@gmail.com>, Hannah Teigland <Hannah.Teigland@politiker.agderfk.no>, Silje Vårlid <Silje.Varlid@kristiansand.kommune.no>, Arne Fodnestøl <arne.fodnestol@politiker-flekkefjord.no>, Helene Reiersøl <helene.reiersol@flekkefjord.kommune.no>

Hei

Beklager svar og kommentar i 12 time. Vi grunneiere har ventet i flere år på å få den meget reviderte besøksstrategien på ny høring og blitt lovet dette av nåværende og tidligere VF muntlig.

Jeg påpekte store feil etter forrige styremøte (vedlagt) og legger nå også ved saksbehandler Ingrids i MD sin kommentar i 2022. I vårt område Hidraheia det enda ikke foretatt de nødvendige kartleggingene av naturtyper og naturverdier.

Ber om at ikke besøksstrategien godkjennes før NIN kartleggingen er gjennomført i 2026 og kunnskapsgrunnlaget er på plass.

Mvh

Roar Svindland

Roar Svindland

Kleppe 24.09.25

Grunneier med skjøtsel og landbruksdrift.

Godkjenning av besøksstrategi Flekkefjord landskapsvernområde sak ST 20/25

Arbeidet med besøksstrategien i Flekkefjord landskapsvernområde har vært en lang og uryddig prosess også for oss grunneiere. Jeg vil igjen påpeke noen direkte feil i framlagt besøksstrategi og ber om at Hidraheia med unntak av de statlig sikrede områdene for friluftsliv holdes borte fra besøksstrategien.

Side 9 Sårbare naturverdier.

Vårt område på Hidraheia omfatter nær 25% av landarealet i FLO og inneholder mange trua naturtyper som er avhengige av vår tilpassede landbruksdrift igangsatt av tidligere verneområde styret (2009). I tillegg ett svært spesielt veiløst kulturlandskap som også trenger drift for ikke å gro igjen. Hele området vårt trenger som tidligere påpekt oppdatering og kartlegging av naturtyper, da dette ikke er gjort etter over 15 år med skjøtsel og drift. (kunnskapsgrunnlaget)

Side 10 Sårbarhetsvurdering

Veldig mangelfull vurdering. Det er ikke fortatt noen vurdering i forhold til tillatt landbruksdrift/skjøtsel i ett veiløst kulturlandskap opp mot økt reiseliv og friluftsliv som det legges opp til i BS. Grunneiers rettighet til fortsatt landbruksdrift blir kraftig innskrenket og svekket.

Side 12 Den besøkende

Sterk overdrivelse av at FLO har stor verdi for allmenhetens utøvelse av friluftsliv. De gamle turstiene er sagt opp av grunneierne grunnet drift og skjøtsel i 2020. Stien fra Itland til Kjørsfjellet er fortsatt i drift, men går tvers igjennom en trua naturtype på Lille Håland.

Side 17 Gården Li

Statlig sikret friluftsområde. Har ingen geiter, sauer eller kyr. Vi har hatt landbruksdrifta på Li siden 2009.

Side 28 Mål og strategiske grep.

Hvilken hjemmel brukes her av verneområdestyret i forhold til grunneiers rettigheter og matproduksjon? Verneplan og verneformål gir klare føringer på landskap og biologisk mangfold, men her legges det opp til ett reiseliv og friluftsliv langt over det som forventes å gå inn under allemannsretten og friluftsløven.

Side 30 Soneinndeling.

Her er det en stor feil i kartet. Kleppe sør og hele Solbadalen er ikke klarert som ett friluftsområde. Den gamle turstien ble sagt opp i 2020 og hele området er innmark og trua naturtyper som slåttemark og naturbeitemark.

Kunnskap om sårbar natur og naturmangfold

Det er gjennomgående i forvaltningsplanen og besøksstrategien at konsulentene mener det er et dårlig kunnskapsgrunnlag for naturtyper og naturverdier i området, og at mye av det datagrunnlaget som foreligger er gammelt. Styret har satt i gang en basiskartlegging av Flekkefjord landskapsvernområde i 2022, og kan avvente å sende planene til faglig gjennomgang før dataene fra kartleggingen er innarbeidet i planene. Da vil Styret ha bedre kunnskap om slitasje av vegetasjon, skjøtselsavhengige naturtyper med vurdering av tilstand til arealet, om skjøtsel har opphørt, og omfang av gjengroing, samt forøpling og forekomst av fremmede arter. Alt dette svarer på de største forvaltningsutfordringene til Flekkefjord landskapsvernområde, ref. kapittel 4.2 Forvaltningsutfordringer i forvaltningsplanen.

Datagrunnlaget for sårbarhetsvurderingen i besøksstrategien vurderes også som mangelfull, med for lite data for å gjøre gode vurderinger både for besøksmengde og naturverdier. Det er derfor viktig at Styret tar en grundig vurdering av om datagrunnlaget er godt nok for å kunne utarbeide en god forvaltningsplan, og i så fall må ordlyden i planverket gjenspeile dette.

En forvaltningsplan skal revideres hvert 10. år mens en besøksstrategi, som er et kapittel i forvaltningsplanen, kan revideres hvert 5. år. Deler av forvaltningsplanen som er sendt inn er et øyeblikksbilde av situasjonen i verneområdet og bør justeres slik at den er relevant på lang sikt. Forvaltningsplanen med besøksstrategi er Styrets eget produkt og konsulentens arbeid må settes inn i en større sammenheng av Styret. Blant annet må alle henvisninger til figurer og bilder som ikke er med tas ut.

Innfallsporter

De største innfallsportene bør prosjekteres for å sikre en helhetlig tilrettelegging. Prosjektplanen skal inneholde en tiltaksplan og vise hvilke valg styret gjør når det kommer til utviklingen av besøkstrykket i området og hvilke konsekvenser dette har for verneverdiene i området. Dette er ressursbesparende for Styret, og forvaltningen blir forutsigbar for grunneiere og andre interessenter. Prosjekteringen kan trekkes ut som et tiltak i besøksstrategien.

Ferdseil til fots og samordning med naturmangfoldloven § 36

Naturmangfoldloven § 36 gjelder for landskapsvernområder og også eldre verneforskrifter som er vedtatt etter naturvernloven jf. overgangsbestemmelsen i naturmangfoldloven § 77. § 36 annet ledd sier at i forskrifter (om landskapsvernområdet) kan det gis bestemmelser om hva som alene eller sammen med andre tiltak kan endre landskapets særpreg eller karakter vesentlig, om krav til landskapsmessig tilpassing, og om ferdsel som ikke skjer til fots.

Dette innebærer at ferdsel til fots ikke kan reguleres i landskapsvernområdet og at bestemmelsene i verneforskriften for Flekkefjord om organisert ferdsel må sees i lys av dette. Retningslinjer knyttet til bestemmelsen som gjelder organisert ferdsel *til fots* må derfor tas ut av forvaltningsplanen, inkludert retningslinjer om gruppestørrelser og telting.

Ta kontakt hvis noe er uklart!

Hilsen

Ingrid Vaagland Stav seniorrådgiver, seksjon
for verneområder

From: Ingrid Vaagland Stav[Ingrid.Vaagland.Stav@miljodir.no]

Sent: 19.09.2022 15:13:23

To: post.orf@statsforvalteren.no[post.orf@statsforvalteren.no];

johau@statsforvalteren.no[johau@statsforvalteren.no]

Cc: Hege Langeland[hege.langeland@miljodir.no]; Knut Fossum[knut.fossum@miljodir.no]

Subject: Faglig gjennomgang av forvaltningsplan for Flekkefjord landskapsvernområde med besøksstrategi

Til Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder.

Vi har oppsummert våre tilbakemeldinger til forvaltningsplan og besøksstrategi som vi gikk gjennom på møtet 16. september nedenfor. Vedlagt ligger også forvaltningsplan og besøksstrategi med mer detaljerte kommentarer.

Følgende endringer må gjøres i forvaltningsplanen før faglig gjennomgang:

Omtale av annet regelverk

I retningslinjene i forvaltningsplanen skal det bare stå retningslinjer til *bestemmelsene i verneforskriften*. Retningslinjene kan handle om hvordan verneforskriftens bestemmelser er å forstå og hva Styret vil vektlegge ved behandling av en søknad.

Omtale av annet regelverk enn verneforskriften er ikke retningslinjer til verneforskriften. Slik omtale kan derfor ikke stå som punkter under retningslinjer. Faren med å omtale annet regelverk er at dette regelverket kan endre seg – uten at forvaltningsplanen endres- og at publikum kan oppfatte omtalen som en uttømmende liste over hvilke regler som gjelder i området etter andre lover og forskrifter. Likevel kan vi se nytten av å omtale noe regelverk som er relevant. Dette må i tilfellet gjøres i et eget avsnitt utenom kulepunktene i retningslinjene og fremstå som adskilt fra retningslinjene. Det må også gå frem av forvaltningsplanen at omtale av annet regelverk ikke nødvendigvis er uttømmende, men at det er tatt med informasjon om noe annet relevant regelverk av opplysende formål og for sammenhengens del.

Retningslinjer er retningsgivende og ikke bindende

Retningslinjene ikke bindende bestemmelser, slik som forskriften bestemmelser. Når det er omtale av hva styret vil legge vekt på og hvordan en ønsker at tiltak og aktiviteter skal foregå, må en derfor unngå begreper som "må" og "skal", hvis forskriften ikke selv krever dette. Her kan en i stedet bruke begreper som "bør" og "vil legge vekt på" ettersom retningslinjene ikke er bindende.

Retningslinjer for Styret og ikke for andre myndigheter

Retningslinjene kan bare være Styrets egne retningslinjer. Selv om Styret gjennom samarbeide med kommunen og fylkeskommunen har kommet frem til retningslinjer eller hvordan en bør samordne saker som skal behandles i flere etater, må forvaltningsplanen formuleres som retningslinjer for Styret og ikke for kommunen og evt. andre etater. Dette ettersom Styret ikke kan gi retningslinjer for behandling av saker etter annet regelverk og fordi disse andre myndighetene selv kan velge å endre sine retningslinjer.

Til
VORF

Roar Svindland

Solbjørg 9 des. 2025

Klage på vedtak.

Vedtak i ST-sak 24/25 Besøksstrategi.

Mottok svar 28 nov på min henvendelse i forbindelse med besøksstrategien på min eiendom på Hydraheia.

I Deres svar har jeg kommet med ett INNSPILL, det er ikke riktig. Jeg har påpekt direkte feil i strategien. Ett innmarksområde med naturbeitemark og 3 slåttemarker som i tillegg også er registret i Naturbasen er i den vedtatte besøksstrategien merket som friluftssone. Turstien som tidligere gikk gjennom dette område ble sagt opp i 2020, nettopp grunnet skjøtsel og drift i dette viktige område også omtalt i skjøtelsplanen av 2019. Dette berører i høyeste grad mine rettigheter som grunneier og vil selvsagt føre til økt ferdsel i vår innmark, videre vil økt ferdsel også berøre vernets formål. Fremstilling av innmark og trua naturtyper som friluftssone er faktisk feil, rettslig problematisk og mulig brudd på forvaltningsloven § 17. Ber om at dette blir korrigert og rettet.

Protokollført i ST-sak 26/25

Merkelig svar å få på en søknad om midler til NIN kartlegging, som er en av hovedoppgavene til forvaltningen av ett landskapsvernområde. Jeg får tilbakemelding h vis dette blir prioritert? Det hadde vært fint å få ett signal om når jeg kan forvente svar og om styret i det hele tatt vil prioritere slik kartlegging i 2026.

Med hilsen
Roar Svindland tlf. 90994480

Fra: Roar Svindland[roarsvi@online.no]
Sendt: 09.12.2025 12:42:36
Til: Postmottak SFAG[sfagpost@statsforvalteren.no]
Kopi: Per Goldmann Nilsen[dammekleiva@gmail.com]; Hannah
Teigland[Hannah.Teigland@politiker.agderfk.no]; Silje
Vårlid[Silje.Varlid@kristiansand.kommune.no]; Arne
Fodnestøl[arne.fodnestol@politiker-flekkefjord.no];
Tittel: Klage feil i BS

Hei

Vedlagt klage på vedtak og svar fra forrige styremøte.

Ønsker Dere en god jul og ett godt nytt år, og spis gjerne mye godt
pinnekjøtt i jula.

Mvh Roar

Agder bonde og småbrukerlag(ABS) ønsker på vegne av grunneiere/brukere i verneområdet å ta opp noen saker med styret i VORF i anledning møte i Rådgivende utvalg(RU) 24/11-25.

Punktene under håper ABS kan bidra til gode og oppklarende diskusjoner i nevnte møte. ABS ønsker samtidig å stille spørsmålene i nevnte punkter direkte til styret i VORF, og ønsker dermed at disse behandles og at dette fører til skriftlige svar.

1 Grunneierne i verneområdet har etter 1 år fortsatt ikke fått svar fra VORF på spørsmål ABS stilte VORF før møtet i RU november 24. Vi blir minnet om at svar på nevnte spørsmål er viktige for veien videre.

Hva kan grunneiere i verneområdet forvente av VORF når spørsmål fra disse stilles skriftlig?

2 Vi viser til Miljødirektoratets(MD) strategi for bruk av midler til tiltak i verneområder.

Når denne leses samt at grunneieres erfaringer legges ved, oppleves det som at VORF tildeler midler etter tilfeldige kriterier og hva verneområdeforvalter(VF) prioriterer. Det legges lite faglig dokumentasjon eller styrevedtak for dagen ved nevnte tildelinger.

Hvordan vil VORF forvalte verneverdier i verneområdet slik at dette imøtekommer MDs strategi?

3 Hvordan vil VORF legge til rette for forutsigbarhet for grunneiere/brukere med tanke på kontinuerlig drift og skjøtsel av kystlynghei, naturbeitemark, slåttemark osv. som krever beitedyr og tilpasset landbruksdrift?

4 Hva og hvor i verneområdet skal skjøtsel og annen ivaretagelse av verneverdier prioriteres, og hvor må det gro igjen?

5 Hvordan vil VORF motivere grunneiere/brukere til vernefremmede tiltak i verneområdet når det i dag er betydelig mer lønnsomt å ivareta f.eks. trua arter og naturtyper, samt gjennomføre naturrestaurering utenfor verneområdet? Grunneiere kan da søke støtte på nevnte tiltak direkte hos MD.

6 Grunneiere/brukere i verneområdet som ivaretar verneverdier ved drift og skjøtsel etterlyser samarbeid med VORF.

Har VORF noen strategi for å imøtekomme dette behov?

7 Bør grunneiere/brukere årlig melde inn behov for neste års skjøtsel/tiltak?

8Arbeidet med besøksstrategi(BS) har vært en lang og uryddig prosess, også for oss grunneiere. Grunneiere i FLO bidro i sin tid til arbeidet med BS, men i likhet med andre aktører i RU kjenner vi oss ikke igjen i produktet som tilsynelatende nå skal godkjennes av VORF uten ny høringsrunde. I løpet av nevnte prosess er det f.eks på Hidrahei skjedd forandringer som er relevant i forhold til BS. Her nevnes bl.a. at

grunneiere har sagt opp turstier i 2020, eiendommer har byttet eier og det er store feil i kartet for soneinndeling. Dette for å nevne noe.

Mener VORF at en slik saksbehandling på sikt er tjenelig for en evt. BS?

For Agder bonde og småbrukerlag

Øyvind Andersen

Fra: Øyvind oyvind.andersen[oyvind.andersen@kleppnett.no]

Sendt: 14.12.2025 15:58:55

Til: Postmottak SFAG[sfagpost@statsforvalteren.no]

Kopi:

Silje.Varlid@kristiansand.kommune.no[Silje.Varlid@kristiansand.kommune.no];Hannah.Teigland@politiker.agderfk.no[Hannah.Teigland@politiker.agderfk.no];arne.fodnestol@politiker-flekkefjord.no[arne.fodnestol@politiker-flekkefjord.no];roarsvi@online.no[roarsvi@online.no];kusolsen@gmail.com[kusolsen@gmail.com];dammekleiva@gmail.com[dammekleiva@gmail.com];

Tittel: Fwd: Re: Til Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapvernområde

Hei igjen.

Det er et ønske fra oss med svar på spørsmålene nedenfor samt i vedlegg. Vi ønsker styret i VORF en god jul.

Hilsen

Øyvind Andersen

Agder bonde og småbrukerlag

----- Originalpost -----

Emne: Re: Til Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapvernområde

Dato: Fredag, November 21, 2025 10:34 CET

Fra: Øyvind oyvind.andersen <oyvind.andersen@kleppnett.no>

Til: Silje.Varlid@kristiansand.kommune.no

Kopi: Hannah.Teigland@politiker.agderfk.no, arne.fodnestol@politiker-flekkefjord.no, dammekleiva@gmail.com, kusolsen@gmail.com, post@miljodir.no, "Postmottak SFAG" <sfagpost@statsforvalteren.no>, roarsvi@online.no

Referanser: <3cd-68e56480-bb-249ac000@61380372>

Hei Silje

Sender som avtalt

Mvh

Øyvind Andersen

Agder bonde og småbrukerlag

Tirsdag, Oktober 07, 2025 21:05 CEST skrev Øyvind oyvind.andersen <oyvind.andersen@kleppnett.no>:

Nær 1 år etter at nedenfornevnte spørsmål ble stilt, ber vi nå VORF om en anstendig behandling av disse, og at dette nå leder til klare samt skriftlige svar.

-Landbruket har en viktig rolle i å opprettholde verneverdiene i store deler av FVO. Opphør av drift og gjengroing er viktige trusler mot verneverdier. Vern gjennom bruk er i følge VORF et utgangspunkt for en langsiktig og bærekraftig forvaltning. Er ikke vern gjennom bruk avgjørende for langsiktig og bærekraftig forvaltning? Burde det blitt brukt mer ressurser på landbruk i verneområdet?

-Grunneierrettigheter og -interesser skal ifølge VORF vektlegges. Vektlegges dette nok i dag?

-Det meste av landarealet i landskapsvernområdet er i privat eie med 350 grunneiere. Er det nok informasjon om hvilke roller, rettigheter og plikter o.l. grunneiere i FVO har?

-Friluftsliv er ikke en del av verneformålet. Friluftsløven regulerer ferdsel også i verneområdet. VORF mener friluftsliv er en viktig del av grunnlaget for landskapsvernet og at vernemyndigheten bør ha en aktiv rolle for å ivareta friluftsjnteressene i området. Er dette rett bruk av VORFs ressurser og er dette til det beste for vernet?

-Bør og må VORF bruke verneområdet til å tilrettelegge for kommersielt reiseliv? Hvilken rolle har grunneier/bruker i.h.h.t. denne tilrettelegging?

Hilsen

Øyvind Andersen

Agder bonde og småbrukerlag

Arkivsaksnummer: 2025/12901-2

Saksbehandler: Ronny Skansen

Dato: 11.01.2026

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Verneområdestyret ORF	4/26	19.01.2026

Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde - Søknad om å kjøre løypespor med løypemaskin/ snøscooter på eksisterende grusvei ved Murane - Kristiansand kommune

Innstilling fra forvalter

Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder gir Kristiansand kommune dispensasjon med hjemmel i verneforskriften for Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde § 3 punkt 1.3 i, tillatelse til å kjøre løypespor med løypemaskin/snøscooter på eksisterende grusvei ved Murane i landskapsvernområde på Flekkerøy.

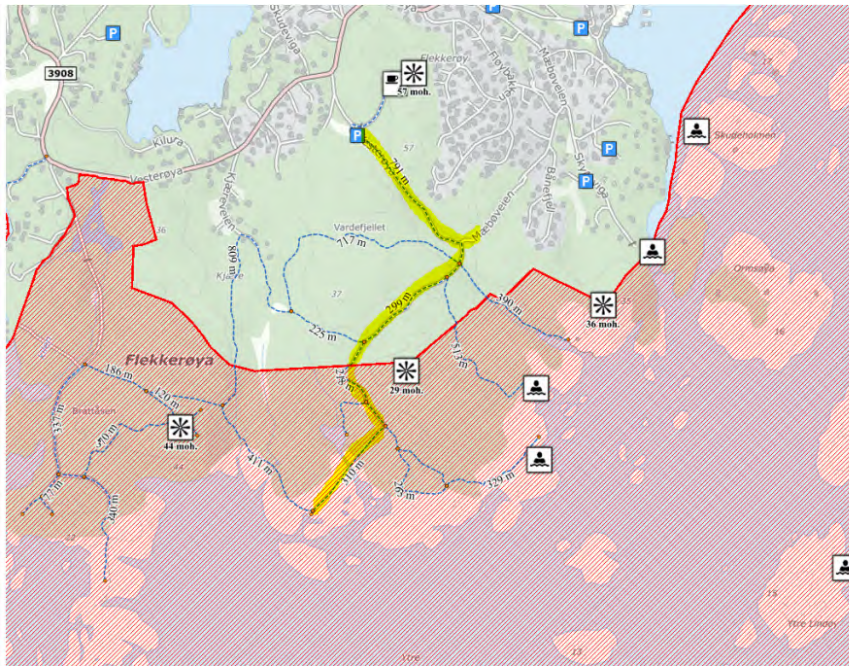
Dispensasjon gis på følgende vilkår:

- Tillatelsen gjelder fra 19.01.2026 til og med 31.12.2030.
- Tillatelsen gjelder etter eksisterende grusvei i henhold til vedlagt kart innenfor Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde

--- slutt på innstilling ---

Saksopplysninger

Kristiansand kommune søker om tillatelse til å kjøre løypespor med løypemaskin/ snøscooter på eksisterende grusvei i landskapsvernområde på Flekkerøy. Det er tidligere gitt tillatelse for det samme i tidligere tillatelser. Den siste gikk ut 31.12.2025.

Kartutsnitt over del av Flekkerøy. Vei med gul markering viser trase som prepareres med skispor. Rød skravur viser avgrensning av landskapsvernområde.

Hjemmelsgrunnlag

Formålet for Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde er blant annet at «Allmennheten skal ha mulighet til naturopplevelser gjennom utøvelse av tradisjonelt og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging.» Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til skånsom tilrettelegging for friluftsliv i samsvar med forvaltningsplan, jfr. forskriften for Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde § 3 punkt 1.3 i.

Vurdering

Skigåing på en snødekt grusvei er åpenbart i tråd med formålet for landskapsvernområdet. Verneområdestyret bør være positiv til enkle tiltak som lokalmiljøet/kommunen ønsker å gjøre. Oppkjøring av løypespor med løypemaskin/ snøscooter på eksisterende grusvei vurderes til å være skånsom tilrettelegging.

Den vitenskapelige og erfaringsbaserte kunnskapen om effekter av kjøring på frossen og snødekt mark anses for tilfredsstillende til å vurdere saken jfr. naturmangfoldloven § 8-9. Kjøring på frossen og snødekt mark i dette tilfellet antas å ha minimal betydning for viltet og økosystemet for øvrig jfr. naturmangfoldloven § 10. Tiltaket vil gi minimal skade for naturmangfoldet og innebærer en miljøforsvarlig driftsmetode jfr. naturmangfoldloven § 11-12.

Vi viser her til at verneforskriften åpner for at forvaltningsmyndigheten har hjemmel til å tillate motorferdsel til andre formål som for eksempel vedlikehold og byggearbeid på bygninger, brygger og lignende og drift og vedlikehold av eksisterende kraftlinjer, telekabler og kystverkets anlegg.

Arkivsaksnummer: 2024/8875-15

Saksbehandler: Ronny Skansen

Dato: 12.01.2026

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Verneområdestyret ORF	5/26	19.01.2026

Flekkefjord landskapsvernområde - utsending av forvaltningsplan på høring

Innstilling fra forvalter

Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder godkjenner den redigerte forvaltningsplanen, i tråd med merknader og kommentarer fra Miljødirektoratet for Flekkefjord landskapsvernområde. Verneområdeforvalter får i oppdrag å sende forvaltningsplanen ut på høring. Det settes en høringsfrist på 6 uker.

--- slutt på innstilling ---

Dokumenter i saken

Vedlegg:

- 1 Tilbakemelding - Flekkefjord landskapsvernområde - forvaltningsplan og besøksstrategi – brev fra Miljødirektoratet datert 30.06.2025
- 2 Flekkefjord forvaltningsplan 2025 – tilbakemelding med kommentarer - Miljødirektoratet
- 3 Forvaltningsplan – Flekkefjord landskapsvernområde - revidert - 2026
- 4 Vedlegg - traktorveier-kjørespor - flekkefjord - landskapsvernområde
- 5 Referat fra teamsmøte med Miljødirektoratet 6. november 2025
- 6 Vedlegg - Tiltaksplan 2025-29 – Flekkefjord landskapsvernområde - Forvaltningsplan
- 7 Figurer og bilder til forvaltningsplan for Flekkefjord landskapsvernområde
- 8 Sårbarhetsvurdering – Flekkefjord - landskapsvernområde

Saksopplysninger

Miljødirektoratet har hatt forvaltningsplanen for Flekkefjord landskapsvernområde til faglig gjennomgang og har i brev datert 30.06.2025 gitt konkrete tilbakemelding på hva som må endres før planen kan sendes på høring. Verneområdeforvalter har redigert og endret forvaltningsplanen på bakgrunn av merknader fra Miljødirektoratet. Planen er og omstruktert i henhold til Miljødirektoratets merknader. Forvaltningsplanen er nå klar til å kunne sendes ut

på høring. Det anbefales å sette en høringsfrist på minimum 6 uker. Besøksstrategien for Flekkefjord landskapsvernområde ble endelig godkjent av verneområdestyret 24. november 2025.

Vurdering

Forvaltningsplanen har vært inne til faglig gjennomgang hos Miljødirektoratet og det er gitt tilbakemelding i brev og dokument datert 30.06.2025. Det har vært gjennomført møte med Miljødirektoratet for klargjøring av en del av tilbakemeldingene, jfr. vedlegg. Verneområdeforvalter har bearbeidet de ulike tilbakemeldingene fra Miljødirektoratet og laget en oppdatert versjon av forvaltningsplanen.

Forvaltningsplanen er omstrukturert slik at den følger malen for slike forvaltningsplaner. Det er utarbeidet et eget vedlegg med et kart for aktuelle traktorveier/kjørespor iht. verneforskriftens § 3 punkt 5.2d. Retningslinjene er omformulert slik at de skiller på hva som er bestemmelser og hva som er retningslinjer. Dette med aktuelle traseer for sykling har tidligere vært tema i verneområdestyret, som har funnet ut at det ikke er aktuelle traseer for sykling i verneområdet. Dette er presisert i planen. Temaet om havbruk er redusert i henhold Miljødirektoratets anbefalinger. I samråd med Miljødirektoratet er det enighet om at det ikke utarbeides noe kart for motorisert ferdsel på land. I utgangspunktet skulle det utarbeides et kart over aktuelle stier i landskapsvernområdet. Imidlertid ser enn det som lite hensiktsmessig, da aktuelle stier i landskapsvernområdet er utarbeidet i besøksstrategien.

VERNEOMRÅDESTYRET FOR OKSØY-RYVINGEN OG FLEKKEFJORD LVO
Postboks 788 Stoa
4809 ARENDAL

Trondheim, 30.06.2025

Deres ref.:

Vår ref. (bes oppgitt ved svar):
2025/12630

Saksbehandler:
Ingrid Vaagland Stav

Tilbakemelding på forvaltningsplan og besøksstrategi for Flekkefjord landskapsvernområde

Viser til forvaltningsplan med tilhørende besøksstrategi oversendt til Miljødirektoratet den 31.01.2025 i Forvaltningsplaner på nett for verneområder (FPNV). Vi beklager den lange behandlingstiden.

Når endringene som er beskrevet nedenfor og i dokumentet vedlagt er endret vil vi endre status til forvaltningsplan på høring. Besøksstrategien har vært på høring og vil være endelig godkjent med de endringene som er beskrevet. Forvaltningsplanen skal høres i minst 6 uker.

Vi ber om at verneområdestyret går gjennom tilbakemeldingene og gjør tilsvarende justeringer i forvaltningsplan og besøksstrategi for Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde. Planene sendes deretter til Miljødirektoratet for faglig gjennomgang før høring.

Generelt om forvaltningsplanen

Innholdet i planen følger ikke malen i Forvaltningsplaner på nett for verneområder (FPNV). Bruk malen i FPNV og flytt teksten til der den hører hjemme under de ulike temaene. Noe tekst ligger dobbelt og forvaltningsplanen blir unødig lang. Se kommentarer i dokumentet.

Det bør presiseres at verneområdestyret er et statlig oppnevnt styre med lokale politiske representanter som forvalter verneområdene på vegne av staten.

Gjeldende vedtekter for styret er styrevedtektene som er gitt 19.01.2024 og som er felles for alle verneområdestyrer. Forvaltningsplanen må vise til disse og ta utgangspunkt i disse for beskrivelse av oppgaver mv. Vedtektene skal legges ut på styret sine hjemmesider. Delegering til verneområdeforvalter skal også publiseres der. Dette gjøres i form av et delegeringsbrev. Delegasjon bør være i henhold til de nye vedtektene og må fastsettes for hvert enkelt styre, noe som er hensiktsmessig å gjøre i starten av styreperioden.

Forvaltningsplanen skal være et retningsgivende dokument og ikke juridisk bindende. Dette med unntak av bestemmelser om sykling og ridning i henhold til § 3 punkt 4.3 og traktorveier/kjørespor § 3 punkt 5.2 d).

Ettersom forvaltningsplan er retningsgivende må retningslinjene formuleres i tråd med dette og ikke som absolutte krav. Det må skilles mellom retningslinjer for styrets behandling av søknader og hva som ligger i bestemmelser som det er gjort unntak for og som derfor er tillatt uten søknad. Det kan for sistnevnte ikke fastsettes nye krav i forvaltningsplanen, men gis oppfordringer, samt en beskrivelse av hva som ligger i unntakene, slik som f.eks. vedlikehold, samt istandsetting av kulturminner (som er tillatt etter § 3 punkt 1.2 j).

Det kan gis kort informasjon om annet regelverk, men det bør unngås for detaljert beskrivelse ettersom dette ikke er forvaltningsmyndighetens ansvarsområde og regelverket kan endre seg. Verneprosessen for Flekkefjord landskapsvernområde er omtalt i forvaltningsplanen. Denne kan holdes til et minimum da dette er bakgrunnshistorikk og ikke direkte relevant for forvaltningen av området.

Saksbehandlingsrutiner

Vi mener det ikke bør legges opp til at søknader til styret skal sendes via kommunen. Det kan skape uklarheter om forholdet mellom kommunen og styret, samt føre til at søker tror at det er tilstrekkelig å få tillatelse fra kommunen. Videre vil verneområdestyret i slike saker være avhengig av at kommunens videresending og behandling av saken, samt at riktig informasjon formidles av kommunens til søker. Verneområdestyret må uansett ha direkte kontakt med en søker.

Vi ser at det er en rutine der innstilling til vedtak fra forvalter sendes i kopi til rådgivende utvalg, kommunen og søker samtidig som saken sendes til styret for styrebehandling. Denne rutinen må endres. Det er styret som er forvaltningsmyndighet og innstilling er på dette stadiet et forhold mellom forvalter (som sekretariat for styre) og styret. Saksfremstilling og innstilling skal sendes ut eksternt på vanlig måte når verneområdestyret har fattet sitt vedtak.

Vi ber også om at det etableres nye rutiner for godkjenning av protokoll. Protokollen skal skrives og signeres av partene før møtet er ferdig. Protokollen bør være tilgjengelig for allmenheten fra dette tidspunktet via verneområdestyret sine nettsider. For digitale møter kan dette løses med at styreleder og en valgt representant signerer digitalt etter møtet (eSignering). Disse saksbehandlingsrutinene må omtales i forvaltningsplanen.

Naturopdrag må omtales som et viktig verktøy for den løpende dialogen og bestilling av oppdrag fra SNO.

Retningslinjer

Det er ikke nødvendig å gjengi verneforskriftens bestemmelser i retningslinjene. Samtidig har vi forståelse for at det gjøres og kan gjøre det enklere for en bruker å finne regelverket. Alternativt kan bestemmelsen angis, men det må da skilles tydelig mellom bestemmelser og retningslinjer, f.eks. gjennom avsnitt, utheving av tekst eller lignende.

Retningslinjene kan ikke sette krav til virksomhet som er tillatt i verneforskriften, f.eks. rapportering eller krav om skjøtselsplan. Dette gjelder for eksempel beite.

Verneforskriften forutsetter at traktorveier og kjørespor for kjøring i forbindelse med hogst og jordbruksvirksomhet fastsettes i forvaltningsplanen. Retningslinjene er noe uklar på dette punktet, se kommentarene i dokumentet. Slike traseer og kjørespor må angis i forvaltningsplanen før den sendes på høring og må kartfestes slik at det ikke er tvil om hvilke som lovlig kan benyttes for disse formålene.

Styret må vurdere om det er stier eller traseer i områder som også bør tillates brukt til sykling og fastsette dette i forvaltningsplanen.

Omtale av skjøtsel og stier bør flyttes ut av retningslinjene til aktuell omtale ellers i forvaltningsplanen.

Verneformålet og verneverdier

Verneformålet er i hovedsak landskapet. Forskriften regulerer forhold som både kan påvirke landskapet og det som kan ha betydning for landskapet. I omtalen av verneverdiene er det først og fremst landskapet og elementer i dette som omfattes. Friluftsliv er ikke en del av landskapet, selv om friluftslivsutøvelsen er et viktig hensyn som kan vektlegges når det behandles søknader. Plante- og dyrearter vil også kunne hensyntas, samtidig som disse er underordnet landskapet i et landskapsvernområde. Ved utarbeidelse av forvaltningsplanen er det nødvendig å være bevisst dette i omtalen av de ulike naturverdiene i området.

Havbruk

Retningslinjene for havbruk er så vidt detaljerte at de nærmest avgjør søknader om installasjoner i bestemte områder. Det er positivt at retningslinjene i forvaltningsplanen synliggjør hvor slike anlegg særlig vil være uheldig for verneformålet og verneverdier, samtidig som forvaltningsplanen ikke skal avgjøre enkeltsaker. Vi har derfor i teksten bedt om noen endringer mht. dette, samt i omtale av verneverdier og verneformål, jf. også omtale av dette i avsnittet over.

Skjøtsel

Enkelte steder i forvaltningsplanen står det omtalt at for skjøtsel kreves en skjøtselsplan. Merk at skjøtselsomtale i forvaltningsplanen vil kunne leses som skjøtsel etter naturmangfoldloven § 47, dvs. at det er i regi av forvaltningsmyndigheten. Det betyr at det eventuelt gjennomføres av grunneier eller andre på oppdrag fra forvaltningsmyndigheten. Hvem som eventuelt utarbeider skjøtselsplanen, må være opp til dere å bestemme. Når det gjelder beite, kan man gjerne ha kontakt med beitebrukere, men beite er tillatt. Det kan således ikke stilles krav i forvaltningsplanen for beitebruken.

Kart

Forvaltningsplanen omtaler bare motorferdsel på sjø. Det bør være med et avsnitt om motorferdsel på land, med tilhørende kart.

Kartet må vise traseer for motorferdsel som er tillatt etter § 3 punkt 5.2 d) *Motorisert ferdsel på traktorveier/kjørespor som er angitt i forvaltningsplanen, jf. § 5, i forbindelse med jordbruksvirksomhet og tillatt hogst*. Dette må sendes på høring sammen med forvaltningsplanen.

Det bør også lages et kart over eksisterende stier, samt vises på kart hvor det er adgang til sykling. Sykling bør være tillatt på veier og styret må vurdere om det er stier eller traseer i områder som kan brukes til sykling og fastsette dette i forvaltningsplanen.

Besøksstrategi

I besøksstrategien henvises det til forvaltningsplanen fra 2022 flere steder. Forvaltningsplanen fra 2022 var et utkast som ikke ble faglig godkjent, og teksten må omformuleres der den er omtalt.

Der det er figurer i besøksstrategien (vedlegg) så må de henvises til i teksten. Figurer uten henvisning i teksten kan tas ut.

I besøksstrategien er det omtalt at styret ønsker å anlegge en hevet gangsti forbi slåttemark og grusing av andre stier. Styret må vise til en vurdering av hvordan disse tiltakene vil påvirke landskapets art og karakter. Avveiningen mellom de ulike løsninger for tilrettelegging må begrunnes.

Når det gjelder naturvennlig tilrettelegging for friluftsliv kan kommunen ta initiativ til dette. I så fall må det søkes om tillatelse fra verneområdestyret som forvaltningsmyndighet. Tilrettelegging for å ivareta verneverdiene er verneområdestyrets ansvar, og inngår som en del av skjøtselsarbeidet som styret har myndighet til å utføre.

Miljødirektoratet mener det er hensiktsmessig å prosjektere tilretteleggingen rundt Brufjell. Her legger styret opp til å sikre at relevante parter inkluderes i prosessen, som Flekkefjord kommune og grunneier. Alle tiltak må være i henhold til regelverk og gjeldende avtaler og tiltak som krever det må omsøkes.

Hilsen
Miljødirektoratet

Dette dokumentet er elektronisk godkjent

Terje Qvam
seksjonsleder

Ingrid Vaagland Stav
seniorrådgiver

Intern kladd

Innledning

Flekkefjord (VV00002337)

Godkjent av	
Oppstartsdato	01.08.2021
Planlagt revisjon	01.01.2032
Sametingskonsultasjon	
Godkjent dato	
Høringsdato	

ephorte saksnummer	
Forvaltningsmyndighet	Vernområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder
Forvaltningsmyndighetstype	Verneområdestyre
Oppsyn	http://www.naturoppsyn.no/lokalkontorer/
Fylker	Agder
Kommuner	Flekkefjord
Verneform	landskapsvernområde
Verneplan	Verneplan for nasjonalparker og andre større verneområder
Vernet dato	11.03.2005

Om forvaltningsplanen

1. Innledning

Commented [A1]: Dette kapitelet kan gjøres veldig kort slik malen for fvpl på nett er. Mye av det som står under her passer bedre under andre kapittel, og ved å plassere det "rett" får en alt som handler om det samme under samme overskrift og unngår dobbeltbehandling. Unødvendige underoverskrifter med tall kan gjerne også fjernes for enklere lesbarhet. Overskriftene ligger i malen.

1.1 Flekkefjord landskapsvernområde

Den ytre kystsonen i Flekkefjord byr på et særegent kystlandskap med store naturverdier, mange kulturminner og få moderne tekniske anlegg. Området har store verneverdier, både fra naturens side og gjennom den lange kulturhistorien som har preget landskapet.

Gjennom Verneplan for nasjonalparker og andre større verneområder ble deler av den ytre kystsonen vernet. Flekkefjord landskapsvernområde ble opprettet ved kongelig resolusjon 11.3.2005. Verneplanen beskriver området slik:

«Ytre kystsonen i Flekkefjord har et mangfoldig og kontrastfylt landskap med mektige kystheier, store åpne sjøflater, intim skjærgård, lune poller og sund, rike og velutviklede edellauvskoger, glattsjurte svaberg, velutviklede kystfuruskoger, og åpne kystlyngheier – i sum: Nasjonal verneverdi og svært høy verdi for friluftsliv.»

Det samlede arealet er på ca. 54 km², fordelt på ca. 38,5 km² landareal inkludert ferskvann og ca. 15,5 km² sjøareal. Vernet omfatter landarealet ned til laveste vannstand og sjøoverflaten, ikke vannmassene og sjøbunnen. Figur 1 gir en oversikt over verneområdet.

1.2 Verneformål

Motivet for vernet av Flekkefjord landskapsvernområde framgår av formålsparagrafen i verneforskriften (§ 2):

Formålet med Flekkefjord landskapsvernområde er å ta vare på et representativt og særpreget landskap med åpne sjøflater, urørt skjærgård og mektig kysthei, samt å sikre områder som er viktig for biologisk mangfold, truede og sårbare plante- og dyrearter, og et variert kulturlandskap med fornminner og nyere tids kulturminner.

Verneformålet gir samtidig de overordnede forvaltningsmålene for landskapsvernområdet.

1.3 Verneforskrift

Til grunn for forvaltningen ligger forskrift som ble fastsatt ved kongelig resolusjon 11. mars 2005. Verneforskriften finnes i sin helhet som vedlegg til forvaltningsplanen og på www.lovdato.no.

Verneforskriften er rammen for vern, bruk og forvaltning av landskapsvernområdet. Forskriften inneholder følgende punkter: Avgrensning, formål, vernebestemmelser, generelle dispensasjonsbestemmelser, forvaltningsplan, forvaltningsmyndighet, rådgivende utvalg og ikrafttredelse. Vernebestemmelsene inneholder de konkrete reguleringene av ulike aktiviteter og tiltak i verneområdet. De er bygget opp slik at det først angis hva som

Commented [A2]: Områdefakta

Commented [A3]: Det som kommer under de følgende kapitlene passer bedre under kap. om Forvaltning.

er forbudt, så hvilke unntak som automatisk gjelder og til slutt hva det kan søkes om tillatelse til. Bestemmelsene må derfor leses i sammenheng for å få et korrekt bilde av en bestemt restriksjon.

Verneforskriften for landskapsvernområdet er hjemlet i naturmangfoldloven, og forskriften er spesielt innrettet mot vern og forvaltning av naturmiljøet. Dette er også bakgrunnen for at flere av bestemmelsene i verneforskriften i sin ordlyd retter seg mot vern av naturmiljøet, f. eks. bestemmelsene om organisert ferdsel (§ 4 pkt. 4.2) og regulering av ferdsel (§ 4 pkt. 4.4).

Kulturminner er også en del av verneformålet for landskapsvernområdet, men flere av vernebestemmelsene omtaler kun naturmiljøet. Årsaken er at vern og forvaltning av kulturminner primært reguleres i kulturminneloven, som forvaltes av Riksantikvaren, fylkeskommunen og andre kulturminnemyndigheter, jf. kap. 4.8.1.

Verneforskriften ble fastsatt med hjemmel i naturvernloven av 19. juni 1970. Naturvernloven ble 1. juli 2009 opphevet og videreført i naturmangfoldloven. Selv om naturvernloven er opphevet, gjelder verneforskrifter etter naturvernloven inntil Kongen bestemmer noe annet, jf. naturmangfoldloven § 77.

Ved innføring av naturmangfoldloven ble den generelle dispensasjonsbestemmelsen i verneforskriftene satt ut av kraft. Dispensasjonssøknader som ikke har en spesifisert hjemmel i verneforskriften, behandles nå etter naturmangfoldloven § 48.

1.4 Om forvaltningsmål og bevaringsmål

Det overordnede målet for forvaltning av verneområder er å ivareta verneverdiene, både ved å beskytte dem mot uønskede inngrep og ved å fremme ønsket aktivitet. Forvaltningsmål og bevaringsmål er viktige verktøy for å oppnå dette.

Forvaltningsmål er et samlebegrep for alle målsettinger knyttet til et verneområde. Disse kan være knyttet til verneverdier som landskap, kulturminner, biologisk mangfold og naturtyper, og til brukerinteresser som landbruk, friluftsliv og reiselivsnæring.

Bevaringsmål er en presisering av forvaltningsmål knyttet til verneverdier (naturkvaliteter, landskapsverdier, geologiske forekomster, kulturminner etc.), og definerer den tilstanden en ønsker en kvalitet i verneområdet skal ha. Bevaringsmål skal være målbare. Det vil si at de skal presiseres gjennom mål for eksempelvis areal, forekomster av bestemte arter, ønskede strukturer (for eksempel maksimalt innslag av busker og trær i en strandeng, tilgjengelighet eller synlighet for kulturminner) eller prosesser (for eksempel årvisst hekking av sjøfugl). Bevaringsmål rettes mot spesielle egenskaper ved naturkvaliteten, og forutsetter både basiskunnskap om status og løpende kunnskap om utviklingen for disse egenskapene.

Naturkvaliteter er naturtyper, arter, geologi og landskap som skal bevares i et verneområde. Et verneområde kan ha en eller flere naturkvaliteter som det er viktig å ta vare på. Naturkvalitetene fremgår gjerne direkte av det overordnede verneformålet. I tillegg kan det være nødvendig å definere naturkvaliteter ut over verneformålet, for eksempel der verneformålet er for generelt eller der ny kunnskap om biologisk mangfold har kommet til etter at vernet ble etablert og verneformålet formulert.

I enkelte tilfeller kan det være aktuelt å supplere forvaltningsplanen med skjøtselsplaner, der det gis utdypende målsettinger og forslag til tiltak for å ivareta og fremme verneverdiene.

De bevaringsmålene som er satt i forvaltningsplanen fremgår av kapittel 4.5. Øvrige målsettinger for verneverdier/natur- og kulturkvaliteter er formulert som mer generelle forvaltningsmål.

1.5 Organisering av forvaltningen

Forvaltningsmyndighet

Flekkefjord landskapsvernområde har lokal forvaltning. Forvaltningsmyndigheten ligger hos verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder og består av representanter fra Flekkefjord, Lindesnes og Kristiansand kommuner og Agder fylkeskommune. Styret er oppnevnt av Miljødirektoratet etter innstilling fra kommunene og fylkeskommunen. Sekretariatet for styret utgjøres av en verneområdeforvalter, som er tilsatt hos Statsforvalteren i Agder. Forvaltningsmyndighetens oppgaver og kompetanse er nærmere beskrevet i kapittel 4.9.

Rådgivende utvalg

Et tett og konstruktivt samarbeid med de ulike brukerinteressene i verneområdet er nødvendig for å få til en god forvaltning. Styret skal derfor samarbeide med andre berørte parter gjennom et bredt sammensatt faglig rådgivende utvalg bestående av bl.a. grunneiere, organisasjoner, næringsdrivende og berørte offentlige myndigheter. Rådgivende utvalg oppnevnes av verneområdestyret med hjemmel i verneforskriften § 7.

Administrativt kontaktutvalg

Mange saker som behandles av verneområdestyret vil også kreve behandling etter annet lovverk som kommunene forvalter, spesielt plan- og bygningsloven. For å sikre at forvaltningen av verneområdet blir godt integrert i den kommunale forvaltningen, kan det opprettes et administrativt kontaktutvalg med representanter fra hver av kommunene, lokalt SNO og verneområdeforvalter.

Tiltaksmidler

Det avsettes hvert år midler i statsbudsjettet til forvaltning av verneområder. Midlene skal benyttes til tiltak som er nødvendig for å gjenskape eller ivareta verneverdiene, og til informasjons- og tilretteleggingstiltak. Alle tiltak skal som hovedregel være forankret i

skjøtselsplan, forvaltningsplan eller besøksstrategi. Styret melder innen 10. januar hvert år inn behovet for midler til Miljødirektoratet, som fordeler tiltaksmidlene på grunnlag av innmeldte behov fra alle landets forvaltningsmyndigheter.

1.6 Forvaltningsplanen

Forvaltningsplanen for Flekkefjord landskapsvernområde er hjemlet i vernebestemmelsen § 5:

Forvaltningsmyndigheten kan iverksette tiltak for å fremme formålet med vernet. Det skal utarbeides en forvaltningsplan med nærmere retningslinjer for forvaltning, oppsyn, skjøtsel, tilrettelegging, informasjon mm. Forvaltningsplanen skal godkjennes av Miljødirektoratet. Forvaltningsplanen skal være et praktisk hjelpemiddel for å opprettholde og fremme verneformålet. Den skal samtidig sikre en enhetlig forvaltning av verneområdet ved å gi konkrete retningslinjer om bruk, informasjon, skjøtsel, tilrettelegging og andre tiltak. Gjennom planarbeidet skal det avklares og tas stilling til hvordan ulike verne- og brukerinteresser skal behandles. Slik vil forvaltningsplanen også bidra til en mer forutsigbar saksbehandling og forvaltning av verneområdet, og til at konflikter dempes.

Forvaltningsmål og retningslinjer i planen er gitt innenfor rammen av de regler som er satt i verneforskriften. Det kan ikke utformes retningslinjer i forvaltningsplanen som er i strid med vernebestemmelsene eller gi nye forbud eller restriksjoner som ikke følger av forskriften. Planen kan imidlertid presisere og utdype verneforskriften som en støtte til den praktiske forvaltningen av landskapsvernområdet. Forvaltningsplanen vil være retningsgivende med unntak av følgende som skal bestemmes i forvaltningsplan:

- traseer hvor det er tillatt med bruk av ridehest og sykkel i utmark (§ 3 punkt 4.3).
- traktorveier/kjørespor for motorferdsel i forbindelse med jordbruksvirksomhet og tillatt hogst (§ 3 punkt 5.2 d).

Forvaltningsplanen er i utgangspunktet ikke et juridisk bindende dokument, men vil kunne være juridisk bindende der bestemmelser i verneforskriften viser direkte til planen. Forvaltningsplaner har et langsiktig perspektiv og skal normalt virke i ti år.

1.7 Naturmangfoldloven

Prinsippene i naturmangfoldloven kap. II om alminnelige regler for bærekraftig bruk gir retningslinjer for forvaltningen og § 48 (generell dispensasjonsbestemmelse) gir føringer for fremtidig dispensasjonspraksis.

I henhold til nml § 7 skal miljøprinsippene i nml §§ 8-12 legges til grunn som retningslinjer ved utøvelse av offentlig myndighet og det skal fremgå av beslutningen hvordan prinsippene er tatt hensyn til og vektlagt i vurderingen av saken.

Commented [A4]: Dette bør strykes ettersom det er upresist slik det står. Jeg foreslår å ta inn en setning i avsnittet over som klargjør når planen er bindende. For øvrig vil forvaltningsplanen være retningsgivende (også der den viser til forvaltningsplan).

Miljøprinsippene handler om kunnskapsgrunnlaget, føre-var-prinsippet, økosystemtilnærming og samlet belastning, at kostnadene ved miljøforringelse skal bæres av tiltakshaver og miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder. Miljøprinsippene er sentrale i forvaltningen av verneområder og skal vektlegges som retningslinjer i fremtidig dispensasjonspraksis. Forvaltningsmålene i nml § 4 (naturtyper og økosystemer) og § 5 (arter) er viktige i skjønnsvurderingen. § 48 omtales nærmere i kapittel 4.8.2.

Viktige bestemmelser i naturmangfoldloven

§ 1. (lovens formål)

Lovens formål er at naturen med dens biologiske, landskapsmessige og geologiske mangfold og økologiske prosesser tas vare på ved bærekraftig bruk og vern, også slik at den gir grunnlag for menneskenes virksomhet, kultur, helse og trivsel, nå og i fremtiden, også som grunnlag for samisk kultur.

§ 4. (forvaltningsmål for naturtyper og økosystemer)

Målet er at mangfoldet av naturtyper ivaretas innenfor deres naturlige utbredelsesområde og med det artsmangfoldet og de økologiske prosessene som kjennetegner den enkelte naturtype. Målet er også at økosystemers funksjoner, struktur og produktivitet ivaretas så langt det anses rimelig.

§ 5 (forvaltningsmål for arter)

Målet er at artene og deres genetiske mangfold ivaretas på lang sikt og at artene forekommer i levedyktige bestander i sine naturlige utbredelsesområder. Så langt det er nødvendig for å nå dette målet ivaretas også artenes økologiske funksjonsområder og de øvrige økologiske betingelsene som de er avhengige av.

§ 8 (kunnskapsgrunnlaget)

Offentlige beslutninger som berører naturmangfoldet skal så langt det er rimelig bygge å vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand, samt effekten av påvirkninger. Kravet til kunnskapsgrunnlaget skal stå i et rimelig forhold til sakens karakter og risiko for skade på naturmangfoldet. Myndighetene skal videre legge vekt på kunnskap som er basert på generasjoners erfaringer gjennom bruk av og samspill med naturen, herunder slik samisk bruk, og som kan bidra til bærekraftig bruk og vern av naturmangfoldet.

§ 9 (føre-var-prinsippet)

Når det treffes en beslutning uten at det foreligger tilstrekkelig kunnskap om hvilke virkninger den kan ha for naturmiljøet, skal det tas sikte på å unngå vesentlig skade på naturmangfoldet. Foreligger en risiko for alvorlig eller irreversibel skade på naturmangfoldet, skal ikke mangel på kunnskap brukes som begrunnelse for å utsette eller unnlate å treffe forvaltningstiltak.

§ 10 (økosystemtilnærming og samlet belastning)

En påvirkning av et økosystem skal vurderes ut fra den samlede belastning som økosystemet er eller vil bli utsatt for.

§ 11 (kostnadene ved miljøforringelse skal bæres av tiltakshaver)

Tiltakshaveren skal dekke kostnadene ved å hindre eller begrense skade på naturmangfoldet som tiltaket

volder, dersom dette ikke er urimelig ut fra tiltakets og skadens karakter.

§ 12 (miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder)

For å unngå eller begrense skader på naturmangfoldet skal det tas utgangspunkt i slike driftsmetoder og slik teknikk og lokalisering som, ut fra en samlet vurdering av tidligere, nåværende og fremtidig bruk av mangfoldet og økonomiske forhold, gir de beste samfunnsmessige resultater.

Forvaltningsmyndighetens oppgave

4.8 Oppgaver og organisering

4.8.1 Myndigheter og oppgaver

Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder er forvaltningsmyndighet for Flekkefjord landskapsvernområde. Styret består av fire medlemmer fra henholdsvis Flekkefjord kommune, Lindesnes kommune, Kristiansand kommune og Agder fylkeskommune. Sekretariatet for verneområdestyret består av en verneområdeforvalter. Statsforvalteren i Agder har personalansvaret for verneområdeforvalteren.

Forvaltningsmyndighetens handlingsrom følger av naturmangfoldloven og verneforskriften for verneområdet. Verneforskriften fastsetter forbudsbestemmelser, unntaksbestemmelser og spesifiserte dispensasjonsbestemmelser for verneområdet. Forvaltningsmyndigheten har i tillegg hjemmel til å gi dispensasjon fra vernebestemmelsene i naturmangfoldloven § 48. De sentrale forvaltningsorganer har overordnet ansvar for verneområdeforvaltningen, blant annet gjennom klagebehandling og fastsettelse av rammene for forvaltningen. Sentrale forvaltningsorganer er Miljødirektoratet og Klima- og miljødepartementet.

Styrets vedtekter gir rammene for verneområdestyret sitt arbeid som forvaltningsmyndighet. Det er Miljødirektoratet som fastsetter vedtektenes **innhold som en del av delegasjonen til verneområdestyret**. Ifølge vedtektene (gjeldende fra 1.1.2020) har styret ansvaret for:

Commented [A5]: Må oppdateres med de nye vedtektene som er gitt 19.01.2024 og som er felles for alle verneområdestyrer.

- **Forvalte verneområdet** i samsvar med internasjonale forpliktelser, naturmangfoldloven og verneforskrift. Alle representantene i styret har et felles ansvar for en helhetlig forvaltning av verneområdet hvor ivaretagelse av verneverdiene og verneformålet er hovedoppgaven.

Commented [A6]: Alt som står under her må enten oppdateres med de nye vedtektene eller alternativt kan det legges inn en lenke til vedtektene for å gjøre dokumentet kortere. Vedtektene skal legges ut på styrets hjemmesider.

- Utarbeide/revidere forvaltningsplan med tiltaksplan og besøksstrategi. Planen godkjennes av Miljødirektoratet.
- Skjøtsel og besøksforvaltning basert på et kunnskapsbasert grunnlag og i samsvar med vedtatte forvaltningsplaner/skjøtelsplaner. Utarbeide årlige prioriteringer av skjøtels- og forvaltningstiltak i tråd med flerårig tiltaksplan, tildeling av midler.
- Myndighetsbeslutninger. Styret har myndighet til å treffe vedtak etter verneforskriften og til å gi dispensasjoner etter naturmangfoldloven § 48.
- Grensemerking og informasjon
- Påse at alle brudd på verneforskriften som styret får kjennskap til blir rapportert/anmeldt til politiet dersom det er grunn til å anta at forholdet er straffbart.
- Orientering om vedtak til Statsforvalteren i Agder og registrering i Miljøvedtaksregisteret.
- Årlig rapportering om forvaltningen til Miljødirektoratet og Statsforvalteren.

Styret kan gi forvalter myndighet til å treffe vedtak i saker av kurent karakter, jf. vedtektene. Det skal da foreligge et vedtak i styret om hvilke saksområder delegeringen gjelder og hvilke kriterier som i tillegg må være oppfylt i enkeltsakene.

Styret skal oppnevne et rådgivende utvalg. Utvalget skal bestå av representanter for de ulike interessene i området, som bl.a. grunneiere, andre særlig berørte offentlige organer som for eksempel friluftsråd, næringsliv, frivillige organisasjoner, bl.a. natur- og miljøorganisasjoner og lignende. Verneområdestyret bør ha minst ett årlig dialogmøte med rådgivende utvalg. For å sikre at forvaltningen av verneområdene blir godt integrert i den kommunale forvaltningen, har styret oppnevnt et administrativt kontaktutvalg bestående av representanter fra administrativt nivå i de tre kommunene samt to lokale SNO.

4.8.2 Generelle dispensasjoner

Naturvernloven fra 1970 ble i 2009 erstattet av naturmangfoldloven. Her er det gitt en ny generell dispensasjonsbestemmelse som også har virkning for verneforskrifter etter

Commented [A7]: Må også oppdateres med de nye vedtektene, evt. kort skrive at styret kan gi forvalter myndighet til å treffe vedtak i saker som nevnt i vedtektene punkt .. Delegeringen skal også publiseres på styrets hjemmesider.

Commented [A8]: Dette kapitlet og de påfølgende kapitlene frem til Områdebeskrivelse passer bedst under Forvaltning, hvor det er egne kapitler for de tema som omtales i tilknytning til verneforskrift, sentrale føring og retningslinjer.

naturvernloven. Flekkefjord landskapsvernområde har verneforskrift etter naturvernloven. Søknader om dispensasjon som ikke omhandles spesielt i verneforskriften skal behandles etter naturmangfoldloven § 48.

Retningslinjer for dispensasjoner

Naturmangfoldlovens bestemmelser om dispensasjon fra vernevedtak § 48 utdyper når det kan gis dispensasjon.

Etter § 48 første alternativ kan det gis dispensasjon dersom det ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig. Adgangen til dispensasjon etter dette alternativet er snever. Det kan bare dispenseres i de tilfeller tiltaket vil ha begrenset virkning for verneverdiene.

Hensynet til verneverdier skal være overordnet for eksempel næringsinteresser. Dersom det er usikkerhet knyttet til virkningene av et tiltak på naturmiljøet, skal føre-var-prinsippet tillegges vekt, jf. naturmangfoldloven § 7. I et område som Flekkefjord landskapsvernområde vil også naturmangfoldloven § 10 om økosystemtilnærming og samlet belastning være sentral.

Etter § 48 andre og tredje alternativ kan det gis dispensasjon dersom sikkerhetshensyn eller hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig. Med sikkerhetshensyn siktes det blant annet til sikkerhet for liv og helse, smittsomme sykdommer fra dyr og sikkerhet mot omfattende og direkte skade på eiendom. Det må i det enkelte tilfelle vurderes konkret om det er behov for spesielle tiltak av hensyn til sikkerheten for de som bruker et område. Det kan stilles vilkår om at sikkerhetstiltaket gjennomføres i dialog med forvaltningsmyndigheten, for å sikre at hensynet til verneverdiene ivaretas.

Dispensasjon til tiltak av vesentlig samfunnsinteresse gjelder for tungtveiende hensyn av nasjonal betydning. I tillegg er det et vilkår at tiltaket er nødvendig. Dvs. at om tiltaket lar seg gjennomføre ved en alternativ løsning, plassering o.l., så er ikke nødvendighetskriteriet oppfylt. Saker som har lokal interesse eller regional betydning vil generelt ikke være tilstrekkelig som grunnlag for dispensasjon.

4.8.3 Rutiner for saksbehandling

Forvaltningsplanen i seg selv godkjenner ikke tiltak i verneområdet. Dersom tiltak **ikke er direkte tillattforbudt** gjennom verneforskriften, må søknad sendes forvaltningsmyndigheten.

Verneområdestyret kan gi tillatelse/dispensasjon til tiltak og aktiviteter etter spesifiserte bestemmelser i verneforskriften § 3. Styret kan også gi dispensasjon etter den generelle

hjemmelen i naturmangfoldloven § 48, dersom bestemte vilkår er oppfylt. Selv om styret har gitt tillatelse etter verneforskriften eller naturmangfoldloven, kan et tiltak også kreve tillatelse eller dispensasjon fra andre regelverk. Søker kan ikke iverksette tiltaket før alle nødvendige tillatelser og dispensasjoner er gitt (for eksempel av kommunen, kulturminnemyndigheten, Mattilsynet, grunneier mv.). Det vises ellers til Miljødirektoratets rundskriv om forvaltning av verneforskrifter (M106-2014).

Verneområdeforvalteren har fått delegert myndighet av styret til å treffe vedtak med hjemmel i verneforskriftens spesifiserte dispensasjonsbestemmelser om ferdsel (styresak 28/13). Eventuelle vedtak skal være i tråd med naturmangfoldloven, verneforskriften og forvaltningsplan.

Søknad

Alle søknader om tiltak som krever dispensasjon etter verneforskriften eller naturmangfoldloven skal sendes styret. Også andre tiltak enn de som er beskrevet i kapittel 4.8 kan være søknadspliktige. Ved tvil om et tiltak krever tillatelse eller dispensasjon, kan verneområdeforvalter gi veiledning.

Det oppfordres til at søknader om bygging, terrengbearbeiding med videre, og motorferdsel sendes kommunen for registrering. Dersom saken sendes først til kommunens administrasjon, bør styret påse at de får raskt beskjed om saken og at de får den oversendt for behandling etter verneforskriften. Verneområdeforvalter bør inviteres til eventuelt innledende byggemøte.

Søknaden bør oppfylle de krav kommunen har, eksempelvis til byggesaker. Søknaden bør minimum inneholde en beskrivelse av dagens tilstand (for eksempel eiendommens bygningsmasse i byggesaker), ønsket tiltak/endring, utforming/materialbruk, og en tydelig begrunnelse. I tillegg bør det i søknaden gis en vurdering av tiltakets virkning på verneverdiene. Det letter saksbehandlingen dersom bakgrunn for behovet for tiltaket beskrives, samt om alternative løsninger er vurdert. Eventuelle følgetiltak (nødvendige anleggsveier, motorisert ferdsel for gjennomføring med videre) må beskrives. For søknader som gjelder ombygging og mindre tilbygg til eksisterende bygninger vises det til retningslinjer i kapittel 4.7.1.1.

Saksgang

Verneområdeforvalter foretar en selvstendig faglig vurdering i forhold verneformålet og bestemmelsene i verneforskriften §§ 2 og 3, naturmangfoldloven §§ 8-12 og 48. Bygnings-, landbruks- og kulturminneforvaltningen med flere konfereres etter behov.

Verneområdeforvalter utformer en saksframstilling og innstilling til vedtak, som sendes til styret med kopi til rådgivende utvalg, kommunen og søker, senest to uker før styremøtet.

Commented [A9]: Delegasjonsbrevet bør legges synlig på styrets hjemmesider og det kan legges til dette. Delegasjon bør være i henhold til de nye vedtektene og må fastsettes for hvert enkelt styre, noe som er hensiktsmessig å gjøre i starten av styreperioden.

Commented [A10]: Denne praksisen kan være uheldig i en del tilfeller, selv om det også kan være fordeler med dette. Selv om noen søknader går til kommunen først, må det som et minimum sikres at dialog mellom en søker og styret i en sak som skal behandles av et styre. Når søknaden går direkte til kommunen, er en avhengig av at kommunen gir god informasjon om at det også krever dispensasjon etter verneforskriftene og om saksbehandlingen. Kommunen kan ikke være et "mellomledd" mellom styret og en søker/tiltakshaver.

Commented [A11]: Vi mener det er uheldig at forvalters innstilling sendes i kopi til rådgivende utvalg, kommunen og søker. Det er verneområdestyret som er forvaltningsmyndighet. Vi er usikker på hva som er bakgrunnen for dette. Forvalters innstilling vil fremgå av saksframstillingen som blir tilgjengelig etter møtebehandling.

Styret behandler saken i møte og fatter et vedtak. Verneområdeforvalteren fører protokoll. Protokollen godkjennes foreløpig av styreleder og et styremedlem. Når protokollen er foreløpig godkjent, sendes vedtakene som er fattet til søker, med kopi til kommunen, Statsforvalteren og Statens naturoppsyn. Endelig godkjenning av protokollen skjer på etterfølgende styremøte.

I naturmangfoldloven § 48 tredje ledd står det at når et tiltak trenger tillatelse både etter verneforskriften og etter annet lovverk, kan tiltakshaver velge å søke om tillatelse parallelt. Vedtak skal i slike tilfeller først fattes etter verneforskriften, dersom ikke annet følger av verneforskriften eller forvaltningsmyndighetens samtykke.

Søknader bør også i andre tilfeller som hovedregel behandles først etter det strengeste lovverket. Som regel vil dette være verneforskrift og naturmangfoldloven. Annet lovverk kan ikke overstyre avslag etter verneforskrift. I tilfeller der det gis avslag etter verneforskrift er det ikke behov for å behandle søknader etter annet lovverk. Dersom styret finner at det er grunnlag for å gi tillatelse eller dispensasjon, skal ~~bør~~ styret også vurdere omgjøre søker oppmerksom på at tiltaket kan kreve tillatelse etter annet lovverk. og Styret bør i så fall kan veilede søker så langt det er råd om dette. Det er likevel søker sitt ansvar å påse at alle nødvendige tillatelser er innhentet før et tiltak igangsettes.

Myndighet etter annet lovverk kan avslå en søknad selv om styret vurderer at det kan gis tillatelse etter verneforskrift. En byggesøknad bør ikke behandles av kommunen før styret har vurdert søknaden etter verneforskriften.

Saksbehandlingstid

Alle saker skal behandles uten ugrunnet opphold, jf. forvaltningsloven § 11a. Dersom saken ikke kan behandles innen en måned etter at saken er mottatt, skal forvaltningsmyndigheten sende et foreløpig svar. Styrets behandlingstid er i praksis fire-åtte uker. Behandlingstiden avhenger av når søknaden kommer inn i forhold til forutbestemte styremøter.

Vilkår

Styret kan knytte vilkår til tillatelsen for å sikre at tiltaket ikke skal påvirke verneverdiene negativt. Vilkårene må være saklige tiltak og stå i rimelig forhold til tiltaket (være forholdsmessig), samt være klare og presise. Dette av hensyn til tiltakshaver som skal oppfylle vilkårene, og slik at de kan håndheves.

Klage

Klage på vedtak håndteres etter forvaltningslovens bestemmelser. Klagefristen er tre uker etter at melding om vedtak er mottatt. Klagen skal vise til vedtaket det klages over, og den eller de endringer som ønskes. Klagen bør begrunnes. Statsforvalteren er gitt myndighet til å påklage vedtak fattet av styret.

Commented [A12]: Praksis må endres, ref. følgebrev.

Commented [A13]: Når dere ønsker at saken skal registreres hos kommunen først, legges det ikke da opp til behandling etter pbl og motorferdselloven først? Det er for øvrig opp til den enkelte hvor vedkommende vil søke først. § 48 i nml. sier at dersom søker velger å søke parallelt skal saken som hovedregel behandles etter § 48 først, men at forvaltningsmyndigheten kan samtykke til at saken behandles etter annet regelverk først.

Commented [A14]: Ordlyden bør endres slik at det er helt tydelig at dette ikke er styrets ansvar, men noe styret bør gjøre som veiledning til søker.

En eventuell klage sendes styret. Styret vurderer om klagen gir opplysninger som gir grunnlag for å endre eller oppheve eget vedtak. Dersom styret opprettholder sitt vedtak, sendes klagen over til Miljødirektoratet som fatter endelig vedtak. Miljødirektoratets vedtak kan ikke påklages.

4.8.4 Miljøvedtaksregisteret

Miljøvedtaksregisteret legger til rette for åpenhet i miljøforvaltningen og gir alle enkel og fri tilgang til en rekke vedtak etter naturmangfoldloven, blant annet om rovvilt, verneområder, prioriterte arter, utvalgte naturtyper og utsetting av utenlandske treslag til skogbruksformål. Registeret viser enkeltvedtak som tillatelser, avslag og dispensasjoner fra offentlige myndigheter. Det har gode søkemuligheter og en kan bli automatisk varslet om nye vedtak på de temaene en er opptatt av.

Miljøvedtaksregisteret er opprettet med hjemmel i naturmangfoldloven og det er fastsatt en egen forskrift om registeret med plikt til registrering av vedtak. Vedtaksmyndigheten har ansvaret for å registrere sine vedtak i registeret innen tre virkedager etter at partene er varslet om vedtaket. Det er verneområdeforvalter som registrerer alle vedtak etter verneforskriften. Registeret er å finne på <http://www.miljovedtak.no/>.

4.8.5 Oppsyn

Statens naturoppsyn (SNO) er opprettet for å ivareta nasjonale miljøverdier og forebygge miljøkriminalitet, jf. *lov om naturoppsyn*. SNO er en egen avdeling i Miljødirektoratet og har det overordnede ansvaret for statlig naturoppsyn i alle naturvernområder. SNO er tillagt oppsynsmyndighet ~~til oppsyn~~ etter naturmangfoldloven, friluftsløvsloven, laks- og innlandsfiskeloven, viltloven, motorferdselloven, kulturminneloven og deler av forurensningsloven. Det statlige naturoppsynet har i første rekke oppgaver som beskrevet i naturoppsynsloven, dvs. å ivareta nasjonale miljømål, forebygge miljøkriminalitet, kontrollere i forhold til lover, forskrifter og andre regelverk, gi veiledning og informasjon og ~~kan~~ løse praktiske oppgaver som skjøtsel, tilrettelegging, registreringer og dokumentasjon.

Oppsynet har rett til å bruke motorkjøretøy, båt eller luftfartøy når det er nødvendig for å utføre oppgavene. Motorferdselen skal skje så skånsomt og begrenset som mulig.

Det skal være rutiner for samarbeid mellom forvaltningsmyndigheten, Statsforvalteren og SNO, slik at innsatsen blir prioritert i fellesskap. SNO har møte- og talerett i verneområdestyrets møter. Verneområdestyret bestiller årlig bistand fra SNO til oppsyn og tiltak i verneområder. Det er en årlig dialog mellom styret og SNO for bestilling av SNO ressurs, prioritering av oppgaver og rapportering av gjennomført aktivitet ved

årets slutt. Verneområdestyret skal melde inn behov om oppdrag man ønsker utført i egne verneområder i Naturoppdrag.

4.8.6 Oppfølging av overtredelser og ulovlige forhold

Forvaltningen har flere virkemidler som kan brukes ved overtredelser av bestemmelser i verneforskrifter og naturmangfoldloven, samt overtredelser av enkeltvedtak med hjemmel i disse regelverkene. For en utdyping av virkemidlene vises det til Miljødirektoratets rundskriv om oppfølging av ulovlige forhold i verneområder (M-617/2016) og naturmangfoldloven IX om hånehvinghåndheving og sanksjoner.

Brudd på vilkår

Om et tiltak gjennomføres i strid med tillatelse eller ved brudd på vilkår, anses dette som en overtredelse av vernebestemmelsene og av bestemmelser i enkeltvedtak etter verneforskriften.

Styret skal bare vurdere saken på nytt dersom det kommer en ny søknad fra tiltakshaver. Dersom tiltakshaver søker om at vilkåret ikke skal gjelde, må det behandles av styret som en omgjøring. Det foreligger likefullt en overtredelse dersom tiltakshaver har brutt vilkåret, og dette kan det reageres mot uavhengig av om vedtaket omgjøres. Eventuelle tidligere brudd på vilkår kan vektlegges ved behandling av søknad om samme tiltak på nytt.

Overtredelsesgebyr er en reaksjonsform som kan være aktuell ved brudd på vilkår. Det er en alternativ og generelt sett en mildere reaksjon enn politianmeldelse. Overtredelsesgebyr er en forvaltningssanksjon som kan ilegges privatpersoner og foretak som en reaksjon på brudd på bestemmelser angitt i naturmangfoldloven § 74. Denne sanksjonen kan brukes for å reagere på brudd på naturmangfoldlovens bestemmelser, forskrifter etter loven og bestemmelser i enkeltvedtak etter loven. Det er bare Miljødirektoratet som har myndighet til å gi overtredelsesgebyr etter naturmangfoldloven § 74. Overtredelsesgebyr er aktuelt for de overtredelsene som vurderes som mindre alvorlige, men hvor det er viktig for etterlevelsen av regelverket at det kommer en reaksjon. Det er i tillegg en forutsetning for å gi overtredelsesgebyr at saken er tilstrekkelig opplyst slik at det ikke er uklarheter mht. hva som har skjedd eller av hvem.

Ved grove brudd på vilkår i en tillatelse kan forvaltningsmyndigheten benytte håndhevsreglene i naturmangfoldloven kapittel IX og eventuelt politianmelde forholdet. I mange tilfeller er det aktuelt å både sørge for gjenoppretting og anmelde saken til politiet.

Ulovlige forhold generelt

Ved ulovlige forhold som forvaltningen har forutsetninger for å avdekke og sanksjonere på ~~en~~ en tilstrekkelig måte, skal forvaltningssporet benyttes, for eksempel med illeggelse av overtredelsesgebyr og/eller krav om retting og avbøtende tiltak. Andre saker, f.eks. saker som anses som for alvorlige til å bare følges opp i forvaltningssporet, skal politianmeldes. Politiet og påtalemyndigheten skal prioritere å følge opp ulovlige forhold som er av alvorlig karakter, eller som ikke anses å kunne sanksjoneres tilstrekkelig av forvaltningen. Selv om en sak politianmeldes, bør verneområdestyret følge opp med forvaltningstiltak som f.eks. retting der det er aktuelt.

SNO kan reagere med politianmeldelse dersom ulovlige forhold blir avdekket. Oppsynet vil også rapportere ulovlige forhold til forvaltningsmyndigheten. Som hovedregel tar den som oppdager eller får informasjon om ev. brudd på vernebestemmelser saken videre til politiet. I tilfeller der SNO og forvalter/styret oppdager forholdet i fellesskap tar forvaltningsmyndigheten saken videre - altså verneområdestyret. I kontroll av etterlevelse/lovlighet av omsøkt tiltak, rapporterer SNO til styret, som i sin tur ev. tar saken videre. SNO har også en selvstendig myndighet og ansvar for å vurdere oppfølging av ulovligheter. SNO kan også stanse ulovlig virksomhet på stedet om nødvendig.

Commented [A15]: Forslag til setning, da det manglet noe her.

Commented [A16]: Viktig å få med at saken også må følges opp av forvaltningsmyndigheten selv om saken politianmeldes.

Områdefakta

Landareal (daa)	38500
Sjøareal (daa)	15500
IUCN-status	IUCN_V
Ramsar-status	
Emerald-status	Ja

Internasjonale forpliktelser

1.8 Internasjonale forpliktelser

Norge har forpliktet seg til å jobbe for å stanse tapet av biologisk mangfold, og nasjonalt har Norge en målsetning om at utviklingen for truede og nær truede arter og naturtyper skal bedres (Meld. St. 14 2015-2016).

IUCN

IUCN status

Norge er medlem i Den internasjonale naturvernunionen (IUCN). IUCN ble grunnlagt i 1948 og har som mål å bevare natur og biologisk mangfold. Det finnes et eget program for arbeid med verneområder. Under dette programmet utvikles det veiledning for å øke effektiviteten i arbeidet med å beskytte natur, blant annet et klassifiseringssystem med såkalt IUCN kategorier I-VI.

Flekkefjord landskapsvernområde inngår i kategorien V – Protected Landscape/Seascape (Landskapsvernområde, marint verneområde). Kategorien omfatter områder der samspillet mellom naturforhold og befolkning over tid har frambrakt et kulturlandskap med spesielle estetiske, økologiske eller kulturelle verdier, ofte med stort artsmangfold.

Bernkonvensjonen

Bern konvensjonen og Emerald Network

Bernkonvensjonen er en folkerettslig forpliktende avtale fra 1979 om vern av europeiske ville dyr og planter og deres leveområder. Konvensjonen ble ratifisert i 1986, og den trådte i kraft 1. september samme år. Emerald Network er et nettverk av viktige områder for biologisk mangfold i Europa, under Bernkonvensjonen. Hovedformålet er å beskytte truede arter og naturtyper i Europa mot skadelige tiltak.

Flekkefjord LVO er tatt opp på Bernkonvensjonen/Emerald Network sin liste over viktige områder for biologisk mangfold, ID nummer NO0000047 (Natura2000). De artene som området skal ta særlig hensyn til er havert, steinkobbe, hubro, vandrøfalk, havørn, hvitryggspett, gråspett, tornskate, makrellterne, orrfugl og sangsvane. For alle arter unntatt havert er det oppgitt at de er vanlige i området. Området skal ta særlig vare på naturtypene edellauvsskog med eik, nedbørsmyr og ålegrasenger. Det skal bemerkes at datakvalitet er dårlig.

Figur 1-2 (se vedlegg figurer og bilder).

Natur

Naturtyper beskrivelse

2.4 Naturtyper

Det er kartlagt en rekke naturtyper etter DN-håndbok 13, se figur 2.2.

Figur 2-2. Oversikt over registrerte naturtyper og verdifulle kulturlandskap (se vedlegg figurer og bilder).

I 2022 ble det gjennomført en arealdekkende kartlegging i deler av verneområdet. Kartleggingen ble utført i henhold til Miljødirektoratets instruks for basiskartlegging i verneområder. Den primære hensikten med basiskartlegging er å etablere kunnskapsgrunnlag for tilstand i verneområder, samt å skaffe et kunnskapsgrunnlag for å prioritere forvaltningstiltak i verneområder og dokumentere endringer/effekter som følge av tiltakene. Datasettet består av polygoner, med enten én eller flere kartleggingsenheter i kartleggingsmålestokk 1:5000. Til polygonene er det knyttet en rekke utvalgte variabler fra beskrivelsessystemet i NiN, og det er disse som gir et bilde av tilstanden innenfor den aktuelle delen av verneområdet.

Basiskartlegging i verneområder er ikke en naturtypekartlegging etter Miljødirektoratets instruks, og polygonene har status som kartleggingsenheter – NiN i Naturbase, ikke naturtyper. De har eksempelvis ikke lokalitetsnavn og som følge av at det ikke er gjort en vurdering av naturmangfold er de heller ikke gitt en lokalitetskvalitet/verdi.

Totalt ble det registrert 300 kartleggingsenheter «Natur i verneområder», hvorav 281 fastmarkssystemer og 19 våtmarkssystemer. Kartleggingsenhetene fordeler seg på 239 polygoner og 13 hovedtyper, vist i figurene 2-3 og 2-4 og tabell 2-1 (se vedlegg figurer og bilder).

Som del av kartleggingen ble det utarbeidet en rapport (Miljøfaglig utredning, 2022) som blant annet beskriver naturfaglige observasjoner. Følgende er hentet fra rapporten:

«Nordre delen av kartleggingsområdet består gjennomgående av kalkfattige og svakt intermediære naturtyper og er dominert av kalkfattig kystlynghei og nakent berg, i tillegg til noe blåbærskog med innslag av svak lågurtskog. Innimellom er det spredt med små, svært og temmelig kalkfattige jordvannsmyrer. I Sandvika er det grus- og steindominert strand som ligger temmelig beskyttet til. Her opptrer den rødlistede landformen

strandvoll. Kystlynghei er en sterkt truet (EN) naturtype i Norge som dekker nokså store deler av undersøkelsesområdet. Området er svært ekstensivt beitet av sau, men beitetrykket varierer en god del. Det ble registrert flere områder der det har vært gjennomført skjøtselstiltak de siste årene. Spor etter brenning og rydding av busker og unge trær ble f.eks. observert i nordøst, nordvest og i sentrale deler.

Undersøkelsesområdet vest for Hydra er mye mer variert når det gjelder naturtyper. Her veksler det mellom semi-naturlig eng, kystlynghei, nakent berg, skog, myr- og sumpskogsmark, jordvannsmyrer, svaberg og steinstrand. Selv om de fleste er fattige til intermediære naturtyper, så ble det funnet noen få partier med lågurtskog (f.eks. nordvest på Ordrefjellet, øst på Dragøya, nord for Dyrefjellet). Et lite område med preg av kalklægurtskog er registrert sør for Dyrefjellet. På de mest værutsatte liene i vest forekommer tresatte områder der trærne er lavvokste og naturlig vekstbegrenset. De utfigurete områdene varierer mye i størrelse.

En god del av undersøkelsesområdet består av rødlistede naturtyper. Semi-naturlig eng er en sårbar (VU) naturtype i Norge og dekker betydelige areal bl.a. på Djupedalsodden, på Kjellingsnes, sør for Ordrefjellet, nordøst for Dragøya, og på Vrangesundøy, Husøy og Hummarøya. Omfattende areal består av kystlynghei (i ulike gjengroingsstadier) som er sterkt truet (EN). Større områder er registrert nord på (nordre) Hågåsen, Prestøya, Kådøya, vest og sør på Dragøya, sørvest for Ulland og på Kåløya. Videre er det registrert et lite felt med kalkedelløvsog (sterkt truet – EN) og enkelte områder med lågurtedelløvsog (sårbar - VU).»

Det er kartlagt en del forekomster av større tareskog, enkelte ålegrasenger og noen få skjellsandforekomster, se figur 2-5 (vedlegg bilder og figurer). Åna er registrert som naturtypen fjorder med naturlig lavt oksygeninnhold i bunnvannet, med verdi viktig (B). De fleste av de mindre forekomstene av naturtyper i sjø er modellert.

2.4.1 Kulturbetingete naturtyper

Bruksintensitet

Gjennom basiskartleggingen i 2022 er det innhentet oppdatert kunnskap om bruksintensiteten i kystlynghei og semi-naturlig eng, se figurene 2-6 og 2-7 (se vedlegg figurer og bilder). Aktuell bruksintensitet beskriver variasjon i hvor intensivt et område brukes til jordbruksformål (her: beite) i dag. Resultatene viser at det undersøkte området er i bruk som sauebeite, men at beitetrykket varierer en god del. Det ble registrert flere områder der det har vært gjennomført skjøtselstiltak de siste årene, og med spor etter brenning og rydding av busker og unge trær. Hele kystlyngheia og den semi-naturlige enga på Brufjell er tydelig beitepreget, mens kystlynghei på Egdeholmen helt i vest er vurdert å ikke være i bruk. For den midtre delen av verneområdet er bruksintensiteten mer varierende, men det aller meste av det registrerte arealet er tydelig beitepreget. Områdene Steglet, Kalvenes og Kjellingsnes bærer preg av å ha høyest beitetrykk (svært ekstensiv-ekstensiv bruk).

Kystlynghei

Kystlynghei er beitemark dominert av røsslyng og en av de eldste kulturbetingede naturtypene vi har i landet. Heiene har tradisjonelt blir brent slik at nye og mer næringsrike røsslyngplanter kommer opp og for å hindre gjengroing. Røsslyng har fôrverdi gjennom hele året og lyngheiene er brukt som utmarksbeite på senhøsten og vinteren. Lyngheiene regnes i dag som en truet naturtype med status sterkt truet (EN) og har i tillegg status som utvalg naturtype etter naturmangfoldloven § 52.

Naturtypen kystlynghei finnes innenfor store deler av verneområdet. Totalt er det registrert 11 261 daa med naturtypen kystlynghei (etter DN-håndbok 13), jf. tabell 2-2. Det største sammenhengende området (Ystebøvatn) finnes i den nordvestre delen av verneområdet, mellom Roligheten og Vatland. Kystlyngheiene på Porsheia-Vidskolla og Dåtlandsheia dekker også store areal.

Tabell 2-2. Registrerte lokaliteter med naturtypen kystlynghei (etter DN-håndbok 13) i Flekkefjord landskapsvernområde. Kilde: Naturbase.

Navn	Naturbase ID	Reg. dato	Verdi	Areal (daa)
Prestøy	BN00029319	01.01.2002	A	213
Dragøy	BN00029660	30.09.2015	B	454
Dåtlandsheia	BN00029268	19.07.2011	B	1414
Porshei-Vidskolla	BN00086996	20.09.2012	B	3193

Ystebøvatn	BN00029267	20.09.2012	B	5916
Klikten	BN00029265	1.1.1998	A	71
Sum				11261

Figur 2-8 (se vedlegg figurer og bilder).

Naturbeitemark

Naturbeitemark består av åpne gressmarker, eventuelt med spredte trær og er preget av langvarig beitebruk. Marka kan være ryddet for stein, men er uten fysiske spor etter pløying eller tilsåing med fôr- og matvekster og ingen/svake spor etter gjødsling. Selektiv beiting fører til heterogenitet i artssammensetning og struktur, og ofte mer gras enn urter (i motsetning til slåtte-mark). Heterogenitet forsterkes gjennom avføring og tråkk fra beitedyrene. Naturbeitemark kan ha et stort artsmangfold, særlig av karplanter, sopp og insekter. Naturtypen inngår i «semi-naturlig eng» som har status truet (VU).

Det er kartlagt totalt ca. 218 daa med naturtypene naturbeitemark (etter DN-håndbok 13) i verneområdet, se tabell 2-3. Det største sammenhengende arealet med naturbeitemark finnes i området Auland-Hågåsen-Kjellenes (353 daa), hvorav ca. 50 % av registrert areal ligger innenfor verneområdet. Registrert areal med naturbeitemark holdes i hevd med ekstensiv beiting.

Tabell 2-3. Registrerte lokaliteter med naturtypene naturbeitemark og hagemark (etter DN-håndbok 13) i Flekkefjord landskapsvernområde. Kilde: Naturbase.

Navn	Naturbase ID	Reg. dato	Verdi	Areal (daa)	Merknad
Auland-Hågåsen-Kjellenes	BN00029275	08.04.2013	B	180	Beites. Totalt areal for lokaliteten er 353 daa.
Steglet	BN00029670	30.09.2015	B	18	
Li-Dåtlandstrand	BN00068352	28.06.2010	C	16	Hagemark, sporadisk beiting
Stykkjet	BN00029655	24.09.2012	C	4	Beites
Sum				218	

Figur 2-9 Naturbeitemark (se vedlegg figurer og bilder).

Slåttemark

Slåttemark er en av våre mest artsrike naturtyper. Slåttemark er semi-naturlig eng med langvarig ekstensiv hevd gjennom regelmessig slått, ofte i kombinasjon med vår-/høstbeite. Marka har ingen synlige fysiske spor etter pløying, eller tilsåing med fôr- og matvekster og ingen/svake spor etter gjødsling. Typisk for ei slåttemark er at artene er

jevnt fordelt i enga og artssammensetning er dominert av urter framfor gras. I tillegg inneholder den av mange konkurransesvake og lyselskende urter som er avhengig av jord med lavt innhold av nitrogen og fosfor. Slåttemarkene har ofte et høyt artsmangfold, særlig av karplanter, sopp og insekter. Slåttemark har status kritisk truet (CR) og har i tillegg status som utvalgt naturtype etter naturmangfoldloven § 52.

Det er registrert totalt 210 daa med slåttemark (etter DN-håndbok 13) i verneområdet, se tabell 2-4. Kunnskapen om slåttemarkene på Hidrahei er oppdatert, og her er det gjennomført et stort arbeid med rydding, slått og gjerding for å ta vare på slåttemarkene.

Tabell 2-4. Registrerte lokaliteter med slåttemark (etter DN-håndbok 13) i Flekkefjord landskapsvernområde. Kilde: Naturbase.

Navn	Naturbase ID	Reg. dato	Verdi	Areal (daa)	Merknad
Hummarøy	BN00029274	01.01.1997	B	23	Naturbeitemark, beites
Husøy	BN00029328	01.01.1998	B	15	Naturbeitemark, beites
Hersdalen	BN00086971	09.04.2013	C	1	I gjengroing
Kvednhylen	BN00029269	24.09.2012	B	3	Slås, i god hevd
	BN00029280	19.09.2012	C	8	Beites, slått

Little Håland					
Store Håland	BN00120339	23.08.2017	B	22	Beites, slått
Kleppe	BN00029279	23.08.2017	B	75	Ryddet, slått og beites.
Kleppefjellet sør	BN00086979	23.08.2017	B	1	Ryddet, slått
Solbadalen	BN00120338	23.08.2017	B	1	Ryddet, slått
Li	BN00029276	01.01.1997	B	7	Plenlignende areal, slås og beites
Bolettes jorde	BN00029277	01.01.1997	C	2	Deler av lokaliteten slås. Sporadisk beiting.
Dåttland	BN00029278	20.09.2012	C	44	
	BN00029334	19.09.2012	C	8	I gjengroing

Stø					
Sum				210	

Semi-naturlig strandeng

Semi-naturlig strandeng omfatter åpne, engpregete økosystemer i øvre del av fjærebeltet, og som er formet gjennom ekstensiv hevd som beite og slått. På grunn av regelmessig oversvømmelser er de næringsrike, og produksjonen er høy uten tilførsel av gjødsel. Naturtypen finnes på beskyttede steder i fjæresonen, gjerne i langgrunne og lite eksponerte bukter og vegetasjonen er dominert av salt-tolerante arter. De fleste semi-naturlige enger i Norge blir i dag beitet framfor slått. Naturtypen semi-naturlig eng har status som sterkt truet (EN).

Det er registrert to naturtyper med strandeng (etter DN-håndbok 13) i verneområdet; Stø og Kalvekilen, se tabell 2-5. Ved befaring i 2021 (Rambøll) ble strandengene vurdert å begrense seg til et lite areal nærmest sjø. Resten av arealet ble vurdert å ha preg av naturbeitemark i gjengroing.

Tabell 2-5. Registrerte lokaliteter med naturtypen strandeng og strandsump i Flekkefjord landskapsvernområde. Kilde: Naturbase.

Navn	Naturbase ID	Reg. dato	Verdi	Areal (daa)	Merknad
Stø	BN00029327	01.01.1998	A	6	Ikke i hevd, usikker verdi
	BN00029260	10.04.2013	C	8	

Kalvekilen					Ekstensivt beitet, gjengroing.
Sum				14	

2.4.2 Naturtyper i skog

Det er kartlagt 14 lokaliteter med naturtyper i skog (etter DN-håndbok 13) i landskapsvernområdet, og med totalt areal på ca. 3 287 dekar, se tabell 2-6. De ulike naturtypene er gammel barskog (2), gammel boreal lauvskog (2), gammel fattig edellauvskog (4) og rik edellauvskog (6). Flere av lokalitetene er registrert med verdi A (svært viktig). Den gamle furuskogen på Andabeløy utgjør over 2500 daa og er av svært stor verneverdi. Skogen er preget av lite menneskelig påvirkning. Det er manglende kunnskap om artsmangfoldet i lokaliteten.

Tabell 2-6. Registrerte lokaliteter med naturtyper i skog i Flekkefjord landskapsvernområde. Kilde: Naturbase

Navn	Naturtype (Utforming)	Naturbase ID	Reg. dato	Verdi	Areal (daa)	Merknad
Andabeløy	Gammel barskog (Gammel furskog)	BN00029671	1998	A	2547	
Mekjervågen	Rik edellauvskog (Lågurt- eikeskog)	BN00029233	1998	B	38	

Langeland SØ	Gammel boreal lauvskog (Gammelt ospeholt)	BN00086952	2013	B	17	Totalt areal er 34 daa.
Kalvekilen	Gammel fattig edellauvskog (Gammel eikeskog)	BN00086954	2013	C	2	
Rasvågen V	Gammel boreal lauvskog (Fuktig kystskog)	BN00081687	2011	A	104	Totalt areal er 207 daa
Palfjellet-Risåsen SØ	Rik edellauvskog (Alm-lindeskog)	BN00029236	2013	A	92	
Hersdalen II	Gammel fattig edellauvskog (Gammel svartorskog)	BN00087006	2013	C	4	
Råga	Rik edellauvskog	BN00029234	1998	B	12	Totalt areal er 135 daa.
Dragøya	Gammel barskog (Gammel furuskog)	BN00029663	2015	A	54	
Snørebråt-Haugeland	Rik edellauvskog (Alm-lindeskog)	BN00029323	1996	A	118	

Kjørsefjell	Rik edellauvskog (Alm-lindeskog)	BN00029331	1998	A	260	
Stavvatnet N	Gammel fattig edellauvskog (Gammel svartorskog)	BN00029322	2012	C	10	
Daurefjellet N	Gammel fattig edellauvskog (Gammel hasselskog)	BN00087009	2012	C	9	
Telebukta nordvest	Rik edellauvskog (Lågurt-eikeskog)	BN00086978	2012	C	20	
Sum					3287	

Figur 2-10 Rik edellauvskog (se vedlegg figurer og bilder).

2.4.3 Andre naturtyper

Det er registrert fire lokaliteter med andre naturtyper (ikke kulturbetinget eller i skog, etter DN-håndbok 13). Naturtypene utgjør 204 dekar og omfatter sørvendte berg og rasmarker i Lindåsen og Heggdalen, Østabøbekken som er et viktig bekke drag og et område på Skarpenes med mosaikk av flere vegetasjonstyper. Naturtypene framgår av tabell 2-7.

Tabell 2-7. Registrerte lokaliteter av andre naturtyper (ikke kulturbetingete eller skog) i Flekkefjord landskapsvernområde. Kilde: Naturbase.

Navn	Naturtype (utforming)	Naturbase ID	Reg. dato	Ver di	Are al (daa)	Merknad
Lindåsen	Sørvendt berg og raskmarke r	BN000293 20	01.01.199 6	A	17	
Heggdalen	Sørvendt berg og raskmarke r	BN000292 88	01.01.200 2	B	63	
Østabøbekk en	Viktig bekkedrag	BN000804 37	09.09.200 9	A	2	Øverste ¼ av bekken er i lvo.
Skarpenes	Andre viktige forekomst er	BN000292 66	19.09.201 2	A	122	Mosaikk av flere vegetasjonstyp er. ¾ i lvo.
Sum					204	

Arter beskrivelse

2.6 Arter

2.6.1 Karplanter, sopp, moser og lav

Med de gunstige klimatiske forholdene vi finner langs sørlandskysten skulle en forvente en artsrik flora i landskapsvernområdet. Men en berggrunn preget av næringsfattige og sure grunnfjellsarter setter imidlertid begrensninger for artsmangfoldet. Floraen er likevel spennende. Her møtes sørlige og nordlige plantearter, og arter med østlig og vestlig utbredelse. Fjellplanter forekommer ytterst ute i skjærgården, i tillegg har skipstrafikken brakt ballastplanter til området.

Det er lite tilgjengelig kunnskap om karplanter, sopp, lav og moser i verneområdet. Registrerte funn av truede og sårbare arter av disse framgår av figur 2-13 (vedlegg figurer og bilder) og tabell 2-8. Eksempelvis er det i Artskart registrert funn av kun en rødlistet sopp; rød honningvokssopp (VU) på Hågåsen. Antall registreringer av rødlistede og truede arter av moser og lav er også lite.

Heiområdet mellom Fidsel og Åna-Sira er et kjerneområde for klokkesøte (VU) i Norge, se figur 2-12 (se vedlegg figurer og bilder). Klokkesøte er knyttet til næringsfattig myr og kystfukthei, dynetrau og til sjøstrender. Arten har status som sårbar på rødlista for arter. Tilbakegangen skyldes trolig grøfting av myrer, opphør av beite og lyngbrann, skogreising og innplantning av fremmede bartrær (særlig sitkagran) i lyngheiområdene der klokkesøte hører heime. En særlig sterk tilbakegang synes å ha funnet sted i kystfukthei samtidig med at lyng er gått tilbake og blåtopp fram (Artsdatabanken, 2021).

Tabell 2-8. Truede og sårbare arter av karplanter, lav, sopp og moser i landskapsvernområdet etter Norsk rødliste for arter. Registreringsperiode 1990-2022 (Artsdatabanken, 2022).

Art	Status	Art	Status
Karplanter			
Gulltvetann	CR	Krabbekløver	NT

Alm	EN	Lind	NT
Ask	EN	Ramsløk	NT
Solblom	EN	Skotsk øyentrøst	NT
Barlind	VU	Sørlandsasal	NT
Villeple	VU	Vaniljerot	NT
Hvitkurle	VU	Vestlandsvikke	NT
Klokkesøte	VU	Brunmyrak	NT
Kyståkermåne	VU	Fagerrogn	NT

Heistarr	NT	Flekkgrisøre	NT
Heiøyentrøst	NT		
Lav			
Skjellvrenge	EN	Piggtrollskjegg	VU
Hårkrinslav	VU	Rød stuvlav	VU
Kjøttkraterlav	VU	Ringstry	NT
Kyststry	VU	Kort trollskjegg	NT
Sopp			
	VU		

Rød honningvokssopp			
Moser			
Almehårstjerne	VU	Vasshalemose	NT
Bekkelommemose	VU	<i>Hedwigia integrifolia</i>	VU
Flommose	NT	<i>Chionoloma hibernicum</i>	VU
Strandkjølmose	VU		

2.6.2 Fauna

Gråmåke, svartbak, storskarv, ærfugl og gråhegre er de vanligste fugleartene. Storskarv, knoppsvane, stokkand, kvinand og siland ses ofte. Havelle, svartand, sjøorre og bergand forekommer regelmessig. Hvitryggspett, gråspett og dvergspett hekker flere steder i området. Det er noe orrfugl på fastlandet.

Tårnfalk er den vanligste rovfuglen. Vandrefalken hekker her og både kongeørn og havørn kan sees sporadisk. Hubro (EN) har hekket i landskapsvernområdet i nyere tid og antas å ha noen få hekkende par i Flekkefjord kommune. Hovedtrekket av rovfugl langs kysten går inne på Hidreheia. Særlig om høsten kan det gå et betydelig trekk av rovfugl via Mønstremyr. Dette trekket er godt dokumentert gjennom mangeårige observasjoner

og ringmerking av fugl under trekk, og det ble utført omfattende trekkteellinger på Mønstrømyr i årene 1990–1994. Området er unikt i Norge med de høyeste årsantallene av trekkende rovfugler for de fleste arter. For enkelte av artene er antallene også svært høye i et skandinavisk perspektiv. Dette gjelder følgende arter: myrhauk, hønehauk, kongeørn, tårnfalk og vandrefalk. Gjennomsnittlige årlige individer i parentes: myrhauk (82), hønehauk (116), spurvehauk (1771), kongeørn (18) og tårnfalk (508) (NOF, 2018).

Det er registrert totalt 2729 observasjoner av truet eller nær truet fuglearter i perioden 1990-2021 i Artskart. Av disse er 102 registreringer med aktivitetene *reproduksjon* eller *mulig reproduksjon*. Tabell 2-9 gir en oversikt over registreringer i perioden 1990-2021 av truede og nær truede fuglearter med aktivitetene reproduksjon og mulig reproduksjon i verneområdet. Figur 2-14 (se vedlegg figurer og bilder) gir en oversikt over registrerte rødlistearter og utvalgte ansvarsarter i verneområdet.

Tabell 2-9. Truede og nær truede fuglearter i landskapsvernområdet etter Norsk rødliste for arter 2021. Registreringer i perioden 1990-2021 for aktivitetene reproduksjon og mulig reproduksjon.

Art	Status
Hubro	EN
Gjøk	NT
Grønnfink	VU
	VU

Gråmåke	
Rosenfink	NT
Tjeld	NT
Ærfugl	VU

Steinkobbe og nise observeres jevnlig. Er du heldig kan du oppleve delfinene kvitnos og kvitskjeving. Havert (VU) er observert de siste årene i Ytre Vrakevika, Skarpenes. Slettsnok (NT) forekommer i flere områder, og er registrert som stasjonær i Kalven, på Langlandsfjell og ved de to små tjernene ved Sandvikknuten, Roligheten. I de rike dalene på Hidreheia finnes det gode bestander av rådyr. Det er også forekomster av elg og hjort, samt hare (NT).

2.6.3 Fremmede arter

Fremmede arter er arter som opptrer utenfor sitt naturlige utbredelsesområde, og spres til nye områder bevisst eller ubevisst ved hjelp av menneskers aktivitet. Arter kan også være regionalt fremmede, det vil si de hører bare hjemme i deler av landet. Vanlig norsk gran regnes som regionalt fremmed i vernområdet.

Fremmede arter er en stor trussel mot naturmangfoldet både i Norge og på verdensbasis. Mink, sitkagran og rynkerose er eksempler på fremmede arter som er etablert i verneområdet, og har en negativ effekt på naturmangfoldet. Artsdatabanken har vurdert risikoen for fremmede arter i Norge, jf. Fremmedartslista 2018. Når fremmede arter vurderes blir de plassert i en av følgende kategorier: SE svært høy risiko; HI høy risiko; PH potensielt høy risiko; LO lav risiko eller NK ingen kjent risiko. Arter som

faller utenfor definisjoner og avgrensninger blir ikke vurdert, og havner i kategorien NR ikke risikovurdert.

Av karplanter er det først og fremst norsk gran, sitkagran (SE), douglasgran (LO), lerk og edelgran (NR) som opptrer i verneområdet. Flere av forekomstene av sitkagran er blitt kraftig redusert som følge av omfattende skjøtselstiltak de seneste årene.

Verneområdestyret er kommet langt med bekjempelse av fremmede treslag i verneområdet og randsonene. Det gjenstår imidlertid noen få områder som må følges opp og det vil være viktig fremover å fjerne eventuelle oppslag av foryngelse i tidligere hogstområder. Sitkagran og annen fremmede treslag er særlig en stor trussel mot kystlynghei.

Det er registrert 85 funn av fremmedarter i kategoriene svært høy (SE), høy (HI) og potensielt høy (PH) risiko i verneområdet, fordelt på 24 arter. De ulike artene framgår av tabell 2-10 og figur 2-16 (se vedlegg figurer og bilder).

Figur 2-15. Sitkagran (se vedlegg figurer og bilder).

Tabell 2-10. Registrerte forekomster av fremmedarter i kategoriene svært høy (SE), høy (HI) og potensielt høy risiko (PH) i landskapsvernområdet. Registreringsperiode 1980-2021. Kilde: Fremmedartslista 2018.

Art	Risiko	Art	Risiko
Karplanter			
Platanlønn	SE	Rødhyll	SE
Sitkagran	SE	Sandlupin	SE
	SE	Ugrasmjølke	SE

Parkslirekne			
Gyvel	SE	Kjempesøtgras	HI
Rynkerose	SE	Hestekastanje	PH
Dielsmispel	SE	Sembrafuru	PH
Blankmispel	SE	Stor snøstjerne	PH
Hagelupin	SE	Tunbalderbrå	PH
Vinterkarse	SE	Villtulipan	PH
Klistersvineblom	SE	Vårpengeurt	PH

Alger			
Japansk sjølyng	SE		
Krokbærer	SE		
Fauna			
Mink	SE		
Kanadagås	SE		

Amerikansk mink ble innført til Norge i forbindelse med pelsdyroppdrett. Rømminger fra minkfarmer har ført til at minken har spredt seg over hele landet. Minken er knyttet til vann og vassdrag og det er et vidt spekter av arter som utsettes for predasjon. Kolonihekkende sjøfugl er særlig utsatt. Mink er svært ødeleggende for flere bakkehekkende sjøfuglarter ved at de tar egg og kyllinger og skaper uro i kolonien slik at hekkforsøket oppgis. Den kan også fange voksen teist på reiret. Predasjon fra mink kan direkte og indirekte medføre endring i fordeling og tetthet av arter i og utenfor verneområdet.

Siden 2011 har verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområde og Statsforvalteren i Agder, i samarbeid med SNO, gjennomført

organisert minkjakt i skjærgården mellom Oksøy og Ryvingen. Det kan være aktuelt å gjennomføre organisert minkjakt også i Flekkefjord landskapsvernområde.

Geologi beskrivelse

2.2 Naturlandskap og geologi

I det nasjonale referansesystemet for landskap plasseres hoveddelen av verneområdet i region 18; *Heibygdene i Dalane og Jæren*, mens den sørøstlige delen plasseres i region 01; *Skagerakkysten*.

Den ytre kystsonen i Flekkefjord har et mangfoldig og kontrastfylt landskap med mektige kystheier, glattskurte svaberg, store åpne sjøflater, intim skjærgård og lune poller og sund. Landskapet byr på et rikt kulturlandskap som bærer tydelig preg av menneskelig påvirkning og bruk i flere tusen år. Vegetasjonen spenner fra karrige kystlyngheier til rike edellauvskoger og kystfuruskoger.

Berggrunnen i landskapsvernområdet består av gammelt grunnfjell med harde og næringsfattige dypbergarter/størkningsbergarter som anortositt og charnokitt. De er fattige på det viktige næringsstoffet fosfor. Områder med anortositt og charnokitt har ekstremt mye nakent og vegetasjonsfattig berg, bratte fjellsider, lite og surt jordsmonn og nøysom vegetasjon.

Andabeløy og østre del av Hydra tilhører Flekkefjordfeltet. Flekkefjordfeltet er sammensatt av sterkt foldede granittiske gneiser. Hovedbergarten charnokitt, også kalt farsunditt, er en granitt med brungrønn farge som er rik på kalifeltspat, kvarts og pyroksen. Den gir noe forvittringsjord særlig i sprekkedaler, men jorda er fattig på nyttige sporstoffer for plantevekst. Feltspaten på Hydra var berømt for sine spesielle mineraler. Flere gruver i Rasvåg var i drift fram til slutten av 1800-tallet. Vestre halvdel av Hydra og Hidreheia/Åna-Sira tilhører Egersundfeltet (Rogaland anortosittkompleks). Hovedbergarten er anortositt (labradorstein), en brungrå steintype som nesten bare består av kalk-natron feltspat. Selv om det finnes mange striper og linser av den grå bergarten noritt i anortosittområdene, er likevel fjellgrunnen uvanlig ensartet over store områder. Anortositt forvitrer dårligere enn charnokitt.

Verneområdet skiller seg ut fra områdene ved Abelnas og nordøstover, der fjellet består av båndgneiser og granittiske gneiser som forvitrer lettere og har gitt grunnlag for blokkrike lausavsetninger (endomorener) nord for Andabeløy, ved Abelnas, Kvelland og Kvanvik, mot slutten av istida for ca. 13.000 år siden. Jordskorpa ble presset ned av vekta fra den store innlandsisen under siste istid. Etter at isen trakk seg tilbake,

steg landet. Havnivået er 8–10 meter lavere i Flekkefjordsområdet i dag, enn på sitt høyeste etter siste istid. I dag synker jordskorpa i Flekkefjordsområdet (havet stiger) omtrent en millimeter i året.

I den bratte havvendte Brufjellveggen, sør for Roligheten ved Sirafjorden, er en av de mest særprega geologiske forekomstene langs kysten av Norge. Her finnes godt utviklede strandgryter med strandlinje. De ligger i vannrett linje ca. 20 moh. og er opp til 10 meter dype. De må være dannet da havet sto 20 meter høyere enn i dag, sannsynligvis under den siste istida, for mer enn 20.000 år siden. Forekomsten har nasjonal verneverdi og er gjengitt i flere internasjonale lærebøker.

Magma UNESCO Global Geopark omfatter fire lokaliteter i verneområdet; Brufjell, Kirkehamn, Li og Kjørsfjell.

Klimaendring

2.3 Klima

Flekkefjord landskapsvernområde ligger i sin helhet i boreonemoral sone (BN) og klart oseanisk seksjon (02). Her er det kystklima (oseanisk) med høy luftfuktighet, moderate temperaturvekslinger og en høy gjennomsnittstemperatur gjennom året. Det meste av nedbøren faller om høsten; lite om våren. Området ligger mellom målestasjoner for nedbør i Flekkefjord by, på Lista Fyr og i Jøssingfjord. Årsnedbøren i området kan ut fra dette antas å ligge mellom 1200 og 2000 millimeter, med økende nedbør innover land.

Fremherskende vindretninger i sommerhalvåret er vest, sørvest og sørøst. Vinterstid dominerer vinder fra nordøst og øst. De kraftigste vindene kommer på høsten og vinteren, enten fra øst eller vest. Kyststrømmen, fra Østersjøen og Skagerrak, og Atlanterhavsstrømmen (Golfstrømmen) er viktige miljøfaktorer. De har betydning for saltholdighet, forurensing, algeoppblomstring og sammensetning av strandvegetasjonen gjennom spredning av frø fra sørligere farvann.

2.7 Klimaendringer

Klimaet har avgjørende betydning for forekomsten og utbredelsen av naturtyper og arter i alle økosystemer.

Høyere temperaturer kommer til å endre artssammensetningen mange steder. Trolig kan nye, sørlige arter som i dag har sin naturlige utbredelse utenfor Norges grenser bli

en del av norsk natur. Klimaendringer vil sannsynligvis også føre til at arter som er spesialister erstattes av generalister. I likhet med økt nedbør, vil varmere klima gi gunstige forhold for en del sykdomsframkallende organismer, som virus, bakterier og parasitter, og dermed øke skade- og sykdomsrisiko for mange arter. Dersom det blir mer vind i årene framover og flere tilfeller av uvante vindretninger, kan det gå hardt ut over skog.

Uforutsigbarhet og større variasjon i værforhold skaper også stress i dyre- og plantesamfunn, og små bestander er mest sårbare. Varmere vann i ferskvann, kyst og hav får betydning for forflytning og produksjon. Temperaturendringer i havet påvirker både sammensetning og mengde av fiskebestandene på Skagerrakkysten. Fiskebestandene er svært viktig for sjøfuglens overlevelse og hekkesuksess. Det er påvist endrede tidspunkter for ankomst og hekking for en rekke fuglearter. Særlig er dette vist blant arter som har vintertilhold i Europa.

Klimaendringer bidrar i tillegg til økt avrenning av næringsstoffer, mer partikler og mindre lysgjennomtrenging i vann (ferskvann og kystvann), samt økende havforsuring som påvirker artssammensetning, biologisk produksjon og næringskjeder. Klimaendringer vil forsterke enkelte av de eksisterende trusselfaktorene som økt gjengroing i kulturlandskapet og fremmede arter, og gjøre verneverdiene ytterligere sårbare for forstyrrelser, tekniske inngrep mv.

Annen negativ påvirkning

2.8 Annen negativ påvirkning

2.8.1 Gjengroing

Gjengroing er et økende problem i mange verneområder, både lokalt i Flekkefjord LVO og nasjonalt. Da beitingen opphørte utover 1960-tallet, startet gjengroinga, og etter hvert er flere av natur- og kulturmarkstypene med krevende plantearter og tilhørende dyre- og insektliv trua. Selv om det drives et aktivt landbruk og antall beitedyr har tatt seg opp igjen i deler av verneområdet, er det færre husdyr på beite enn tidligere. Spredningen av lauv- og bartrær gjør at gjengroingen er tydelig i store deler av utmarka. Kulturlandskapet er i forandring, områdets verdi for det rike fuglelivet reduseres og vekstvilkårene til stedegen og kulturbetinget vegetasjon endres drastisk.

Fremmede og uønskede arter bidrar til å øke gjengroingen og til å utkonkurrere stedegne arter. Noen av de fremmede artene er mer invaderende enn de stedegne og bidrar til å endre vekstvilkårene radikalt for sårbare arter. Sitkagran er en slik art som er i

ekspansjon i området. Det er tidligere plantet store bestand med sitkagran, og grana har stort potensiale for spredning i utmark og på arealer som ikke er i drift.

Skjøtselstiltak for å hindre gjengroing er både kostnads- og arbeidskrevende og beitedyr er et viktig virkemiddel for å skjytte mange av de kulturbetingede naturtypene i verneområdet.

2.8.2 Ferdsel og forstyrrelse

Bruk av verneområdene i friluftslivssammenheng har økt sterkt siden vernet ble innført og forventes å øke ytterligere i årene som kommer. Samlet sett vil ferdsel og forstyrrelsesproblematikk kreve **avveininger** mellom allmennhetens bruk av området, landbruksdrift og ivaretagelse av de store verneverdiene. Allemannsretten gjør det vanskelig å styre ferdselen i norsk utmark. Det er heller ingen kultur for å styre ferdselen direkte, eksempelvis gjennom forbud. Indirekte forvaltningsverktøy som informasjon, tilrettelegging og kanalisering av ferdsel må derfor tas i bruk.

Forstyrrelse av fuglelivet

Fuglelivet er sårbart for forstyrrelser og spesielt hekkende og rastende fugl i strandsonen. Båtliv og andre vannsportaktiviteter i nærheten av hekkekolonier kan innebære en belastning på sjøfuglhekkingen. Også ferdsel der sjøfuglene søker næring er uheldig. Turgåing med hund uten bånd er ett eksempel på aktivitet som i perioder kan ha en sterkt forstyrrende effekt på fugl. Løse hunder forstyrrer fuglelivet i stor grad og medfører redusert matsøk og hvile, økende energiforbruk og større fare for sviktende hekking som resultat. Selv om hver aktivitet i seg selv ikke er noen stor trussel, kan den samlede effekten av forstyrrelser over tid ha en merkbar negativ virkning på fuglelivet i sårbare områder. Mønstromyr er en viktig lokalitet for rovfugl på trekk, og området vurderes som sårbart for forstyrrelser fra menneskelig aktivitet.

Vannskutere og andre hurtiggående båter som forstyrrer næringsøkende fugl eller ikke flyvedyktige fugleunger i skjærgården er et økende problem. Kommunene kan innføre lokale forskrifter som begrenser bruken av vannskuter i visse områder.

Forstyrrelse av beitedyr

Landbruksdrift og skjøtsel med beitedyr er avgjørende for å opprettholde et åpent kulturlandskap. Dette gjelder både innmarksareal og ikke minst arealer med utmarksbeite, som dekker store deler av verneområdet. Beitedyrene har avgjørende betydning for å opprettholde verneverdier knyttet til skjøtselsbetinget natur som kystlynghei og naturbeitemark. For å beholde beitedyrene, og gjerne øke antallet, er det avgjørende for grunneiere/beitebrukere at det er attraktivt å holde beitedyr i området. Eksempelvis vil det i områder hvor dyrene oppholder seg under lammingen være uheldig med mange besøkende. Besøkende med løse hunder vil også være en direkte trussel mot dyrehold. Løse hunder kan også i andre tider av året forstyrre og jage

Commented [A17]: Usikker på hva som menes. Ferdsel til fots kan ikke reguleres i landskapsvernområder. Her må en gjennom samarbeid ivareta flere interesser.

vekk villsau og storfe, noe som stresser dyrene unødige og kan føre til at de holder seg unna visse områder. Landbruksnæringen og vernemyndighetene har felles interesse og nytte av å kanalisere ferdsel på landbruksarealer i verneområdet og inn i verneområdet.

Slitasje og skader på vegetasjon

Slitasje i vegetasjonsdekket og fragmentering av biotoper som følge av mye ferdselsaktivitet er en utfordring i kystlyngheia på Brufjell. Vegetasjonstypen har liten bufferkapasitet når det gjelder tråkkslitasje og ferdselen i området er til tider stor. I de bratte liene ned fra Brufjell er tråkkslitasjen stedvis så stor at det oppstår problemer med erosjon.

Figur 2-17. Geiter (se vedlegg figurer og bilder).

2.8.3 Forurensing og miljøgifter

Flekkefjord landskapsvernområde er under påvirkning av aktiviteter i tilgrensende områder. Forurensing, akutte utslipp og utbygging er eksempler på faktorer som verneforskriften ikke regulerer, men som i større og mindre grad kan virke inn på naturverdiene i verneområdet.

Utslipp fra industri og anlegg på land og i sjø

Fiskeoppdrett utgjør hovedkilden til utslipp i sjøområdene i verneområdet. Dette omfatter utslipp av organisk stoff, næringssalter og kjemikalier som brukes for å hindre begroing og bekjempe lus med videre. Ifølge verneplanen var tettheten av fiskeoppdrettsanlegg i 2003 av de høyeste i landet, jf. avsnitt om havbruk i kapittel 3.10. Fiskeoppdrettsanleggene innebærer noen steder lokal forurensing. Undersøkelser har ikke avdekket regionale forurensingseffekter som kan tilskrives oppdrettsvirksomheten. Det er ingen andre store forurensningskilder i verneområdet. Området har imidlertid god vannutskiftning og vanligvis svært god vannkvalitet, uten begrensninger med hensyn til badevannskvalitet. Området synes lite forurenset av lokale utslipp. Eventuelle ulemper vil være begrenset til helt lokale forhold rundt utslippskildene.

Utslipp av næringsstoffer og kjemikalier fra landbruk og urbane områder

Området kan være påvirket av utslipp fra følgende avløpsanlegg som har utslipp til sjøen mindre enn to kilometer fra verneområdet: Andabeløy, Rasvåg, Kirkehamn, Eie, Erikstemmen (fyllplass med komposteringsanlegg), Abelnnes og Åna-Sira. I tillegg tilføres området deler av industri- og kloakkutslipp fra Flekkefjord by og omegn.

Utslipp av næringssalter fra landbruk og avløp med påfølgende eutrofiering kan være et problem spesielt i indre skjærgård og avgrensede fjordsystem. Tilførsel av næringssalter

medfører økt algevekst, dårligere sikt i vannet (mindre tilførsel av sollys til bunnen) og oksygensvikt i de dypere vannmassene. Eutrofiering vil kunne påvirke negativt kystbundne dykkende fugler som beiter på bunnlevende organismer (f.eks. ærfugl, siland og mellomskarv) dersom livet på bunnen dør av mangel på oksygen. Oppgradering av de større renseanleggene langs Skagerrakkysten har ført til reduksjon i tilførselen av nitrogen og fosfor på 1990- og 2000-tallet.

Langtransportert forurensning og marint søppel

Kysten av vestre del av Agder tilføres langtransporterte forurensninger via luft og sjø, og forurensninger fra Lista. Langtransportert nitrogenforurensning truer lyngheiområdene i det sørligste Norge og lengre sør i Europa, da sterk nitrogengjødsling favoriserer gras, særlig blåtopp, i forhold til røsslyng (Fremstad et al. 1991). Dette medvirker til at kystlyngheiene over tid endres i retning grasheier.

I Helhetlig forvaltningsplan for Nordsjøen og Skagerrak – Sårbarhet for særlig verdifulle områder utgitt av Klima- og forurensningsdepartementet i 2011, er langtransportert marint søppel vurdert. Langtransportert marint søppel finnes i strandsonen i verneområdet i varierende grad. Det er påvist flere typer effekter av marint søppel, og det er knyttet bekymring til mulige effekter av mikroplast. For sjøfugl i Skagerrak vurderes langtransportert marint søppel å ha middels miljøkonsekvens.

Det ryddes årlig strandsøppel i store deler av strandsonen i verneområdet, både i offentlig og privat regi.

Akutt forurensning /utslipp fra marin virksomhet

Beredskapen mot akutt forurensning i Norge er organisert med mange aktører og under koordinering av Kystverket. Landskapsvernområdet inngår i et viktig hekke- og trekkområde for fugler langs Sørlandskysten. Det er viktig at alle involverte i en aksjon er orientert om fuglesituasjonen dersom akutt forurensning inntreffer, for eksempel som følge av et skipshavari, og tar forholdsregler for å beskytte naturmiljøet.

Sjøfugl er svært sårbare overfor utslipp av olje i sjøen. Selv små mengder olje gjør at fjærdrakta mister sin vannavstøtende evne slik at fuglene utsettes for nedkjøling. Oljen kan også forårsake andre typer skader, for eksempel forgiftning, ved at fuglene pusser fjærene eller ved næringssøk. Effekten av oljeforurensning varierer mellom ulike arter og med hvilken årstid utslippet skjer. Dykkende sjøfugl som havender, alkefugl og skarv, som er mye under vannet i næringssøk er langt mer utsatte enn for eksempel måker som henter maten i overflatesjiktet og bruker mye av tiden på vingene. Oljeutslipp på Skagerrakkysten i vinterhalvåret vil kunne føre til stor skade da store mengder sjøfugl

trekker hit vinterstid, samt at de lave temperaturene i luft og sjø gjør fuglene langt mer sårbare for å få olje i fjærdrakta.

Mindre oljeutslipp fra skipsfart, havner og offshore oljeboring får liten oppmerksomhet sammenlignet med de store ulykkene med oljeutslipp som følge av skipshavarier eller store utslipp fra oljeinstallasjonene i Nordsjøen. Mindre utslipp skjer for eksempel ved rensing av oljetanker eller ved mindre oljelekkasjer. Vi har i dag lite kunnskap om langtidseffekten av slike mindre utslipp.

Det er viktig at kunnskapen om sårbare miljøverdier i Flekkefjord landskapsvernområde er kjent og at verneområdeforvaltningen blir involvert ved akutt forurensning med behov for å sette inn skjermings- og oppryddingstiltak. Verneområdeforvalter/styret bør knyttes opp mot utvalget som har ansvaret for beredskap og aksjon ved akutt forurensning.

Tilleggsopplysninger

2.5 Verdifulle kulturlandskap

Verdifulle kulturlandskap har bakgrunn fra prosjektet «Nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap» (Direktoratet for naturforvaltning, 1994). Hensikten var å fange opp større kulturlandskapsområder som representerer viktige biologiske, økologiske og kulturhistoriske verdier. Representative, særpregede landskap og landskap med stor artsrikdom inngikk i registreringen. 290 av de nasjonalt registrerte områdene ble prioritert høyest, og to av disse områdene berører landskapsvernområdet helt eller delvis; Kleppe, Dåtland, Li og Kirkehamn. Data fra registreringene er tilgjengelige i Naturbase, hvor de går under betegnelsen «verdifulle kulturlandskap».

Kleppe-Dåtland-Li

Det verdifulle kulturlandskapet «Kleppe-Dåtland-Li» (KF00000156) ligger på Hidreheia og i sin helhet innenfor verneområdet. Registrert areal utgjør 115 daa, men det er foreslått en utvidelse, jf. skjøtselsplan for området (Søyland, R., 2018). Området er i Naturbase omtalt som svært verdifullt i forhold til kulturminneverdier og mindre verdifullt i forhold til biologisk mangfold verdi. Verdisettingen for biologisk mangfold er ikke oppdatert etter nyere kartlegginger og igangsatte skjøtselstiltak.

Kirkehavn

Det verdifulle kulturlandskapet «Kirkehavn» (KF00000152) ligger ved Kirkehamn vest på Hidra. Området utgjør 374 daa og er omtalt som svært interessant både i forhold til kulturhistorisk interesse og biologisk mangfold. I Naturbase er området ellers gitt denne beskrivelsen: *«Et innelukket havneområde vest på Hidra. De beste jordene blir i dag intensivt drevet, mens de bratte liene blir delvis beitet. Landskapet er fremdeles åpent,*

men en kan ane en begynnende gjengroing. Bygningsmiljøet som ligger langs sjøen er fremdeles godt bevart, med kirken som et sentralt element.»

Søndre del av det utvalgte kulturlandskapet kommer så vidt innenfor grensen til Flekkefjord landskapsvernområde. Det er utarbeidet skjøttselsplan for området (Søyland, R., 2014).

Figur 2-11. Gården Li (se vedlegg figurer og bilder).

2.9 Kartlegging og overvåking

Et godt kunnskapsgrunnlag er avgjørende for å kunne ivareta verneformålet. Lokale ornitologer har i flere år gjennomført registreringer og ringmerking av fugl på Mønstremyr. Fremover vil det være behov for noen kartlegginger, spesielt i forhold til naturtyper som slåttemark, naturbeitemark og kystlynghei. Dette for å ha kontroll på at verneverdiene blir ivaretatt på en god måte.

Overvåking i verneområdene handler om dokumentasjon av naturverdier og påvirkning på disse. I 2008 ble det valgt ut fireovervåkingslokaliteter i områdene Dragøy, Prestøy, Narvøy og Dåtlandsheia. Lokalitetene er kartlagt og flyfotografert med tanke på overvåking av vegetasjonsutviklingen. Narvøy er referanseområde uten skjøtsel. Det er ikke kjent at det foregår systematisk overvåking i verneområdet i dag. Foreslåtte bevaringsmål og tilstandsvariabler kan brukes for framtidig overvåking av viktige naturtyper og artsforekomster i verneområdet.

Fylkesmannen i Vest-Agder gjennomførte i perioden 2009-2011 delprosjektet *Målstyrt forvaltning – restaurering av kystlynghei på Bergeneset i Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde og slåttemark på Li i Flekkefjord landskapsvernområde, Vest-Agder* (Gunnarsli, K.S., 2012). Målet med prosjektet var å skaffe erfaring med metoder for en dynamisk, målrettet og kunnskapsbasert forvaltning av et område der forvaltningsmyndigheten selv iverksetter restaurering og skjøtsel.

Det er utarbeidet skjøttselsplaner for enkelte lokaliteter med verdifulle naturtyper, se tabell 2-11. Det kan være behov for flere skjøttselsplaner i fremtiden.

Tabell 2-11. Oversikt overskjøttselsplaner i Flekkefjord landskapsvernområde.

Navn	Naturtype	Årstall	Utarbeidet av
		Ukjent	Tiltakshaver

(Husøy, Hummerøy og Hummerås)			
Stykkje	Flere	2008	Agder naturmuseum
Li	Flere	2018	SNO, FOT
Verdifullt kulturlandskap Kleppe-Dåtland-Li	Flere	2018	Ecofact
Skjøtselsplan for slåttemark og kystlynghei på Kleppa og omegn	Flere	2018	Ecofact
Dragøy og Steglet	Kystlynghei	2016	Ecofact
Verdifullt kulturlandskap Kirkehamn	Flere	2014	Ecofact
Vågeøyene-Råsvåg (tiltaksplan)	Flere	2009	Tiltakshaver
Hummeråsmarka (tiltaksplan)	Flere	2009	Tiltakshaver

Bruk og historikk

Eierstruktur

3.1 Eierstruktur

Det meste av landarealet i landskapsvernområdet er i privat eie, med totalt ca. 350 grunneiere. Flekkefjord kommune eier areal på Husøy, Langeland og Polland. Tabell 3-1 gir en oversikt over statlig sikra friluftsområder og hvilke områder som er del av Skjærgårdsparken i Flekkefjord.

Tabell 3-1. Områder i offentlig eie og/eller skjærgårdsparkavtale.

Område	Gnr/bnr.	Eierform	Areal (daa)
Tarmeviga	109/20	Statlig sikra, Skjærgårdspark	24
Husøy	2/16,29	Statlig sikra, Skjærgårdspark	28
Laugøy	10/28, 9/15	Statlig sikra	20
Dragøy, Steglet, Mollsand, Håvågen	11/2,5,24	Statlig sikra, Skjærgårdspark	41

Prestøy og Narvøy	12/1,2,3,54	Statlig sikra, Skjærgårdspark	388
Kådøy og Lamøy	15/1,2,4,5	Statlig sikra	129
Li	40/1,2,3,4,5	Statlig sikra, Skjærgårdspark	233
Berrefjord	54/2, 6, 12, 13	Statlig sikra, Skjærgårdspark	141
Napp	43/1	Statlig sikra, Skjærgårdspark	72
Åna-Sira (Brufjellet)	60/2, 3, 26	Skjærgårdspark	303

Verneprosess

3.2 Verneprosess

For å bevare en del av kyst- og skjærgårdsnaturen på Sørlandet, foreslo Statens naturvernråd i «Ny landsplan for nasjonalparker» å verne et område 54 km² i Ytre Flekkefjord (NOU, 1986). Naturvernrådet vurderte området som representativt for kyst- og skjærgårdsnaturen i denne landsdelen, der lite kystareal var vernet fra før. Formålet med planen var å sikre ulike naturtyper i Norge mot større inngrep som kan forandre landskapet og forringe naturkvalitetene. Miljøverndepartementet fulgte opp og foreslo landskapsvern i «Ny landsplan for nasjonalparker og andre større verneområder» jf. St.meld. 62 (1991–92). Stortinget ga sin tilslutning til nasjonalparkplanen 19. april 1993.

Commented [A18]: Beskrivelse av verneprosess kan begrenses til et minimum

Etter oppdrag fra Miljøverndepartementet la Fylkesmannen i Vest-Agder fram en verneplan i 2003. Det ble opprettet en referansegruppe bestående av representanter fra grunneiere, Flekkefjord kommune, Vest-Agder fylkeskommune, Fiskeridirektoratet og Fylkesmannens landbruks- og miljøvernavdelinger. Områdets avgrensing og forslaget til vernebestemmelser har vært gjenstand for omfattende drøftinger og justeringer underveis.

Etter høring hos grunneiere, kommunen og andre berørte, ble Flekkefjord landskapsvernområde vedtatt opprettet av Regjeringen ved kongelig resolusjon i 2005.

Brukshistorie

3.3 Historisk bruk Det maritime kulturlandskapet i Ytre kystsone Flekkefjord er av meget høy verdi i nasjonal sammenheng både på grunn av representativitet og kontinuitet over lang tid. Her finnes spor etter 10.000 års kystkultur. Boplasser, havner og farleder med fyr, sjømerker og andre tekniske installasjoner over og under vann utgjør hovedelementer i det maritime kulturlandskapet. De som bodde i uthavnene, hadde mye kontakt med utlandet. Det var her skipsmannskapene gikk i land og det var god anledning til handel. Rasvåg, Kirkehamn og Berefjord har svært lang tradisjon med havnefunksjon og annen maritim virksomhet. Rasvåg har vokst fram med grunnlag i de gode havneforholdene og er et resultat av stor aktivitet i seilskutetida. Som bosettingssentrum er trolig Kirkehamn eldre enn Rasvåg. Det har stått kirke i Kirkehamn siden middelalderen.

Historisk sett har landbruket på Hidra og Hidrehei vært drevet som små kombinasjonsbruk med jordbruk og fiske som inntektskilder. De små brukene var resultat av oppdeling av større gårder. Alle dyrkbare arealer var sannsynligvis dyrka opp og all utmark ble beitet intensivt på 1800-tallet. Folket her opplevde gode tider på grunn av gode innsig av sild blant annet på slutten av 1500-tallet og i 1820-30 åra. Slått, åkerbruk, sanking av lyng, lauv og torv inngikk i drifta. Plukking av fugleegg i mai var utbredt og jakt på sjøfugl var viktig om høsten.

Enger og myrer ble slått fram til brukene ble fraflyttet eller marka ble tilplantet med gran særlig i siste del av 1900-tallet. Den beste marka ble slått først. Myrer og annen utmark til slutt. De skrinneeste markene ble ikke slått hvert år. Etter at brukene ble fraflytta utover 1900-tallet er området stedvis beitet med sau. Ca. 25 fraflyttede småbruk ligger i sin helhet innenfor landskapsvernområdet.

Mønstromyra er den største myra i distriktet. Mønstromyrgardene (to bruk) ble overtatt av Flekkefjord kommune i 1917 fordi befolkningen i Flekkefjord by trengte brensel. Det ble tatt ut store mengder torv i løpet av første verdenskrig. Myra ble dyrka opp av leietakere i 1970–80 åra. Det meste av Ytre kystsone Flekkefjord var skogløst på slutten av 1800-tallet. Det som vokste til av trær, ble brukt som ved til daglig matlaging og oppvarming. Framvekst av skog startet først utpå 1900-tallet, som følge av fraflytting og nedtrapping av landbruket. Det ble plantet en del gran i deler av verneforslaget på 1950–60 tallet, for eksempel ved Kalven sørøst på Austrøyna, og ved Polland, mellom Dåstøl og Åsnes. Bjørkeskogen var på vernetidspunktet hovedsakelig skog yngre enn 50 år, og det meste var gjengroingsskog i en tidlig fase. Dette som et resultat av en naturlig utvikling ved opphør av beite.

Landbruk

3.4 Landbruk

Landbruk omfatter jord- og skogbruk. Landbruksinteressene i verneområdet er hovedsakelig knyttet til beiteressurser, men også noe skogbruk. Verneområdet omfatter beitearealer som blir brukt av grunneierne i området. Flekkefjord landskapsvernområde er utmark for ca. 100 bruk.

Markslagskategorier

I verneområdet er det registrert ca. 679 daa innmark, fordelt på markslagene fulldyrka jord, overflatedyrka jord og innmarksbeite (Kilden). Disse arealene fremstår i dag som fulldyrket mark og beitet eng i mer eller mindre god tilstand. Mesteparten av den fulldyrka jorda er på Mønstromyr (95,2 daa).

Figur 3-1. Mønstromyr (se vedlegg figurer og bilder).

I verneområdet er ca. 16 000 daa registrert som skog, hvorav 3 700 daa er produktiv skog. Skogarealer med uproduktiv skog domineres av fattige furuskoger og skrinn lauvskog på

grunnlendt mark med liten produksjonsevne. Sterk vindpåvirkning forårsaker vekstformer som ikke gir verdifull tømmerkog. I mindre og mer beskyttede områder finnes noe lauv- og barskog på høy bonitet.

Markslagskategorien åpen skrinn fastmark dominerer landarealene og utgjør rundt 20 055 daa eller ca. 51 % av totalt landareal. Snaumark med flekkvis skrinn vegetasjon eller frisk vegetasjon er forholdsvis jevnt fordelt over hele verneområdet, men mest dominerende på høydetruggene og småøyer. I landbrukssammenheng er gras- og lyngvekster på dette arealet av verdi som beite for husdyr. De ulike markslagskategoriene (AR5) framgår av Tabell 3-2.

Tabell 3-2. Arealrapport for Flekkefjord landskapsvernområde pr. oktober 2021. Kilde: Kilden.

Marks lag (AR5)	Areal (daa)*	Areal (%)
Fulldyrka jord	110	0,2
Overflatedyrka jord	6	0
Innmarksbeite	563	1,0
Produktiv skog	3707	6,9
Uproduktiv skog	12300	22,8
Myr	1331	2,5
Åpen jorddekt fastmark	163	0,3
Åpen skrin fastmark	20055	37,1
Ferskvann	1198	2,2
Bebyggd/samferdsel/hav	14563	27,0
	0	0

Ikke kartlagt		
Sum	53996	100

*Avgrensing er målt på kart og følger omtrentlig vernegrense. Det kan forekomme mindre avvik.

Figur 3-2. Oversikt over dyrka jord og innmarksbeite (se vedlegg figurer og bilder).

Landbruket spiller en viktig rolle i å opprettholde verneverdiene i store deler av Flekkefjord landskapsvernområde. Det kan og være interessekonflikter mellom natur/verneverdier og landbruk. Eksempelvis dagens dyrka mark som tidligere var våtmark/myr. Verneområdet har store forekomster av kystlynghei og rike forekomster av kulturbetingede planter som er avhengig av husdyrbeiting. Kystlynghei, naturbeitemark og slåttemark er truede naturtyper, jf. Norsk rødliste for naturtyper. Kystlynghei og slåttemark er vurdert sterkt truet (EN) mens naturbeitemark er vurdert som sårbar (VU). Opphør av drift, gjengroing, fremmede arter og fysiske inngrep er noen av de viktigste trusler mot disse tre naturtypene. Det er gjort en stor innsats for å restaurere deler av landskapet (rydding, hogst, sviing, beiting, slått), og flere tiltak er iverksatt som skjøtselstiltak. Vern gjennom bruk er et viktig utgangspunkt for en langsiktig og bærekraftig forvaltning. Grunneierrettigheter og -interesser skal vektlegges. Kommunen inngår avtaler med grunneier om stiavtaler.

Beiting

Husdyrbeiting, først og fremst sauebeiting med gammel norsk sau og utegangersau, er viktigste landbruksrelaterte aktivitet i verneområdet. All beiting med unntak av en del av Husøy, skjer på privat eide områder. Helårsbeiting med gammel norsk sau pågår på heiene Hummerås-Kalven, Itland-Kjørsfjellet, Mønstremyr-Kleppe-Li og Brufjellet, samt Dragøy. Sommerbeiting pågår på Kjellnes og Prestøy. Sommeren 2000 var det ifølge verneplanen om lag 150–200 sau og lam som beitet innenfor verneområdet. Det var ingen dyr på vinterbeite i år 2000. Det er nå mange sau på både sommer- og vinterbeite, i tillegg til noe beiting med storfe og geit.

Interessen for utmarksbeite med bruk av sau for å holde kulturlandskapet i hevd har tatt seg opp, og Flekkefjord kommune har fått et kystlandbruk av næringsmessig betydning. I dag er det 12-13 bønder (søkere av produksjonstilskudd) som bruker verneområdet i

driften, i tillegg til enkelte utenfor tilskuddsordningen. Flere har også startet med bihold i kystlyngheia i verneområdet. De aktive grunneierne har virksomhet spredt over hele verneområdet og store områder skjøttes med villsau på helårsbeite. Denne driftsformen krever tilsyn med dyr hele året. Villsau er godt tilpasset de lokale forholdene og lammer ute i terrenget uten hjelp. Når det nærmer seg lamming i april – mai trekker de voksne seg litt unna fra flokken, og dermed spredde sauene over et stort område. I denne perioden er de svært sårbare for forstyrrelser. Ferdsel i områder hvor villsau lammer kan føre til at lammene blir etterlatt og dør. Den generelle båndtvangen gjelder i tiden fra 1. april til 20. august og dekker hele denne perioden. Beitedyrene har avgjørende betydning for å holde kulturlandskapet i hevd, og dermed en viktig funksjon i å opprettholde verneformålet. I enkelte beiteområder kan det derfor være nødvendig å ikke tilrettelegge for økt ferdsel, men heller styre ferdselen til andre områder ved hjelp av god informasjon og tilrettelegging.

Skjøtsel av gamle slåttemark

Det er gjennomført et stort arbeid med rydding, brenning og slått for å restaurere slåtteenger og få tilbake noe av det gamle arts mangfoldet. Slått av eng- eller myrarealer medvirker til å fremme et rikt arts mangfold, og interessen for å holde i hevd gammel slåttemark har tatt seg opp de siste årene. Tradisjonell engslått eller myrslått skjer etter blomstring sent på sommeren og etterlater nye frø på arealet. I tillegg er disse arealene viktige for insekter og fugl. Arealer med slåttemark er ofte små og dermed sårbare for slitasje som kan skade vegetasjonen. I verneområdet er det viktig at stier legges utenom slåttemark og at det informeres om at telting, grilling, bål-brenning og lignende ikke er tillatt på disse arealene.

De tidligere slåttemarkene på Husøy og Hummarøy har nå preg av å være naturbeitemarker, men det finnes flere slåttemark som nå er i god hevd på Hidreheia, eksempelvis Kvednhølen, Solbadalen, Li, Kleppe og Håland.

Skogbruk

Det er knyttet ulike verdier til skogforekomstene i verneområdet. I verneområdet vil hensynet til biologiske og landskapsmessige verdier generelt veie tyngre enn de økonomiske verdiene, noe som gjenspeiles i verneforskriftens bestemmelser. Verneforskriften har bestemmelser om plantelivet som gir rammer for denne aktiviteten, i tillegg til rammer for hogst. Vernegrensen er trukket utenom eksisterende veinett/bebodde områder slik at behovet for å utnytte landskapsvernområde til vedhogst på kort sikt synes begrenset.

De biologiske verdiene i tilknytning til skogen i verneområdet er store, spesielt på Andabeløy, Mekjervågen, Breilid, Dragøy, Snørebråt-Haugeland og Kjørsfjell-Li. Grunneierne i den gamle furuskogen på Andabeløy og Dragøy har fått økonomisk erstatning for at skogen ikke skal hogges. De øvrige områdene er vurdert til ikke å være økonomisk drivverdige i skogbruksmessig forstand.

Sitkagran og andre fremmede treslag er blitt kraftig redusert som følge av omfattende naturrestaureringstiltak. Det finnes imidlertid et større felt fra Dåtland og nordover langs stien. Sitkagran og andre fremmede treslag er særlig en stor trussel mot kystlynghei. Disse bestandene anses som en trussel mot verneverdiene og ønskes avvirket. Uttak av fremmede treslag er et prioritert tiltak fremover.

Det er i regi av eller med støtte fra vernemyndigheten, hogd store arealer med gran, einer, furu og bjørk i Kalven, Dragøy, Stykkje, Little Håland, Kjørsfjellet, Mønstremyr, Kleppe, Dåtland og Brufjellet siden 2005. Private prosjekter kommer i tillegg. Dette som del av arbeidet med å restaurere kulturlandskapet og hindre gjengroing av verdifulle naturtyper.

Friluftsliv

3.5 Friluftsliv

Friluftsliv er ikke en del av verneformålet, men allmennhetens bruk reguleres eksempelvis gjennom bestemmelser om bygging, etablering og drift av fysiske anlegg, motorferdsel, parkering og ulike ferdselsformer. Økt bruk av verneområdet kan gi behov for å regulere, kanalisere eller unngå aktiviteter som sliter på vegetasjon eller forstyrrer dyre- og fuglelivet i vesentlig grad. Friluftsløven regulerer ferdsel i innmark og utmark og gjelder også i landskapsvernområdet. Allemannsretten sikrer den frie ferdsel i utmark, men innebærer også plikter for den som ferdes langs strendene; både i forhold til sårbare naturverdier, landbruks- og grunneierinteresser og andre besøkende.

Verneområdestyret mener friluftsliv er en viktig del av grunnlaget for landskapsvernet og at vernemyndigheten bør ha en aktiv rolle for å ivareta friluftslivinteressene i området.

Store deler av verneområdet er kartlagt som svært viktige og viktige friluftslivsområder, se figur 18. I Regional plan for idrett, friluftsliv og fysisk aktivitet (2014-2020) er både Brufjell og Hidrahei (Hågåsen) markert som regionalt svært viktige friluftslivsområder. Verneområdet omfatter flere offentlig sikrede friluftsområder og deler av verneområdet inngår i Skjærgårdsparken Lister. Gjennom skjærgårdsparkavtaler og offentlig eiendomskjøp er allmennheten sikret god tilgang til deler av landskapsvernområdet. Tilrettelegging i form av parkeringsplasser, brygger og toaletter skjer som regel i regi av kommunen. Figur 3-3 (se vedlegg figurer og bilder) gir en oversikt over statlig sikra friluftsområder i verneområdet.

Turmulighetene er store, og området byr på variert og storslått natur, lite preget av tekniske inngrep. Rasvåg, Myran (idrettsplass), Kirkehamn, Itland, Dåstøl og Roligheten (Åna-Sira) er gode startplasser for en tur på heia. Her finnes parkeringsplass og

informasjonstavler, og flere av turløypene er merket med skilt og stimerking. Turstiene på Langelandsfjell, Hågåsen-Kjellnes, Dåstøl og Brufjell, er merka med lys blå farge i tråd med Merkehandboka. En oversikt over eksisterende tilrettelegging for friluftsliv i og nær landskapsvernområdet finnes i tabell 3-3 og figur 3-4 (se vedlegg figurer og bilder).

Kajakpadling er en økende aktivitet i skjærgården, og det er utlån av kajaker i Dåtlandstranda. Flere lokaliteter er under utvikling for ulike typer klatreopplevelser; eksempelvis Via Ferrata ved Dåtlandstrand og Brufjellet sør for Åna-Sira.

Gode dykkelokaliteter finnes blant annet under Kvalsberget nordvest på Vestrøyna, under Kjørsfjellet i Hidrasundet, under Napp vest i Hidrasundet, på Halsbåen vest for Hidrasundet og i Berrefjord. Det er ikke kjent at det er reiselivsaktører som tilbyr guidete dykkerturer.

Flekkefjord og Opland Turistforening (FOT) eier Gården Li og tilbyr overnatting på Li og i kystledhytte i Dåtlandstrand.

Tabell 3-3. Oversikt over eksisterende tilrettelegging for friluftsliv i/nær Flekkefjord landskapsvernområde.

Tilrettelegging	Hvor
Parkering	Hummerås, start av Langelandsveien, Rasvåg, nord for Hågåsen, Kirkehamn (fiskerihavna), Kvellandstrand, Itland (Kjørsfjell), Fidsel, Dåstøl, Ystebø (Brufjell).
Offentlige brygger	Rasvåg, Husøy, Dragøy (Mollsand og Steglet), Prestøy, Tarmevika, Dåtlandstrand, Napp (enkel) og Berrefjord.
Toalett	Rasvåg, Husøy, Hågåsen, Laugøy og Li.

Merka turstier	Brufjell, Åsnes, Dåstøl, Stø, Fidsel, Dåtland, Li, Kleppe, Hågåsen, Kjellnes, Langelandsfjella, Kalven, Andabeløy
Informasjonstavler, skilt	Andabeløy (butikken), Hummerås, Kirkehamn (butikken), Kvellandstrand, Itland, Fidsel og Østebø. Lister friluftsråd har satt opp en informasjonsplansje skiltet Brufjellområdet etter nasjonal standard.

Figur 3-5. Dåtlandstranda (se vedlegg figurer og bilder).

Figur 3-6. Parkeringsplass innfallsport Brufjell (se vedlegg figurer og bilder).

Jakt og Fiske

3.6 Jakt og fiske

Høst, vinter og vår er det fiske som er den vanligste aktiviteten i landskapsvernområdet. Det nære kystfisket drives fortsatt. Det fiskes med garn, line og ruse etter torsk, sei, lyr, lange, kolje og lysing. I sesongen drives makrelldorging, notfiske etter makrell og sild og teinefiske etter hummer og krabbe. Det kulturhistoriske laksefisket med kilenot er inne i en periode med forbud. Det fiskes for det meste med mindre båter nær land. For å styrke hummerbestanden i Norge har Fiskeridirektoratet opprettet 50 fredningsområder for hummer. Ett av disse ligger delvis i landskapsvernområdet; området Kjellenes - Krågeholman. Her er det forbudt å fiske med andre redskaper enn håndsnøre, fiskestang, juksa, dorg eller snurpenot.

Jaktretten på land tilhører grunneiere. Alle statsborgere kan jakte på det åpne hav. Sjøfugljakt er populært om høsten og kan skje fra 10. september og fram til jul. Storskarv, ærfugl, ender og måker er jaktbare arter. Rådyr, hjort, elg og hare jaktes på fastlandet og på de store øyene.

Reiseliv

3.7 Reiseliv

Flekkefjord kommune har reiseliv som en av 10 prioriterte satsinger. Smaabyen Flekkefjord har igangsatt en prosess med reisemålsstrategi for Flekkefjord 2025 og med bærekraft som grunnleggende premiss. I strategien er det anbefalt å starte arbeidet med å oppnå Innovasjon Norges merke for «Bærekraftig reisemål». Reiselivet i og rundt verneområdet er ikke organisert i et felles destinasjonsselskap. Det er flere aktører som promoterer ulike besøksmål i kommunen; Lista friluftsråd, Magna geopark, Smaabyen og andre reiselivsaktører.

Brufjellhålane, Hågåsen og Gården Li er de største attraksjonene i verneområdet. Det finnes en håndfull reiselivsbedrifter i nærområdet som blant annet tilbyr kost, losji, utleie av havkajakker, snorkleutstyr og lavvo. Landskapsvernområdet er ikke spesielt tilrettelagt for reiseliv, men reiselivet kan dra nytte av den tilretteleggingen som er gjort for friluftslivet. Hidra skjærgårdssenter har godkjent reguleringsplan (2016) for etablering av en naturbasert bedrift med base i Kirkehamn. Senteret skal være en inngangsport for besøkende til Hidra og inneholde blant annet akvarium, leirskole og hotell. Det satses på aktiv læring, sentrale tema er fisking, kystkultur, naturopplevelser og økt miljøforståelse. For utdyping av tema reiseliv vises det til besøksstrategien.

Kulturminner

3.8 Kulturminner

Sørlandskysten var den første delen av landet vårt som ble isfritt for 12 000 -14 000 år siden, og den ytre kystsonen har trolig vært brukt og bebodd av mennesker siden. Spor etter menneskelig aktivitet fins fra om lag 9 000 år tilbake i tid. De første sørlendingene levde et nomadisk liv med jakt og fiske. Folk ble mer bofaste etter hvert som jordbruk ble vanlig. Redskaper ble blant annet laget av grønnstein og diabas.

Det eldste kjente funn etter mennesker på Sørlandet kommer fra Kirkehamn. Et dekorert hakkellignende redskap av horn eller bein ble funnet under mudring. Hakken er C-14 datert til å være 9 500 år gammel. De eldste steinalderbosettingene i området ble etablert da havet sto 8–10 meter lavere enn i dag, og befinner seg på sjøbunnen, under dagens havnivå.

Det er funnet et 30-talls steinøkser på Hidra, mange av dem i diabas. Runesteinen fra Reistad og et skattefunn av to store gullringer på Hæstad fra vikingtiden viser at «fiskerbonden på Hidra til tider har delt land og strand med mennesker av høvdingslekt.»

(Jægtnes, 1989). Det er flere hellere på Hidra. Flint skal være funnet i noen av dem. På fastlandssiden er det flere hellere og naturlige gjemmesteder i steinurer, som kan ha vært i bruk i ufredstider. Det er kartfestet seks fornminner, to hovedveder og en rekke andre kulturminner (kompassroser, båtstøveier, tufter etter bosetting, gamle kvernhus, den gamle poststien m.m.) i landskapsvernområdet jf. tabell 14. Syv historiske havner ligger i verneområdet. Deler av Flekkefjord landskapsvernområde var bebodd fram til 1900-tallet. Siste fraflytting skjedde rundt ca. 1990. Her er mange jordeplekjellere og tufter etter våningshus, uthus, utløer steingjerder og rydningsrøyser. Fire våningshus og tre uthus i området Kleppe/Dåtland/Li er i bruk i 2015. En oversikt over noen av de registrerte kulturminnene i verneområdet fremgår av tabell 3-4.

Området Kjellnes – Råga - Hågåsen har status som Kulturhistorisk landskap av nasjonal interesse (KULA) (Riksantikvaren, 2021). Bakgrunn for utvelgelsen: *Kjellnes er representativ for de sørlandske kystgårdene med et intakt førindustrielt kulturlandskap som holdes godt i hevd. Hågåsen er et åpent kulturlandskap med bevarte krigsminner. Området har i ulike perioder gjennom historien har hatt en stor militærstrategisk betydning. Hele landskapet er godt lesbart og har høy opplevelsesverdi.*

Tabell 3-4. Oversikt over noen av de registrerte kulturminnene i Flekkefjord landskapsvernområde. Kilde: Kulturminnesøk.

Nr.	Område	Kulturminne
1	Husøy	En rose på toppen av øya. 1727 er innhugget. Gamle tufter
2	Lindåsen	«Vetten på Hitterøe»
3	Kjellnes	Ødegrend – fraflyttet på 1800-tallet

4	Dragøy, Vardefjellet	Lokal varde
5	Itland, Kvednhylen	Rester etter kvernhus. Stem i Hålandsvannet
6	Store Håland	Rester etter kvernhus nederst i bekken fra Store Håland
7	Hålandsdalen	Oppmurt båtstøvei
8	Litle Håland, Kvednhusdalen	Rester etter kvernhus
9	Mønstremyrvarden	Lokal varde. Dagens varde ble bygd i forbindelse med kartkonstruksjon rundt ca. 1850
10	Kleppe	Poststi med oppmuringer, trapper og rekkverk
11	Kleppe	Grav på Kongsfjellet

12	Botnestronda	Rester etter kvernhus
13	Stø	Kirkevei fra Kvanvik
14	Slettehei	Forsvarsanlegg <i>Veden stod</i> . Automatisk fredet.
15	Berefjord, Holmen	Kompassrose på flatt berg litt under toppen, antatt fra 1540-60
16	Midtbø	To stakkhåler
17	Dragøy	Nausttuft, kan være fra forhistorisk tid eller middelalder
18	Kjellnes	Gravrøys på pynten
19	Dragøy	Gravrøys
	Skarpenes	Gravrøys

20		
21	Prestøy	Steinalderboplass og tufter kan være fra forhistorisk tid
22	Prestøy	Gravplass fra 1849 (finsk matros som døde av kolera)
23	Brufjell	Gammel varde (kilde Eli Åboen)

Figur 3-7. Kleppas strandeveg (se vedlegg figurer og bilder).

Bygg og Installasjoner

3.8 Infrastruktur, bygg og installasjoner

Det meste av verneområdet er lite påvirket av tekniske inngrep fra nyere tid. Med tekniske inngrep menes blant annet av bygninger, brygger, moloer, broer, veier, bergverksdrift, drenering, nydyrking, fremføring av luft- og jordledninger, skilt og sjikanøse stengsler.

Det går et luftspenn og to undersjøiske kabler på tvers av Hidrasundet, nord for Austrøyna, Hydra. Luftspennet kommer fra Itland med tilknytning over Bjørkåsen og Haugeland til Kvelland i øst og over Hålandsvannet i nordlig retning. Et luftspenn mellom Hogstad og Åsnes går innom verneområdet fra Foreåsen, vest for Dåstøl. Høyspentlinjen går rett på tvers av fugletrekket langs kysten og det er risiko for kollisjon. Særlig for hubro er det risiko for elektrisk sjokk når de setter seg på mastene. Etablering av jordkabel vil fjerne risikoen, eventuelt avbøtende tiltak (sittepinne) på selve linje/mastene.

Kystverket har en fyrstasjon på Nappodden og flere fyrlykter. Det er ingen militære anlegg i verneområdet. Anlegget på Hågåsen ligger like utenfor vernegrensa.

Det finnes ca. 35 fritidsboliger og sjøbuer i 100-metersbeltet langs sjøen i verneområdet. I tillegg finnes fire eldre våningshus som ikke er helårsbebodd og fire uthus i området Kleppe/Dåtland/Li. Ett av uthusene er omdisponert til turisthytte (Li). Det er ingen bilveier eller nyere landbruksveier i verneområdet.

Fortetting i enkelte områder i kystsonen ble drøftet i verneplanarbeidet. Vernet er ikke til hinder for at Flekkefjord kommune kan vedta planer for fortetting av hytter og sikring av arealer for naturvern og friluftsliv, og rett til tilrettelegging for allmenheten i områdene Stø og Tele etter egne retningslinjer, se kapittel 4.7.1. Planer krever tillatelse fra forvaltningsmyndigheten, jf. verneforskriften § 3 pkt. 1.3l).

Motorferdsel

3.11 Motorferdsel

Innenfor landskapsvernområdet er det populært å ferdes for fritidsbåttrafikken. Det er også hoved- og bileder innenfor området som benyttes av nyttefartøy.

Motorisert ferdsel på sjøen er ~~i liten grad ikke~~ regulert i verneforskriften. ~~Aktiviteten kan reguleres dersom det er fare for skade på dyreliv, eksempelvis unødig forstyrrelse av hekkende fugl. Forskrift om bruk av vannscooter og lignende ble fra 18. mai 2017 opphevet. Det betyr at vannscootere kan i sjøen brukes på lik linje med motorbåter. Kommunene kan fortsatt ved behov fastsette lokale forskrifter om bruk av vannscooter i sjøen med hjemmel i havne- og farvannsloven.~~

Tilleggsopplysninger

3.10 Havbruk

~~Det er ikke rom for næringsutvikling som er i strid med verneformålet.~~ Vernet er ikke til hinder for drift av oppdrettsanlegg på godkjente lokaliteter. Bygninger og installasjoner på sjø og land vil som regel være uheldig for landskapet, og bør derfor unngås i landskapsvernområdet. ~~Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til etablering av havbruksanlegg uten installasjon på land og særlig synlig anlegg på sjøoverflaten.~~ Nye tiltak og installasjoner må vurderes opp mot verneformålet.

Commented [A19]: Her omtales bare motorferdsel på sjøen, ikke på land. Bør tas med.

Commented [A20]: Anbefaler at disse underoverskriftene fjernes, jf. kommentar over. Her er det også blitt feil rekkefølge på nummereringen.

Commented [A21]: Uklart hva som ligger i dette, anbefaler at den strykes. Hva som er regulert følger direkte av forskriften og er ikke en vurdering av verneformålet.

Commented [A22R21]: Naturlig at havbruk omtales under bygg og installasjoner i stedet for under Tilleggsopplysninger?

Flekkefjord er den viktigste havbrukskommunen på Skagerrakkysten for oppdrett av laks og forekomsten av fiskeoppdrettsanlegg mellom Andabeløy og Hidra er blant de tetteste i landet. Det er åtte godkjente fiskeoppdrettslokaliteter i eller nær landskapsvernområdet, se figur 3-8 (se vedlegg figurer og bilder). Fem av lokalitetene var i drift i 2015. To anlegg ligger innenfor verneområdet; Hålandstranda i Hidrasundet og Hidra sørøst.

3.12 Informasjon

En plakat med informasjon om verneområdet er plassert ved følgende innfallsporter til området: Andabeløy (butikken), Hummerås, Kirkehamn (butikken), Kvellandstrand, Itland, Fidsel og Ystebø. Informasjonsplansjene ble utarbeidet rundt 2010. Oppdatert informasjon i tråd med Miljødirektoratets merkevarestrategi vil være en prioritert oppgave fremover.

Verneområdestyret har to nettsider. Det ene er en forvaltningsrettet nettside: nasjonalparkstyre.no/Oksoy-Ryvingen med informasjon om verneområdestyret, sakspapirer, forvaltningsplaner, besøksstrategier, verneområdene med tilhørende forskrifter m.m.

Det andre er en besøksrettet nettside med mulige besøksmål: <https://vorf.no/>.

Se ytterligere beskrivelser om informasjonstiltak i besøksstrategien.

Commented [A23]: Dette kapitlet passer ikke her.

Forvaltning

Innledning

4. Forvaltning

4.1 Besøksforvaltning

Besøksforvaltning er i Miljødirektoratets veileder - Besøksforvaltning i norske verneområder (2021), definert som å legge til rette for og styre bruken av et verneområde slik at forståelsen for vernet økes og verneverdiene ivaretas, samtidig som opplevelsen for de besøkende skal bli best mulig og den lokale verdiskapingen blir størst mulig.

En besøksstrategi er en plan for hvordan forvaltningsmyndigheten vil gjennomføre besøksforvaltning for sitt verneområde. Besøksstrategien skal vise hvilke tiltak (informasjon, fysisk tilrettelegging, sonering, oppsyn etc.) som er nødvendige for å

Commented [A24]: Malen er ikke fulgt

balansere naturverdier, den besøkende og næringen i et verneområde, slik at en oppnår størst mulig nytte for alle fire interesser. En effektiv besøksforvaltning forutsetter at forvaltningen av verneområdet og områdene rundt sees i sammenheng. Dette krever samarbeid med lokale og regionale planmyndigheter og reiselivsaktører slik at besøksstrategien kan samkjøres med og innarbeides i regionale og kommunale planer. Alle verneområder må ha en godkjent besøksstrategi før Miljødirektoratets merkevarestrategi kan tas i bruk. Besøksstrategi for Flekkefjord landskapsvernområde ligger som vedlegg.

4.2 Forvaltningsutfordringer

Med utgangspunkt i verneformålet og verneverdiene i Flekkefjord landskapsvernområde, eksisterende kunnskapsgrunnlag, aktuelle trusler/negativ påvirkning, brukerinteresser samt forvaltningserfaring, er det definert følgende forvaltningsutfordringer:

Naturverdier

- Gjengroing av kulturlandskapet. En stor del av verneområdet består av kulturbetinget natur som er avhengig av aktiv skjøtsel for å opprettholdes. Flere trua og nær trua arter er knyttet til det åpne kystlandskapet.
- Spredning av fremmede arter.

Ferdse og friluftsliv

- Slitasje og skader på vegetasjon.
- Forstyrrelse av dyreliv og fugleliv, inkludert beitedyr.
- Begrensede parkeringsmuligheter ved innfallsporter.

- Manglende stiavtaler med grunneiere.
- Manglende informasjon til besøkende, begrenset kunnskap om verneverdier.

Forurensing og miljøgifter

- Utslipp fra lokale kilder på land og i sjø.
- Marint søppel på sjøbunnen, i strandsona og på land.

4.3 Forvaltningsmål

Med utgangspunkt i verneforskriften og kunnskapsstatus er det utarbeidet forslag til overordnede forvaltningsmål for geologi, naturmangfold, landbruk, friluftsliv, kulturminner, reiseliv, forskning, formidling og undervisning.

Geologi

Det geologiske mangfoldet og landskapets art og karakter skal bevares.

Naturmangfold

Mangfoldet av naturlig forekommende dyrearter, plantearter, plantesamfunn og naturtyper i verneområdet skal bevares.

- Levedyktige bestander av rødlistearter skal opprettholdes på de lokalitetene der artene forekommer.
- Kunnskapen om rødlistearter i verneområdet skal bedres.

- Mangfoldet av naturlig forekommende dyrearter skal bevares, først og fremst gjennom bevaring av deres leveområder.
- Hekke- og yngleplasser for sjøfugler skal ha god økologisk status og ferdselsreguleringer skal fungere. Unødig forstyrrelse av hekkende sjøfugl skal unngås.
- Forekomster av fremmede arter skal reduseres. Bekjempelse av høyrisikoarter som truer verdifulle naturtyper og rødlistearter skal prioriteres.
- Slitasje fra friluftsliv skal holdes på et akseptabelt nivå og ikke forringe verneverdier.

Landbruk

Verneområdet skal kunne utnyttes som en ressurs for landbruket innenfor rammen av verneformål og vernebestemmelser. Beiting og andre skjøtselstiltak i landbruket skal være et bidrag til bevaring av verneverdier.

Friluftsliv

Forvaltningen av verneområdet skal bidra til å fremme gode friluftslivsopplevelser, samtidig som verneverdiene opprettholdes.

Kulturminner

Det verdifulle kulturlandskapet, kulturminnene og kulturmiljøene skal forvaltes og tas vare på i et langsiktig perspektiv som bruksressurser og som grunnlag for kunnskap, opplevelse og verdiskaping.

Reiseliv

Verneområdet skal kunne brukes som en ressurs for reiselivsnæringen i regionen. Reiselivet i verneområdet skal være bærekraftig og innenfor rammen av verneformål og vernebestemmelser.

Forskning, formidling og undervisning

Forskning, formidling og undervisning skal brukes aktivt for å fremskaffe og gjøre tilgjengelig kunnskap som kan fremme verneformålet, naturglede og forståelse for sammenhenger i naturens virkemåte og sårbarhet.

4.4 Bevaringsmål

Miljødirektoratet ønsker en kunnskapsbasert forvaltning av verneområdene. I fagsystemet NatStat kan forvaltningsmyndigheten sette konkrete bevaringsmål for ønsket naturtilstand i et verneområde. Bevaringsmål er et mål for naturens tilstand, og omfatter også en metodikk for måling/overvåkning av tilstand. Et bevaringsmål er alltid knyttet til et overvåkningsobjekt (et geografisk avgrenset naturområde), og overvåkningen er alltid knyttet til en tilstandsvariabel, jf. brukerveiledning til NatStat. Innsynsløsningen til NatStat gir oversikt over antall bevaringsmål, målt tilstand (tidsserier), og hvilke påvirkningsfaktorer (f.eks. fremmede arter) som følges opp av forvaltningsmyndigheten.

Det er utarbeidet en oversikt over aktuelle bevaringsmål for landskapsvernområdet, se vedlegg 1. Tabellen revideres ved behov. Det må gjennomføres NiN kartlegging før bevaringsmål legges i NatStat. Bevaringsmål som velges ut for oppfølging/overvåking må tilpasses NatStat i forhold til trinn, tilstandsklasser og etablering av overvåkningsmetodikk, og areal må avgrenses i kart.

4.5 Tiltaksplan

Tiltaksplanen er ment å gjelde for perioden 2025-2029, og bør revideres etter fem år. Det er gjort en hovedinndeling av prioriterte tiltak i perioden. Tiltaksplanen ligger som eget vedlegg.

Årlige skjøtselstiltak

Det er iverksatt og gjennomført mange omfattende restaureringstiltak i verneområdet, både som del av igangsatt landbruksdrift og som skjøtselstiltak. Tiltakene er hovedsakelig gjennomført av grunneiere/beitebrukere, men med økonomisk støtte fra tiltaksmidler i verneområder og/eller fra andre støtte/tilskuddsordninger i landbruks- og miljøforvaltningen. Dette gjelder spesielt tiltak som rydding, slått, sviing/brenning og beiting for å restaurere og holde i hevd verdifulle naturtyper som kystlynghei, naturbeitemark, slåttemark og slåttemyr. Det er viktig å legge til rette for at disse arealene holdes i hevd gjennom årlige tiltak, og at tiltaksmidler til drift/vedlikehold prioriteres.

Gjennom informasjon og økonomiske virkemidler vil forvaltningsmyndigheten stimulere grunneiere og beitebrukere til å holde arealene i hevd og med en drift som ivaretar verneverdiene. For enkelte utmarksarealer (naturbeitemark, kystlynghei, slåttemyr og slåttemark) vil intensiv drift og nydyrking være en trussel mot verneverdiene. Det er derfor viktig at grunneiere/beitebrukere har kunnskap om naturverdiene på eiendommen og hvordan driften kan tilpasses for å ivareta verneverdier. Kunnskapsgrunnlaget i forvaltningsplanen skal sammen med framtidig kunnskap om naturverdier, skjøtelsplaner og -avtaler bidra til en felles oppfatning og oppslutning om verneverdiene.

Fjerning av fremmede treslag

Fjerning av bestand med sitkagran og andre fremmede treslag i verneområdet er et høyt prioritert tiltak. Det gjenstår et større prosjekt fra Dåtland og nordover med bestander av sitkagran og norsk gran.

Kartlegging etter NIN-metodikk og utarbeidelse av skjøtselsplaner

Det ble gjennomført basiskartlegging i deler av verneområdet i 2022, før 2022 er det utført kartlegging etter DN håndbok 13 i utvalgte områder. Det er pr i dag ikke gjennomført naturtypekartlegging etter Miljødirektoratets instruks i verneområdet. I forbindelse med tidligere kartlegging er det utarbeidet skjøtselsplaner for arealer med kulturbetingete naturtyper. Ved utarbeidelse av nye skjøtselsplaner settes det krav om naturtypekartlegging etter Miljødirektoratets instruks, samt utarbeidelse av artslister for lokalitetene. Skjøtselsplaner utarbeides i dialog med grunneier/beitebruker, og størrelsen på planområdet avhenger av hva som er hensiktsmessig. Utarbeidelse av skjøtselsplaner prioriteres i tiltaksperioden, og for følgende områder/naturtyper (forutsetter grunneiers interesse for gjennomføring/igangsetting av skjøtselstiltak):

- Prestøy
- Husøy/Hummarøy
- Restaureringsarealer og viktige skjøtselsbeitinga naturtyper på Hidrahei som ikke omfattes av eksisterende skjøtselsplan.
- Slåttemarker og -myrer, semi-naturlige strandenger.

Nye områdesvise tiltak

Det er foreslått å iverksette noen nye og mer eller mindre omfattende områderestaureringer av kulturlandskap som er i gjengroing/forfall. Dette gjelder følgende områder:

- Kalvekilen (kulturlandskap, kulturminner)

- Stø (kulturlandskap)
- Djupedalen, Andabeløy (kulturmiljø)

Igangsetting av tiltak i nye områder bør ikke gå på bekostning av allerede iverksatte tiltak i andre områder.

Informasjonstiltak

Det er stort behov for informasjonstiltak i verneområdet. Eksisterende informasjonsplansjer må byttes ut med informasjonstavler i henhold til Miljødirektoratets merkestrategi, i tillegg til at de må settes opp ved langt flere innfallsporter i/ved verneområdet. Det er også behov for stedstilpasset skilting om spesielle naturverdier, naturmiljø, hensyn til drift/beitedyr og lignende. Se besøksstrategien for detaljert informasjon.

Minkbekjemping

Behovet for igangsetting av minkbekjemping i verneområdet må vurderes, i samarbeid med Miljødirektoratet og Flekkefjord kommune.

Tilretteleggingstiltak for friluftsliv

Det er svært viktig å få på plass stiftavtaler mellom kommune og grunneiere. Slike avtaler skal ligge til grunn for alle stier som skal merkes, skiltes og vedlikeholdes. Ytterligere tilretteleggingstiltak for friluftsliv omhandles i besøksstrategien.

4.6 Sonering

I tråd med verneplanen og som et virkemiddel i besøksforvaltningen, er det gjort en inndeling av verneområdet i soner med ulike mål og rammer for bruk, skjøtsel og tilrettelegging. Soneinndelingen bygger i stor grad på dagens bruk og tilstand i området, kombinert med forvaltningsmyndighetens ønsker for hvordan de ulike områdene skal få utvikle seg framover.

Avgrensingen av sonene gir ingen gradering av verneverdiene, men fjøres for å avveie ulike brukerinteresser. Forvaltningsmyndigheten vil ha ulik forvaltningspraksis i de ulike sonene. For å forbedre forvaltningen av området er verneområdet derfor delt inn i følgende soner:

1. Vernesone

Denne sonen omfatter hele verneområdet utenom de andre sonene. Vernesonen omfatter områder med få og ingen spor av nyere inngrep. Ferdsel bør fortrinnsvis skje langs gamle ferdselsveier. Restriksjonsnivå for inngrep, tiltak og installasjoner er høyt, og det skal ikke legges ytterligere til rette for ferdsel. Spor etter ferdsel eller andre skader på landskapet skal repareres slik at landskapet og vegetasjonen fremstår mest mulig urørt. I denne sonen er det ikke skjøtsel eller beiting utover det som ville dyr bidrar med.

2. Vernesone– skjøtsel

I denne sonen skal det legges til rette for aktiv skjøtsel og langsiktig drift av kulturlandskapet med innmarks- og utmarksbeiter, slåttemarken og kystlyngheier. Dette for å ivareta landskapet og mangfoldet, og samtidig hindre tiltak som kan redusere verneverdiene eller vanskeliggjøre driften. Verneverdiene i sonen er avhengige av skjøtsel og det kan legges til rette for beite og slått, med rydding av kratt og busker, vedlikehold av grøfter og gjerder. I skjøtselssonen kan det åpnes for enkel tilrettelegging for friluftsliv i form av stier med enkel standard.

3. Brukssone – friluftsliv

Sonen omfatter eksempelvis arealer med skjærgårdspark og enkelte av de statlig sikra friluftsområdene. I brukssone for friluftsliv eksisterer det allerede, eller det kan åpnes for enkel tilrettelegging for friluftsliv, for eksempel stier, turløyper, badeplasser, teltplasser, gapahuk og bålplasser.

4. Brukssone - spesiell tilrettelegging

Det er begrenset antall områder som inngår i denne sonen, eksempelvis havbruksanlegg, høyspentlinjer, og områder med annen tilrettelegging (bygninger o.l.). I disse områdene kan det være aktuelt med tilretteleggingstiltak for friluftslivet og reiselivet, eller andre tiltak dersom de ikke er i strid med verneformålet.

I tillegg til bruk av sonering kan ferdsel styres til utvalgte plasser som er robuste i forhold til mye besøk og hvor det allerede finnes tilrettelegging for besøkende. Alternativt kan områder som er mye besøkt tilrettelegges for å gjøre dem mer robuste mot slitasje og negativ påvirkning på verneverdiene. Et forslag til de ulike sonene er definert i figur 4-1 (se vedlegg figurer og bilder).

Skjøtselsplan

Plan skal utarbeides eller er under arbeid

Besøksforvaltning

Plan utarbeidet og ligger som vedlegg

Verneforskrift URL

<https://lovdata.no/forskrift/2005-03-11-225>

Forvaltningsmyndighetens retningslinjer

Id	Tema	Forskriftreferanse	Forvaltningsmyndighetens retningslinje
1	Bygg, anlegg og tekniske innretninger	§ 3	§ 3 Vernebestemmelser 1.1. Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter. Med de unntak som følger av punkt 1.2 og 1.3 i forskriften er det forbud mot inngrep og tiltak som oppføring, ombygging og riving av bygninger, brygger, moloer, broer og andre anlegg, veibygging, bergverksdrift, (...), fremføring av luft- og jordledninger (...), opplag av båter, utplassering av havbruksanlegg, husbåter og andre flytende innretninger. (...). Opplistingen er ikke uttømmende. Forvaltningsmyndigheten avgjør i tvilstilfeller om et tiltak må anses å ville endre landskapets art eller karakter vesentlig. 1.2. Bestemmelsene i pkt. 1.1 er ikke til hinder for: a. Vedlikehold av bygninger,

		veier, brygger, vannkummer, vannledninger, kloakkanlegg, grøfteløp, sjømerker, lykter, havbruksanlegg og andre eksisterende anlegg. l. Drift og vedlikehold av eksisterende energi- og kraftanlegg. m. Nødvendig istandsetting av kraftlinjer ved akutt utfall. (...). n. Oppgradering/fornyning av kraftlinjer for heving av spenningsnivå og øking av linjetverrsnitt når dette ikke fører til vesentlige fysiske endringer i forhold til verneformålet. o. Drift og vedlikehold av Kystverkets anlegg, og nødvendig ferdsel i forbindelse med dette. 1.3. Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til: a. Riving av bygning. b. Ombygging og tilbygg til eksisterende bygning. c. Gjenoppføring av bygning som går tapt ved brann eller naturskade. h. Oppføring av nødvendige bygninger og anlegg i landbruket som ikke er i strid med verneformålet. j. Etablering av brønn og vannledning til eksisterende fritidsbolig. k. Oppføring av nye anlegg, flytting av anlegg og tilbygg til eksisterende anlegg for Kystverket. l. Plan for fortetting av hytter i områdene Stø og Tele. m. Bruk av modellflybane i samme omfang som på vernetidspunktet. n. Oppgradering/fornyning av kraftledninger som ikke faller inn under § 3 pkt. 1.2 n. Generelle retningslinjer for oppføring og vedlikehold av bygninger og anlegg • Det kan
--	--	---

Commented [A25]: Dette er kopi fra verneforskriften og ikke en retningslinje. Det bør tas ut eller så må det synliggjøres hva som er forskrift og hva som er retningslinjer. Lesbarheten er også vanskelig når den står slik. (gjelder generelt for alle tema)

			ikke påregnes tillatelse til oppføring av nye bygninger til privat formål. • Det kan gis dispensasjon til oppføring av bygninger og anlegg som er nødvendige av hensyn til landbruk og virksomhet knyttet til viktig nasjonal infrastruktur (Forsvaret, telenettet, Kystverket). Søknad om slike tiltak skal også behandles etter plan- og bygningsloven. • Bygninger som går tapt ved brann eller naturskade vil normalt tillates gjenoppført på samme sted og i samme størrelse. Det må søkes om dispensasjon fra byggeforbudet i verneforskrift. • Med vedlikehold av bygninger menes arbeid som ikke medfører endring av bygningens fasade, karakter eller omfang, eller på annen måte påvirker landskapets art eller karakter. Vedlikehold som medfører fasadeendringer eller har karakter av ombygg eller tilbygg, skal vurderes etter søknad. • Forskriften gir forvaltningsmyndigheten anledning til å tillate oppføring av nødvendige bygninger og anlegg i landbruket som ikke er i strid med verneformålet, jf. forskriften § 3, 1.3, bokstav h. Med det menes bygninger som anses nødvendige for landbruket slik det har vært drevet fram til i dag, og bygningen/anlegget skal bare benyttes til landbruk. Oppholdsrom for sau i samsvar med dyrevernlovgivningen, kan være et eksempel på en slik bygning. I en eventuell tillatelse skal det tas stilling til størrelse,
--	--	--	---

			plassering og utforming i vedtaket. Retningslinjer for behandling av søknader om tillatelse til ombygging og mindre tilbygg til eksisterende bygninger * Ved behandling av søknad om dispensasjon for tiltak legger verneområdestyret følgende prinsipper til grunn: 1. Hver sak skal vurderes helhetlig i forhold til verneformålet. 2. Landskapet skal bevares. Bygninger skal ikke utvides eller bygges om slik at de blir mer dominerende i landskapet, kommer for nær tursti eller på annen måte er til ulempe for allmenheten. Eiendommer med relativt høyt bebygd areal, må ikke forvente utvidelse av bebygd areal. I slike tilfeller er det som regel ombygging eller omdisponering av areal på annen måte, som kan være aktuelt å vurdere dersom prinsippene i disse retningslinjene er oppfylt. 3. Naturmangfoldet og kulturminner skal bevares. 4. Eksisterende bygninger som kan ha kulturminneverdi bør vurderes av kulturminnemyndigheten. 5. Tilbakeføring av bygningsfasader er som hovedregel positivt. Ulike deler av bygning med ulik alder, kan i noen tilfeller vurderes særskilt. 6. Tilbygg skal underordnes hovedbygg for eksempel ved merkbart senket mønehøyde og underordnet størrelse. Hvis eksisterende bygg har høy grunnmur, kan lavere grunnmur på tilbygg bidra til dette. Totalt bebygd areal på eiendommen vil bli tillagt vekt i
--	--	--	--

Commented [A26]: Forestår at prinsipper endres til retningslinjer, da fremgår det tydelig at det er retningslinjer dette er og ikke juridiske krav.

			saksbehandlingen. 7. Opprinnelig takvinkel, mønehøyde, material- og fargebruk på eksisterende bygg, bør i hovedtrekk videreføres. Dersom ikke andre hensyn er tungtveiende, skal materialvalg og fargebruk skje ut fra ønsket om å gjøre bygningen minst mulig synlig i landskapet. 8. Fasader må vurderes i det enkelte tilfelle i forhold til byggets karakter og øvrige uttrykk. Vesentlige endringer i fasade må normalt ikke skje. 9. Det må ikke foretas graving, planering, masseutskifting, påfylling eller tildekking som endrer landskapsbildet, naturmangfoldet eller terrengprofilen. 10. Det er ønskelig at søknaden først sendes kommunen for registrering og at kommunen deretter videreformidler den til verneområdestyret. Verneområdestyret stiller følgende krav til søknad: a. Situasjonsplan 1:500/1:1000 b. Oversiktskart 1:1000/1:5000 c. Fasadetegninger av alle fasader i ønsket framtidig bygg, målsatt 1:50/1:100 d. Terrengprofil 1:50/1:100 e. Begrunnelse inkludert angivelse av eksisterende bebygd areal/bruksareal på eiendommen, spesifisert pr bygning, og ca. alder på bygninger/bygningsdeler f. Oversiktsfoto og foto av alle fasader. 11. Verneområdestyret skal innhente uttalelse fra fylkeskonservatoren i søknader om ombygging eller rivning av
--	--	--	--

Commented [A27]: Dette er forbudt. Så dette må omformuleres til en retningslinje for søknadsbehandlingen.

Commented [A28]: Se kommentar over om dette.

			følgende typer bygninger: a. Bygninger eldre enn 1900 b. SEFRAK-registrerte bygninger c. Bygninger som ligger i områder regulert til bevaring. 12. Tilstandsrapport skal fremlegges der hele eller hoveddel av hytte/fritidshus søkes revet. ²Disse retningslinjene har vært på administrativ høring i Kristiansand, Søgne, Mandal og Flekkefjord kommuner, Fylkesmannen i Vest-Agder, Vest-Agder fylkeskommune og Miljødirektoratet (2016). Etter innspill fra Miljødirektoratet (2023) er det foretatt mindre justeringer i retningslinjene. Retningslinjer for fortetting av hytter og sikring av arealer for naturvern og friluftsliv, og rett til tilrettelegging for allmenheten i områdene Stø og Tele, jf. verneplanen: • Prosessen skal styres av kommunen og ivareta allmenne naturvern- og friluftsinnteresser i området. Planen skal godkjennes av verneområdestyret, jf. verneforskriften § 3 pkt. 1.3 l). • Planen skal omfatte bygge-, naturvern- og friområder, og konkretisere aktuelle tilretteleggingstiltak. Viktige friluftslivarealer og allmenhetens tilgang til Stø og Tele bør sikres gjennom tinglyst avtale, som gir adgang til tilrettelegging av atkomst for besøkende. • Hyttebygging skal skje lenger enn 50 meter fra sti/gammel ferdselsvei, sjø, vassdrag, friluftsområde, arealer med verdi for biologisk mangfold (vilt, naturtyper og
--	--	--	--

Commented [A29]: Dette hører ikke hjemme her og hele forvaltningsplanen skal på høring og godkjennes av Miljødirektoratet.

			sårbare og truede arter). • Havstranda (ut til 50 meter fra land, seks meters dyp), beite-/slåtteenga og bekken i Stø bør legges ut som naturvernområde med bygge-, grave- og mudringsforbud. Planen bør angi konkrete retningslinjer for skjøtsel av naturvernområdet. • Det forutsettes at areal for friluftsliv avtales med sørøst i Telebukta. Figur 4-2. Avgrensing av område i Stø (t.v.) og Tele (t.h.) hvor verneforskriften åpner opp for fortetting i forbindelse med regulering. Kilde: Verneplan. Retningslinjer for drift og vedlikehold av brygger, båtstøer, havner og moloer • Med vedlikehold menes tiltak for å hindre at anlegget forfaller. Endring i størrelse og form på brygger, båtstøer og moloer er ikke tillatt. Det kan påregnes tillatelse til motorisert ferdsel for slikt vedlikehold. • Med eksisterende opplagsplass menes plass som var i bruk på vernetidspunktet. Med opplag menes fast forankring av båt og fast henlegging av båt i mer enn 3 måneder. • Til vedlikehold av båtstøer skal det fortrinnsvis benyttes stedegent materiale. Med stedegent materiale menes også overskuddsstein (ikke sprengt) fra jordbruket. • I vedtak om tillatelse til oppføring av brygge i skjærgårdsparker skal det oppfordres til at deler av brygga gis en utforming og et materialvalg som sikrer god
--	--	--	--

Commented [A30]: Ta inn eller som det er gitt tillatelse til etter verneforskriften - hvis det er aktuelt.

Commented [A31]: Jeg kan ikke se at dette med 3 måneder fremgår noe sted? Hva er bakgrunn for at kortere opplag ikke omfattes? Generelt står det at opplag av båt på eksisterende plass er tillatt. Jeg foreslår at denne setningen strykes.

Commented [A32]: Denne er litt uklar, men her skal det stå bør eller oppfordres til. Dette ettersom vedlikehold er tillatt.

			atkomst for kajakk, robåt eller kano. • Dispensasjon for utlegging av flytebrygger og andre flytende innretninger kan normalt ikke påregnes. • Opparbeiding og utbedring av havn/molo eller tilkomstveier og parkering er søknadspliktig. • Mudring og dumping under laveste vannstand omfattes ikke av verneforskriften, og behandles etter annet lovverk (mudre- og dumpeforskriften og havne- og farvannsloven). Graving og påfylling av masse som har innvirkning på arealene over laveste vannstand, og på land, skal vurderes etter verneforskriften § 3 punkt 1.1. Retningslinjer for drift og vedlikehold av veier • Med vedlikehold menes tiltak for å opprettholde dagens standard, utseende eller kapasitet. • Med opprustning menes tiltak som økt veibredde og/eller påføring av annet veidekke enn det eksisterende, eksempelvis asfalt eller grus. Forvaltningsmyndigheten vil normalt gi dispensasjon til nødvendig utbedring av veier tilknyttet landbruk, fiske og viktig nasjonal infrastruktur (Forsvaret, telenettet, Kystverket). • Dispensasjon til anlegg av ny vei kan ikke påregnes.
2	Motorisert ferdsel på land	§ 3	§ 3 Vernebestemmelser 5.1 Motorferdsel er forbudt på land og i ferskvann. 5.2 Bestemmelsene i 5.1 er ikke til hinder for: a. Motorferdsel ved militær operativ virksomhet, politi-, rednings- brannvern- og

			oppsynsoppgaver, samt gjennomføring av skjøtsels- og forvaltningsoppgaver bestemt av forvaltningsmyndigheten. b. Motorferdsel på innmark i forbindelse med drift av landbruksarealer c. Bruk av beltegående elgtrekk. d. Motorisert ferdsel på traktorveier/kjørespor som er angitt i forvaltningsplanen, jf. § 5, i forbindelse med jordbruksvirksomhet og tillatt hogst. 5.3 Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til bruk av motorisert kjøretøy på frossen mark, eller luftfartøy til: a. Vedlikehold og byggearbeid på bygninger og anlegg. b. Drift og vedlikehold av eksisterende kraftlinjer og Kystverkets anlegg. Tillatelser kan gis for flere år av gangen. c. Hogst og uttak av virke- Retningslinjer • Motorisert ferdsel i utmark er forbudt etter verneforskriften og etter lov om motorferdsel i utmark og forskrift for bruk av motorkjøretøy i utmark og på islagte vann. Forbudet gjelder også start/landing med luftfartøy (fly og helikopter). • Ved tillatt motorisert ferdsel skal en ferdes slik at plante- og dyrelivet ikke unødig skades eller forringes. • Ulovlig motorferdsel i verneområdet vil bli anmeldt. Framføring av jordbruksvei Formålet med landskapsvernet er å ta vare på landskapet. Derfor er verneområdet vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på
--	--	--	---

			landskapets art eller karakter. Veibygging, graving og påfylling av masse, opparbeiding og merking av turveier er eksempler på tiltak som ikke er tillatt. Verneområdestyret har som utgangspunkt at landbruksdrift i verneområdet skal basere seg på bruk av eksisterende veier/traseer, og at det er mulig å drive skjøtsel av landskapet (husdyrbeiting, rydding, slått og sviing på prioriterte arealer) uten å anlegge nye veitraseer. Styret er innstilt på å prioritere økonomisk støtte til innflyging av maskiner og materiell, eksempelvis til rensing og restaurering av gamle grøfter, for å sikre grunnlaget for bevaring og opprettholdelse av viktige kulturlandskap. Traktorveier/kjørespor Det legges til grunn at kjøring med traktor, slåmaskin o.l. inngår i forståelsen av «Landbruk (...) på eksisterende og tidligere utnyttede landbruksarealer», jf. verneforskriften § 3 punkt 1.2 c. For å muliggjøre kjøring til og mellom landbruksarealer, kan det angis traseer der motorferdsel er tillatt, jf. verneforskriften § 3 punkt 5.2 d. Landskapsvernet er ikke til hinder for slik kjøring på følgende traktorveier/kjørespor: o Veien til Hågåsen o Veien fra vernegrense og til Stykkje o Veien til Mønstremyr o Veien fra Dåtlandstrand til Kleppe. Det legges til grunn at kjøringen ikke fører til skade på veien. Ellers gjelder hovedregelen om at motorferdsel til lands er
--	--	--	--

Commented [A33]: Tas ut av retningslinjene eller skrives om. Vurderingen av rens av gamle grøfter må vurderes enkeltvis og etter verneformål.

			forbudt, jf. verneforskriften § 3 punkt 5.1. Hogst Motorferdsel i forbindelse med hogst er tillatt på alle kjørespor/traktorveier som eksisterte på vernetidspunktet. Forskriften krever imidlertid at dette angis konkret i forvaltningsplanen for å informere publikum og av håndhevingshensyn. Traseer for kjøring i forbindelse med hogst er ikke anvist i denne forvaltningsplanen, men verneområdeforvaltningen skal få på plass en oversikt i kart over hvilke traseer det gjelder. Inntil denne oversikten er på plass og informert om til grunneiere og rettighetshavere, må motorferdsel i forbindelse med hogst klareres med verneområdeforvaltningen. Kjøring utenfor kjørespor/traktorveier som eksisterte på vernetidspunktet krever tillatelse, jf. verneforskriften § 3 punkt 5.3 c.
3	Motorisert ferdsel på sjøen	§ 3	§ 3 Vernebestemmelser 4.1 All ferdsel skal skje hensynsfullt og varsomt slik at det ikke skjer skade på vegetasjon, dyreliv og kulturminner. 6.2. Unødvendig støy er forbudt. Eks. på dette er motor på modellfly og modellbåter. Lista er ikke uttømmende. Retningslinjer • Bruk av motoriserte fritidsfartøy på sjøen, ferdsel skal skje hensynsfullt og varsomt slik at det ikke skjer skade på dyreliv. Det er også forbudt med unødvendig støy. • Forskrift om fartsgrenser på sjøen § 2 utdypet hva som kan regnes som hensynsfull og aktsom

Commented [A34]: bør vises på et kart

Commented [A35]: Bør ordnes før ferdigstilling av forvaltningsplan

Commented [A36]: Strykkes ettersom det skal fremgå av fvplanen

Commented [A37]: Usikker på hva som menes her, all motorferdsel på land er forbudt, det er ikke gjort unntak for kjørespor/traktorvei utenom jordbruksvirksomhet og hogst - når disse er angitt i forvaltningsplan. Menes at alle eksisterende kjørespor og traktorveier på vernetidspunktet kan brukes til dette? I så fall bør det stå tydeligere og kart må følge forvaltningsplanen.

			ferdsel: "Enhver som fører et fartøy skal utvise forsiktighet og avpasse farten etter sikt- og farvannsforholdene, fartøyets størrelse, konstruksjon og manøvreringsevne, slik at det ikke ved bølgeslag eller på annen måte oppstår fare eller voldes skade eller ulempe for personer, herunder badende, kano- og kajakkpadlere, andre fartøyer, kaier, akvakulturanlegg, strandlinjer, dyre- og fugleliv og omgivelsene for øvrig". • Flekkefjord kommune har innført forskrift om fartsbegrensning i sjøen (2018). 5 knop er høyeste tillatt hastighet i følgende farvann: 50 meter fra land, holmer og skjær som er synlige over vannflaten. • Bruk av modellbåter anses som unødvendig støy og er forbudt.
4	Forurensing og støy	§ 3	§ 3 Vernebestemmelser 4.1 All ferdse skal skje hensynsfullt og varsomt slik at det ikke skjer skade på vegetasjon, dyreliv og kulturminner 6.1 Forurensing og forsøpling er forbudt samt bruk av kjemiske midler som kan påvirke naturmiljøet. 6.2 Unødvendig støy er forbudt. Eks. på dette er motor på modellfly og modellbåter. Lista er ikke uttømmende. Retningslinjer • Forurensing og forsøpling omfatter i utgangspunktet tilførsel til luft, vann eller i grunnen av alle faste stoffer, væsker eller gasser, som er eller kan være til skade eller ulempe for miljøet. All slik aktivitet er, med unntak av lovlig aktivitet eller tiltak det er gitt tillatelse til,

			forbudt i landskapsvernområdet. • Drone er et luftfartsfartøy uten fører om bord, og likestilles med modellfly i løvverketverneforskriften. Bruk av drone regnes dermed som unødvendig støy, og, men er bare forbudt dersom dronen støyer. Dette ettersom det er støy som er forbudt. • Alle motoriserte fremkomstmidler skal brukes på en slik måte at de ikke skaper unødvendig støy. Musikkutstyr og andre lydkilder skal benyttes på en slik måte at de ikke forstyrrer dyrelivet. Hva som er akseptabelt, vil i noen grad avhenge av type sted. Man må forvente mer lyd i en populær uthavn enn på en lite besøkt holme, men regelen om unødvendig støy gjelder likevel i hele området. • Alminnelig støy fra lovlig virksomhet regnes som akseptabelt.
5	Kulturminner	§ 3	§ 2 Verneformål Formålet med Flekkefjord landskapsvernområde er å ta vare på (...) et variert kulturlandskap med fornminner og nyere tids kulturminner. § 3 Vernebestemmelser 1.1. Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter. (...) Kulturminner skal beskyttes mot skade og ødeleggelse. 1.2. Bestemmelsene i punkt 1.1 er ikke til hinder for: i. Vedlikehold av gamle ferdselsveier med oppmuring, trapper og rekkverk samt turveier og stier med veivisere og skilt, som var i bruk

Commented [A38]: Slik forskriften her er utformet blir dette regelen. Bør endres når/hvis verneforskriften skal revideres.

			på vernetidspunktet, j. Istandsetting av kulturminner i samsvar med forvaltningsplan, jf. § 5. Retningslinjer • Ansvar for kulturminner på land er tillagt Riksantikvaren og regional kulturminnemyndighet ved fylkeskommunen og kommunen. Ansvar for kulturminner under vann er tillagt Norsk Maritimt Museum som forvalter Statens eiendomsrett til skipsfunn. Bestemmelsene om kulturminner i verneforskriften endrer ikke kulturminnemyndighetens ansvar for ivaretagelse av kulturminner. • Kulturminner fra før år 1537 er automatisk fredet, jf. kulturminneloven. For opplysninger om kulturminner: www.kulturminnesok.no Tiltak i automatisk freda kulturminner krever tillatelse etter verneforskrift og fra kulturminnemyndigheten. • Saker Søknadspliktige tiltak som angår kulturminner, skal oversendes kulturminnemyndigheten for vurdering etter kulturminneloven før vedtak treffes etter verneforskriften. Generelt skal det ved svar på henvendelser som gjelder kulturminner sendes kopi til Flekkefjord kommune og Agder fylkeskommune. • Tiltak som istandsetting, skjøtsel, skilting og vedlikehold av kulturminner skal skje i dialog med Fylkeskonservatoren som kulturminnemyndighet, forvaltningsmyndigheten og
--	--	--	--

			grunneiere. Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til slike tiltak når de er i samsvar med eller fremmer verneformålet. Slike tiltak skal også godkjennes og gjennomføres eller veiledes av kulturminnemyndigheten. • Det kan gis tillatelse til arkeologiske registreringer og undersøkelser av kulturminner i forbindelse med tilstandsregistrering eller framtidige forskningsbaserte undersøkelser etter godkjenning/veiledning av kulturminnemyndigheten. For KULA-området Kjellnes - Hågåsen har Riksantikvaren utarbeidet egne retningslinjer (Riksantikvaren, 2021). • Forvaltningsmyndigheten er i utgangspunktet positiv til istandsetting/gjenoppretting av utløer til tidligere/opprinnelig tilstand. Mindre reparasjoner av steinmurer og tak på utløer som ikke er fredet etter kulturminneloven, anses for å være istandsetting av kulturminner. Slike tiltak krever ikke søknad om dispensasjon etter verneforskriften, men styret ønsker varsling før igangsetting. Det forutsettes at det benyttes enkeltkrum rød uglasert teglstein eller galvaniserte stålplater (uten farge eller belegg), og stående umalt låvekledning. Bordtak kan også brukes. Graving eller masseutskifting må ikke skje uten tillatelse.
6	Havbeitevirksomhet	§ 3	§ 3 Vernebestemmelser 1.1. Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art

Commented [A39]: Dette blir noe upresist. Det som er tillatt etter verneforskriften - slik som vedlikehold og istandsetting, her kan forvaltningsplanen gi en oppfordring til kontakt med kulturminnemyndigheten. Dvs. at det må stå "bør" i stedet for "skal".

Commented [A40]: Her må det skrives "bør". Eventuelt kan det presiseres hva som menes med istandsetting og at dette innebærer at det normalt bør

Commented [A41]: Må rendyrkes som en retningslinje. Historikken for hvordan det ble slik kan legges i selve forvaltningsplanen

			eller karakter. Med de unntak som følger av punkt 1.2 og 1.3 i forskriften er det forbud mot (...), utplassering av havbruksanlegg, husbåter og andre flytende innretninger. Opplistingen er ikke uttømmende. Forvaltningsmyndigheten avgjør i tvilstilfeller om et tiltak må anses å ville endre landskapets art eller karakter vesentlig. 1.2. Bestemmelsene i pkt. 1.1 er ikke til hinder for: a. Vedlikehold av (...) havbruksanlegg og andre eksisterende anlegg. b. Havbeitevirksomhet uten faste installasjoner over vann, i medhold av lov om havbeite. k. Drift av havbruksanlegg på lokaliteter som på vernetidspunktet hadde konsesjon. 1.3. Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til: i. Etablering av havbruksanlegg uten installasjon på land og særlig synlig anlegg på sjøoverflaten. Vurdering av vernebestemmelser som gjelder havbeite/havbruk Ifølge verneforskriften § 3 punkt 1.1 er det forbud mot en rekke tiltak, blant annet mot utplassering av havbruksanlegg, husbåter og andre flytende innretninger. Opplistingen av tiltak som er forbudt er ikke uttømmende angitt i denne bestemmelsen. Vernet omfatter landarealet ned til laveste vannstand og sjøoverflaten, ikke vannmassene og sjøbunnen. Dette er en presisering av at
--	--	--	---

			forbudet i § 3 punkt 1.1 ikke er til hinder for havbeitevirksomhet som ikke har faste installasjoner over vann. Havbeite uten faste installasjoner skjer utenfor verenegrense i og med at det skjer under vann. Verneforskriften åpner videre for at det kan gis tillatelse til etablering av havbruksanlegg uten installasjon på land og særlig synlig anlegg på sjøoverflaten, jf. verneforskriften § 3 punkt 1.3 bokstav i). Hva som skal til for at et anlegg er "særlig synlig" er ikke nærmere presisert hverken i verneforskriften eller forarbeidene, eller i forvaltningsplanen fra 2010. Eventuelle søknader om havbruksanlegg må behandles særskilt. Miljødirektoratet har gjort en juridisk vurdering av begrepet «særlig synlig» i forbindelse med vedtak i klagesak om tillatelse til etablering av anlegg for levendelagring av torsk ved Breidlibukt innenfor Flekkefjord landskapsvernområde, datert 8.10.2021. Miljødirektoratets syn er at «utgangspunktet må være at eventuelle anlegg ikke er så omfattende at de faktisk oppfattes som et havbruksanlegg med mærer, markeringer, lyssetting osv.» Miljødirektoratet har også på forespørsel fra verneområdeforvaltningen gjort en tolking av forskriftsteksten hva angår begrepet «særlig synlig» for den aktuelle bestemmelsen i verneforskriften for Oksøy-
--	--	--	---

			Ryvingen landskapsvernområde, jf. brev datert 15.12.2021. Ifølge Miljødirektoratet er det ikke mulig å gi noen nøyaktige kriterier som må foreligge for at et havbruksanlegg ikke skal være særlig synlig. Miljødirektoratet mener forvaltningens avgjørelse om hvorvidt det skal gis dispensasjon må bero på en konkret vurdering, hvor det aktuelle landskapets verdi, sett i lys av verneformålet, avveies mot det omsøkte havbruksanleggets synlighet i dette landskapet. Formålet med vernet er blant annet å ta vare på et representativt og særpreget landskap med åpne sjøflater og urørt skjærgård. I områder uten inngrep vil en etablering av et havbruksanlegg være mer i øyenfallende enn i et område hvor det allerede befinner seg mange og/eller store tekniske inngrep. Hva som er "særlig synlig" vil altså til en viss grad være avhengig av det landskapet tiltaket befinner seg i. Havbruksanlegg, som er en relativ stor installasjon, vil i områder uten inngrep redusere landskapets verdi som urørt og endre landskapets karakter eller særpreg. I de deler av landskapsvernområdet hvor det er åpne sjøflater og urørt skjærgård, vil etablering av havbruksanlegg med synlig anlegg på sjøoverflaten være i strid med verneformålet. Vurdering av hvilke områder som kan være aktuelle for nye anlegg, i tråd med føringer i den
--	--	--	---

			kongelige resolusjonen i verneplanprosessen ble det åpnet for at det kan etableres havbruksanlegg innenfor verneområdet, men verneforskriften sier ingenting om hvor dette kan være aktuelt. I verneplan (2003) står blant annet følgende: "Et anlegg skal vurderes opp mot urørthetspreget i det aktuelle området og om de aktuelle innretningene er egnet til å vesentlig forstyrre landskapsbildet, være til ulempe for friluftsliv eller biologisk mangfold (...). Skjærgården mellom Rasvåg og Stø er sjelden. Store deler framstår som et sammenhengende uberørt landskap som er svært sårbart for anlegg og installasjoner. Et fiskeoppdrettsanlegg vil være i strid med landskapsvern i dette området". Ifølge kongelig resolusjon kan det søkes om etablering av anlegg dersom oppdrett kan skje uten at det vesentlig endrer eller virker inn på landskapets art eller karakter, eller på annen måte er i strid med verneformålet. Det er foreslått etablering av en brukssone der det etter dispensasjon kan drives fiskeoppdrett, for å avklare rammer i forhold til næringen. Følgende kriterier legges til grunn ved eventuell avgrensing av en slik brukssone, jf. verneplanen: • Graden av åpne sjøflater og urørt skjærgård. • Synlighet fra ulike steder i området og fra ulike brukergrupper. Påvirkning på landskapsrom og forstyrrelser
--	--	--	--

			av landskapsbildet. • Vernesoner: tiltaket skal ikke være til ulempe for naturmangfold. • Brukssone friluftsliv: tiltaket skal ikke være til ulempe for friluftsliv. • Marint mangfold: selv om vernet ikke omfatter vannmassene og sjøbunnen, er marint mangfold viktig for verneverdier på/over vannoverflaten, for eksempel sjøfugl. Det er manglende kunnskap om marint mangfold i Flekkefjord kommune. • Skjærgården mellom Rasvåg og Stø unntas fra brukssonen, jf. verneplanen. I tillegg må annet lovverk som omhandler synlighet også vektlegges. Forskrift om farvannsskilt og navigasjonsinnretninger gjelder tekniske krav til og bruk, utforming og lokalisering av farvannsskilt og navigasjonsinnretninger som skal regulere ferdselen eller gi navigasjonsveiledning. Forskriften omhandler også merking av akvakulturanlegg i sjø, jf. § 5. Merking skal skje i samsvar med vedlegg 2 til forskriften, som blant annet sier følgende: For å ivareta hensynet til en sikker ferdsel til sjøs skal akvakulturanlegg merkes slik at de til enhver tid er godt synlige for sjøfarende. Vedlegget lister videre opp en rekke krav som omhandler eksempelvis merking av ytterpunkt, bøyer, overflatefarge, refleks, lyssignal, radarreflektor, flomlys, samt krav til montering. En slik pålagt merking anses å være en del av
--	--	--	--

			anlegget på sjøoverflaten som skal vurderes. Kravet om at anlegget skal merkes slik at det til enhver tid er godt synlig vurderes å være i strid med verneforskriftens vilkår om at anlegget skal være uten særlig synlig anlegg på sjøoverflaten. Det betyr ikke at merking skal reduseres, men at det vil være vanskeligere å få tillatelse til et anlegg. Sjøområdet mellom Stø og Egdeholmen i vest er preget av svært få/ingen inngrep langs land eller installasjoner i sjø og defineres som åpne sjøflater og urørt skjærgård. En rekke rødlistede fuglearter og ansvarsarter er tilknyttet de bratte fjellsidene og små øyer og skjær. Området er svært viktig for marint mangfold, noe som også påvirker mangfoldet over havoverflaten. Det meste av sjøarealet i verneområdet fra Berrefjord og til Rogaland grense er kartlagt som naturtypen større tareskogforekomster med svært viktig (A, nasjonal) verdi. Dette er en svært stor sammenhengende tareskogforekomst på fjellbunn i et svært bølgeeksponert til middels bølgeeksponert område, og med kun stortare. Forekomsten strekker seg i et sammenhengende belte helt til Egersund. Området mellom Stø og Egdeholmen er kartlagt som et svært viktig friluftslivsområde, jf. fylkeskommunens friluftslivskartlegging i 2019. Et havbruksanlegg vurderes å være en trussel mot verneverdier og uforenlig med
--	--	--	---

			verneformål i dette området. I Hidrasund er det allerede godkjent to lokaliteter for fiskeoppdrett, innenfor verneområdets begrensede sjøareal langs Hidrahei. Ellers er området preget av få/ingen tekniske inngrep eller installasjoner. Området ved Dåtlandstranda er et viktig område for friluftsliv. Et havbruksanlegg tett inntil Hidrahei og som til enhver tid skal være godt synlig, jf. forskrift om farvannsskilt og navigasjonsinnretninger, vil være svært synlig fra Hidra og bryte med områdets urørte preg langs land. Et slikt anlegg vurderes å være en trussel mot verneverdier og uforenlig med verneformål i dette området. Sjøområdet mellom Rasvåg og Klubben er preget av svært få/ingen inngrep langs land eller installasjoner i sjø og defineres som åpne sjøflater og urørt skjærgård. De grunne områdene rundt øyene og de ytterste holmene og skjærene er svært viktige arealer for biologisk mangfold, og det er registrert flere større tareskogforekomster med viktig (B, regional) verdi. Viktige tareskogforekomster dekker mye av sjøarealet rundt hele den sørlige delen av Klubben. Området er funksjonsområde for en rekke rødlistede fuglearter og ansvarsarter. Skjærgården utenfor Rasvåg er kartlagt som et svært viktig friluftslivsområde, jf. fylkeskommunens friluftslivskartlegging i 2019. Et havbruksanlegg som til enhver
--	--	--	---

Commented [A42]: Bør omformuleres til at ut fra slike verdier er området sårbart for havbruksanlegg. Verneformålet er først og fremst knyttet til landskapet. I behandlingen av en søknad, kan man også legge vekt på andre hensyn.

Commented [A43]: Bør det heller formuleres som svært uheldig for verneverdier og verneformål?

			tid skal være godt synlig, jf. forskrift om farvannsskilt og navigasjonsinnretninger, vurderes å være en trussel mot verneverdier og uforenlig med verneformål i dette området. Øst-, sør- og vestsiden av Andabeløy er preget av svært få/ingen inngrep langs land eller installasjoner i sjø og defineres som åpne sjøflater og urørt skjærgård. De grunne områdene langs land og rundt holmer og skjær er viktige for biologisk mangfold, blant annet sjøfugl. Tarmevika er et viktig friluftslivsområde. Et havbruksanlegg som til enhver tid skal være godt synlig, jf. forskrift om farvannsskilt og navigasjonsinnretninger, vurderes å være en trussel mot verneverdier og uforenlig med verneformål i dette området. I Strandsfjorden er det etablert et havbruksanlegg tett opp til land ved Hidra. Dette anlegget er svært synlig, og påvirker urørtheten i omkringliggende sjøareal. Effekten av og påvirkningen på verneverdiene som følge av et nytt havbruksanlegg tett opp til eksisterende anlegg, vil derfor være noe mindre i dette området. Sjøarealet nært land sør for dette anlegget er imidlertid markert som et viktig område for friluftsliv og arealet nord for anlegget er markert som historisk havn (temakart, verneplanen). Retningslinjer • Skjærgårdslandskapet mellom Rasvåg og Stø framstår som et sammenhengende uberørt landskap som er særlig sårbart for anlegg og installasjoner.
--	--	--	--

Commented [A44]: Samme kommentar som over.

Commented [A45]: Samme som over.

			Etablering av anlegg i dette området anses å være i strid med verneformålet, jf. verneplan. • Ved behandlingen av en søknad må det vurderes hvilke vilkår som bør stilles for å minimere påvirkningen på naturmiljøet, jf. § 3 punkt 6.1 om forurensing og forsøpling. • Forvaltningsmyndigheten kan vurdere å gi tillatelse til etablering av havbruksanlegg uten installasjon på land og særlig synlig anlegg på sjøoverflaten etter søknad. Begge vilkårene må som et minimum være oppfylt for at det kan gis dispensasjon. For utdyping av «særlig synlig anlegg på sjøoverflaten» vises det til «Vurdering av vernebestemmelser som gjelder havbeite/havbruk». • Søknader om etablering av havbruksanlegg innenfor landskapsvernområdet skal som et minimum inneholde følgende tillegg: o Utredning av tiltakets konsekvenser for verneverdier og verneformålet, i tillegg til en vurdering om vilkårene i forskriftsbestemmelsen er oppfylt. Utredningen skal bygge på et godt og oppdatert kunnskapsgrunnlag, med hensyn til arter, naturtyper og økosystem. o Vurdering av alternative plasseringer utenfor verneområdet, med begrunnelse for hvorfor alternative plasseringer ikke er valgt. o Vurdering av synlighet og landskapsvirkning. o Beskrivelse av mengder og type for/organisk materiale, medisiner og kjemikalier, og
--	--	--	---

Commented [A46]: Dette fremstår som en konklusjon og som at det er et krav om at det ikke skal være i strid med verneformålet. Juridisk er ikke dette et krav og denne setningen bør strykes. Det fremgår over at området er særlig sårbart for anlegg.

			andre stoffer i fast, flytende eller gassform, som tilføres anlegget og vannsøylen fra overflaten, og hvordan dette vil fordele seg utover anlegget og til omkringliggende områder. En fullverdig beskrivelse vil omfatte kartlegging av strømforhold og vurdering av påvirkning på livet over vann i verneområdene. o Beskrivelse av typer fortøyninger og behov for fester på land/ i flomålet. o Vurdering av påvirkning på verneverdier som følge av fysiske installasjoner, drift av anlegget med næringstilførsel, medisiner og kjemikalier, og økt ferdsel. Påvirkning på hekkende sjøfugl i kolonier i nærområdet skal belyses særskilt. • Ved søknader om havbruksvirksomhet utenfor Flekkefjord landscapsvernområde skal kommunen/myndigheten vurdere tiltakets ev. påvirkning på landskap og verneverdier innenfor vernegrensen, jf. naturmangfoldloven § 49.
7	Dyrking og nydyrking	§ 3	§ 3 Vernebestemmelser 1.1. Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter. Med de unntak som følger av punkt 1.2 og 1.3 i forskriften er det forbud mot inngrep og tiltak som (...) graving, påfylling av masse, (...), uttak og fjerning av stein, (...), nydyrking, (...), bakkeplanering, (...). Opplistingen er ikke uttømmende. 1.2. Bestemmelsene i pkt. 1.1 er ikke til hinder for: c. Landbruk som ikke er i strid med

Commented [A47]: Vurder - Dette er svært detaljerte krav som vi synes det er vanskelig å hjemle i forskriften om landskapsvern. Dette er ikke vurderingstema i denne bestemmelsen, hvor det er anleggets påvirkning på landskapet som er avgjørende. Samtidig er det forbud mot forurensning, som jo et oppdrettasnalegg vil medføre og som det derfor også må gis tillatelse til. Det holder klanskje med punktet lenger ned om vurdering av dette på verneverdiene?

			verneformålet på eksisterende og tidligere utnyttede landbruksarealer, herunder, (...), er tillatt. 1.3. Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til: d. Nydyrking og framføring av jordbruksvei. Retningslinjer • Med nydyrking menes fulldyrking og overflatedyrking av jord. Gjenoppdyrking av jordbruksareal som har ligget unytta i over 30 år, regnes som nydyrking. <u>jf. forskrift om nydyrking § 3.</u> • Ved tvil om en driftsform anses <u>å ha et for å være tillatt landbruksformål</u> etter verneforskriften, skal forvaltningsmyndigheten kontaktes. • Styret ønsker en streng dispensasjonspraksis med hensyn til søknader om nydyrking i landskapsvernområdet • Bruk av ikke-stedegne frøblandinger og plantearter er forbudt.
8	Slått	§ 3	§ 3 Vernebestemmelser 1.1. Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter. 1.2. Bestemmelsene i pkt. 1.1 er ikke til hinder for: c. Landbruk som ikke er i strid med verneformålet på eksisterende og tidligere utnyttede landbruksarealer, herunder, skånsom lyngsviing og slått, i tråd med prinsipper nedfelt i forvaltningsplan, jf. § 5. Rydding av områder som er under gjengroing, som er ledd i restaurering av lynghei i tråd med prinsipper nedfelt i forvaltningsplan, jf. § 5, er tillatt.

			Retningslinjer • Slått av arealer med særegent plante- og dyreliv bør skje i tråd med godkjent skjøtselsplan. Dette for å tilpasse skjøtsel og slåttetidspunkt til naturgitte forutsetninger og sårbare arter. For slått som skjøtselstiltak settes det krav om skjøtselsplan. • Slått bør som hovedregel skje årlig mellom 15. juli og 15. september. På svakere marker kan det være hensiktsmessig å slå hvert 2. år. • Graset bør slås med en enkel slåmaskin og det bør benyttes skjærende redskap. Beitepussing gir en uønsket gjødslingseffekt, og bør unngås. Mindre flater og kanter slås lettest med ljå. Bruk av kantkutter anbefales ikke. • Det anbefales at graset får ligge og tørke tre-fem dager etter slått for å bli tørt nok til at frøene forlater frøkapslene. Ved fuktig vær bør det ligge lengre. For å unngå uheldig gjødselvirkning er det viktig at alt graset fjernes fra enga. Graset må deponeres på egnet sted, og ikke i bekker, fuktige drag eller sumper, samt minimum 10 meter fra sti, viktige biotoper og kulturminner. • Ev. beiting på slåttemarken bør unngås fra ca. 1. april til etter slått.
9	Beiting og gjerding	§ 3	§ 3 Vernebestemmelser 1.1. Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter. 1.2. Bestemmelsene i pkt. 1.1 er ikke til hinder for: c. Landbruk som ikke er i strid med

Commented [A48]: Hvis slått gjøres som skjøtselstiltak etter §47 skjer det i regi av styret og på oppdrag for styret. Så dette bør kanskje omformuleres?

			verneformålet på eksisterende og tidligere utnyttede landbruksarealer, herunder, skånsom lyngsviing og slått, i tråd med prinsipper nedfelt i forvaltningsplan, jf. § 5. Rydding av områder som er under gjengroing, som er ledd i restaurering av lynghei i tråd med prinsipper nedfelt i forvaltningsplan, jf. § 5, er tillatt. d. Nødvendig gjerding og vedlikehold av gjerder for husdyrhold, herunder anlegg av sanketrøer. e. Anleggelse av nye vannkummer og vannledninger innenfor tradisjonell husdyrdrift, etter at forvaltningsmyndigheten er varslet. 1.3. Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til: h. Oppføring av nødvendige bygninger og anlegg i landbruket som ikke er i strid med verneformålet. 2.1 Plantelivet skal beskyttes mot skade og ødeleggelse. 2.2 Beite er tillatt. Miljødirektoratet kan ved forskrift regulere eller forby beite som skader landskapets art og karakter. Retningslinjer • Beiting bør i størst mulig grad tilpasses beitegrunnlaget. Beiting av større arealer med særegent plante- og dyreliv bør skje i tråd med godkjent skjøtelsesplan. Det samme gjelder for innføring av beitedyr på arealer som ikke har vært beitet på flere år. Dette for å tilpasse beitetrykk og -tidspunkt til naturgitte forutsetninger og sårbare arter. For beiting som skjøtselstiltak i verdifulle naturtyper settes det krav om skjøtelsesplan,
--	--	--	---

		eventuelt kartlegging og tilstandsvurdering. • Vedlikehold omfatter alle tiltak knyttet til å opprettholde eksisterende tekniske utførelse og kvalitetsnivå på gjerder, samt forebyggende arbeid som utføres for å motvirke forfall. Andre tiltak enn vedlikehold krever tillatelse fra forvaltningsmyndigheten. • Vernebestemmelsene er ikke til hinder for oppsetting av nødvendige gjerder og anlegg av sanketrøer. Ved anleggelse av nye vannkummer og vannledninger for tradisjonell husdyrdrift skal forvaltningsmyndigheten varsles. • Nye gjerder skal ikke være til hinder for allmenn ferdsel på eksisterende stier (gjelder ved kryssing av sti). Forvaltningsmyndigheten kan bidra til å få opp gjerdeklyv eller port på stier ved behov. Det samme kan kommunen der tiltaket gjelder sti hvor kommunen har avtale. • Gjerder som settes opp i forbindelse med beite skal fjernes hvis beitebruken opphører. • Det er ikke tradisjon for å frakte grovfôr til beitedyr på ubebodde holmer i skjærgården. Da dette kan gi en uønsket gjødslingseffekt, kan det i noen tilfeller vurderes å komme i konflikt med vernebestemmelsene. Nødføring vil uansett være tillatt, for eksempel ved store snøfall. Nødføring bør skje på arealer der det er liten fare for uheldig gjødseleffekt og annen ulempe for verneverdiene. • Dersom beitetrykket blir for
--	--	---

Commented [A49]: Samme som over. Beite er tillatt slik at det ikke kan kreves eller settes vilkår for dette, men det kan oppfordres til dialog. Omformuleres.

Commented [A50]: Må omformuleres ettersom dette er tillatt: Nødvendig gjerding og vedlikehold av gjerder for husdyrhold, herunder anlegg av sanketrøer.

Commented [A51]: Erstattes med bør, da vi ikke kan kreve dette når det er direkte tillatt hvis en her snakker om gjerder ifbm husdyrhold.

			hardt, kan verneverdiene trues. Dette vil være uheldig for verneformålet. Det samme kan gjelde ved oppstart av for eksempel vårbeiting i noen områder og større rydde- og sviltak knyttet til gjenopptakelse av beiting, etter mange års beitepause.
10	Lyngbrenning	§ 3	§ 3 Vernebestemmelser 1.1. Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter. 1.2. Bestemmelsene i pkt. 1.1 er ikke til hinder for: c. Landbruk som ikke er i strid med verneformålet på eksisterende og tidligere utnyttede landbruksarealer, herunder, skånsom lyngsviing og slått, i tråd med prinsipper nedfelt i forvaltningsplan, jf. § 5. Lyngsviing kan skje på frossen eller fuktig mark mellom 15. oktober og 1. april. Rydding av områder som er under gjengroing, som er ledd i restaurering av lynghei i tråd med prinsipper nedfelt i forvaltningsplan, jf. § 5, er tillatt. Retningslinjer • Lyngsviing kan som hovedregel skje vinterstid mellom 15. oktober og fram til 1.april. Dette forutsetter at bakken er frossen eller fuktig, slik at det ikke oppstår varige skader på humus og jordsmonn. I områder der det hekker grågås eller ærfugl anbefales det å ikke brenne etter 15. mars. Brenning etter 1. april krever dispensasjon etter verneforskriften. • For sviing og beiting som

			skjøtselstiltak i registrerte kystlyngheier settes det krav om skjøtelsplan, eventuelt kartlegging og tilstandsvurdering. • Brenning i kystlynghei skal skje mosaikkpreget, for å skape variert vegetasjon med lyng i ulike aldersfaser. Anbefalte flater er på maks. ett dekar i driftsfasen i kystlynghei, flatene kan være noe større i en restaureringsfase med mye gammel lyng. En skjøtelsplan skal si noe om slik eventuell restaureringsbrenning. Brenning i kystlynghei bør ikke skje oftere enn hvert 10-15. år. • Der det er einerkratt som også blir brent, bør einerlikene (stammer og kvist) kuttes og brennes etterpå for å unngå oppskraping og infeksjoner på beitedyr. Lyngbrenningen er ikke ferdigstilt før slik opprydding er gjort. • Av hensyn til fugleliv og sårbar strandvegetasjon bør det ikke svis helt ned til sjøen. Det anbefales å sette igjen en sone på 30- 50 meter mot sjøen.
11	Hogst og uttak av virke	§ 3	§ 3 Vernebestemmelser 2.3 Plukkhogst av ved til grunneiers eget bruk er tillatt. Hogst av gran er tillatt. Planting av gran er ikke tillatt. Hogstavfall skal ryddes bort fra bekker, vann, kantsoner langs bekker og vann, gamle ferdselsveier og andre kulturminner, samt turveier og stier. 2.4 Når virksomheten eller tiltaket kan skje uten at det strider mot verneformålet, kan forvaltningsmyndigheten ved dispensasjon, åpne for større hogst og uttak av trevirke.

Commented [A52]: Se tidligere kommentar om skjøtselstiltak, dette er i regi av fvmndigheten. Beite er tillatt. Sving er tillatt i tråd med de kravene som står i forskriften. Når det gjelder sving er vel dette alltid som skjøtsel egentlig? Hvem skal lage skjøtelsplanen?

			Retningslinjer • Plukkhogst av ved til grunneiers eget bruk er tillatt, samt hogst av gran. Hogst utover dette krever tillatelse fra forvaltningsmyndigheten. Vedhogsten skal skje på en skånsom måte som ivaretar natur- og kulturmiljøet og ikke ødelegger verneverdier eller på annen måte er i strid med verneformålet. Ved uttak av ved bør det hovedsakelig tas ut trivielle treslag som bjørk, furu og gran. Generelle retningslinjer nevnt under punkt 3 gjelder. • Det er i utgangspunktet ikke tillatt å fjerne andre arter enn gran, jf. § 3.2.1 og 2.3. Det kan gis dispensasjon til fjerning av andre arter eller de kan tas ut som skjøtselstiltak når det er bestemt av forvaltningsmyndigheten. Ringbarking kan vurderes som metode for å stoppe frøspredning av uønskede treslag i tilfeller hvor det ikke er aktuelt med hogst. • Tillatelse til hogst/tykning/rydding som bidrar til målrettet tilbakeføring av arealer til kystlynghei, naturbeitemark og beiteskog som ligger innenfor brukssone – skjøtsel kan påregnes. Ved behandling av søknader skal det legges vekt på at ryddingen skal skje på en skånsom måte som ivaretar natur- og kulturmiljøet og ikke ødelegger verneverdier eller på annen måte er i strid med verneformålet. Følgende generelle retningslinjer skal legges til grunn ved behandling
--	--	--	---

Commented [A53]: Med unntak av at Plukkhogst av ved til grunneiers eget bruk er tillatt.

			av søknader: o Rødlistede plantearter eller utvalgte naturtyper etter nml § 52 skal ikke ryddes. o Trær som er levested for freda og/eller trua arter (eksempelvis flaggermus) skal bevares. o Spesielt verdifulle trær (store, karakteristiske, uvanlige, hule mm.) skal ikke felles. o Stående eller liggende større døde trær skal normalt ikke fjernes, med unntak for nyere vindfall eller der trærne er til fare for brukere av området. o Hogstavfall skal ikke ligge igjen på stier eller steder med spesielt verdifull markvegetasjon. Forvaltningsmyndigheten kan bidra til dekking av merkostnader som følge av ev. krav om hensynsfull drift og opprydding av hogstmateriell. Mindre trær og greiner kan samles i hauger og brennes. o Uttransport av trevirke bør skje på frossen mark for å unngå omfattende kjøreskader på vegetasjon. o Felling av trær skal ikke foregå i hekketiden. o I søknaden skal det i tillegg til en beskrivelse av tiltaket også redegjøres for formålet med ryddingen. • Hvis hogst/tyrning igangsettes av forvaltningsmyndigheten: Ved oppdrag under grenseverdiene i anskaffelsesregelverket er det antatt at grunneier kan kontaktes for å utføre oppdraget direkte. Over grenseverdiene er det lagt til grunn at grunneier må konkurrere med andre i markedet. Grunneier kan i tilfellet kontaktes for å gjøres
--	--	--	---

			oppmerksom på konkurransen slik at vedkommende kan gi et tilbud. • Ved tynning og avvirkning skal det tas hensyn til allmenn ferdsel, jf. skogbruksloven § 8.
12	Drenering	§ 3	§ 3 Vernebestemmelser 1.1. Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter. Med de unntak som følger av punkt 1.2 og 1.3 i forskriften er det forbud mot inngrep og tiltak som (...) graving, påfylling av masse, boring og sprenging, uttak og fjerning av stein, mineraler eller fossiler, drenering og annen form for tørrlegging, (...) bakkeplanering, (...). Opplistingen er ikke uttømmende. 1.2. Bestemmelsene i pkt. 1.1 er ikke til hinder for: a. Vedlikehold av (...), vannkummer, vannledninger, kloakkanlegg, grøfteløp, (...). Retningslinjer • Med vedlikehold menes fjerning av oppsamlet materiale (slam, plantemateriale og kvist) i grøfter på eksisterende dyrka mark. Utvidelse av grøfter og fjerning av morenemateriale og stein regnes ikke som vedlikehold. • Gjenoppbygging, herunder grøftetiltak, av jordbruksareal som har ligget unytta i over 30 år, regnes som nydyrking og omfattes av forskrift om nydyrking. • Oppgravde masser vil normalt kunne planeres ut langs grøfta. • Forvaltningsmyndigheten vil se positivt på søknader om

Commented [A54]: Hva menes? Dette kan vel også være språklig å anse som vedlikehold hvis slikt materiale er nødvendig å fjerne? Bør omformuleres.

Commented [A55]: Omfattes vel av søknad? Omformuleres mht. hva som er ment.

			tilbakeføring av grøftet areal til naturlig våtmark.
13	Gjødsling og bruk av plantevernmidler	§ 3	§ 3 Vernebestemmelser 1.1. Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter. 1.2. Bestemmelsene i pkt. 1.1 er ikke til hinder for: c. Landbruk som ikke er i strid med verneformålet på eksisterende og tidligere utnyttede landbruksarealer, herunder, skånsom lyngsviing og slått, i tråd med prinsipper nedfelt i forvaltningsplan, jf. § 5. (...). 2.1 Plantelivet skal beskyttes mot skade og ødeleggelse. Innføring av nye plantearter er forbudt. 6.1 Forurensning og forsøpling er forbudt samt bruk av kjemiske midler som kan påvirke naturmiljøet. Retningslinjer • Bruk av kjemiske midler er forbudt dersom bruken kan påvirke naturmiljøet. Med kjemiske midler menes i dette tilfellet kjemiske stoffer/forbindelser som er framstilt syntetisk. Kunstgjødsel (mineralgjødsel) er en kjemisk og industriell framstilt vare, dvs. omfattes av betegnelsen «kjemisk middel». Det samme gjelder kjemiske plantevernmidler. «Å påvirke naturmiljøet» betyr at det skjer en synlig/merkbar endring i naturmiljøet; at flora og/eller fauna på og/eller i jorda påvirkes. • Bruk av husdyrgjødsel er ikke spesifikt nevnt i forskriften. Det vil si at bruk av husdyrgjødsel (med menneskelig hjelp) er tillatt så lenge det ikke skader og

Commented [A56]: Dette kan anses som en del av landbruk som er tillatt etter § 3 punkt 1.2 c). Dvs. kan brukes i så fall.

			ødelegger plantelivet og det er fare for avrenning til vassdrag. I tvilstilfeller er det forvaltningsmyndigheten som skal avgjøre om bruken vil være i tråd med verneforskriften eller ikke. Naturlig gjødsling fra dyr på beite regnes ikke som gjødsling i denne forstand. • På arealer hvor det har skjedd en endring i artsmangfoldet på grunn av opphør i gjødsling over en periode, vil spredning av kunstgjødsel eller organisk gjødsel kreve tillatelse fra forvaltningsmyndigheten. • Forvaltningsmyndigheten kan i spesielle tilfeller gi tillatelse til punktsprøyting for å bekjempe spesielle ugrasplanter, som f.eks. landøyda. Slik tillatelse kan gis for flere år dersom det er mest hensiktsmessig. Det samme gjelder for bekjempelse av fremmede invasive arter iverksatt av forvaltningsmyndigheten, der bruk av kjemikalier kan være nødvendig. Slik bruk skal alltid være godkjent av verneområdeforvalter på forhånd.
14	Uttak av sand	§ 3	§ 3 Vernebestemmelser 1.1. Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter. 1.3. Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til: g. Uttak av sand til eget bruk. Retningslinjer • Rettighetshavere kan påregne dispensasjon til uttak av mindre mengder med masse innenfor rammen av at landskapet ikke påvirkes nevneverdig, og at uttaket ikke kan skade truet eller sårbar

			vegetasjon. Det gjøres oppmerksom på at uttak av sand og grus i sjø krever tillatelse etter havne- og farvannsloven • Tillatelse til uttak som vil medføre vesentlig terrenginngrep og uttak som gjelder mer enn til eget gårdsbehov kan ikke påregnes.
15	Taresanking	§ 3	§ 3 Vernebestemmelser 1.1. Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter. 1.2. Bestemmelsene i pkt. 1.1 er ikke til hinder for: g. Utøvelse av eksisterende rettighet til sanking, ilandføring og tørking av tang og tare. Retningslinjer • Tillatelse til høsting av tare for industrielle formål kan ikke påregnes. Dersom et tiltak faller utenfor adgangen til sanking av tare etter § 3 pkt. 1.2g), må en søknad om tiltak behandles etter naturmangfoldloven § 48. Søknaden skal inneholde nødvendig dokumentasjon om tiltakets virkning på verneverdiene. • Nødvendig motorferdsel for sanking av tare til egen gårdsdrift er tillatt på traktorvei/kjørespor som er angitt i forvaltningsplanen. Kjøring utover angitte traseer krever dispensasjon.
16	Bygg, anlegg, skilt, merking og andre innretninger for friluftsliv	§ 3	§ 3 Vernebestemmelser 1.1. Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter. Med de unntak som følger av punkt 1.2 og 1.3 i forskriften er det forbud mot inngrep og tiltak som oppføring, ombygging og riving

			av bygninger, brygger, moloer, broer og andre anlegg, veibygging, (...), oppsetting av skilt, opparbeiding og merking av turveier og stier, (...). Opplistingen er ikke uttømmende. Forvaltningsmyndigheten avgjør i tvilstilfeller om et tiltak må anses å ville endre landskapets art eller karakter vesentlig. 1.2. Bestemmelsene i pkt. 1.1 er ikke til hinder for: a. Vedlikehold av bygninger, veier, brygger, (...) og andre eksisterende anlegg. i. Vedlikehold av gamle ferdselsveier med oppmuring, trapper og rekkverk samt turveier og stier med veivisere og skilt, som var i bruk på vernetidspunktet. 1.3. Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til: a. Riving av bygning. b. Ombygging og tilbygg til eksisterende bygning. c. Gjenoppføring av bygning som går tapt ved brann eller naturskade. e. Naturvennlig tilrettelegging for friluftsliv i samsvar med forvaltningsplan, jf. § 5. f. Opparbeiding og merking av tursti og annen naturvennlig tilrettelegging som ikke inngår i forvaltningsplan, jf. § 5. 2.1 Plantelivet skal beskyttes mot skade og ødeleggelse. Generelle retningslinjer • Grad av tilrettelegging og plassering av tiltak skal vurderes i forhold til eksisterende infrastruktur i og utenfor verneområdet. All tilrettelegging for friluftsliv og ferdsel skal være i tråd med veileder M-1326 om
--	--	--	--

			naturvennlig tilrettelegging for friluftsliv (Miljødirektoratet, 2019), Merkehåndboka (2019) og Miljødirektoratets merkestrategi. • Alle tiltak skal skje i samarbeid med og godkjennes av grunneier. • Ved ny tilrettelegging skal det konkret vurderes om tiltaket kan og bør ha universell utforming. Der universell utforming ikke oppnås, skal det tilstrebes så god tilgjengelighet som mulig. Universell utforming av stier innebærer krav til dekke, terrengutforming og bredde som ofte vanskeliggjør denne typen tiltak i verneområder. I verneforskriften er det et generelt forbud mot tyngre tekniske inngrep, og den har ikke dispensasjonsbestemmelser som hjemler universell tilrettelegging i verneområdet. Utenfor verneområdet, i tilknytning til innfallsporter eller startpunkt, kan det i enkelte tilfeller være aktuelt å etablere tilretteleggingstiltak med universell utforming. Også utenfor verneområdet bør forvaltningsmyndigheten være bevisst på inngrep som påføres terrenget og gjøre en vurdering av om behovet står i forhold til kostnader og inngrep. • For statlig sikrede friluftslivsområder skal tilrettelegging være i tråd med godkjent forvaltningsplan for friluftsområdet. Forvaltningsplan og retningslinjer for det statlig sikrede friluftslivsområder gjelder side om side med
--	--	--	--

			bestemmelsene etter verneforskriften og forvaltningsplan for verneområdet. Ved eventuell interessekonflikt har verneforskriften med tilhørende forvaltningsplan forrang. Flekkefjord kommune/Skjærgårdstjenesten har daglig ansvar for drift/vedlikehold iht. forvaltningshåndboka for sikra friluftslivsområder. • Alle nye fysiske tilretteleggingstiltak slik som etablering av innfallsporter, parkeringsplasser, merking av stier, etablering av nye stier, rydding av vegetasjon, etablering av fortøyningsbolter og enkle brygger krever tillatelse etter verneforskriften. Det er unntak for tilrettelegging i regi av verneområdestyret dersom tilrettelegging er et nødvendig tiltak for å kanalisere ferdsele bort fra sårbart naturmangfold, jf. naturmangfoldloven § 47. Flekkefjord kommune, Lister Friluftsråd og Agder fylkeskommune skal uttale seg i saker som angår sikrede friluftsområder. • Bygninger og innretninger for allment friluftsliv omfatter bl.a. enkle overnattingssteder (kystled), servicebygg, toaletter/søppelboder, gapahuker, brygger, badetrapper og fortøyningsbolter. Brygger omfatter et bredt spekter, fra enkle ilandstigningsbrygger til større fortøyningsbrygger. Som hovedregel skal slike tiltak lokaliseres til statlig sikrede
--	--	--	---

Commented [A57]: Dette er det ikke hjemmel for å gi tillatelse til og er normalt for omfattende i verneområder, bør tas ut av lista her. Større tilrettelegging v/innfallsporter skjer utenfor verneområdet.

Commented [A58]: bør det være et kart/en oversikt over alle merkede stier i dag

Commented [A59]: Verneforskriften åpner ikke for nye bygninger slik som overnattingssteder for friluftsliv kun naturvennlig tilrettelegging for friluftsliv i samsvar med forvaltningsplan, jf. § 5.f. Opparbeiding og merking av tursti og annen naturvennlig tilrettelegging som ikke inngår i forvaltningsplan, jf. § 5.

Commented [A60R59]: Overnattingssteder og servicebygg er såpass store tiltak at de faller utenfor verneforskriftens bestemmelser om hva det kan gis tillatelse til. Dette må omformuleres.

			friluftsområder. For oppføring og vedlikehold av bygninger og anlegg, se retningslinjer i kapittel 4.7.1.1. • Tyngre tilrettelegging skal som hovedregel plasseres utenfor verneområdet. I enkelte unntakstilfeller kan slik tilrettelegging legges i ytterkant av verneområdet, men kun i de tilfeller der det vanskelig finnes andre muligheter og tiltaket vurderes som avgjørende for at allmennheten eller prioriterte grupper skal kunne ta delområdet aktivt i bruk. Informasjonstavler, skilt og merking • Oppsetting av skilt og merker skal godkjennes av grunneier og forvaltningsmyndighet i forkant. Dette gjelder ikke lovpålagt vernegrensemerking. Skilting i tilknytning til offentlig vei (jf. skiltforskrift av 1.6.2006) skal godkjennes av Statens vegvesen i forkant. • Større informasjonstavler skal som hovedregel lokaliseres til innfallsporter og parkeringsplasser. Utforming skal følge Miljødirektoratets merkestrategi. • Merking av løyper skal følge Merkehåndboka. Ny merking skal avklares med forvaltningsmyndigheten på forhånd. Det skal ikke males/merkes på stein/berg. Turveier og stier • Vedlikehold skal skje på en slik måte at stier, skilt, bruer og løyper opprettholdes uten å endre karakter. Dette innebærer bruk av materialer, løsninger og teknikker som ikke vesentlig skiller seg fra det som tidligere
--	--	--	---

Commented [A61]: når styrte er avsender

			er benyttet. Følgende tiltak anses som vedlikehold: o Nødvendig rydding av vegetasjon for å holde en sti åpen. o Vedlikehold av markdekke, klopper og bruer. o Fornying av eldre merking. o Utskifting og erstatning av eldre skilt. • Ombygging, oppgradering og utvidelse av stier, bruer og løyper krever tillatelse. Ved valg av trasé skal det tas særlig hensyn til sårbare verneverdier. Prinsipper for enkel tilrettelegging: o Ta utgangspunkt i gamle ferdselsveier og jordbruksveier ved planlegging av stier og turveier. o Legg turveier på slitesterk mark og utenom sårbare vegetasjonstyper og viktige viltbiotoper. Ev. bygge klopper/ruer over sårbar vegetasjon/naturtyper. o Turstier skal være godt tilpasset terrenget og må kunne tåle dagens ferdsel. o Som hovedregel skal det brukes stedstilpassede, miljøvennlige materialer. • Ved Dåtlandstrand og på Brufjell er det etablert en Via Ferrata i fjellveggen. Faste permanente forankringsbolter i fjell er forbudt i verneområdet, men friklatring og toppklatring med feste i tre, stein etc. er tillatt så lenge ferdselen/aktiviteten skjer varsomt og tar hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner. Tiltak som montering av faste forankringsbolter og fjerning av lav, mose og vegetasjon krever tillatelse, jf. § 3 pkt. 1.3 e og f og § 3 pkt. 2.1. Rasteplasser,
--	--	--	---

Commented [A62]: Bruer?

Commented [A63]: Kan strykes, ikke retningslinje.

			avfallshåndtering og toalett • Toaletter og avfallshåndtering skal være avklart med og driftes av kommunen, og kan lokaliseres i tilknytning til etablerte innfallsporter eller andre tilrettelagte områder med stor ferdsel. • Informasjonstavler, bord, benker, toaletter og små ilandstigningsbrygger <u>er søknadspliktige tiltak og</u> skal så langt mulig utformes i naturstein eller ubehandlede trematerialer, som for eksempel osp, eik og kjerneved av furu. Materialvalg og utforming skal ta utgangspunkt i lokal byggeskikk og bruk, eller kommunenes standarder.
17	Camping og telting	§ 3	§ 3 Vernebestemmelser 4.1 All ferdsel skal skje hensynsfullt og varsomt slik at det ikke skjer skade på vegetasjon, dyreliv og kulturminner. Retningslinjer • <u>Med telting/camping menes oppsetting og bruk av telt, lavvo, hengekøye og lignende. Plassering av campingvogn og bobil omfattes ikke av benevnelsen camping.</u> • Telting/camping er tillatt i hele landskapsvernområdet. <u>All ferdsel skal skje hensynsfullt og varsomt slik at det ikke skjer skade på vegetasjon, dyreliv og kulturminner. så lenge det tas hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner og følger friluftslovens bestemmelser.</u> • <u>Friluftslovens regler gjelder.</u> Rasting og telting er ikke tillatt på innmark (<u>som omfatter bl.a. gjødsla beite og dyrka mark</u>) uten tillatelse fra grunneier

Commented [A64]: Forslag til omskriving for å gjøre omtalen av camping og telting mer presis. Camping er ikke regulert av vernereglene, derfor må dette strykes.

			eller bruker, jf. friluftsløven § 9. I utmark må telt ikke settes opp nærmere enn 150 m fra hus/hytte og ikke lengre enn 2 døgn om gangen uten tillatelse fra grunneier/bruker. • Telting skal ta hensyn til vegetasjon, fugle- og dyreliv og følge prinsippet om sporløs ferdsel.
18	Jakt, fiske og fangst	§ 3	§ 3 Vernebestemmelser 3.1 Jakt, fiske og fangst er tillatt etter villtloven, lakse- og innlandsfiskeoven og saltvannsfiskeoven. 3.2 Nye dyrearter må ikke innføres.
19	Bruk av ridehest og sykkel i utmark	§ 3	§ 3 Vernebestemmelser 4.3 Bruk av ridehest og sykkel i utmark er bare tillatt langs traseer som er godkjent i forvaltningsplan, jf. § 5. Retningslinjer • Bruk av ridehest er inntil videre tillatt på alle etablerte stier, veier og kjørespor, så lenge det ikke er i strid med verneformålet. • Det er ikke godkjent traséer for sykling i verneområdet.
20	Båndtvang for hund	§ 3	§ 3 Vernebestemmelser 4.1 All ferdsel skal skje hensynsfullt og varsomt slik at det ikke skjer skade på vegetasjon, dyreliv og kulturminner. Retningslinjer • Forskriften inneholder ikke spesielle bestemmelser om båndtvang for hund i verneområdet, men all ferdsel skal skje hensynsfullt og varsomt. Som utfyllende informasjon vises det til hundeloven, adferdsregler for Skjærgårdsparken og kommunal forskrift om utvidet båndtvang for hund i deler av Flekkefjord

Commented [A65]: Dette er en uklar formulering. Det må presiseres hvor det er tillatt, uten forbeholdet "ikke er i strid med verneformålet". Alternativt må "så lenge det ikke er i strid med verneformålet" strykes.

Commented [A66]: ingen traseer eller veier som egner seg for sykling?

			landskapsvernområde. Ifølge hundeloven er det båndtvang mellom 1. april og 20. august og ellers der husdyr beiter. Utenom båndtvangstiden er det bare tillatt å holde hunden løs dersom den følges på forsvarlig måte. Ifølge adferdsregler for bruk av arealer i Skjærgårdsparken er det båndtvang mellom 1. april og 9. september og når det er husdyr på beite, jf. adferdsregler for Skjærgårdsparken (Miljøverndepartementet, 2015). Den kommunale forskriften om utvidet båndtvang gjelder i tiden 21. august til og med 31. mars i deler av Flekkefjord landskapsvernområde: Brufjell, Hidrahei, Hågåsen, Kjellnes og Langeland. Det er enkelte unntak fra forskriften.
21	Bålbrenning	§ 3	§ 3 Vernebestemmelser 1.1. Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter. 4.1 All ferdsel skal skje hensynsfullt og varsomt slik at det ikke skjer skade på vegetasjon, dyreliv og kulturminner. 6.1 Forurensning og forsøpling er forbudt samt bruk av kjemiske midler som kan påvirke naturmiljøet. Retningslinjer • Bålbrenning er ikke spesifisert i vernebestemmelsene. Bålbrenning er derfor tillatt så lenge det ikke skader vegetasjon og kulturminner, eller kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter. Det skal kun brukes

			rene materialer til bål <u>pga. forbudet mot forurensning</u>. • Det er et generelt bålforbud i perioden 15. april-15. september i eller i nærheten av skogsmark, jf. lov om brannvern. • Verneområdestyret er positiv til opprettelse av faste grillplasser for å unngå skader på vegetasjon og fjell som følge av bålbrenning. Slik opparbeiding eller tilrettelegging vil vanligvis kreve søknad og tillatelse.
22	Organisert friluftsliv og større arrangementer	§ 3	§ 3 Vernebestemmelser 4.1 All ferdsel skal skje hensynsfullt og varsomt slik at det ikke skjer skade på vegetasjon, dyreliv og kulturminner. 4.2 Bestemmelsene i denne forskrift er ikke til hinder for tradisjonell turvirksomhet til fots i regi av turistforeninger, skoler, barnehager, ideelle lag og foreninger. Annen organisert ferdsel og ferdselsformer som kan skade naturmiljøet, må ha særskilt tillatelse av forvaltningsmyndigheten, jf. forvaltningsplan etter § 5. Retningslinjer • Vernet hindrer ikke organisert turvirksomhet, så lenge naturmiljøet ikke blir skadelidende. Når dette vilkåret er oppfylt, kan slike aktiviteter gjennomføres uten at det søkes om tillatelse. <u>Det er det totale omfanget av ferdselen som skal legges til grunn og ikke om ferdselen er organisert eller ikke.</u> <u>Tradisjonell turvirksomhet til fots i regi av turistforeninger, skoler, barnehager, ideelle lag og foreninger er uansett tillatt.</u> <u>Organisert ferdsel som ikke</u>

Commented [A67]: Ja, § 10 er relevant, men iom at vi er i et landskapsvernområde, hvor ferdsel til fots alltid er tillatt, bør dette tones ned.

			krever tillatelse etter verneforskriften, kan likevel kreve grunneiers tillatelse, eksempelvis når den går ut over friluftslovens rammer. Det er i så fall arrangørens ansvar å innhente dette. Fylkeskommunen kan gi slik tillatelse på vegne av Miljødirektoratet som grunneier i de statlig sikra friluftsområdene. • Vanlig turvirksomhet til fots kan imidlertid skje fritt ettersom ferdsel til fots alltid er tillatt i landskapsvernområder. I enkelte sårbare områder bør det vurderes å kanalisere større turfølger til stier gjennom tilretteleggingstiltak. Dette for å unngå unødig slitasje og forstyrrelser på verneverdier og konflikter i tilknytning til innmark og husdyr på beite. • Ved større arrangement, tilstelninger og turopplegg (som innebærer noe mer enn bare ferdsel til fots) må det vurderes konkret om aktiviteten er forstyrrende og forvaltningsmyndigheten må avklare om det kreves dispensasjon fra verneforskrift. • Organisert ferdsel og ferdselsformer som kan skade naturmiljøet må ha dispensasjon. Kriteriet "som kan skade naturmiljøet" gjelder både for organisert ferdsel og andre ferdselsformer. Kriteriet angir videre at ferdselen kun trenger å ha potensial til å skade naturmiljøet, ikke at skade nødvendigvis oppstår i alle tilfeller. Som nevnt over, er imidlertid ferdsel til fots
--	--	--	---

Commented [A68]: Dette er ikke nødvendig å ha med her, hovedregelen er at organisert ferdsel ikke krever samtykke fra grunneier, men at allemannsretten også gjelder denne.

Commented [A69]: Er det dette som menes? Foreslår i så fall tillegget.

			<u>uansett tillatt om den så skjer organisert eller individuelt.</u>
23	Skjøtsel	§ 5 i verneforskriften og § 47 i naturmangfoldloven	§ 5 Forvaltningsplan Forvaltningsmyndigheten kan iverksette tiltak for å fremme formålet med vernet. Det skal utarbeides en forvaltningsplan med nærmere retningslinjer for forvaltning, oppsyn, skjøtsel, tilrettelegging, informasjon mm. Forvaltningsplanen skal godkjennes av Miljødirektoratet. Naturmangfoldloven § 47. Skjøtsel av verneområder I verneområder etter dette kapitlet kan forvaltningsmyndigheten foreta skjøtsel og grensemerking av verneområdet. Forvaltningsmyndigheten skal, hvis mulig, inngå avtale med grunneieren om at denne utfører nærmere bestemte skjøtselstiltak. Forvaltningsmyndigheten kan også inngå avtale med interesserte organisasjoner eller andre om at disse utfører slike skjøtselstiltak. Som skjøtsel kan foretas tiltak for å opprettholde eller oppnå den natur- eller kulturtilstanden som er formålet med vernet, herunder tiltak for å kanalisere ferdsel, fjerning av vegetasjon eller fremmede treslag og restaurering etter naturinngrep. Skjøtselstiltak som innebærer høsting av naturlige ressurser eller en vesentlig endring i naturtilstanden slik den var da vernearbeidet tok til, jf. § 42 eller § 45 første ledd, kan ikke skje etter denne paragraf. Berører skjøtselstiltak privat eiendom eller rettigheter i

			verneområdet, skal eieren eller rettighetshaveren så vidt mulig varsles på forhånd. Økonomiske fordeler ved gjennomføring av skjøtselstiltak tilfaller grunneieren eller rettighetshaveren. Beslutninger om å iverksette skjøtselstiltak etter første og andre ledd er ikke enkeltvedtak. Utkast til plan for skjøtsel av verneområdet skal om mulig legges frem samtidig med at verneforskriften blir fastsatt. Skjøtsels- og tilretteleggingstiltak som ikke faller innenfor hjemlene i verneforskriften § 5 og naturmangfoldloven § 47, må ha annen hjemmel. Dette kan for eksempel være tillatelser etter verneforskriften § 3 pkt. 1.3. Retningslinjer • Med skjøtsel menes her aktive tiltak på økologisk grunnlag som forvaltningsmyndigheten setter i gang for å ta vare på eller fremme områdets naturkvaliteter i samsvar med verneformålet. Det er viktig å ta utgangspunkt i tidligere bruk av området. Skjøtselstiltak kan for eksempel være restaurering, rydding, tynning, styving, hogst, slått og brenning. Kanalisering av ferdsel regnes også som et skjøtselstiltak når formålet er å styre ferdselen bort fra et sårbart naturmiljø. Beiting er også et skjøtselstiltak, men er ikke omfattet av forvaltningsmyndighetens rett til å utføre skjøtsel etter nml § 47. Slike skjøtselstiltak krever derfor samtykke fra grunneier • Landbrukstiltak som
--	--	--	--

Commented [A70]: flyttes til selve forvaltningsplanen?

Commented [A71]: Skjøtsel er bare tiltak for å opprettholde eller oppnå den natur- eller kulturtilstanden som er formålet med vernet,

			grunneiere driver i egen regi, anses ikke som skjøtsel etter nml § 47 ettersom skjøtsel er tiltak som forvaltningsmyndigheten igangsetter. Slike tiltak omfattes av kapittel 4.7.2. • Skjøtselstiltak skal alltid være i samsvar med verneformålet, som er retningsgivende både for hvilken type skjøtsel som kan gjennomføres og omfanget av skjøtselen. • Skjøtselstiltak skal som hovedregel planlegges og iverksettes i samarbeid med eier/bruker/tiltakshaver. Før skjøtsel iverksettes skal grunneierne varsles og samtykke innhentes der det er nødvendig. Skjøtsel utføres av grunneier, Statens naturoppsyn, Skjærgårdstjenesten eller annen person/entreprenør etter avtale. • Naturmangfoldloven § 47 gir forvaltningsmyndigheten hjemmel til å foreta skjøtsel også i de tilfellene der det ikke foreligger avtale mellom forvaltningsmyndigheten og grunneier eller rettighetshaver. Forvaltningsmyndigheten skal uansett, ”så vidt mulig”, inngå avtale med grunneier/rettighetshaver. Dette forutsetter at grunneier er villig til selv å gjennomføre skjøtselstiltaket og innehar kompetanse til å utføre det. Det må også foreligge midler fra forvaltningsmyndigheten til å utføre tiltaket. • Før skjøtsel igangsettes må det gjøres en konkret vurdering av om tiltaket omfattes av skjøtselshjemlene.
--	--	--	---

			Det vises til kommentarutgaven til naturmangfoldloven før ytterligere retningslinjer for adgangen til å drive skjøtsel i verneområder. Tiltak som ikke kan foretas med hjemmel i naturmangfoldloven § 47 krever avtale med grunneier. • Adgangen til skjøtselstiltak gir også rett til nødvendig motorferdsel innenfor hele verneområdet uten grunneiers samtykke. Skjøtsel som gjennomføres av SNO på oppdrag fra forvaltningsmyndigheten kan skje uten tillatelse fra motorferdselsloven. For andre kreves det en dispensasjon/tillatelse etter motorferdselsloven. Dersom det er nødvendig å passere eiendom utenfor verneområdet for å komme fram, gir naturmangfoldloven § 72 adgang til det. Berører skjøtselstiltak privat eiendom eller rettigheter i verneområdet skal eieren eller rettighetshaveren så vidt mulig varsles på forhånd. • Alle skjøtselstiltak etter § 47 skal skje i regi av eller godkjennes av forvaltningsmyndigheten, og rapporteres tilbake til denne når det er andre aktører som står for det praktiske arbeidet. Ofte vil det være behov for befarings og konkret avklaring av tiltak før igangsetting. Ved hogst av trær er hovedregelen at forvaltningsmyndigheten skal merke trærne før hogst. • Det bør som hovedregel utarbeides skjøtelsesplan for skjøtsel av områder med
--	--	--	--

Commented [A72]: Dette skal dokumenteres

Commented [A73]: Det som står er noe upresist. Dette vil jo være et oppdrag som settes ut til andre og som reguleres av avtale. Ellers er det verneforskriften som regulerer hva den enkelte kan gjøre, herunder lyngsviing og slått. Her er det ikke noe krav om rapportering, men det kan oppfordres til det dersom det er behov. For tiltak det søkes om å gjennomføre kan det settes vilkår om rapportering.

			viktige biologiske verdier. All skjøtsel skal skje med utgangspunkt i tilstrekkelig kunnskap om naturkvaliteter, kunnskap om tidligere bruk og konkrete bevaringsmål. Skjøtselsplaner skal fortrinnsvis følge Miljødirektoratets mal for slike planer. Ved utarbeidelse av skjøtselsplaner for områder med både viktige naturkvaliteter og verdifulle kulturminner/miljøer, skal begge typer verneverdier inngå i planen.
24	Informasjon og veiledning		Det er ikke spesifiserte bestemmelser i verneforskriften om informasjon, men det framgår av vedtektene punkt 8.4 (gjeldende fra 1.1.2020) at styret har ansvar for grensemerking og informasjon: «Styret har ansvar for at det gjennomføres nødvendig grensemerking og vedlikehold av merkingen i verneområdene. Merkingen skal gjennomføres etter retningslinjer gitt av Miljødirektoratet. Som forvaltningsmyndighet skal styret i besøksstrategien vurdere behovet for særskilte informasjonstiltak. Styret er hovedansvarlig for informasjonstiltak og skal gjennomføre dette i henhold til Miljødirektoratets merkestrategi.» Informasjon og veiledning omhandles mer detaljert i besøksstrategien for Flekkefjord landskapsvernområde. Generelle retningslinjer • Informasjon skal gis på en måte som klart viser hvem som

Commented [A74]: Dette bør kanskje heller omtales under besøksforvaltning. Passer ikke så godt under retningslinjer for forvaltning av verneforskriften.

Commented [A75]: Grensemerking kan heller omtales under styrets oppgaver lengre frem.

			er avsender og at informasjonen gjelder Flekkefjord landskapsvernområde. • Områdets sårbarhet, bruksintensitet og interesse for allmennheten skal vektlegges ved valg av plassering for informasjonstiltak. Informasjon skal brukes aktivt for å kanalisere ferdsel vekk fra sårbare områder. • Grafisk utforming skal følge Miljødirektoratets merkestrategi. Innholdet tilpasses den enkelte plakattype/informasjonspunkt. • Skiltstativ skal utformes og plasseres slik at de er funksjonelle og estetisk tilpasset landskapet. Der adkomstmuligheter og andre forhold ligger til rette, skal det velges universell utforming. Enkelte skilt kan kreve behandling etter plan- og bygningsloven.
--	--	--	---

Commented [A76]: universell utforming betyr ofte tyngre tilrettelegging. Sjekk hva vi skrev i første tilbakemelding,

Vedlegg

Filvedlegg

Type	Lagt til	Tema	Ekstern t Opphav	Internt Opphav	Størrelse
------	----------	------	------------------------	----------------	-----------

	25.01.2025	Tiltaksplan til forvaltningsplan for Flekkefjord landskapsvernområde		Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder	18 Kb
	29.01.2025	Sårbarhetsvurdering for Flekkefjord landskapsvernområde	Rambøll		23960 Kb
	29.01.2025	Besøksstrategi for Flekkefjord landskapsvernområde		Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder	18866 Kb
	29.01.2025	Tiltakstabell for besøksstrategi for Flekkefjord landskapsvernområde		Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder	21 Kb
	31.01.2025	Figurer og bilder til forvaltningsplan for Flekkefjord landskapsvernområde		Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder	20094 Kb

Forvaltningsplan

Flekkefjord landskapsvernområde

VV00002337

(kladd)

Godkjent av	
Oppstartsdato	01.08.2021
Planlagt revisjon	01.01.2032
Sametingskonsultasjon	
Godkjent dato	
Høringsdato	

ephorte saksnummer	
Forvaltningsmyndighet	Vernområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder
Forvaltningsmyndighetstype	Verneområdestyre
Oppsyn	http://www.naturoppsyn.no/lokalkontorer/
Fylker	Agder
Kommuner	Flekkefjord
Verneform	landskapsvernområde
Verneplan	Verneplan for nasjonalparker og andre større verneområder
Vernet dato	11.03.2005

Innhold

Innledning – om forvaltningsplanen	s 3
Forvaltningsmyndighetens oppgave	s 3
Områdefakta	s 4
Internasjonale forpliktelser	s 4
Natur og naturtyper	s 5
Arter med beskrivelser	s 15
Geologi – naturlandskap og geologi	s 22
Klimaendringer	s 23
Annen negativ påvirkning	s 24
Bruk og historikk	s 30
Forvaltning	s 43
Forvaltning i forhold til verneforskriften	s 59
Tema: Vern mot inngrep i landskapet	s 60
Tema: Bygg, anlegg og tekniske innretninger	s 64
Tema: Motorisert ferdsel på land	s 65
Tema: Motorisert ferdsel på sjøen	s 65
Tema: Forurensing og støy	s 66
Tema: Kulturminner	s 67
Tema: Havbeitevirksomhet	s 68
Tema: Dyrking og nydyrking	s 70
Tema: Slått	s 71
Tema: Beiting og gjerdning	s 72
Tema: Lyngbrenning	s 73
Tema: Hogst og uttak av virke	s 74
Tema: Drenering	s 75
Tema: Gjødsling og bruk av plantevernmidler	s 76
Tema: Uttak av sand	s 77
Tema: Taresanking	s 77
Tema: Bygg, anlegg, skilt, merking og andre innretninger for friluftsliv	s 78
Tema: Camping og telting	s 80
Tema: Jakt, fangst og fiske	s 81
Tema: Båndtvang for hund	s 81
Tema: Bålbrenning	s 82
Tema: Organisert friluftsliv og større arrangementer	s 82
Tema: Skjøtsel	s 83
Vedlegg	s 85

Innledning – om forvaltningsplanen

Forvaltningsplaner skal sikre en enhetlig forvaltning av verneområder ved å gi retningslinjer om bruk, informasjon, skjøtsel og tilrettelegging. Forvaltningsplaner skal fungere som en presisering og utdyping av verneforskriften, og gi retningslinjer for forvaltningens dispensasjonspraksis. Forvaltningsplanen definerer videre mål for forvaltningen av verneområder, og beskriver aktuelle tiltak for eksempelvis skjøtsel, tilrettelegging, besøksforvaltning og annet.

Verneforskriften med tilhørende vernekart ligger til grunn for utarbeidelse av forvaltningsplanen. Det er forvaltningsmyndigheten som har ansvar for utarbeidelse av forvaltningsplan. Utkast til forvaltningsplan sendes på høring til grunneiere og berørte interesser.

Forvaltningsplanen for Flekkefjord landskapsvernområde er hjemlet i vernebestemmelsen § 5: Forvaltningsmyndigheten kan iverksette tiltak for å fremme formålet med vernet. Det skal utarbeides en forvaltningsplan med nærmere retningslinjer for forvaltning, oppsyn, skjøtsel, tilrettelegging, informasjon mm. Forvaltningsplanen skal godkjennes av Miljødirektoratet.

Forvaltningsplanen skal være et praktisk hjelpemiddel for å opprettholde og fremme verneformålet. Den skal samtidig sikre en enhetlig forvaltning av verneområdet ved å gi konkrete retningslinjer om bruk, informasjon, skjøtsel, tilrettelegging og andre tiltak. Gjennom planarbeidet skal det avklares og tas stilling til hvordan ulike verne- og brukerinteresser skal behandles. Slik vil forvaltningsplanen også bidra til en mer forutsigbar saksbehandling og forvaltning av verneområdet, og til at konflikter dempes.

Forvaltningsmål og retningslinjer i planen er gitt innenfor rammen av de regler som er satt i verneforskriften. Det kan ikke utformes retningslinjer i forvaltningsplanen som er i strid med vernebestemmelsene eller gi nye forbud eller restriksjoner som ikke følger av forskriften. Planen kan imidlertid presisere og utdype verneforskriften som en støtte til den praktiske forvaltningen av landskapsvernområdet. Forvaltningsplanen kan være bindende der den viser direkte til verneforskriften.

Forvaltningsplanen vil være retningsgivende, ha et langsiktig perspektiv og skal normalt virke i ti år.

Forvaltningsmyndighetens oppgave

Forvaltningsmyndigheten skal forvalte verneområder i tråd med naturmangfoldloven, verneforskriften og Miljødirektoratets retningslinjer for verneområdeforvaltningen ved å:

- Behandle søknader om dispensasjon fra verneforskriften
- Følge opp brudd på vernebestemmelsene
- Svare på spørsmål om dispensasjoner og regelverk
- Melde behov for oppsyn og midler til skjøtsels- og informasjonstiltak til Miljødirektoratet
- Oppdatere faktaopplysninger om verneområdene i Naturbase
- Rapportere enkeltvedtak i Miljøvedtaksregisteret
- Lage forvaltningsplan, skjøtselsplan eller besøksstrategi ved behov
- Iverksette skjøtsels- og informasjonstiltak. Større tiltak utføres med innleid kompetanse

Områdefakta

Den ytre kystsonen i Flekkefjord byr på et særegent kystlandskap med store naturverdier, mange kulturminner

Landareal (daa)	38500
Sjøareal (daa)	15500
IUCN-status	IUCN_V
Ramsar-status	
Emerald-status	Ja

Internasjonale forpliktelser

Norge har forpliktet seg til å jobbe for å stanse tapet av biologisk mangfold, og nasjonalt har Norge en målsetning om at utviklingen for truede og nær truede arter og naturtyper skal bedres (Meld. St. 14 2015-2016).

IUCN status

Norge er medlem i Den internasjonale naturvernunionen (IUCN). IUCN ble grunnlagt i 1948 og har som mål å bevare natur og biologisk mangfold. Det finnes et eget program for arbeid med verneområder. Under dette programmet utvikles det veiledning for å øke effektiviteten i arbeidet med å beskytte natur, blant annet et klassifiseringssystem med såkalt IUCN kategorier I-VI.

Flekkefjord landskapsvernområde inngår i kategorien V – Protected

Landscape/Seascape (Landskapsvernområde, marint verneområde). Kategorien omfatter områder der samspillet

mellom naturforhold og befolkning over tid har frambrakt et kulturlandskap med spesielle estetiske, økologiske eller kulturelle verdier, ofte med stort arts mangfold.

Bern konvensjonen og Emerald Network

Bernkonvensjonen er en folkerettslig forpliktende avtale fra 1979 om vern av europeiske ville dyr og planter og deres leveområder. Konvensjonen ble ratifisert i 1986, og den trådte i kraft 1. september samme år. Emerald Network er et nettverk av viktige områder for biologisk mangfold i Europa, under Bernkonvensjonen. Hovedformålet er å beskytte truede arter og naturtyper i Europa mot skadelige tiltak.

Flekkefjord LVO er tatt opp på Bernkonvensjonen/Emerald Network sin liste over viktige områder for biologisk mangfold, ID nummer NO0000047 (Natura2000). De artene som området skal ta særlig hensyn til er havert, steinkobbe, hubro, vandrefalk, havørn, hvitryggspett, gråspett, tornskate, makrellterne, orrfugl og sangsvane. For alle arter unntatt havert er det oppgitt at de er vanlige i området. Området skal ta særlig vare på naturtypene edellauvsskog med eik, nedbørsmyr og ålegrasenger. Det skal bemerkes at datakvalitet er dårlig.

Natur

Beskrivelse

Flekkefjord landskapsvernområde med den ytre kystsonen i Flekkefjord byr på et særegent kystlandskap med store naturverdier, mange kulturminner og få moderne tekniske anlegg. Området har store verneverdier, både fra naturens side og gjennom den lange kulturhistorien som har preget landskapet.

Gjennom Verneplan for nasjonalparker og andre større verneområder ble deler av den ytre kystsonen vernet. Flekkefjord landskapsvernområde ble opprettet ved kongelig resolusjon 11.3.2005. Verneplanen beskriver området slik:

«Ytre kystsone Flekkefjord har et mangfoldig og kontrastfylt landskap med mektige kyst-heier, store åpne sjøflater, intim skjærgård, lune poller og sund, rike og velutviklede edellauvskoger, glattskurte svaberg, velutviklede kystfuruskoger og åpne kyst-lyngheier – i sum: Nasjonal verneverdi og svært høy verdi for friluftsliv.»

Det samlede arealet er på ca. 54 km², fordelt på ca. 38,5 km² landareal inkludert ferskvann og ca. 15,5 km² sjøareal.

Vernet omfatter landarealet ned til laveste vannstand og sjøoverflaten, ikke vannmassene og sjøbunnen.

Naturtyper beskrivelse

Definisjonen på en naturtype er en ensartet type natur. Den omfatter alle levende organismer og de miljøfaktorene som virker der. Spesielle typer naturforekomster, samt spesielle geologiske forekomster regnes også som naturtyper. Det har opp gjennom årene vært to ulike kartleggingssystemer som har definert hva som regnes som naturtyper i Norge. Innenfor disse kartleggingssystemene har det også vært store revideringer av definisjonene.

I Flekkefjord landskapsvernområde er det kartlagt en rekke naturtyper etter DN-håndbok 13. se figur 2.2.

Figur 2-2. Oversikt over registrerte naturtyper og verdifulle kulturlandskap (se vedlegg figurer og bilder).

I 2022 ble det gjennomført en arealdekkende kartlegging i deler av verneområdet. Kartleggingen ble utført i henhold til Miljødirektoratets instruks for basiskartlegging i verneområder. Den primære hensikten med basiskartlegging er å etablere kunnskapsgrunnlag for tilstand i verneområder, samt å skaffe et kunnskapsgrunnlag for å prioritere forvaltningstiltak i verneområder og dokumentere endringer/effekter som følge av tiltakene. Datasettet består av polygoner, med enten én eller flere kartleggingsenheter i kartleggingsmålestokk 1:5000. Til polygonene er det knyttet en rekke utvalgte variabler fra beskrivelsessystemet i NiN, og det er disse som gir et bilde av tilstanden innenfor den aktuelle delen av verneområdet.

Basiskartlegging i verneområder er ikke en naturtypekartlegging etter Miljødirektoratets instruks, og polygonene har status som kartleggingsenheter – NiN i Naturbase, ikke naturtyper. De har eksempelvis ikke lokalitetsnavn og som følge av at det ikke er gjort en vurdering av naturmangfold er de heller ikke gitt en lokalitetskvalitet/verdi.

Totalt ble det registrert 300 kartleggingsenheter «Natur i verneområder», hvorav 281

fastmarkssystemer og 19 våtmarkssystemer. Kartleggingsenhetene fordeler seg på 239 polygoner og 13 hovedtyper, vist i figurene 2-3 og 2-4 og tabell 2-1 (se vedlegg figurer og bilder).

Som del av kartleggingen ble det utarbeidet en rapport (Miljøfaglig utredning, 2022) som blant annet beskriver naturfaglige observasjoner. Følgende er hentet fra rapporten:

«Nordre delen av kartleggingsområdet består gjennomgående av kalkfattige og svakt intermediære naturtyper og er dominert av kalkfattig kystlynghei og nakent berg, i tillegg til noe blåbærskog med innslag av svak lågurtskog. Innimellom er det spredt med små, svært og temmelig kalkfattige jordvannsmyrer. I Sandvika er det grus- og steindominert strand som ligger temmelig beskyttet til. Her opptreer den rødlistede landformen strandvoll. Kystlynghei er en sterkt truet (EN) naturtype i Norge som dekker nokså store deler av undersøkelsesområdet. Området er svært ekstensivt beitet av sau, men beitetrykket varierer en god del. Det ble registrert flere områder der det har vært gjennomført skjøtselstiltak de siste årene. Spor etter brenning og rydding av busker og unge trær ble f.eks. observert i nordøst, nordvest og i sentrale deler.

Undersøkelsesområdet vest for Hidra er mye mer variert når det gjelder naturtyper. Her veksler det mellom semi-naturlig eng, kystlynghei, nakent berg, skog, myr- og sumpskogs-mark, jordvannsmyrer, svaberg og steinstrand. Selv om de fleste er fattige til intermediære naturtyper, så ble det funnet noen få partier med lågurtskog (f.eks. nordvest på Ordrefjellet, øst på Dragøya, nord for Dyrefjellet). Et lite område med preg av kalklågurtskog er registrert sør for Dyrefjellet. På de mest værutsatte liene i vest forekommer tresatte områder der trærne er lavvokste og naturlig vekstbegrenset. De utfigurerede områdene varierer mye i størrelse.

En god del av undersøkelsesområdet består av rødlistede naturtyper. Semi-naturlig eng er en sårbar (VU) naturtype i Norge og dekker betydelige areal bl.a. på Djupedalsodden, på Kjellingsnes, sør for Ordrefjellet, nordøst for Dragøya, og på Vrangesundøy, Husøy og Hummarøya. Omfattende areal består av kystlynghei (i ulike gjengroingsstadier) som er sterkt truet (EN). Større områder er registrert nord på (nordre) Hågåsen, Prestøya, Kådøya, vest og sør på Dragøya, sørvest for Ulland og på Kåløya. Videre er det registrert et lite felt med kalkedelløvskog (sterkt truet – EN) og enkelte områder med lågurtedelløvskog (sårbar – VU).»

Det er kartlagt en del forekomster av større tareskog, enkelte ålegrasenger og noen få skjellsandforekomster, se figur 2-5 (vedlegg bilder og figurer). Åna er registrert som naturtypen fjorder med naturlig lavt oksygeninnhold i bunnvannet, med verdi viktig (B). De fleste av de mindre forekomstene av naturtyper i sjø er modellert.

Kulturbetingete naturtyper

Bruksintensitet

Gjennom basiskartleggingen i 2022 er det innhentet oppdatert kunnskap om bruksintensiteten i kystlynghei og semi-naturlig eng, se figurene 2-6 og 2-7 (se vedlegg figurer og bilder). Aktuell bruksintensitet beskriver variasjon i hvor intensivt et område brukes til jordbruksformål (her: beite) i dag. Resultatene viser at det undersøkte området er i bruk som

sauebeite, men at beitetrykket varierer en god del. Det ble registrert flere områder der det har vært gjennomført skjøtselstiltak de siste årene, og med spor etter brenning og rydding av busker og unge trær.

Hele kystlyngheia og den semi-naturlige enga på Brufjell er tydelig beitepreget, mens kystlynghei på Egdeholmen helt i vest er vurdert å ikke være i bruk. For den midtre delen av verneområdet er bruksintensiteten mer varierende, men det aller meste av det registrerte arealet er tydelig beitepreget. Områdene Steglet, Kalvenes og Kjellingsnes bærer preg av å ha høyest beitetrykk (svært ekstensiv-ekstensiv bruk).

Kystlynghei

Kystlynghei er beitemark dominert av røsslyng og en av de eldste kulturbetingede naturtypene vi har i landet. Heiene har tradisjonelt blir brent slik at nye og mer næringsrike røsslyngplanter kommer opp og for å hindre gjengroing. Røsslyng har fôrverdi gjennom hele året og lyngheiene er brukt som utmarksbeite på senhøsten og vinteren. Lyngheiene regnes i dag som en truet naturtype med status sterkt truet (EN) og har i tillegg status som utvalg naturtype etter naturmangfoldloven § 52.

Naturtypen kystlynghei finnes innenfor store deler av verneområdet. Totalt er det registrert 11 261 daa med naturtypen kystlynghei (etter DN-håndbok 13), jf. tabell 2-2. Det største sammenhengende området (Ystebøvatn) finnes i den nordvestre delen av verneområdet, mellom Roligheten og Vatland. Kystlyngheiene på Porsheia-Vidskolla og Dåtlandsheia dekker også store areal.

Tabell 2-2. Registrerte lokaliteter med naturtypen kystlynghei (etter DN-håndbok 13) i Flekkefjord landskapsvernområde. Kilde: Naturbase.

Navn	Naturbase ID	Reg. dato	Verdi	Areal (daa)
Prestøy	BN00029319	01.01.2002	A	213
Dragøy	BN00029660	30.09.2015	B	454
Dåtlandsheia	BN00029268	19.07.2011	B	1414
Porshei-Vindskolla	BN00086996	20.09.2012	B	3193
Ystebøvatn	BN00029267	20.09.2012	B	5916
Klikten	BN00029265	1.1.1998	A	71
Sum				11261

Figur 2-8 Kystlynghei (se vedlegg figurer og bilder).

Naturbeitemark

Naturbeitemark består av åpne gressmarker, eventuelt med spredte trær og er preget av langvarig beitebruk. Marka kan være ryddet for stein, men er uten fysiske spor etter pløying eller tilsåing med fôr- og matvekster og ingen/svake spor etter gjødsling. Selektiv beiting fører til heterogenitet i artssammensetning og struktur, og ofte mer gras enn urter (i motsetning til slåttemark). Heterogenitet forsterkes gjennom avføring og tråkk fra beitedyrene. Naturbeitemark kan ha et stort artsmangfold, særlig av karplanter, sopp og insekter. Naturtypen inngår i «semi-naturlig eng» som har status truet (VU).

Det er kartlagt totalt ca. 218 daa med naturtypen naturbeitemark (etter DN-håndbok 13) i verneområdet, se tabell 2-3. Det største sammenhengende arealet med naturbeitemark finnes i området Auland-Hågåsen-Kjellenes (353 daa), hvorav ca. 50 % av registrert areal ligger innenfor verneområdet. Registrert areal med naturbeitemark holdes i hevd med ekstensiv beiting.

Tabell 2-3. Registrerte lokaliteter med naturtypene naturbeitemark og hagemark (etter DN-håndbok 13) i Flekkefjord landskapsvernområde. Kilde: Naturbase.

Navn	Naturbase ID	Reg. dato	Verdi	Areal (daa)	Merknad
Auland-Hågåsen-Kjellenes	BN00029275	08.04.2013	B	180	Beites. Totalt areal for lokaliteten er 353 daa.
Steglet	BN00029670	30.09.2015	B	18	
Li-Dåtlandstrand	BN00068352	28.06.2010	C	16	Hagemark, sporadisk beiting
Stykkjet	BN00029655	24.09.2012	C	4	Beites
Sum				218	

Figur 2-9 Naturbeitemark (se vedlegg figurer og bilder).

Slåttemark

Slåttemark er en av våre mest artsrike naturtyper. Slåttemark er semi-naturlig eng med langvarig ekstensiv hevd gjennom regelmessig slått, ofte i kombinasjon med vår-/høstbeite. Marka har ingen synlige fysiske spor etter pløying, eller tilsåing med fôr- og matvekster og ingen/svake spor etter gjødsling. Typisk for ei slåttemark er at artene er jevnt fordelt i enga og artssammensetning er dominert av urter framfor gras. I tillegg inneholder den av mange konkurransesvake og lyselskende urter som er avhengig av jord med lavt innhold av nitrogen og fosfor. Slåttemarkene har ofte et høyt artsmangfold, særlig av karplanter, sopp og insekter. Slåttemark har status kritisk truet (CR) og har i tillegg status som utvalgt naturtype etter naturmangfoldloven § 52.

Det er registrert totalt 210 daa med slåttemark (etter DN-håndbok 13) i verneområdet, se tabell 2-4. Kunnskapen om slåttemarkene på Hidrahei er oppdatert, og her er det gjennomført et stort arbeid med rydding, slått og gjerding for å ta vare på slåttemarkene.

Tabell 2-4. Registrerte lokaliteter med slåttemark (etter DN-håndbok 13) i Flekkefjord landskapsvernområde. Kilde: Naturbase.

Navn	Naturbase ID	Reg. Dato	Verdi	Areal (daa)	Merknad
Hummarøy	BN00029274	01.01.1997	B	23	Naturbeitemark, beites
Husøy	BN00029328	01.01.1998	B	15	Naturbeitemark, beites
Hersdalen	BN00086971	09.04.2013	C	1	I gjengroing
Kvednhølen	BN00029269	24.09.2012	B	3	Slås, i god hevd
Litle Håland	BN00029280	19.09.2012	C	8	Beites, slått
Store Håland	BN00120339	23.08.2017	B	22	Beites, slått
Kleppe	BN00029279	23.08.2017	B	75	Ryddet, slått og beites.

Kleppefjellet sør	BN00086979	23.08.2017	B	1	Ryddet, slått
Solbadalen	BN00120338	23.08.2017	B	1	Ryddet, slått
Li	BN00029276	01.01.1997	B	7	Plenlignende areal, slås og beites
Bolettes jorde	BN00029277	01.01.1997	C	2	Deler av lokaliteten slås. Sporadisk beiting.
Dåtland	BN00029278	20.09.2012	C	44	
Stø	BN00029334	19.09.2012	C	8	I gjengroing
Sum				210	

Semi-naturlig strandeng

Semi-naturlig strandeng omfatter åpne, engpregete økosystemer i øvre del av fjærebeltet, og som er formet gjennom ekstensiv hevd som beite og slått. På grunn av regelmessig oversvømmelser er de næringsrike, og produksjonen er høy uten tilførsel av gjødsel.

Naturtypen finnes på beskyttede steder i fjæresonen, gjerne i langgrunne og lite eksponerte bukter og vegetasjonen er dominert av salt-tolerante arter. De fleste semi- naturlige enger i Norge blir i dag beitet framfor slått. Naturtypen semi-naturlig eng har status som sterkt truet (EN).

Det er registrert to naturtyper med strandeng (etter DN-håndbok 13) i verneområdet; Stø og Kalvekilen, se tabell 2-5. Ved befaring i 2021 (Rambøll) ble strandengene vurdert å begrense seg til et lite areal nærmest sjø. Resten av arealet ble vurdert å ha preg av naturbeitemark i gjengroing.

Semi-naturlig strandeng

Tabell 2-5. Registrerte lokaliteter med naturtypen strandeng og strandsump i Flekkefjord landskapsvernområde. Kilde: Naturbase.

Navn	Naturbase ID	Reg. dato	Verdi	Areal (daa)	Merknad
Stø	BN00029327	01.01.1998	A	6	Ikke i hevd, usikker verdi
Kalvekilen	BN00029260	10.04.2013	C	8	Ekstensivt beitet, gjengroing
Sum					14

Naturtyper skog

Det er kartlagt 14 lokaliteter med naturtyper i skog (etter DN-håndbok 13) i landskapsvernområdet, og med totalt areal på ca. 3 287 dekar, se tabell 2-6. De ulike naturtypene er gammel barskog (2), gammel boreal lauvskog (2), gammel fattig edellauvskog (4) og rik edellauvskog (6). Flere av lokalitetene er registrert med verdi A (svært viktig). Den gamle furuskogen på Andabeløy utgjør over 2500 daa og er av svært stor verneverdi. Skogen er preget av lite menneskelig påvirkning. Det er manglende kunnskap om artsmangfoldet i lokaliteten.

Tabell 2-6. Registrerte lokaliteter med naturtyper i skog i Flekkefjord landskapsvernområde. Kilde: Naturbase

Navn	Naturtype (Utforming)	Naturbase ID	Reg. dato	Verdi	Areal (daa)	Merknad
Andabeløy	Gammel barskog (Gammel furuskog)	BN00029671	1998	A	2547	
Mekjervågen	Rik edellauvskog (Lågurt- eikeskog)	BN00029233	1998	B	38	
Langeland SØ	Gammel boreal lauvskog (Gammelt ospeholt)	BN00086952	2013	B	17	Totalt areal er 34 daa.
Kalvekilen	Gammel fattig edellauvskog (Gammel eikeskog)	BN00086954	2013	C	2	
Rasvågen V	Gammel boreal lauvskog (Fuktig kystskog)	BN00081687	2011	A	104	Totalt areal er 207 daa
Palfjellet-Risåsen SØ	Rik edellauvskog (Almlindeskog)	BN00029236	2013	A	92	

Hersdalen II	Gammel fattig edellauvskog (Gammel svartorskog)	BN00087006	2013	C	4	
Råga	Rik edellauvskog	BN00029234	1998	B	12	Totalt areal er 135 daa.
Dragøya	Gammel barskog (Gammel furuskog)	BN00029663	2015	A	54	
Snørebråt-Haugeland	Rik edellauvskog (Almlindeskog)	BN00029323	1996	A	118	
Kjørsfjell	Rik edellauvskog (Almlindeskog)	BN00029331	1998	A	260	
Stavvatnet N	Gammel fattig edellauvskog (Gammel svartorskog)	BN00029322	2012	C	10	
Daurefjellet N	Gammel fattig edellauvskog (Gammel hasselskog)	BN00087009	2012	C	9	
Telebukta nordvest	Rik edellauvskog (Lågurt-eikeskog)	BN00086978	2012	C	20	
Sum					3287	

Figur 2-10 Rik edellauvskog (se vedlegg figurer og bilder).

Andre naturtyper

Det er registrert fire lokaliteter med andre naturtyper (ikke kulturbetinget eller i skog, etter DN-håndbok 13). Naturtypene utgjør 204 dekar og omfatter sørvendt berg og raskmarker i Lindåsen og Heggdalen, Østabøbekken som er et viktig bekkedrag og et område på Skarpenes med mosaikk av flere vegetasjonstyper. Naturtypene framgår av tabell 2-7.

Tabell 2-7. Registrerte lokaliteter av andre naturtyper (ikke kulturbetingete eller skog) i Flekkefjord landskapsvernområde. Kilde: Naturbase.

Navn	Naturtype (utforming)	Naturbase ID	Reg. dato	Verdi	Areal (daa)	Merknad
Lindåsen	Sørvendt berg og raskmarker	BN000293 20	01.01.1996	A	17	
Heggdalen	Sørvendt berg og raskmarker	BN000292 88	01.01.2002	B	63	
Østabø-bekken	Viktig bekkedrag	BN000804 37	09.09.2009	A	2	Øverste ¼ av bekken er i lvo.
Skarpenes	Andre viktige forekomster	BN000292 66	19.09.2012	A	122	Mosaikk av flere vegetasjon styp er. ¾ i lvo.
Sum					204	

Arter beskrivelse

Arter

Karplanter, sopp, moser og lav

Med de gunstige klimatiske forholdene vi finner langs sørlandskysten skulle en forvente en artsrik flora i landskapsvernområdet. Men en berggrunn preget av næringsfattige og sure grunnfjellsarter setter imidlertid begrensninger for artsmangfoldet. Floraen er likevel spennende. Her møtes sørlige og nordlige plantearter, og arter med østlig og vestlig utbredelse. Fjellplanter forekommer ytterst ute i skjærgården, i tillegg har skipstrafikken brakt ballastplanter til området.

Det er lite tilgjengelig kunnskap om karplanter, sopp, lav og moser i verneområdet. Registrerte funn av truede og sårbare arter av disse framgår av figur 2-13 (vedlegg figurer og bilder) og tabell 2-8. Eksempelvis er det i Artskart registrert funn av kun en rødlistet sopp; rød honningvokssopp (VU) på Hågåsen. Antall registreringer av rødlistede og truede arter av moser og lav er også lite.

Heiområdet mellom Fidsel og Åna-Sira er et kjerneområde for klokkesøte (VU) i Norge, se figur 2-12 (se vedlegg figurer og bilder). Klokkesøte er knyttet til næringsfattig myr og kystfukthei, dynetrau og til sjøstrender. Arten har status som sårbare på rødlista for arter. Tilbakegangen skyldes trolig grøfting av myrer, opphør av beite og lyngbrann, skogreising og innplantning av fremmede bartrær (særlig sitkagran) i lyngheiområdene der klokkesøte hører heime. En særlig sterk tilbakegang synes å ha funnet sted i kystfukthei samtidig med at lyng er gått tilbake og blåtopp fram (Artsdatabanken, 2021).

Tabell 2-8. Truede og sårbare arter av karplanter, lav, sopp og moser i landskapsvernområdet etter Norsk rødliste for arter. Registreringsperiode 1990-2022 (Artsdatabanken, 2022).

Art	Status	Art	Status
Karplanter			
Gulltvetann	CR	Krabbekløver	NT

Alm	EN	Lind	NT
Ask	EN	Ramsløk	NT
Solblom	EN	Skotsk øyentrøst	NT
Barlind	VU	Sørlandsasal	NT
Villeple	VU	Vaniljerot	NT
Hvitkurle	VU	Vestlandsvikke	NT
Klokkese	VU	Brunmyrak	NT
Kyståkermåne	VU	Fagerrogn	NT
Heistarr	NT	Flekkgrisøre	NT
Heøyentrøst	NT		
Lav			
Skjellvrenge	EN	Piggtrollskjegg	VU

Hårkrinslav	VU	Rød stuvlav	VU
Kjøttkraterlav	VU	Ringstry	NT
Kyststry	VU	Kort trollskjegg	NT
Sopp			
Rød honningvokssopp	VU		
Moser			
Almehårstjerne	VU	Vasshalemose	
Bekkelommemose	VU	<i>Hedwigia integrifolia</i>	
Flommose	NT	<i>Chionoloma hibernicum</i>	
Strandkjølmoser	VU		

Fauna

Gråmåke, svartbak, storskarv, ærfugl og gråhegre er de vanligste fugleartene. Storskarv, knoppsvane, stokkand, kvinand og siland ses ofte. Havelle, svartand, sjøorre og bergand forekommer regelmessig. Hvitryggspett, gråspett og dvergspett hekker flere steder i området. Det er noe orrfugl på fastlandet.

Tårnfalk er den vanligste rovfuglen. Vandrefalken hekker her og både kongeørn og havørn kan sees sporadisk. Hubro (EN) har hekket i landskapsvernområdet i nyere tid og antas å ha noen få hekkende par i Flekkefjord kommune. Hovedtrekket av rovfugl langs kysten går inne på Hidreheia. Særlig om høsten kan det gå et betydelig trekk av rovfugl via Mønstremyr. Dette trekket er godt dokumentert gjennom mangeårige observasjoner og ringmerking av fugl under trekk, og det ble utført omfattende trekktegninger på Mønstremyr i årene 1990–1994. Området er unikt i Norge med de høyeste årsantallene av trekkende rovfugler for de fleste arter. For enkelte av artene er antallene også svært høye i et skandinavisk perspektiv. Dette gjelder følgende arter: myrhauk, hønsehauk, kongeørn, tårnfalk og vandrefalk.

Gjennomsnittlige årlige individer i parentes: myrhauk (82), hønsehauk (116), spurvehauk (1771), kongeørn (18) og tårnfalk (508) (NOF, 2018).

Det er registrert totalt 2729 observasjoner av truet eller nær truet fuglearter i perioden 1990-2021 i Artskart. Av disse er 102 registreringer med aktivitetene reproduksjon eller mulig reproduksjon. Tabell 2-9 gir en oversikt over registreringer i perioden 1990-2021 av truete og nær truete fuglearter med aktivitetene reproduksjon og mulig reproduksjon i verneområdet. Figur 2-14 (se vedlegg figurer og bilder) gir en oversikt over registrerte rødlistearter og utvalgte ansvarsarter i verneområdet.

Tabell 2-9. Truete og nær truete fuglearter i landskapsvernområdet etter Norsk rødliste for arter 2021. Registreringer i perioden 1990-2021 for aktivitetene reproduksjon og mulig reproduksjon.

Art	Status
Hubro	EN
Gjøk	NT
Grønnfink	VU

Gråmåke	VU
Rosenfink	NT
Tjeld	NT
Ærfugl	VU

Steinkobbe og nise observeres jevnlig. Er du heldig kan du oppleve delfinene kvitnos og kvitskjeving. Havert (VU) er observert de siste årene i Ytre Vrakevika, Skarpenes. Slettsnok (NT) forekommer i flere områder, og er registrert som stasjonær i Kalven, på Langelandsfjell og ved de to små tjernene ved Sandvikknuten, Roligheten. I de rike dalene på Hidreheia finnes det gode bestander av rådyr. Det er også forekomster av elg og hjort, samt hare (NT).

Fremmede arter

Fremmede arter er arter som opptrer utenfor sitt naturlige utbredelsesområde, og spres til nye områder bevisst eller ubevisst ved hjelp av menneskers aktivitet. Arter kan også være regionalt fremmede, det vil si de hører bare hjemme i deler av landet. Vanlig norsk gran regnes som regionalt fremmed i vernområdet.

Fremmede arter er en stor trussel mot naturmangfoldet både i Norge og på verdensbasis. Mink, sitkagran og rynkerose er eksempler på fremmede arter som er etablert i verneområdet, og har en negativ effekt på naturmangfoldet. Artsdatabanken har vurdert risikoen for fremmede arter i Norge, jf. Fremmedartslista 2018. Når fremmede arter vurderes blir de plassert i en av følgende kategorier: SE svært høy risiko; HI høy risiko; PH potensielt høy risiko; LO lav risiko eller NK ingen kjent risiko. Arter som faller utenfor definisjoner og avgrensninger blir ikke vurdert, og havner i kategorien NR ikke risikovurdert.

Av karplanter er det først og fremst norsk gran, sitkagran (SE), douglasgran (LO), lerk og edelgran (NR) som opptrer i verneområdet. Flere av forekomstene av sitkagran er blitt kraftig redusert som følge av omfattende skjøtselstiltak de seneste årene.

Verneområdestyret er kommet langt med bekjempelse av fremmede treslag i verneområdet og randsonene. Det gjenstår imidlertid noen få områder som må følges opp og det vil være viktig fremover å fjerne eventuelle oppslag av foryngelse i tidligere hogstområder. Sitkagran og annen fremmede treslag er særlig en stor trussel mot kystlynghei.

Det er registrert 85 funn av fremmedarter i kategoriene svært høy (SE), høy (HI) og potensielt høy (PH) risiko i verneområdet, fordelt på 24 arter.

De ulike artene framgår av tabell 2-10 og figur 2-16 (se vedlegg figurer og bilder).

Figur 2-15. Sitkagran (se vedlegg figurer og bilder).

Tabell 2-10. Registrerte forekomster av fremmedarter i kategoriene svært høy (SE), høy (HI) og potensielt høy risiko (PH) i landskapsvernområdet. Registreringsperiode 1980- 2021. Kilde: Fremmedartslista 2018.

Art	Risiko	Art	Risiko
Karplanter			
Platanlønn	SE	Rødhyll	SE
Sitkagran	SE	Sandlupin	SE
Parkslirekne	SE	Ugrasmjølke	SE

Gyvel	SE	Kjempesøtgras	HI
Rynkerose	SE	Hestekastanje	PH
Dielsmispel	SE	Sembrafuru	PH
Blankmispel	SE	Stor snøstjerne	PH
Hagelupin	SE	Tunbalderbrå	PH
Vinterkarse	SE	Villtulipan	PH
Klistersvineblom	SE	Vårpengeurt	PH
Alger			
Japansk sjølyng	SE		
Krokbærer	SE		
Fauna			
Mink	SE		
Kanadagås	SE		

Amerikansk mink ble innført til Norge i forbindelse med pelsdyroppdrett. Rømminger fra minkfarmer har ført til at minken har spredt seg over hele landet. Minken er knyttet til vann og vassdrag og det er et vidt spekter av arter som utsettes for predasjon.

Kolonihekkende sjøfugl er særlig utsatt. Mink er svært ødeleggende for flere bakkehekkende sjøfuglarter ved at de tar egg og kyllinger og skaper uro i kolonien slik at hekkeforsøket oppgis. Den kan også fange voksen teist på reiret. Predasjon fra mink kan direkte og indirekte medføre endring i fordeling og tetthet av arter i og utenfor verneområdet. Siden 2011 har verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområde og Statsforvalteren i Agder, i samarbeid med SNO, gjennomført organisert minkjakt i skjærgården mellom Oksøy og Ryvingen. Det kan være aktuelt å gjennomføre organisert minkjakt også i Flekkefjord landskapsvernområde.

Geologi beskrivelse

Naturlandskap og geologi

I det nasjonale referansesystemet for landskap plasseres hoveddelen av verneområdet i region 18; Heibygdene i Dalane og Jæren, mens den sørøstlige delen plasseres i region 01; Skagerakkysten.

Den ytre kystsonen i Flekkefjord har et mangfoldig og kontrastfylt landskap med mektige kystheier, glattskurte svaberg, store åpne sjøflater, intim skjærgård og lune poller og sund. Landskapet byr på et rikt kulturlandskap som bærer tydelig preg av menneskelig påvirkning og bruk i flere tusen år. Vegetasjonen spenner fra karrige kystlyngheier til rike edellauvskoger og kystfuruskoger.

Berggrunnen i landskapsvernområdet består av gammelt grunnfjell med harde og næringsfattige dypbergarter/størkningsbergarter som anortositt og charnokitt. De er fattige på det viktige næringselementet fosfor. Områder med anortositt og charnokitt har ekstremt mye nakent og vegetasjonsfattig berg, bratte fjellsider, lite og surt jordsmonn og nøysom vegetasjon.

Andabeløy og østre del av Hydra tilhører Flekkefjordfeltet. Flekkefjordfeltet er sammensatt av sterkt foldede granittiske gneiser. Hovedbergarten charnokitt, også kalt farsunditt, er en granitt med brungrønn farge som er rik på kalifeltspat, kvarts og pyroksen. Den gir noe forvittringsjord særlig i sprekkedaler, men jorda er fattig på nyttige sporstoffer for plantevekst. Feltspaten på Hydra var berømt for sine spesielle mineraler. Flere gruver i Rasvåg var i drift fram til slutten av 1800-tallet.

Vestre halvdel av Hydra og Hidreheia/Åna-Sira tilhører Egersundfeltet (Rogaland anortositt-kompleks). Hovedbergarten er anortositt (labradorstein), en brungrå steintype som nesten bare består av kalk-natron feltspat. Selv om det finnes mange striper og linser av den grå bergarten noritt i anortosittområdene, er likevel fjellgrunnen uvanlig ensartet over store områder. Anortositt forvittrer dårligere enn charnokitt.

Verneområdet skiller seg ut fra områdene ved Abelnnes og nordøstover, der fjellet består av båndgneiser og granittiske gneiser som forvittrer lettere og har gitt grunnlag for blokkrike lausavsetninger (endemorener) nord for Andabeløy, ved Abelnnes, Kvelland og Kvanvik, mot slutten av istida for ca. 13.000 år siden. Jordskorpa ble presset ned av vekten fra den store innlandsisen under siste istid. Etter at isen trakk seg tilbake, steg landet. Havnivået er 8–10 meter lavere i Flekkefjordsområdet i dag, enn på sitt høyeste etter siste istid. I dag synker jordskorpa i Flekkefjordsområdet (havet stiger) omtrent en millimeter i året.

I den bratte havvendte Brufjellveggen, sør for Roligheten ved Sirafjorden, er en av de mest særprega geologiske forekomstene langs kysten av Norge. Her finnes godt utviklede strandgryter med strandlinje. De ligger i vannrett linje ca. 20 moh. og er opp til 10 meter dype. De må være dannet da havet sto 20 meter høyere enn i dag, sannsynligvis under den siste istida, for mer enn 20.000 år siden. Forekomsten har nasjonal verneverdi og er gjengitt i flere internasjonale lærebøker.

Magma UNESCO Global Geopark omfatter fire lokaliteter i verneområdet; Brufjell, Kirkehamn, Li og Kjørsfjell.

Klimaendringer

Klima

Flekkefjord landskapsvernområde ligger i sin helhet i boreonemoral sone (BN) og klart oseanisk seksjon (02). Her er det kystklima (oseanisk) med høy luftfuktighet, moderate temperaturvekslinger og en høy gjennomsnittstemperatur gjennom året. Det meste av nedbøren faller om høsten; lite om våren. Området ligger mellom målestasjoner for nedbør i Flekkefjord by, på Lista Fyr og i Jøssingfjord. Årsnedbøren i området kan ut fra dette antas å ligge mellom 1200 og 2000 millimeter, med økende nedbør innover land.

Fremherskende vindretninger i sommerhalvåret er vest, sørvest og sørøst. Vinterstid dominerer vinder fra nordøst og øst. De kraftigste vindene kommer på høsten og vinteren, enten fra øst eller vest. Kyststrømmen, fra Østersjøen og Skagerrak, og Atlanterhavsstrømmen (Golfstrømmen) er viktige miljøfaktorer. De har betydning for saltholdighet, forurensing, algeoppblomstring og sammensetning av strandvegetasjonen gjennom spredning av frø fra sørligere farvann.

Klimaendringer

Klimaet har avgjørende betydning for forekomsten og utbredelsen av naturtyper og arter i alle økosystemer.

Høyere temperaturer kommer til å endre artssammensetningen mange steder. Trolig kan nye, sørlige arter som i dag har sin naturlige utbredelse utenfor Norges grenser bli en del av norsk natur. Klimaendringer vil sannsynligvis også føre til at arter som er spesialister erstattes av generalister. I likhet med økt nedbør, vil varmere klima gi gunstige forhold for en del sykdomsframkallende organismer, som virus, bakterier og parasitter, og dermed øke skade- og sykdomsrisiko for mange arter. Dersom det blir mer vind i årene framover og flere tilfeller av uvante vindretninger, kan det gå hardt ut over skog.

Uforutsigbarhet og større variasjon i værforhold skaper også stress i dyre- og plantesamfunn, og små bestander er mest sårbare. Varmere vann i ferskvann, kyst og hav får betydning for forflytning og produksjon. Temperaturendringer i havet påvirker både sammensetning og mengde av fiskebestandene på Skagerrakkysten.

Fiskebestandene er svært viktig for sjøfuglens overlevelse og hekkesuksess. Det er påvist endrede tidspunkter for ankomst og hekking for en rekke fuglearter. Særlig er dette vist blant arter som har vintertilhold i Europa.

Klimaendringer bidrar i tillegg til økt avrenning av næringsstoffer, mer partikler og mindre lysgjennomtrenging i vann (ferskvann og kystvann), samt økende havforsuring som påvirker artssammensetning, biologisk produksjon og næringskjeder. Klimaendringer vil forsterke enkelte av de eksisterende trusselfaktorene som økt gjengroing i kulturlandskapet og fremmede arter, og gjøre verneverdiene ytterligere sårbare for forstyrrelser, tekniske inngrep mv.

Annen negativ påvirkning

Gjengroing

Gjengroing er et økende problem i mange verneområder, både lokalt i Flekkefjord LVO og nasjonalt. Da beitingen opphørte utover 1960-tallet, startet gjengroinga, og etter hvert er flere av natur- og kulturmarkstypene med krevende plantearter og tilhørende dyre- og insektliv trua. Selv om det drives et aktivt landbruk og antall beitedyr har tatt seg opp igjen i deler av verneområdet, er det færre husdyr på beite enn tidligere.

Spredningen av lauv- og bartrær gjør at gjengroingen er tydelig i store deler av utmarka. Kulturlandskapet er i forandring, områdets verdi for det rike fuglelivet reduseres og vekst-vilkårene til stedefgen og kulturbetinget vegetasjon endres drastisk.

Fremmede og uønskede arter bidrar til å øke gjengroingen og til å utkonkurrere stedegne arter. Noen av de fremmede artene er mer invaderende enn de stedegne og bidrar til å endre vekstvilkårene radikalt for sårbare arter. Sitkagran er en slik art som er i ekspansjon i området. Det er tidligere plantet store bestand med sitkagran, og grana har stort potensiale for spredning i utmark og på arealer som ikke er i drift.

Skjøtselstiltak for å hindre gjengroing er både kostnads- og arbeidskrevende og beitedyr er et viktig virkemiddel for å skjytte mange av de kulturbetingede naturtypene i verneområdet.

Ferdsel og forstyrrelse

Bruk av verneområdene i friluftslivssammenheng har økt sterkt siden vernet ble innført og forventes å øke ytterligere i årene som kommer. Samlet sett vil ferdsel og forstyrrelsesproblematikk kreve et utstrakt og godt samarbeid mellom berørte parter og interesser, så som avveining mellom allmennhetens bruk av området, landbruksinteresser og ivaretagelse av verneverdiene i landskapsvernområdet. Allemannsretten gjør det vanskelig å styre ferdselen i norsk utmark. Det er heller ingen kultur for å styre ferdselen direkte, eksempelvis gjennom forbud. Indirekte forvaltningsverktøy som informasjon, tilrettelegging og kanalisering av ferdsel må derfor tas i bruk.

Forstyrrelse av fuglelivet

Fuglelivet er sårbart for forstyrrelser og spesielt hekkende og rastende fugl i strandsonen. Båtliv og andre vannsportaktiviteter i nærheten av hekkekolonier kan innebære en belastning på sjøfuglhekkingen. Også ferdsel der sjøfuglene søker næring er uheldig. Turgåing med hund uten bånd er ett eksempel på aktivitet som i perioder kan ha en sterkt forstyrrende effekt på fugl. Løse hunder forstyrrer fuglelivet i stor grad og medfører redusert matsøk og hvile, økende energiforbruk og større fare for sviktende hekking som resultat. Selv om hver aktivitet i seg selv ikke er noen stor trussel, kan den samlede effekten av forstyrrelser over tid ha en merkbar negativ virkning på fuglelivet i sårbare områder. Mønstromyr er en viktig lokalitet for rovfugl på trekk, og området vurderes som sårbart for forstyrrelser fra menneskelig aktivitet. Vannskutere og andre hurtiggående båter som forstyrrer næringsøkende fugl eller ikke flyvedyktige fugleunger i skjærgården er et økende problem. Kommunene kan innføre lokale forskrifter som begrenser bruken av vannskuter i visse områder.

Forstyrrelse av beitedyr

Landbruksdrift og skjøtsel med beitedyr er avgjørende for å opprettholde et åpent kulturlandskap. Dette gjelder både innmarksareal og ikke minst arealer med utmarksbeite, som dekker store deler av verneområdet. Beitedyrene har avgjørende betydning for å opprett-

holde verneverdier knyttet til skjøtelsbetinget natur som kystlynghei og naturbeitemark. For å beholde beitedyrene, og gjerne øke antallet, er det avgjørende for grunneiere/beitebrukere at det er attraktivt å holde beitedyr i området. Eksempelvis vil det i områder hvor dyrene oppholder seg under lammingen være uheldig med mange besøkende. Besøkende med løse hunder vil også være en direkte trussel mot dyrehold. Løse hunder kan også i andre tider av året forstyrre og jage vekk villsau og storfe, noe som stresser dyrene unødig og kan føre til at de holder seg unna visse områder. Landbruksnæringen og vernemyndighetene har felles interesse og nytte av å kanalisere ferdsel på landbruksarealer i verneområdet og inn i verneområdet.

Slitasje og skader på vegetasjon

Slitasje i vegetasjonsdekket og fragmentering av biotoper som følge av mye ferdselsaktivitet er en utfordring i kystlyngheia på Brufjell. Vegetasjonstypen har liten bufferkapasitet når det gjelder tråkkslitasje og ferdselen i området er til tider stor. I de bratte liene ned fra Brufjell er tråkkslitasjen stedvis så stor at det oppstår problemer med erosjon.

Figur 2-17. Geiter (se vedlegg figurer og bilder).

Forurensing og miljøgifter

Flekkefjord landskapsvernområde er under påvirkning av aktiviteter i tilgrensede områder. Forurensing, akutte utslipp og utbygging er eksempler på faktorer som verneforskriften ikke regulerer, men som i større og mindre grad kan virke inn på naturverdiene i verneområdet. Utslipp fra industri og anlegg på land og i sjø

Fiskeoppdrett utgjør hovedkilden til utslipp i sjøområdene i verneområdet. Dette omfatter utslipp av organisk stoff, næringssalter og kjemikalier som brukes for å hindre begroing og bekjempe lus med videre. Ifølge verneplanen var tettheten av fiskeoppdrettsanlegg i 2003 av de høyeste i landet, jf. avsnitt om havbruk i kapittel 3.10. Fiskeoppdrettsanleggene innebærer noen steder lokal forurensing. Undersøkelser har ikke avdekket regionale forurensings-effekter som kan tilskrives oppdrettsvirksomheten. Det er ingen andre store forurensningskilder i verneområdet. Området har imidlertid god vannutskiftning og vanligvis svært god vannkvalitet, uten begrensninger med hensyn til badevannskvalitet. Området synes lite forurenset av lokale utslipp. Eventuelle ulemper vil være begrenset til helt lokale forhold rundt utslippskildene.

Utslipp av næringsstoffer og kjemikalier fra landbruk og urbane områder

Området kan være påvirket av utslipp fra følgende avløpsanlegg som har utslipp til sjøen mindre enn to kilometer fra verneområdet: Andabeløy, Rasvåg, Kirkehamn, Eie, Erikstemmen (fyllplass med komposteringsanlegg), Abelnnes og Åna-Sira. I tillegg tilføres området deler av industri- og kloakkutslipp fra Flekkefjord by og omegn.

Utslipp av næringssalter fra landbruk og avløp med påfølgende eutrofiering kan være et problem spesielt i indre skjærgård og avgrensede fjordsystem. Tilførsel av næringssalter medfører økt algevekst, dårligere sikt i vannet (mindre tilførsel av sollys til bunnen) og oksygensvikt i de dypere vannmassene. Eutrofiering vil kunne påvirke negativt kystbundne dykkende fugler som beiter på bunnlevende organismer (f.eks. ærfugl, siland og mellomskarv) dersom livet på bunnen dør av mangel på oksygen.

Oppgradering av de større renseanleggene langs Skagerrakkysten har ført til reduksjon i tilførselen av nitrogen og fosfor på 1990- og 2000-tallet.

Langtransportert forurensning og marint søppel

Kysten av vestre del av Agder tilføres langtransporterte forurensninger via luft og sjø, og forurensninger fra Lista. Langtransportert nitrogenforurensning truer lyngheiområdene i det sørligste Norge og lengre sør i Europa, da sterk nitrogengjødsling favoriserer gras, særlig blåtopp, i forhold til røsslyng (Fremstad et al. 1991). Dette medvirker til at kystlyngheiene over tid endres i retning grasheier.

I Helhetlig forvaltningsplan for Nordsjøen og Skagerrak – Sårbarhet for særlig verdifulle områder utgitt av Klima- og forurensningsdepartementet i 2011, er langtransportert marint søppel vurdert. Langtransportert marint søppel finnes i strandsonen i verneområdet i varierende grad. Det er påvist flere typer effekter av marint søppel, og det er knyttet bekymring til mulige effekter av mikroplast. For sjøfugl i Skagerrak vurderes langtransportert marint søppel å ha middels miljøkonsekvens.

Det ryddes årlig strandsøppel i store deler av strandsonen i verneområdet, både i offentlig og privat regi.

Akutt forurensning /utslipp fra marin virksomhet

Beredskapen mot akutt forurensning i Norge er organisert med mange aktører og under koordinering av Kystverket. Landskapsvernområdet inngår i et viktig hekke- og trekkområde for fugler langs Sørlandskysten. Det er viktig at alle involverte i en aksjon er orientert om fuglesituasjonen dersom akutt forurensning inntreffer, for eksempel som følge av et skips-havari, og tar forholdsregler for å beskytte naturmiljøet.

Sjøfugl er svært sårbare overfor utslipp av olje i sjøen. Selv små mengder olje gjør at fjærdrakta mister sin vannavstøtende evne slik at fuglene utsettes for nedkjøling. Oljen kan også forårsake andre typer skader, for eksempel forgiftning, ved at fuglene pusser fjærene eller ved næringssøk. Effekten av oljeforurensning varierer mellom ulike arter og med hvilken årstid utslippet skjer. Dykkende sjøfugl som havender, alkefugl og skarv, som er mye under vannet i næringssøk er langt mer utsatte enn for eksempel måker som henter maten i overflatesjiktet og bruker mye av tiden på vingene. Oljeutslipp på Skagerrakkysten i vinterhalvåret vil kunne føre til stor skade da store mengder sjøfugl trekker hit vinterstid, samt at de lave temperaturene i luft og sjø gjør fuglene langt mer sårbare for å få olje i fjærdrakta. Mindre oljeutslipp fra skipsfart, havner og offshore oljeboring får liten oppmerksomhet sammenlignet med de store ulykkene med oljeutslipp som følge av skipshavarier eller store utslipp fra oljeinstallasjonene i Nordsjøen. Mindre utslipp skjer for eksempel ved rensing av oljetanker eller ved mindre oljelekkasjer. Vi har i dag lite kunnskap om langtidseffekten av slike mindre utslipp.

Det er viktig at kunnskapen om sårbare miljøverdier i Flekkefjord landskapsvernområde er kjent og at verneområdeforvaltningen blir involvert ved akutt forurensning med behov for å sette inn skjermings- og oppryddingstiltak. Verneområdeforvalter/styret bør knyttes opp mot utvalget som har ansvaret for beredskap og aksjon ved akutt forurensning.

Tilleggsopplysninger

Verdifulle kulturlandskap

Verdifulle kulturlandskap har bakgrunn fra prosjektet «Nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap» (Direktoratet for naturforvaltning, 1994). Hensikten var å fange opp større kulturlandskapsområder som representerer viktige biologiske, økologiske og kulturhistoriske verdier. Representative, særpregede landskap og landskap med stor artsrikdom inngikk i registreringen. 290 av de nasjonalt registrerte områdene ble prioritert høyest, og to av disse områdene berører landskapsvernområdet helt eller delvis; Kleppe, Dåtland, Li og Kirkehamn. Data fra registreringene er tilgjengelige i Naturbase, hvor de går under betegnelsen «verdifulle kulturlandskap».

Kleppe-Dåtland-Li

Det verdifulle kulturlandskapet «Kleppe-Dåtland-Li» (KF00000156) ligger på Hidreheia og i sin helhet innenfor verneområdet. Registrert areal utgjør 115 daa, men det er foreslått en utvidelse, jf. skjøtselsplan for området (Søyland, R., 2018). Området er i Naturbase omtalt som svært verdifullt i forhold til kulturminneverdier og mindre verdifullt i forhold til biologisk mangfold verdi. Verdisettingen for biologisk mangfold er ikke oppdatert etter nyere kartlegginger og igangsatte skjøtselstiltak.

Kirkehavn

Det verdifulle kulturlandskapet «Kirkehavn» (KF00000152) ligger ved Kirkehamn vest på Hidra. Området utgjør 374 daa og er omtalt som svært interessant både i forhold til kulturhistorisk interesse og biologisk mangfold. I Naturbase er området ellers gitt denne beskrivelsen: *«Et innelukket havneområde vest på Hidra. De beste jordene blir i dag intensivt drevet, mens de bratte liene blir delvis beitet. Landskapet er fremdeles åpent, men en kan ane en begynnende gjengroing. Bygningsmiljøet som ligger langs sjøen er fremdeles godt bevart, med kirken som et sentralt element.»*

Søndre del av det utvalgte kulturlandskapet kommer så vidt innenfor grensen til Flekkefjord landskapsvernområde. Det er utarbeidet skjøtselsplan for området (Søyland, R., 2014).

Figur 2-11. Gården Li (se vedlegg figurer og bilder).

Kartlegging og overvåking

Et godt kunnskapsgrunnlag er avgjørende for å kunne ivareta verneformålet. Lokale ornitologer har i flere år gjennomført registreringer og ringmerking av fugl på Mønstremyr. Fremover vil det være behov for noen kartlegginger, spesielt i forhold til naturtyper som slåtte-mark, naturbeitemark og kystlynghei. Dette for å ha kontroll på at verneverdiene blir ivaretatt på en god måte.

Overvåking i verneområdene handler om dokumentasjon av naturverdier og påvirkning på disse. I 2008 ble det valgt ut fireovervåkingslokaliteter i områdene Dragøy, Prestøy, Narvøy og Dåtlandsheia. Lokalitetene er kartlagt og flyfotografert med tanke på overvåking av vegetasjonsutviklingen. Narvøy er referanseområde uten skjøtsel. Det er ikke kjent at det foregår systematisk overvåking i verneområdet i dag. Foreslåtte bevaringsmål og tilstandsvariabler kan brukes for framtidig overvåking av viktige naturtyper og artsforekomster i verneområdet.

Fylkesmannen i Vest-Agder gjennomførte i perioden 2009-2011 delprosjektet *Målstyrt forvaltning – restaurering av kystlynghei på Bergeneset i Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde og slåttemark på Li i Flekkefjord landskapsvernområde, Vest-Agder* (Gunnarsli, K.S., 2012).

Målet med prosjektet var å skaffe erfaring med metoder for en dynamisk, målrettet og kunnskapsbasert forvaltning av et område der forvaltningsmyndigheten selv iverksetter restaurering og skjøtsel.

Det er utarbeidet skjøtselsplaner for enkelte lokaliteter med verdifulle naturtyper, se tabell 2-11. Det kan være behov for flere skjøtselsplaner i fremtiden.

Tabell 2-11. Oversikt overskjøtselsplaner i Flekkefjord landskapsvernområde.

Navn	Naturtype	Årstall	Utarbeidet av
(Husøy, Hummerøy og Hummerås)		Ukjent	Tiltakshaver
Stykkje	Flere	2008	Agder naturmuseum
Li	Flere	2018	SNO, FOT
Verdifullt kulturlandskap Kleppe-Dåtland-Li	Flere	2018	Ecofact
Skjøtselsplan for slåttemark og kystlynghei på Kleppa og omegn	Flere	2018	Ecofact
Dragøy og Steglet	Kystlynghei	2016	Ecofact
Verdifullt kulturlandskap Kirkehamn	Flere	2014	Ecofact
Vågeøyene-Råsvåg (tiltaksplan)	Flere	2009	Tiltakshaver

Hummeråsmarka (tiltaksplan)	Flere	2009	Tiltakshaver
-----------------------------	-------	------	--------------

Bruk og historikk

Eierstruktur

Det meste av landarealet i landskapsvernområdet er i privat eie, totalt ca. 350 grunneiere.

Landskapsvernområdet berører følgende gårdsnummer/bruksnummer:

2/1, 2, 3, 4, 5, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 22, 28, 29, 30, 36 – 3/1, 2, 5, 6, 7, 8, 13 – 4/1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 – 5/1, 5, 6, 7, 8, 9 – 6/1, 2, 4, 5 – 9/1, 2, 3, 6, 11 – 10/1, 2, 3, 10, 11 – 11/2, 4, 5, 6, 7, 13, 15, 24, 25, 66 – 12/1, 2, 3, 54 – 14/1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13 – 15/1, 2, 4, 5 – 21/1, 4, 6 – 22/8 – 26/1, 5, 6, 7, 10, 13, 14, 16, 18, 20, 28, 32, 33, 78, 79, 95, 96, 97, 106, 146, 227 – 27/1, 2, 3, 4, 5, 6 – 28/1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 – 29/1, 5, 6, 7 – 32/6, 25 – 33/1, 2, 3, 4, 7, 8, 9, 10, 11, 14, 20, 23, 24, 25, 27, 31, 35 – 34/1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 – 35/1, 2, 3, 5 – 36/1, 2, 3, 4, 5 – 37/1, 2 – 38/1 – 39/1 – 40/1, 2, 3, 4, 5 – 41/1, 2 – 42/1, 2, 3, 4 – 43/1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 – 44/1, 2 – 45/2, 3, 4, 5 – 51/1, 2, 6, 7, 8 – 52/1, 2, 3, 4 – 53/1, 9 – 54/1, 2, 6, 7, 10, 12, 13, 18, 24 – 56/1 – 57/1, 2, 3 – 58/1, 2, 3, 4, 5 – 59/1, 4, 8, 9, 14, 36 – 60/2, 3, 7, 11, 15, 18, 22, 26, 27, 51, 89 – 62/2 – 109/1, 2, 5, 12, 15, 17, 20, 25, 26, 31, 32, 45, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 67, 76, 89, 93

Flekkefjord kommune eier areal på Husøy, Langeland og Polland. Tabell 3-1 gir en oversikt over statlig sikra friluftsområder og hvilke områder som er del av Skjærgårdsparken i Flekkefjord.

Tabell 3-1. Områder i offentlig eie og/eller skjærgårdsparkavtale.

Område	Gnr/bnr.	Eierform	Areal (daa)
Tarneviga	109/20	Statlig sikra, Skjærgårdspark	24
Husøy	2/16,29	Statlig sikra, Skjærgårdspark	28
Laugøy	10/28, 9/15	Statlig sikra	20
Dragøy, Steglet, Mollsand, Håvågen	11/2,5,24	Statlig sikra, Skjærgårdspark	41
Prestøy og Narvøy	12/1,2,3,54	Statlig sikra, Skjærgårdspark	388
Kådøy og Lamøy	15/1,2,4,5	Statlig sikra	129
Li	40/1,2,3,4,5	Statlig sikra, Skjærgårdspark	233
Berrefjord	54/2, 6, 12, 13	Statlig sikra, Skjærgårdspark	141
Napp	43/1	Statlig sikra, Skjærgårdspark	72
Åna-Sira (Brufjellet)	60/2, 3, 26	Skjærgårdspark	303

Verneprosess

Verneprosess

For å bevare en del av kyst- og skjærgårdsnaturen på Sørlandet, foreslo Statens naturvernråd i «Ny landsplan for nasjonalparker» å verne et område 54 km² i Ytre Flekkefjord (NOU, 1986). Miljøverndepartementet fulgte opp og foreslo landskapsvern i «Ny landsplan for nasjonalparker og andre større verneområder» jf. St.meld. 62 (1991–92).

Stortinget ga sin tilslutning til nasjonalparkplanen 19. april 1993.

Etter oppdrag fra Miljøverndepartementet la Fylkesmannen i Vest-Agder fram en verneplan i 2003. Etter høring hos grunneiere, kommunen og andre berørte, ble Flekkefjord landskapsvernområde vedtatt opprettet av Regjeringen ved kongelig resolusjon i 2005.

Brukshistorie

Historisk bruk

Det maritime kulturlandskapet i Ytre kystsone Flekkefjord er av meget høy verdi i nasjonal sammenheng både på grunn av representativitet og kontinuitet over lang tid. Her finnes spor etter 10.000 års kystkultur. Boplasser, havner og farleder med fyr, sjømerker og andre tekniske installasjoner over og under vann utgjør hovedelementer i det maritime kulturlandskapet. De som bodde i uthavnene, hadde mye kontakt med utlandet. Det var her skipsmannskapene gikk i land og det var god anledning til handel. Rasvåg, Kirkehamn og Berefjord har svært lang tradisjon med havnefunksjon og annen maritim virksomhet. Rasvåg har vokst fram med grunnlag i de gode havneforholdene og er et resultat av stor aktivitet i seilskutetida. Som bosettingssentrum er trolig Kirkehamn eldre enn Rasvåg. Det har stått kirke i Kirkehamn siden middelalderen.

Historisk sett har landbruket på Hidra og Hidrehei vært drevet som små kombinasjonsbruk med jordbruk og fiske som inntektskilder. De små brukene var resultat av oppdeling av større gårder. Alle dyrkbare arealer var sannsynligvis dyrka opp og all utmark ble beitet intensivt på 1800-tallet. Folket her opplevde gode tider på grunn av gode innsig av sild blant annet på slutten av 1500-tallet og i 1820–30 åra. Slått, åkerbruk, sanking av lyng, lauv og torv inngikk i drifta. Plukking av fugleegg i mai var utbredt og jakt på sjøfugl var viktig om høsten.

Enger og myrer ble slått fram til brukene ble fraflyttet eller marka ble tilplantet med gran særlig i siste del av 1900-tallet. Den beste marka ble slått først. Myrer og annen utmark til slutt. De skrinneeste markene ble ikke slått hvert år. Etter at brukene ble fraflytta utover 1900-tallet er området stedvis beitet med sau. Ca. 25 fraflyttede småbruk ligger i sin helhet innenfor landskapsvernområdet.

Mønstremyra er den største myra i distriktet. Mønstremyrgardene (to bruk) ble overtatt av Flekkefjord kommune i 1917 fordi befolkningen i Flekkefjord by trengte brensel. Det ble tatt ut store mengder torv i løpet av første verdenskrig. Myra ble dyrka opp av leietakere i 1970–80 åra. Det meste av Ytre kystsone Flekkefjord var skogløst på slutten av 1800-tallet. Det som vokste til av trær, ble brukt som ved til daglig matlaging og oppvarming. Framvekst av skog startet først utpå 1900-tallet, som følge av fraflytting og nedtrapping av landbruket. Det ble plantet en del gran i deler av verneforslaget på 1950–60 tallet, for eksempel ved Kalven sørøst på Austrøyna, og ved Polland, mellom Dåstøl og Åsnes. Bjørkeskogen var på verne-

tidspunktet hovedsakelig skog yngre enn 50 år, og det meste var gjengroingsskog i en tidlig fase. Dette som et resultat av en naturlig utvikling ved opphør av beite.

Landbruk

Landbruk omfatter jord- og skogbruk. Landbruksinteressene i verneområdet er hovedsakelig knyttet til beiteressurser, men også noe skogbruk. Verneområdet omfatter beitearealer som blir brukt av grunneierne i området. Flekkefjord landskapsvernområde er utmark for ca. 100 bruk.

Markslagskategorier

I verneområdet er det registrert ca. 679 daa innmark, fordelt på markslagene fulldyrka jord, overflatedyrka jord og innmarksbeite (Kilden). Disse arealene fremstår i dag som fulldyrket mark og beitet eng i mer eller mindre god tilstand. Mesteparten av den fulldyrka jorda er på Mønstremyr (95,2 daa).

Figur 3-1. Mønstremyr (se vedlegg figurer og bilder).

I verneområdet er ca. 16 000 daa registrert som skog, hvorav 3 700 daa er produktiv skog. Skogarealer med uproduktiv skog domineres av fattige furuskoger og skrinn lauvskog på grunnlendt mark med liten produksjonsevne. Sterk vindpåvirkning forårsaker vekstformer som ikke gir verdifull tømmerkog. I mindre og mer beskyttede områder finnes noe lauv- og barskog på høy bonitet.

Markslagskategorien åpen skrinn fastmark dominerer landarealene og utgjør rundt 20 055 daa eller ca. 51 % av totalt landareal. Snaumark med flekkvis skrinn vegetasjon eller frisk vegetasjon er forholdsvis jevnt fordelt over hele verneområdet, men mest dominerende på høydedragene og småøyer. I landbrukssammenheng er gras- og lyngvekster på dette arealet av verdi som beite for husdyr. De ulike markslagskategoriene (AR5) framgår av Tabell 3-2.

Tabell 3-2. Arealrapport for Flekkefjord landskapsvernområde pr. oktober 2021. Kilde: Kilden.

Markslag (AR5)	Areal (daa)*	Areal (%)
Fulldyrka jord	110	0,2
Overflatedyrka jord	6	0
Innmarksbeite	563	1,0
Produktiv skog	3707	6,9
Uproduktiv skog	12300	22,8
Myr	1331	2,5

Åpen jorddekt fastmark	163	0,3
Åpen skrin fastmark	20055	37,1
Ferskvann	1198	2,2
Bebyggd/samferdsel/hav	14563	27,0
Ikke kartlagt	0	0
Sum	53996	100

**Avgrensning er målt på kart og følger omtrentlig vernegrense. Det kan forekomme mindre avvik.*

Figur 3-2. Oversikt over dyrka jord og innmarksbeite (se vedlegg figurer og bilder).

Landbruket spiller en viktig rolle i å opprettholde verneverdiene i store deler av Flekkefjord landskapsvernområde. Det kan og være interessen motsetninger mellom natur/verneverdier og landbruk. Eksempelvis dagens dyrka mark som tidligere var våtmark/myr. Verneområdet har store forekomster av kystlynghei og rike forekomster av kulturbetingede planter som er avhengig av husdyrbeiting. Kystlynghei, naturbeitemark og slåttemark er truede naturtyper, jf. Norsk rødliste for naturtyper. Kystlynghei og slåttemark er vurdert sterkt truet (EN) mens naturbeitemark er vurdert som sårbar (VU). Opphør av drift, gjengroing, fremmede arter og fysiske inngrep er noen av de viktigste trusler mot disse tre naturtypene. Det er gjort en stor innsats for å restaurere deler av landskapet (rydding, hogst, sviing, beiting, slått), og flere tiltak er iverksatt som skjøtselstiltak. Vern gjennom bruk er et viktig utgangspunkt for en langsiktig og bærekraftig forvaltning. Grunneierrettigheter og -interesser skal vektlegges. Kommunen inngår avtaler med grunneier om stiavtaler.

Beiting

Husdyrbeiting, først og fremst sauebeiting med gammel norsk sau og utegangersau, er viktigste landbruksrelaterte aktivitet i verneområdet. All beiting med unntak av en del av Husøy, skjer på privat eide områder. Helårsbeiting med gammel norsk sau pågår på heiene Hummerås-Kalven, Itland-Kjørstellet, Mønstremyr-Kleppe-Li og Brufjellet, samt Dragøy. Sommerbeiting pågår på Kjellnes og Prestøy. Sommeren 2000 var det ifølge verneplanen om lag 150–200 sau og lam som beitet innenfor verneområdet. Det var ingen dyr på vinterbeite i år 2000. Det er nå mange sau på både sommer- og vinterbeite, i tillegg til noe beiting med storfe og geit.

Interessen for utmarksbeite med bruk av sau for å holde kulturlandskapet i hevd har tatt seg opp, og Flekkefjord kommune har fått et kystlandbruk av næringsmessig betydning. I dag er det 12-13 bønder (søkere av produksjonstilskudd) som bruker verneområdet i driften, i tillegg til enkelte utenfor tilskuddsordningen. Flere har også startet med bihold i kystlyngheia i

verneområdet. De aktive grunneierne har virksomhet spredt over hele verneområdet og store områder skjøttes med villsau på helårsbeite. Denne driftsformen krever tilsyn med dyr hele året. Villsau er godt tilpasset de lokale forholdene og lammer ute i terrenget uten hjelp. Når det nærmer seg lamming i april – mai trekker de voksne seg litt unna fra flokken, og dermed spredde sauene over et stort område. I denne perioden er de svært sårbare for forstyrrelser. Ferdsel i områder hvor villsau lammer kan føre til at lammene blir etterlatt og dør. Den generelle båndtvangen gjelder i tiden fra 1. april til 20. august og dekker hele denne perioden. Beitedyrene har avgjørende betydning for å holde kulturlandskapet i hevd, og dermed en viktig funksjon i å opprettholde verneformålet. I enkelte beiteområder kan det derfor være nødvendig å ikke tilrettelegge for økt ferdsel, men heller styre ferdselen til andre områder ved hjelp av god informasjon og tilrettelegging.

Skjøtsel av gamle slåttemark

Det er gjennomført et stort arbeid med rydding, brenning og slått for å restaurere slåtteenger og få tilbake noe av det gamle arts mangfoldet. Slått av eng- eller myrarealer medvirker til å fremme et rikt arts mangfold, og interessen for å holde i hevd gammel slåttemark har tatt seg opp de siste årene. Tradisjonell engslått eller myrslått skjer etter blomstring sent på sommeren og etterlater nye frø på arealet. I tillegg er disse arealene viktige for insekter og fugl. Arealer med slåttemark er ofte små og dermed sårbare for slitasje som kan skade vegetasjonen. I verneområdet er det viktig at stier legges utenom slåttemark og at det informeres om at telting, grilling, bålrensning og lignende ikke er tillatt på disse arealene. De tidligere slåttemarkene på Husøy og Hummarøy har nå preg av å være naturbeitemarker, men det finnes flere slåttemark som nå er i god hevd på Hidreheia, eksempelvis Kvednhylen, Solbadalen, Li, Kleppe og Håland.

Skogbruk

Det er knyttet ulike verdier til skogforekomstene i verneområdet. I verneområdet vil hensynet til biologiske og landskapsmessige verdier generelt veie tyngre enn de økonomiske verdiene, noe som gjenspeiles i verneforskriftens bestemmelser. Verneforskriften har bestemmelser om plantelivet som gir rammer for denne aktiviteten, i tillegg til rammer for hogst. Vernegrensen er trukket utenom eksisterende veinett/bebodde områder slik at behovet for å utnytte landskapsvernområde til vedhogst på kort sikt synes begrenset.

De biologiske verdiene i tilknytning til skogen i verneområdet er store, spesielt på Andabeløy, Mekjervågen, Breilid, Dragøy, Snørebråt-Haugeland og Kjørsfjell-Li. Grunneierne i den gamle furuskogen på Andabeløy og Dragøy har fått økonomisk erstatning for at skogen ikke skal hogges. De øvrige områdene er vurdert til ikke å være økonomisk drivverdige i skogbruksmessig forstand.

Sitkagran og andre fremmede treslag er blitt kraftig redusert som følge av omfattende naturrestaureringstiltak. Det finnes imidlertid et større felt fra Dåtland og nordover langs stien. Sitkagran og andre fremmede treslag er særlig en stor trussel mot kystlynghei. Disse bestandene anses som en trussel mot verneverdiene og ønskes avvirket. Uttak av fremmede treslag er et prioritert tiltak fremover.

Det er i regi av eller med støtte fra vernemyndigheten, hogd store arealer med gran, einer, furu og bjørk i Kalven, Dragøy, Stykkje, Litle Håland, Kjørsfjellet, Mønstremyr, Kleppe, Dåtland og Brufjellet siden 2005. Private prosjekter kommer i tillegg. Dette som del av arbeidet med å restaurere kulturlandskapet og hindre gjengroing av verdifulle naturtyper.

Friluftsliv

Friluftsliv er ikke en del av verneformålet, men allmennhetens bruk reguleres eksempelvis gjennom bestemmelser om bygging, etablering og drift av fysiske anlegg, motorferdsel, parkering og ulike ferdselsformer. Økt bruk av verneområdet kan gi behov for å regulere, kanalisere eller unngå aktiviteter som sliter på vegetasjon eller forstyrrer dyre- og fuglelivet i vesentlig grad. Friluftsløven regulerer ferdsel i innmark og utmark og gjelder også i landskapsvernområdet. Allemannsretten sikrer den frie ferdsel i utmark, men innebærer også plikter for den som ferdes langs strendene; både i forhold til sårbare naturverdier, landbruks- og grunneierinteresser og andre besøkende.

Verneområdestyret mener friluftsliv er en viktig del av grunnlaget for landskapsvernet og at vernemyndigheten bør ha en aktiv rolle for å ivareta friluftsinteressene i området.

Store deler av verneområdet er kartlagt som svært viktige og viktige friluftslivsområder, se figur 18. I Regional plan for idrett, friluftsliv og fysisk aktivitet (2014-2020) er både Brufjell og Hidrahei (Hågåsen) markert som regionalt svært viktige friluftslivsområder. Verneområdet omfatter flere offentlig sikrede friluftsområder og deler av verneområdet inngår i Skjærgårdsparken Lister. Gjennom skjærgårdsparkavtaler og offentlig eiendomskjøp er allmennheten sikret god tilgang til deler av landskapsvernområdet. Tilrettelegging i form av parkeringsplasser, brygger og toaletter skjer som regel i regi av kommunen. Figur 3-3 (se vedlegg figurer og bilder) gir en oversikt over statlig sikra friluftsområder i verneområdet.

Turmulighetene er store, og området byr på variert og storslått natur, lite preget av tekniske inngrep. Rasvåg, Myran (idrettsplass), Kirkehamn, Itland, Dåstøl og Roligheten (Åna-Sira) er gode startplasser for en tur på heia. Her finnes parkeringsplass og informasjonstavler, og flere av turløypene er merket med skilt og stimerking. Turstiene på Langelandsfjell, Hågåsen-Kjellnes, Dåstøl og Brufjell, er merket med lys blå farge i tråd med Merkehåndboka. En oversikt over eksisterende tilrettelegging for friluftsliv i og nær landskapsvernområdet finnes i tabell 3-3 og figur 3-4 (se vedlegg figurer og bilder).

Kajakkpadling er en økende aktivitet i skjærgården, og det er utlån av kajaker i Dåtlandstranda. Flere lokaliteter er under utvikling for ulike typer klatreopplevelser; eksempelvis Via Ferrata ved Dåtlandstrand og Brufjellet sør for Åna-Sira.

Gode dykkelokaliteter finnes blant annet under Kvalsberget nordvest på Vestrøyna, under Kjørsfjellet i Hidrasundet, under Napp vest i Hidrasundet, på Halsbåen vest for Hidrasundet og i Berrefjord. Det er ikke kjent at det er reiselivsaktører som tilbyr guidete dykkerturer.

Flekkefjord og Opland Turistforening (FOT) eier Gården Li og tilbyr overnatting på Li og i kystledhytte i Dåtlandstrand.

Tabell 3-3. Oversikt over eksisterende tilrettelegging for friluftsliv i/nær Flekkefjord landskapsvernområde.

Tilrettelegging	Hvor
Parkering	Hummerås, start av Langelandsveien, Rasvåg, nord for Hågåsen, Kirkehamn (fiskerihavna), Kvellandstrand, Itland (Kjørsfjell), Fidsel, Dåstøl, Ystebø (Brufjell).
Offentlige brygger	Rasvåg, Husøy, Dragøy (Mollsand og Steglet), Prestøy, Tarmevika, Dåtlandstrand, Napp (enkel) og Berrefjord.
Toalett	Rasvåg, Husøy, Hågåsen, Laugøy og Li.
Merka turstier	Brufjell, Åsnes, Dåstøl, Stø, Fidsel, Dåtland, Li, Kleppe, Hågåsen, Kjellnes, Langelandsfjella, Kalven, Andabeløy
Informasjonstavler, skilt	Andabeløy (butikken), Hummerås, Kirkehamn (butikken), Kvellandstrand, Itland, Fidsel og Østebø. Lister friluftsråd har satt opp en informasjonsplansje skiltet Brufjellområdet etter nasjonal standard.

Figur 3-5. Dåtlandstranda (se vedlegg figurer og bilder).

Figur 3-6. Parkeringsplass innfallsport Brufjell (se vedlegg figurer og bilder).

Jakt og fiske

Høst, vinter og vår er det fiske som er den vanligste aktiviteten i landskapsvernområdet. Det nære kystfisket drives fortsatt. Det fiskes med garn, line og ruse etter torsk, sei, lyr, lange, kolje og lysing. I sesongen drives makrelldorging, notfiske etter makrell og sild og teinefiske etter hummer og krabbe. Det kulturhistoriske laksefisket med kilenot er inne i en periode med forbud. Det fiskes for det meste med mindre båter nær land. For å styrke hummerbestanden i Norge har Fiskeridirektoratet opprettet 50 fredningsområder for hummer. Ett av disse ligger

delvis i landskapsvernområdet; området Kjellenes – Krågeholman. Her er det forbudt å fiske med andre redskaper enn håndsnøre, fiskestang, juksa, dorg eller snurpenot.

Jaktretten på land tilhører grunneiere. Alle statsborgere kan jakte på det åpne hav. Sjøfugljakt er populært om høsten og kan skje fra 10. september og fram til jul. Storskarv, ærfugl, ender og måker er jaktbare arter. Rådyr, hjort, elg og hare jaktes på fastlandet og på de store øyene.

Reiseliv

Flekkefjord kommune har reiseliv som en av 10 prioriterte satsinger. Smaabyen Flekkefjord har igangsatt en prosess med reisemålsstrategi for Flekkefjord 2025 og med bærekraft som grunnleggende premiss. I strategien er det anbefalt å starte arbeidet med å oppnå Innovasjon Norges merke for «Bærekraftig reisemål». Reiselivet i og rundt verneområdet er ikke organisert i et felles destinasjonsselskap. Det er flere aktører som promoterer ulike besøksmål i kommunen; Lista friluftsråd, Magna geopark, Smaabyen og andre reiselivs-aktører.

Brufjellhålane, Hågåsen og Gården Li er de største attraksjonene i verneområdet. Det finnes en håndfull reiselivsbedrifter i nærområdet som blant annet tilbyr kost, losji, utleie av havkajaker, snorkleutstyr og lavvo. Landskapsvernområdet er ikke spesielt tilrettelagt for reiseliv, men reiselivet kan dra nytte av den tilretteleggingen som er gjort for friluftslivet. Hidra skjærgårdssenter har godkjent reguleringsplan (2016) for etablering av en naturbasert bedrift med base i Kirkehamn. Senteret skal være en inngangsport for besøkende til Hidra og inneholde blant annet akvarium, leirskole og hotell. Det satses på aktiv læring, sentrale tema er fiske, kystkultur, naturopplevelser og økt miljøforståelse. For utdyping av tema reiseliv vises det til besøksstrategien.

Informasjon til besøkende

En plakat med informasjon om verneområdet er plassert på følgende steder: Andabeløy (butikken), Hummerås, Kirkehamn (butikken), Kvellandstrand, Itland, Fidsel og Ystebø. Informasjonsplansjene ble utarbeidet rundt 2010. Oppdatert informasjon i tråd med Miljødirektoratets merkevarestrategi vil være en prioritert oppgave fremover.

Verneområdestyret har to nettsider. Det ene er en forvaltningsrettet nettside: nasjonalparkstyre.no/Oksoy-Ryvingen med informasjon om verneområdestyret, sakspapirer, forvaltningsplaner, besøksstrategier, verneområdene med tilhørende forskrifter m.m. Det andre er en besøksrettet nettside med mulige besøksmål: <https://vorf.no/>.

Se ytterligere beskrivelser om informasjonstiltak i besøksstrategien.

Kulturminner

Sørlandskysten var den første delen av landet vårt som ble isfritt for 12 000 -14 000 år siden, og den ytre kystsonen har trolig vært brukt og bebodd av mennesker siden. Spor etter menneskelig aktivitet fins fra om lag 9 000 år tilbake i tid. De første sørlendingene levde et nomadisk liv med jakt og fiske. Folk ble mer bofaste etter hvert som jordbruk ble vanlig. Redskaper ble blant annet laget av grønnstein og diabas.

Det eldste kjente funn etter mennesker på Sørlandet kommer fra Kirkehamn. Et dekorert hakkelignende redskap av horn eller bein ble funnet under mudring. Hakken er C-14 datert til å være 9 500 år gammel. De eldste steinalderbosettingene i området ble etablert da havet sto 8–10 meter lavere enn i dag, og befinner seg på sjøbunnen, under dagens havnivå.

Det er funnet et 30-talls steinøkser på Hidra, mange av dem i diabas. Runesteinen fra Reistad og et skattefunn av to store gullringer på Hæstad fra vikingtiden viser at «fiskerbonden på Hidra til tider har delt land og strand med mennesker av høvdingslekt.» (Jægtnes, 1989). Det er flere hellere på Hidra. Flint skal være funnet i noen av dem. På fastlandssiden er det flere hellere og naturlige gjemmesteder i steinurer, som kan ha vært i bruk i ufredstider. Det er kartfestet seks fornminner, to hovedveder og en rekke andre kulturminner (kompassroser, båtstøveier, tufter etter bosetting, gamle kvernhus, den gamle poststien m.m.) i landskapsvernområdet jf. tabell 14. Syv historiske havner ligger i verneområdet. Deler av Flekkefjord landskapsvernområde var bebodd fram til 1900-tallet.

Tabell 3-4. Oversikt over noen av de registrerte kulturminnene i Flekkefjord landskapsvernområde. Kilde: Kulturminnesøk.

Nr.	Område	Kulturminne
1	Husøy	En rose på toppen av øya. 1727 er innhugget. Gamle tufter
2	Lindåsen	«Vetten på Hitterø»
3	Kjellnes	Ødegrend – fraflyttet på 1800-tallet
4	Dragøy, Vardefjellet	Lokal varde
5	Itland, Kvednhylen	Rester etter kvernhus. Stem i Hålandsvannet
6	Store Håland	Rester etter kvernhus nederst i bekken fra Store Håland
7	Hålandsdalen	Oppmurt båtstøvei
8	Little Håland, Kvednhusdalen	Rester etter kvernhus
9	Mønstremyrvarden	Lokal varde. Dagens varde ble bygd i forbindelse med kartkonstruksjon rundt ca. 1850
10	Kleppe	Poststi med oppmuringer, trapper og rekkverk
11	Kleppe	Grav på Kongsfjellet
12	Botnestronda	Rester etter kvernhus
13	Stø	Kirkevei fra Kvanvik
14	Slettehei	Forsvarsanlegg <i>Veden stod</i> . Automatisk fredet.

15	Berefjord, Holmen	Kompassrose på flatt berg litt under toppen, antatt fra 1540- 60
16	Midtbø	To stakkhåler
17	Dragøy	Nausttuft, kan være fra forhistorisk tid eller middelalder
18	Kjellnes	Gravrøys på pynten
19	Dragøy	Gravrøys
20	Skarpenes	Gravrøys
21	Prestøy	Steinalderboplass og tufter kan være fra forhistorisk tid
22	Prestøy	Gravplass fra 1849 (finsk matros som døde av kolera)
23	Brufjell	Gammel varde (kilde Eli Åboen)

Siste fraflytting skjedde rundt ca. 1990. Her er mange jordeplekjellere og tufter etter våningshus, uthus, utløer steingjerder og rydningsrøyser. Fire våningshus og tre uthus i området Kleppe/Dåtland/Li er i bruk i 2015. En oversikt over noen av de registrerte kulturminnene i verneområdet fremgår av tabell 3-4.

Området Kjellnes – Råga - Hågåsen har status som Kulturhistorisk landskap av nasjonal interesse (KULA) (Riksantikvaren, 2021). Bakgrunn for utvelgelsen: Kjellnes er representativ for de sørlandske kystgårdene med et intakt førindustrielt kulturlandskap som holdes godt i hevd. Hågåsen er et åpent kulturlandskap med bevarte krigsminner. Området har i ulike perioder gjennom historien hatt en stor militærstrategisk betydning. Hele landskapet er godt lesbart og har høy opplevelsesverdi.

Figur 3-7. Kleppas strandevæg (se vedlegg figurer og bilder).

Bygg og installasjoner

Infrastruktur, bygg og installasjoner

Det meste av verneområdet er lite påvirket av tekniske inngrep fra nyere tid. Med tekniske inngrep menes blant annet av bygninger, brygger, moloer, broer, veier, bergverksdrift, drenering, nydyrking, fremføring av luft- og jordledninger, skilt og sjikanøse stengsler.

Det går et luftspenn og to undersjøiske kabler på tvers av Hidrasundet, nord for Austrøyna, Hidra. Luftspennet kommer fra Itland med tilknytning over Bjørkåsen og Haugeland til Kvelland i øst og over Hålandsvannet i nordlig retning. Et luftspenn mellom Hogstad og Åsnes går innom verneområdet fra Foreåsen, vest for Dåstøl. Høyspentlinjen går rett på tvers av fugletrekket langs kysten og det er risiko for kollisjon. Særlig for hubro er det risiko for elektrisk sjokk når de setter seg på mastene. Etablering av jordkabel vil fjerne risikoen, eventuelt avbøtende tiltak (sittepinner) på selve linje/mastene.

Kystverket har en fyrstasjon på Nappodden og flere fyrlykter. Det er ingen militære anlegg i verneområdet. Anlegget på Hågåsen ligger like utenfor vernegrensa.

Fritidsboliger: Det finnes ca. 35 fritidsboliger og sjøbuer i 100-metersbeltet langs sjøen i verneområdet. I tillegg finnes fire eldre våningshus som ikke er helårsbebodd og fire uthus i området Kleppe/Dåtland/Li. Ett av uthusene er omdisponert til turisthytte (Li). Det er ingen bilveier eller nyere landbruksveier i verneområdet.

Fortetting i enkelte områder i kystsonen ble drøftet i verneplanarbeidet. Vernet er ikke til hinder for at Flekkefjord kommune kan vedta planer for fortetting av hytter og sikring av arealer for naturvern og friluftsliv, og rett til tilrettelegging for allmenheten i områdene Stø og Tele etter egne retningslinjer. Planer krever tillatelse fra forvaltningsmyndigheten, jf. verneforskriften § 3 pkt. 1.3l).

Havbruk: Vernet er ikke til hinder for drift av oppdrettsanlegg på godkjente lokaliteter. Oppføring av bygninger og installasjoner på sjø og land vil som regel være uheldig for landskapet, og bør derfor unngås i landskapsvernområdet. Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til etablering av havbruksanlegg uten installasjon på land, og særlig synlig fra sjøoverflaten.

Havbruksanlegg, som er en relativ stor installasjon, vil i områder uten inngrep redusere landskapets verdi som urørt og endre landskapets karakter eller særpreg. I de deler av landskapsvernområdet hvor det er åpne sjøflater og urørt skjærgård, vil etablering av havbruksanlegg med synlig anlegg på sjøoverflaten være i strid med verneformålet. Skjærgården mellom Rasvåg og Stø er sjelden. Store deler framstår som et sammenhengende uberørt landskap som er svært sårbart for anlegg og installasjoner. Et fiskeoppdrettsanlegg vil være i strid med landskapsvern i dette området. Sjøområdet mellom Stø og Egdeholmen i vest er preget av svært få/ingen inngrep langs land eller installasjoner i sjø og defineres som åpne sjøflater og urørt skjærgård. En rekke rødlistede fuglearter og ansvarsarter er tilknyttet de bratte fjellsidene og små øyer og skjær. Området er svært viktig for marint mangfold, noe som også påvirker mangfoldet over havoverflaten.

Motorferdsel

Motorferdsel på land

Motorferdsel på land i landskapsvernområdet er marginalt da det ikke finnes veier eller kjørespor som kan benyttes av kjøretøy.

Motorferdsel på sjø

Innenfor landskapsvernområdet er det populært å ferdes for fritidsbåttrafikken. Det er også hoved- og biler innenfor området som benyttes av nyttefartøy.

Motorisert ferdsel på sjøen er regulert i verneforskriften. Vannskutere kan brukes på lik linje med motorbåter. Kommunen kan ved behov fastsette lokale forskrifter om bruk av vannskuter i sjøen med hjemmel i havne- og farvannsloven.

Motorferdsel i luften

For helikoptertransport må det søkes om dispensasjon fra forbudet om motorferdsel i lufta.

Forvaltning

Innledning

Klima- og miljødepartementet (KLD) er øverste myndighet for miljøforvaltningen i Norge. Departementet har ansvaret for at den miljøpolitikken Stortinget har vedtatt blir gjennomført. KLD er overordnet myndighet for forvaltningen av områder vernet etter naturvernloven, naturmangfoldloven og viltloven. Miljødirektoratet er øverste fagmyndighet for naturvernområder i Norge og har hovedansvar for forvaltning av områder vernet etter naturmangfoldloven. Miljødirektoratet avgjør hvem som skal være forvaltningsmyndighet for det enkelte verneområde og er klageinstans for vedtak som forvaltningsmyndigheten i det enkelte verneområdet har gjort. Miljødirektoratet skal også veilede forvaltningsmyndigheten i praktiseringen av verneforskriftene. Statsforvalteren i Agder er forvaltningsmyndighet for Flekkefjord landskapsvernområde og skal behandle og avgjøre alle søknader. Klage på vedtak skal gå via statsforvalteren i Agder og sluttbehandles av Miljødirektoratet. Flekkefjord kommune er myndighet på flere av de øvrige lovverkene som kan få betydning innen verneområdet, eksempelvis plan- og bygningsloven og forurensningsloven. Siden det går en farled gjennom verneområdet er det Kystverket som er myndighet for båttrafikken. Fiskeridirektoratet har forvaltningsansvaret knyttet til havressursloven. Statens naturoppsyn er forvaltningens feltapparat og vil reagere med anmeldelse eller informasjon der lovbrudd påtreffes. Oppsynet rapporterer til forvaltningsmyndigheten. Forvaltningsmyndigheten har også et selvstendig ansvar for å reagere på lovbrudd som blir oppdaget.

Tiltaksplan

Tiltaksplanen er ment å gjelde for perioden 2025-2029, og bør revideres etter fem år. Det er gjort en hovedinndeling av prioriterte tiltak i perioden. Tiltaksplanen ligger som eget vedlegg.

Skjøtselsplan

Plan skal utarbeides eller er under arbeid.

Besøksforvaltning

Besøksforvaltning er i Miljødirektoratets veileder; «Besøksforvaltning i norske verneområder» (2021), definert som å legge til rette for og styre bruken av et verneområde slik at forståelsen for vernet økes og verneverdiene ivaretas, samtidig som opplevelsen for de besøkende skal bli best mulig og den lokale verdiskapingen blir størst mulig.

En besøksstrategi er en plan for hvordan forvaltningsmyndigheten vil gjennomføre besøksforvaltning for sitt verneområde. Besøksstrategien skal vise hvilke tiltak (informasjon, fysisk tilrettelegging, sonering, oppsyn etc.) som er nødvendige for å balansere naturverdier, den besøkende og næringen i et verneområde, slik at en oppnår størst mulig nytte for alle fire interesser. En effektiv besøksforvaltning forutsetter at forvaltningen av verneområdet og områdene rundt sees i sammenheng. Dette krever samarbeid med lokale og regionale planmyndigheter og reiselivsaktører slik at besøksstrategien kan samkjøres med og innarbeides i regionale og kommunale planer. Alle verneområder må ha en godkjent besøksstrategi før Miljødirektoratets merkevarestrategi kan tas i bruk. Godkjent besøksstrategi for Flekkefjord landskapsvernområde ligger som vedlegg.

Forvaltningsutfordringer

Forvaltningen av landskapsvernområdet

Motivet for vernet av Flekkefjord landskapsvernområde framgår av formålsparagrafen i verneforskriften (§ 2):

Formålet med Flekkefjord landskapsvernområde er å ta vare på et representativt og særpreget landskap med åpne sjøflater, urørt skjærgård og mektig kysthei, samt å sikre områder som er viktig for biologisk mangfold, truede og sårbare plante- og dyrearter, og et variert kulturlandskap med fornminner og nyere tids kulturminner.

Verneformålet gir samtidig de overordnede forvaltningsmålene for landskapsvernområdet.

Med utgangspunkt i verneformålet og verneverdiene i Flekkefjord landskapsvernområde, eksisterende kunnskapsgrunnlag, aktuelle trusler/negativ påvirkning, brukerinteresser samt forvaltningserfaring, er det definert følgende forvaltningsutfordringer:

Naturverdier

- Gjengroing av kulturlandskapet. En stor del av verneområdet består av kulturbetinget natur som er avhengig av aktiv skjøtsel for å opprettholdes. Flere trua og nær trua arter er knyttet til det åpne kystlandskapet.
- Spredning av fremmede arter.

Ferdsl og friluftsliv

- Slitasje og skader på vegetasjon.
- Forstyrrelse av dyreliv og fugleliv, inkludert beitedyr.
- Begrensede parkeringsmuligheter ved innfallsporter.
- Manglende stiavtaler med grunneiere.
- Manglende informasjon til besøkende, begrenset kunnskap om verneverdier.

Forurensing og miljøgifter

- Utslipp fra lokale kilder på land og i sjø.
- Marint søppel på sjøbunnen, i strandsona og på land.

Naturmangfoldloven

Prinsippene i naturmangfoldloven kap. II om alminnelige regler for bærekraftig bruk gir retningslinjer for forvaltningen og § 48 (generell dispensasjonsbestemmelse) gir føringer for fremtidig dispensasjonspraksis.

I henhold til nml § 7 skal miljøprinsippene i nml §§ 8-12 legges til grunn som retningslinjer ved utøvelse av offentlig myndighet og det skal fremgå av beslutningen hvordan prinsippene er tatt hensyn til og vektlagt i vurderingen av saken.

Miljøprinsippene i Naturmangfoldloven handler om kunnskapsgrunnlaget, føre-var-prinsippet, økosystemtilnærming og samlet belastning, at kostnadene ved miljøforingelse skal bæres av tiltakshaver og miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder. Miljøprinsippene er sentrale i forvaltningen av verneområder og skal vektlegges som retningslinjer i fremtidig dispensasjonspraksis. Forvaltningsmålene i nml § 4 (naturtyper og økosystemer) og § 5 (arter) er viktige i skjønnsvurderingen.

Viktige bestemmelser i naturmangfoldloven:

§ 1. (lovens formål)

Lovens formål er at naturen med dens biologiske, landskapsmessige og geologiske mangfold og økologiske prosesser tas vare på ved bærekraftig bruk og vern, også slik at den gir grunnlag for menneskenes virksomhet, kultur, helse og trivsel, nå og i fremtiden, også som grunnlag for samisk kultur.

§ 4. (forvaltningsmål for naturtyper og økosystemer)

Målet er at mangfoldet av naturtyper ivaretas innenfor deres naturlige utbredelsesområde og med det artsmangfoldet og de økologiske prosessene som kjennetegner den enkelte naturtype. Målet er også at økosystemers funksjoner, struktur og produktivitet ivaretas så langt det anses rimelig.

§ 5 (forvaltningsmål for arter)

Målet er at artene og deres genetiske mangfold ivaretas på lang sikt og at artene forekommer i levedyktige bestander i sine naturlige utbredelsesområder. Så langt det er nødvendig for å nå dette målet ivaretas også artenes økologiske funksjonsområder og de øvrige økologiske betingelsene som de er avhengige av.

§ 8 (kunnskapsgrunnlaget)

Offentlige beslutninger som berører naturmangfoldet skal så langt det er rimelig bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand, samt effekten av påvirkninger. Kravet til kunnskapsgrunnlaget skal stå i et rimelig forhold til sakens karakter og risiko for skade på naturmangfoldet. Myndighetene skal videre legge vekt på kunnskap som er basert på generasjoners erfaringer gjennom bruk av og samspill med naturen, herunder slik samisk bruk, og som kan bidra til bærekraftig bruk og vern av naturmangfoldet.

§ 9 (føre-var-prinsippet)

Når det treffes en beslutning uten at det foreligger tilstrekkelig kunnskap om hvilke virkninger den kan ha for naturmiljøet, skal det tas sikte på å unngå vesentlig skade på

naturmangfoldet. Foreligger en risiko for alvorlig eller irreversibel skade på naturmangfoldet, skal ikke mangel på kunnskap brukes som begrunnelse for å utsette eller unnlate å treffe forvaltningstiltak.

§ 10 (økosystemtilnærming og samlet belastning)

En påvirkning av et økosystem skal vurderes ut fra den samlede belastning som økosystemet er eller vil bli utsatt for.

§ 11 (kostnadene ved miljøforringelse skal bæres av tiltakshaver)

Tiltakshaveren skal dekke kostnadene ved å hindre eller begrense skade på naturmangfoldet som tiltaket volder, dersom dette ikke er urimelig ut fra tiltakets og skadens karakter.

§ 12 (miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder)

For å unngå eller begrense skader på naturmangfoldet skal det tas utgangspunkt i slike driftsmetoder og slik teknikk og lokalisering som, ut fra en samlet vurdering av tidligere, nåværende og fremtidig bruk av mangfoldet og økonomiske forhold, gir de beste samfunnsmessige resultater.

Verneforskrift

Til grunn for forvaltningen ligger forskrift som ble fastsatt ved kongelig resolusjon 11. mars 2005. Verneforskriften finnes i sin helhet som vedlegg til forvaltningsplanen og på:

<https://lovdata.no/forskrift/2005-03-11-225>

Verneforskriften er rammen for vern, bruk og forvaltning av landskapsvernområdet. Vernebestemmelsene inneholder de konkrete reguleringene av ulike aktiviteter og tiltak i verneområdet. De er bygget opp slik at det først angis hva som er forbudt, så hvilke unntak som automatisk gjelder og til slutt hva det kan søkes om tillatelse til. Bestemmelsene må derfor leses i sammenheng for å få et korrekt bilde av en bestemt restriksjon.

Verneforskriften for landskapsvernområdet er hjemlet i naturmangfoldloven, og forskriften er spesielt innrettet mot vern og forvaltning av naturmiljøet. Dette er også bakgrunnen for at flere av bestemmelsene i verneforskriften i sin ordlyd retter seg mot vern av naturmiljøet, f. eks. bestemmelsene om organisert ferdsel og regulering av ferdsel.

Kulturminner er også en del av verneformålet for landskapsvernområdet, men flere av vernebestemmelsene omtaler kun naturmiljøet. Årsaken er at vern og forvaltning av kulturminner primært reguleres i kulturminneloven, som forvaltes av Riksantikvaren, fylkeskommunen og andre kulturminnemyndigheter.

Verneforskriften ble fastsatt med hjemmel i naturvernloven av 19. juni 1970. Naturvernloven ble 1. juli 2009 opphevet og videreført i naturmangfoldloven. Selv om naturvernloven er opphevet, gjelder verneforskrifter etter naturvernloven inntil Kongen bestemmer noe annet, jf. naturmangfoldloven § 77.

Ved innføring av naturmangfoldloven ble den generelle dispensasjonsbestemmelsen i verneforskriftene satt ut av kraft. Dispensasjonssøknader som ikke har en spesifisert hjemmel i verneforskriften, behandles nå etter naturmangfoldloven § 48.

Sentrale føringer

Når det søkes om unntak fra verneforskriften for et verneområde skal dette vurderes etter den generelle unntaksbestemmelsen i naturmangfoldloven § 48. Bestemmelsen gir forvaltningsmyndigheten hjemmel til å gi dispensasjon fra verneforskriften i tre alternative tilfeller; dersom det ikke strider mot verneformålet og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig, dersom sikkerhetsmessige hensyn gjør det nødvendig, eller dersom hensynet til vesentlige samfunnsmessige hensyn gjør det nødvendig. Bestemmelsen skal være en sikkerhetsventil for tiltak som ikke kunne forutsees, eller spesielle /særskilte tilfeller som ikke ble vurdert, på vernetidspunktet. Første alternativ dekker tilfeller hvor verneformål og verneverdier tåler enkeltstående avvik fra vernebestemmelsene, og er i utgangspunktet ment for bagatellmessige inngrep eller forbigående forstyrrelser. Dispensasjonsbestemmelsen i § 48 er en kan-regel, det vil si at selv om vilkårene for å gi dispensasjon er oppfylt, så er det ingen som har krav på dispensasjon. Det er nødvendig med en bredere vurdering av om det bør gis dispensasjon.

Mer informasjon: Miljødirektoratets rundskriv om forvaltning av verneforskrifter, kapittel 7: <http://www.miljodirektoratet.no/no/Publikasjoner/2014/Januar-2014/Rundskriv-omforvaltning-av-verneforskrifter/>

Forvaltningsmål og bevaringsmål

Det overordnede målet for forvaltning av verneområder er å ivareta verneverdiene, både ved å beskytte dem mot uønskede inngrep og ved å fremme ønsket aktivitet.

Forvaltningsmål og bevaringsmål er viktige verktøy for å oppnå dette.

Forvaltningsmål er et samlebegrep for alle målsettinger knyttet til et verneområde. Disse kan være knyttet til verneverdier som landskap, kulturminner, biologisk mangfold og naturtyper, og til brukerinteresser som landbruk, friluftsliv og reiselivsnæring.

Bevaringsmål er en presisering av forvaltningsmål knyttet til verneverdier (naturkvaliteter, landskapsverdier, geologiske forekomster, kulturminner etc.), og definerer den tilstanden en ønsker en kvalitet i verneområdet skal ha. Bevaringsmål skal være målbare. Det vil si at de skal presiseres gjennom mål for eksempelvis areal, forekomster av bestemte arter, ønskede strukturer (for eksempel maksimalt innslag av busker og trær i en strandeng, tilgjengelighet eller synlighet for kulturminner) eller prosesser (for eksempel årviss hekking av sjøfugl). Bevaringsmål rettes mot spesielle egenskaper ved naturkvaliteten, og forutsetter både basiskunnskap om status og løpende kunnskap om utviklingen for disse egenskapene.

Naturkvaliteter er naturtyper, arter, geologi og landskap som skal bevares i et verneområde. Et verneområde kan ha en eller flere naturkvaliteter som det er viktig å ta vare på. Naturkvalitetene fremgår gjerne direkte av det overordnede verneformålet. I tillegg kan det være nødvendig å definere naturkvaliteter ut over verneformålet, for eksempel der verneformålet er for generelt eller der ny kunnskap om biologisk mangfold har kommet til etter at vernet ble etablert og verneformålet formulert. I enkelte tilfeller kan det være aktuelt å supplere forvaltningsplanen med skjøtselsplaner, der det gis utdypende målsettinger og forslag til tiltak for å ivareta og fremme verneverdiene.

De bevaringsmålene som er satt i forvaltningsplanen fremgår av kapittel 4.5. Øvrige målsettinger for verneverdier/natur- og kulturkvaliteter er formulert som mer generelle forvaltningsmål.

Forvaltningsmål

Med utgangspunkt i verneforskriften og kunnskapsstatus er det utarbeidet forslag til overordnede forvaltningsmål for geologi, naturmangfold, landbruk, friluftsliv, kulturminner, reiseliv, forskning, formidling og undervisning.

Geologi

Det geologiske mangfoldet og landskapets art og karakter skal bevares.

Naturmangfold

Mangfoldet av naturlig forekommende dyrearter, plantearter, plantesamfunn og naturtyper i verneområdet skal bevares.

- Levedyktige bestander av rødlistearter skal opprettholdes på de lokalitetene der artene forekommer.
- Kunnskapen om rødlistearter i verneområdet skal bedres.

- Mangfoldet av naturlig forekommende dyrearter skal bevares, først og fremst gjennom bevaring av deres leveområder.
- Hekke- og yngleplasser for sjøfugler skal ha god økologisk status og ferdselsreguleringer skal fungere. Unødig forstyrrelse av hekkende sjøfugl skal unngås.
- Forekomster av fremmede arter skal reduseres. Bekjempelse av høyrisikoarter som truer verdifulle naturtyper og rødlistearter skal prioriteres.
- Slitasje fra friluftsliv skal holdes på et akseptabelt nivå og ikke forringe verneverdier.

Landbruk

Verneområdet skal kunne utnyttes som en ressurs for landbruket innenfor rammen av verneformål og vernebestemmelser. Beiting og andre skjøtselstiltak i landbruket skal være et bidrag til bevaring av verneverdier.

Friluftsliv

Forvaltningen av verneområdet skal bidra til å fremme gode friluftslivsopplevelser, samtidig som verneverdiene opprettholdes.

Kulturminner

Det verdifulle kulturlandskapet, kulturminnene og kulturmiljøene skal forvaltes og tas vare på i et langsiktig perspektiv som bruksressurser og som grunnlag for kunnskap, opplevelse og verdiskaping.

Reiseliv

Verneområdet skal kunne brukes som en ressurs for reiselivsnæringen i regionen. Reiselivet i verneområdet skal være bærekraftig og innenfor rammen av verneformål og vernebestemmelser.

Forskning, formidling og undervisning

Forskning, formidling og undervisning skal brukes aktivt for å fremskaffe og gjøre tilgjengelig kunnskap som kan fremme verneformålet, naturglede og forståelse for sammenhenger i naturens virkemåte og sårbarhet.

Bevaringsmål

Miljødirektoratet ønsker en kunnskapsbasert forvaltning av verneområdene. I fagsystemet NatStat kan forvaltningsmyndigheten sette konkrete bevaringsmål for ønsket naturtilstand i et verneområde. Bevaringsmål er et mål for naturens tilstand, og omfatter også en metodikk for måling/overvåkning av tilstand. Et bevaringsmål er alltid knyttet til et overvåkningsobjekt (et geografisk avgrenset naturområde), og overvåkningen er alltid knyttet til en tilstandsvariabel, jf. brukerveiledning til NatStat. Innsynsløsningen til NatStat gir oversikt over antall bevaringsmål, målt tilstand (tidsserier), og hvilke påvirkningsfaktorer (f.eks. fremmede arter) som følges opp av forvaltningsmyndigheten.

Det er utarbeidet en oversikt over aktuelle bevaringsmål for landskapsvernområdet, se vedlegg 1. Tabellen revideres ved behov. Det må gjennomføres NiN kartlegging før bevaringsmål legges i NatStat. Bevaringsmål som velges ut for oppfølging/overvåking må

tilpasses NatStat i forhold til trinn, tilstandsklasser og etablering av overvåkningsmetodikk, og areal må avgrenses i kart.

Tiltaksplan

Tiltaksplanen er ment å gjelde for perioden 2025-2029, og bør revideres etter fem år. Det er gjort en hovedinndeling av prioriterte tiltak i perioden. Tiltaksplanen ligger som eget vedlegg.

Årlige skjøtselstiltak

Det er iverksatt og gjennomført mange omfattende restaureringstiltak i verneområdet, både som del av igangsatt landbruksdrift og som skjøtselstiltak. Tiltakene er hovedsakelig gjennomført av grunneiere/beitebrukere, men med økonomisk støtte fra tiltaksmidler i verneområder og/eller fra andre støtte/tilskuddsordninger i landbruks- og miljøforvaltningen. Dette gjelder spesielt tiltak som rydding, slått, sviing/brenning og beiting for å restaurere og holde i hevd verdifulle naturtyper som kystlynghei, naturbeitemark, slåttemark og slåttemyr. Det er viktig å legge til rette for at disse arealene holdes i hevd gjennom årlige tiltak, og at tiltaksmidler til drift/vedlikehold prioriteres.

Gjennom informasjon og økonomiske virkemidler vil forvaltningsmyndigheten stimulere grunneiere og beitebrukere til å holde arealene i hevd og med en drift som ivaretar verneverdiene. For enkelte utmarksarealer (naturbeitemark, kystlynghei, slåttemark og slåttemark) vil intensiv drift og nydyrking være en trussel mot verneverdiene. Det er derfor viktig at grunneiere/beitebrukere har kunnskap om naturverdiene på eiendommen og hvordan driften kan tilpasses for å ivareta verneverdier.

Kunnskapsgrunnlaget i forvaltningsplanen skal sammen med framtidig kunnskap om naturverdier, skjøtelsplaner og -avtaler bidra til en felles oppfatning og oppslutning om verneverdiene.

Fjerning av fremmede treslag

Fjerning av bestand med sitkagran og andre fremmede treslag i verneområdet er et høyt prioritert tiltak. Det gjenstår et større prosjekt fra Dåtland og nordover med bestander av sitkagran og norsk gran.

Kartlegging etter NiN-metodikk og utarbeidelse av skjøtelsplaner

Det ble gjennomført basiskartlegging i deler av verneområdet i 2022, før 2022 er det utført kartlegging etter DN håndbok 13 i utvalgte områder. Det er pr i dag ikke gjennomført naturtypekartlegging etter Miljødirektoratets instruks i verneområdet. I forbindelse med tidligere kartlegging er det utarbeidet skjøtelsplaner for arealer med kulturbetingete naturtyper. Ved utarbeidelse av nye skjøtelsplaner settes det krav om naturtypekartlegging etter Miljødirektoratets instruks, samt utarbeidelse av artslistene for lokalitetene.

Skjøtelsplaner utarbeides i dialog med grunneier/beitebruker, og størrelsen på planområdet avhenger av hva som er hensiktsmessig. Utarbeidelse av skjøtelsplaner prioriteres i tiltaksperioden, og for følgende områder/naturtyper (forutsetter grunneiers interesse for gjennomføring/igangsetting av skjøtselstiltak):

- Prestøy
- Husøy/Hummarøy

- Restaureringsarealer og viktige skjøtelsbeitinga naturtyper på Hidrahei som ikke omfattes av eksisterende skjøtelsplan.
- Slåttemarker og -myrer, semi-naturlige strandenger.

Nye områdesvise tiltak

Det er foreslått å iverksette noen nye og mer eller mindre omfattende områderestaureringer av kulturlandskap som er i gjengroing/forfall. Dette gjelder følgende områder:

- Kalvekilen (kulturlandskap, kulturminner)
- Stø (kulturlandskap)
- Djupedalen, Andabeløy (kulturmiljø)

Igangsetting av tiltak i nye områder bør ikke gå på bekostning av allerede iverksatte tiltak i andre områder.

Informasjonstiltak

Det er stort behov for informasjonstiltak i verneområdet. Eksisterende informasjonsplansjer må byttes ut med informasjonstavler i henhold til Miljødirektoratets merkestrategi, i tillegg til at de må settes opp ved langt flere innfallsporter i/ved verneområdet. Det er også behov for stedstilpasset skilting om spesielle naturverdier, naturmiljø, hensyn til drift/beitedyr og lignende. Se besøksstrategien for detaljert informasjon.

Minkbekjemping

Behovet for igangsetting av minkbekjemping i verneområdet må vurderes, i samarbeid med Miljødirektoratet og Flekkefjord kommune.

Tilretteleggingstiltak for friluftsliv

Det er svært viktig å få på plass stiavtaler mellom kommune og grunneiere. Slike avtaler skal ligge til grunn for alle stier som skal merkes, skiltes og vedlikeholdes. Ytterligere tilretteleggingstiltak for friluftsliv omhandles i besøksstrategien.

Sonering

I tråd med verneplanen og som et virkemiddel i besøksforvaltningen, er det gjort en inndeling av verneområdet i soner med ulike mål og rammer for bruk, skjøtsel og tilrettelegging. Soneinndelingen bygger i stor grad på dagens bruk og tilstand i området, kombinert med forvaltningsmyndighetens ønsker for hvordan de ulike områdene skal få utvikle seg framover.

Avgrensingen av sonene gir ingen gradering av verneverdiene, men fjøres for å avveie ulike brukerinteresser. Forvaltningsmyndigheten vil ha ulik forvaltningspraksis i de ulike sonene. For å forbedre forvaltningen av området er verneområdet derfor delt inn i følgende soner:

1. Vernesone

Denne sonen omfatter hele verneområdet utenom de andre sonene. Vernesonen omfatter områder med få og ingen spor av nyere inngrep. Ferdsel bør fortrinnsvis skje langs gamle ferdselsveier. Restriksjonsnivå for inngrep, tiltak og installasjoner er høyt, og det skal ikke legges ytterligere til rette for ferdsel. Spor etter ferdsel eller andre skader på landskapet skal repareres slik at landskapet og vegetasjonen fremstår mest mulig urørt. I denne sonen er det ikke skjøtsel eller beiting utover det som ville dyr bidrar med.

2. Vernesone– skjøtsel

I denne sonen skal det legges til rette for aktiv skjøtsel og langsiktig drift av kulturlandskapet med innmarks- og utmarksbeiter, slåttemark og kystlyngheier. Dette for å ivareta landskapet og mangfoldet, og samtidig hindre tiltak som kan redusere verneverdiene eller vanskeliggjøre driften. Verneverdiene i sonen er avhengige av skjøtsel og det kan legges til rette for beite og slått, med rydding av kratt og busker, vedlikehold av grøfter og gjerder. I skjøtselssonen kan det åpnes for enkel tilrettelegging for friluftsliv i form av stier med enkel standard.

3. Brukssone – friluftsliv

Sonen omfatter eksempelvis arealer med skjærgårdspark og enkelte av de statlig sikra friluftsområdene. I brukssone for friluftsliv eksisterer det allerede, eller det kan åpnes for enkel tilrettelegging for friluftsliv, for eksempel stier, turløyper, badeplasser, teltplasser, gapahuk og bål plasser.

4. Brukssone – spesiell tilrettelegging

Det er begrenset antall områder som inngår i denne sonen, eksempelvis havbruksanlegg, høyspentlinjer, og områder med annen tilrettelegging (bygninger o.l.). I disse områdene kan det være aktuelt med tilretteleggingstiltak for friluftslivet og reiselivet, eller andre tiltak dersom de ikke er i strid med verneformålet.

I tillegg til bruk av sonering kan ferdsel styres til utvalgte plasser som er robuste i forhold til mye besøk og hvor det allerede finnes tilrettelegging for besøkende. Alternativt kan områder som er mye besøkt tilrettelegges for å gjøre dem mer robuste mot slitasje og negativ påvirkning på verneverdiene. Et forslag til de ulike sonene er definert i figur 4-1 (se vedlegg figurer og bilder).

Forvaltningsmyndighet

Verneområdestyret er et statlig oppnevnt styre med lokale politiske representanter som forvalter verneområdene på vegne av staten.

Gjeldende vedtekter for styret er styrevedtektene som er gitt 19.01.2024 og som er felles for alle verneområdestyrer.

Forvaltningsmyndigheten ligger hos verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder og består av representanter fra Flekkefjord, Lindesnes og Kristiansand kommuner og Agder fylkeskommune. Styret er oppnevnt av Miljødirektoratet etter innstilling fra kommunene og fylkeskommunen. Sekretariatet for styret utgjøres av en verneområdeforvalter, som er tilsatt hos Statsforvalteren i Agder.

Forvaltningsmyndigheten har ansvar for å forvalte verneområdet i tråd med verneformålet – og treffe nødvendige tiltak hvis verneverdier trues.

Forvaltningsmyndigheten utøver myndighet etter verneforskriften. Dette omfatter også myndighet til å treffe vedtak om dispensasjon fra gjeldende vernebestemmelser.

Forvaltningsmyndigheten kan også gi utfyllende retningslinjer om forvaltning av verneområdet og om skjøtsel. Forvaltningsmyndigheten har videre ansvar for informasjon til grunneiere, rettighetshavere og allmennheten om verneverdiene og vernebestemmelsene.

Forvaltningsmyndigheten har som oppgave å planlegge og utføre skjøtsel i verneområdet, og å registrere og dokumentere naturverdier i området.

Forvaltningsmyndighetens handlingsrom følger av naturmangfoldloven og verneforskriften for verneområdet.

Verneforskriften fastsetter forbudsbestemmelser, unntaksbestemmelser og spesifiserte dispensasjonsbestemmelser for verneområdet.

Forvaltningsmyndigheten har i tillegg hjemmel til å gi dispensasjon fra vernebestemmelsene i naturmangfoldloven § 48.

De sentrale forvaltningsorganer har overordnet ansvar for verneområdeforvaltningen, blant annet gjennom klagebehandling og fastsettelse av rammene for forvaltningen.

Sentrale forvaltningsorganer er Miljødirektoratet og Klima- og miljødepartementet.

Styrets vedtekter gir rammene for verneområdestyret sitt arbeid som forvaltningsmyndighet. Det er Miljødirektoratet som fastsetter vedtektene, og styrevedtektene, som er felles for alle verneområdestyrer i landet (gjeldende fra 19.01.2024) finnes på styrets hjemmesider:

<https://www.nasjonalparkstyre.no/Oksoy-Ryvingen/styret/styrets-vedtekter>

Styret skal oppnevne et rådgivende utvalg. Utvalget skal bestå av representanter for de ulike interessene i området, som bl.a. grunneiere, andre særlig berørte offentlige organer som for eksempel friluftsråd, næringsliv, frivillige organisasjoner, bl.a. natur- og miljøorganisasjoner og lignende. Verneområdestyret bør ha minst ett årlig dialogmøte med rådgivende utvalg. For å sikre at forvaltningen av verneområdene blir godt integrert i den kommunale forvaltningen, har styret oppnevnt et administrativt kontaktutvalg bestående av representanter fra administrativt nivå i de tre kommunene samt to lokale SNO.

Rådgivende utvalg

Et tett og konstruktivt samarbeid med de ulike brukerinteressene i verneområdet er nødvendig for å få til en god forvaltning. Styret skal derfor samarbeide med andre berørte parter gjennom et bredt sammensatt faglig rådgivende utvalg bestående av bl.a. grunneiere, organisasjoner, næringsdrivende og berørte offentlige myndigheter. Rådgivende utvalg oppnevnes av verneområdestyret med hjemmel i verneforskriften § 7.

Administrativt kontaktutvalg

Mange saker som behandles av verneområdestyret vil også kreve behandling etter annet lovverk som kommunene forvalter, spesielt plan- og bygningsloven. For å sikre at forvaltningen av verneområdet blir godt integrert i den kommunale forvaltningen, kan det opprettes et administrativt kontaktutvalg med representanter fra hver av kommunene, lokalt SNO og verneområdeforvalter.

Tiltaksmidler

Det avsettes hvert år midler i statsbudsjettet til forvaltning av verneområder. Midlene skal benyttes til tiltak som er nødvendig for å gjenskape eller ivareta verneverdiene, og til informasjons- og tilretteleggingstiltak. Alle tiltak skal som hovedregel være forankret i skjøtselsplan, forvaltningsplan eller besøksstrategi.

Styret melder innen 10. januar hvert år inn behovet for midler til Miljødirektoratet, som fordeler tiltaksmidlene på grunnlag av innmeldte behov fra alle landets forvaltningsmyndigheter.

Dispensasjoner

Naturvernloven fra 1970 ble i 2009 erstattet av naturmangfoldloven. Her er det gitt en ny generell dispensasjonsbestemmelse som også har virkning for verneforskrifter etter naturvernloven. Flekkefjord landskapsvernområde har verneforskrift etter naturvernloven. Søknader om dispensasjon som ikke omhandles spesielt i verneforskriften skal behandles etter naturmangfoldloven § 48.

Retningslinjer for dispensasjoner

Naturmangfoldlovens bestemmelser om dispensasjon fra vernevedtak § 48 utdyper når det kan gis dispensasjon. Etter § 48 første alternativ kan det gis dispensasjon dersom det ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig. Adgangen til dispensasjon etter dette alternativet er snever. Det kan bare dispenseres i de tilfeller tiltaket vil ha begrenset virkning for verneverdiene.

Hensynet til verneverdier skal være overordnet for eksempel næringsinteresser. Dersom det er usikkerhet knyttet til virkningene av et tiltak på naturmiljøet, skal føre-var-prinsippet tillegges vekt, jmf. naturmangfoldloven § 7.

I et område som Flekkefjord landskapsvernområde vil også naturmangfoldloven § 10 om økosystemtilnærming og samlet belastning være sentral.

Etter § 48 andre og tredje alternativ kan det gis dispensasjon dersom sikkerhetshensyn eller hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig. Med sikkerhetshensyn siktes det blant annet til sikkerhet for liv og helse, smittsomme sykdommer fra dyr og sikkerhet mot omfattende og direkte skade på eiendom. Det må i det enkelte tilfelle vurderes konkret om det er behov for spesielle tiltak av hensyn til sikkerheten for de som bruker et

område. Det kan stilles vilkår om at sikkerhetstiltaket gjennomføres i dialog med forvaltningsmyndigheten, for å sikre at hensynet til verneverdiene ivaretas.

Dispensasjon til tiltak av vesentlig samfunnsinteresse gjelder for tungtveiende hensyn av nasjonal betydning. I tillegg er det et vilkår at tiltaket er nødvendig. Dvs. at om tiltaket lar seg gjennomføre ved en alternativ løsning, plassering o.l., så er ikke nødvendighetskriteriet oppfylt. Saker som har lokal interesse eller regional betydning vil generelt ikke være tilstrekkelig som grunnlag for dispensasjon.

Rutiner for saksbehandling

Forvaltningsplanen i seg selv godkjenner ikke tiltak i verneområdet. Dersom tiltak ikke er direkte tillatt/forbudt gjennom verneforskriften, må søknad sendes forvaltningsmyndigheten. Verneområdestyret kan gi tillatelse/dispensasjon til tiltak og aktiviteter etter spesifiserte bestemmelser i verneforskriften § 3. Styret kan også gi dispensasjon etter den generelle hjemmelen i naturmangfoldloven § 48, dersom bestemte vilkår er oppfylt.

Selv om styret har gitt tillatelse etter verneforskriften eller naturmangfoldloven, kan et tiltak også kreve tillatelse eller dispensasjon fra andre regelverk. Søker kan ikke iverksette tiltaket før alle nødvendige tillatelser og dispensasjoner er gitt (for eksempel av kommunen, kulturminnemyndigheten, Mattilsynet, grunneier mv.). Det vises ellers til Miljødirektoratets rundskriv om forvaltning av verneforskrifter (M106-2014).

Søknader

Alle søknader om tiltak som krever dispensasjon etter verneforskriften eller Naturmangfoldloven skal sendes styret. Også andre tiltak enn de som er beskrevet i kapittel 4.8 kan være søknadspliktige. I byggesaker og ved tvil om et tiltak krever tillatelse eller dispensasjon, kan verneområdeforvalter gi veiledning.

Søknad bør oppfylle de krav kommunen har, eksempelvis til byggesaker. Søknaden bør minimum inneholde en beskrivelse av dagens tilstand (for eksempel eiendommens bygningsmasse i byggesaker), ønsket tiltak/endring, utforming/materialbruk, og en tydelig begrunnelse. I tillegg bør det i søknaden gis en vurdering av tiltakets virkning på verneverdiene. Det letter saksbehandlingen dersom bakgrunn for behovet for tiltaket beskrives, samt om alternative løsninger er vurdert. Eventuelle følgetiltak (nødvendige anleggsveier, motorisert ferdsel for gjennomføring med videre) må beskrives. Forsøknader som gjelder ombygging og mindre tilbygg til eksisterende bygninger vises det til retningslinjene.

Saksgang

Verneområdeforvalter foretar en selvstendig faglig vurdering i forhold verneformålet og bestemmelsene i verneforskriften §§ 2 og 3, naturmangfoldloven §§ 8-12 og 48. Bygnings-, landbruks- og kulturminneforvaltningen med flere konfereres etter behov.

Verneområdeforvalter utformer en saksframstilling og innstilling til vedtak, som sendes til styret, kommunen og søker, senest én uke før styremøtet.

Styret behandler saken i møte og fatter et vedtak. Verneområdeforvalteren fører protokoll som godkjennes foreløpig av styreleder og et styremedlem så snart protokollen er ført. Når protokollen er foreløpig godkjent, sendes vedtakene som er fattet til søker, med kopi til andre relevante parter. Endelig godkjenning av protokoll skjer i påfølgende styremøte.

I naturmangfoldloven § 48 tredje ledd står det at når et tiltak trenger tillatelse både etter verneforskriften og etter annet lovverk, kan tiltakshaver velge å søke om tillatelse parallelt. Vedtak skal i slike tilfeller først fattes etter verneforskriften, dersom ikke annet følger av verneforskriften eller forvaltningsmyndighetens samtykke.

Søknader bør også i andre tilfeller som hovedregel behandles først etter det strengeste lovverket. Som regel vil dette være verneforskrift og naturmangfoldloven. Annet lovverk kan ikke overstyre avslag etter verneforskrift. I tilfeller der det gis avslag etter verneforskrift er det ikke behov for å behandle søknader etter annet lovverk. Dersom styret finner at det er grunnlag for å gi tillatelse eller dispensasjon, skal bør styret også gjøre søker oppmerksom på at tiltaket kan kreve tillatelse etter annet lovverk og kan veilede søker så langt det er råd om dette. Det er søker sitt ansvar å påse at alle nødvendige tillatelser er innhentet før et tiltak igangsettes.

Myndighet etter annet lovverk kan avslå en søknad selv om styret vurderer at det kan gis tillatelse etter verneforskrift. En byggesøknad bør ikke behandles av kommunen før styret har vurdert søknaden etter verneforskriften.

Saksbehandlingstid

Alle saker skal behandles uten ugrunnet opphold, jmf. forvaltningsloven § 11a. Dersom saken ikke kan behandles innen en måned etter at saken er mottatt, skal forvaltningsmyndigheten sende et foreløpig svar. Styrets behandlingstid er i praksis fireåtte uker. Behandlingstiden avhenger av når søknaden kommer inn i forhold til forutbestemte styremøter.

Vilkår

Styret kan knytte vilkår til tillatelsen for å sikre at tiltaket ikke skal påvirke verneverdiene negativt. Vilkårene må være saklige tiltak og stå i rimelig forhold til tiltaket (være forholdsmessig), samt være klare og presise. Dette av hensyn til tiltakshaver som skal oppfylle vilkårene, og slik at de kan håndheves.

Klage

Klage på vedtak håndteres etter forvaltningslovens bestemmelser. Klagefristen er tre uker etter at melding om vedtak er mottatt. Klagen skal vise til vedtaket det klages over, og den eller de endringer som ønskes. Klagen bør begrunnes. Statsforvalteren er gitt myndighet til å påklage vedtak fattet av styret.

En eventuell klage sendes styret. Styret vurderer om klagen gir opplysninger som gir grunnlag for å endre eller oppheve eget vedtak. Dersom styret opprettholder sitt vedtak, sendes klagen over til Miljødirektoratet som fatter endelig vedtak. Miljødirektoratets vedtak kan ikke påklages.

Miljøvedtaksregisteret

Miljøvedtaksregisteret legger til rette for åpenhet i miljøforvaltningen og gir alle enkel og fri tilgang til en rekke vedtak etter naturmangfoldloven, blant annet om rovvilt, verneområder, prioriterte arter, utvalgte naturtyper og utsetting av utenlandske treslag til skogbruksformål. Registeret viser enkeltvedtak som tillatelser, avslag og dispensasjoner fra offentlige myndigheter. Det har gode søkemuligheter og en kan bli automatisk varslet om nye vedtak på de temaene en er opptatt av.

Miljøvedtaksregisteret er opprettet med hjemmel i naturmangfoldloven og det er fastsatt en egen forskrift om registeret med plikt til registrering av vedtak.

Vedtaksmyndigheten har ansvaret for å registrere sine vedtak i registeret innen tre virkedager etter at partene er varslet om vedtaket. Det er verneområdeforvalter som registrerer alle vedtak etter verneforskriften. Registeret er å finne på <http://www.miljovedtak.no/>

Oppsyn

Statens naturoppsyn (SNO) er opprettet for å ivareta nasjonale miljøverdier og forebygge miljøkriminalitet, jf. lov om naturoppsyn. SNO er en egen avdeling i Miljødirektoratet og har det overordnede ansvaret for statlig naturoppsyn i alle naturvernområder.

SNO er tillagt oppsynsmyndighet til oppsyn etter naturmangfoldloven, friluftsløven, laks- og innlandsfiskloven, villtloven, motorferdselloven, kulturminneloven og deler av forurensningsloven. Det statlige naturoppsynet har i første rekke oppgaver som beskrevet i naturoppsynsloven, dvs. å ivareta nasjonale miljømål, forebygge miljøkriminalitet, kontrollere i forhold til lover, forskrifter og andre regelverk, gi veiledning og informasjon og kan løse praktiske oppgaver som skjøtsel, tilrettelegging, registreringer og dokumentasjon.

Oppsynet har rett til å bruke motorkjøretøy, båt eller luftfartøy når det er nødvendig for å utføre oppgavene. Motorferdselen skal skje så skånsomt og begrenset som mulig.

Det skal være rutiner for samarbeid mellom forvaltningsmyndigheten, Statsforvalteren og SNO, slik at innsatsen blir prioritert i fellesskap. SNO har møte- og talerett i verneområdestyrets møter. Verneområdestyret bestiller årlig bistand fra SNO til oppsyn og tiltak i verneområder. Det er en årlig dialog mellom styret og SNO for bestilling av SNO ressurs, prioritering av oppgaver og rapportering av gjennomført aktivitet ved årets slutt.

Verneområdestyret skal melde inn behov om oppdrag man ønsker utført i egne verneområder i Naturoppdrag.

Oppfølging av overtredelser og ulovlige forhold

Forvaltningen har flere virkemidler som kan brukes ved overtredelser av bestemmelser i verneforskrifter og naturmangfoldloven, samt overtredelser av enkeltvedtak med hjemmel i disse regelverkene. For en utdyping av virkemidlene vises det til Miljødirektoratets rundskriv om oppfølging av ulovlige forhold i verneområder (M-617/ 2016) og naturmangfoldloven IX om hånhevinghåndheving og sanksjoner.

Brudd på vilkår

Om et tiltak gjennomføres i strid med tillatelse eller ved brudd på vilkår, anses dette som en overtredelse av vernebestemmelsene og av bestemmelser i enkeltvedtak etter verneforskriften.

Styret skal bare vurdere saken på nytt dersom det kommer en ny søknad fra tiltakshaver. Dersom tiltakshaver søker om at vilkåret ikke skal gjelde, må det behandles av styret som en omgjøring. Det foreligger likefullt en overtredelse dersom tiltakshaver har brutt vilkåret, og dette kan det reageres mot uavhengig av om vedtaket omgjøres. Eventuelle tidligere brudd på vilkår kan vektlegges ved behandling av søknad om samme tiltak på nytt.

Overtredelsesgebyr er en reaksjonsform som kan være aktuell ved brudd på vilkår. Det er en alternativ og generelt sett en mildere reaksjon enn politianmeldelse. Overtredelsesgebyr er en forvaltningssanksjon som kan ilegges privatpersoner og foretak som en reaksjon på brudd på bestemmelser angitt i naturmangfoldloven § 74.

Denne sanksjonen kan brukes for å reagere på brudd på naturmangfoldlovens bestemmelser forskrifter etter loven og bestemmelser i enkeltvedtak etter loven. Det er bare Miljødirektoratet som har myndighet til å gi overtredelsesgebyr etter naturmangfoldloven § 74.

Overtredelsesgebyr er aktuelt for de overtredelsene som vurderes som mindre alvorlige, men

hvor det er viktig for etterlevelsen av regelverket at det kommer en reaksjon. Det er i tillegg en forutsetning for å gi overtredelsesgebyr at saken er tilstrekkelig opplyst slik at det ikke er uklarheter mht. hva som har skjedd eller av hvem.

Ved grove brudd på vilkår i en tillatelse kan forvaltningsmyndigheten benytte håndhevingsreglene i naturmangfoldloven kapittel IX og eventuelt politianmelde forholdet. I mange tilfeller er det aktuelt å både sørge for gjenoppretting og anmelde saken til politiet.

Ulovlige forhold generelt

Ved ulovlige forhold som forvaltningen har forutsetninger for å avdekke og sanksjonere på en tilstrekkelig måte, skal forvaltningssporet benyttes, for eksempel med illeggelse av overtredelsesgebyr og/eller krav om retting og avbøtende tiltak. Andre saker, f.eks. saker som anses som for alvorlige til å bare følges opp i forvaltningssporet, skal politianmeldes. Politiet og påtalemyndigheten skal prioritere å følge opp ulovlige forhold som er av alvorlig karakter, eller som ikke anses å kunne sanksjoneres

tilstrekkelig av forvaltningen. Selv om en sak politianmeldes, bør verneområdestyret følge opp med forvaltningstiltak som f.eks. retting der det er aktuelt.

SNO kan reagere med politianmeldelse dersom ulovlige forhold blir avdekket. Oppsynet vil også rapportere ulovlige forhold til forvaltningsmyndigheten. Som hovedregel tar den som oppdager eller får informasjon om ev. brudd på vernebestemmelser saken videre til politiet. I tilfeller der SNO og forvalter/styret oppdager forholdet i fellesskap tar forvaltningsmyndigheten saken videre - altså verneområdestyret. I kontroll av etterlevelse/lovlighet av omsøkt tiltak, rapporterer SNO til styret, som i sin tur ev. tar saken videre. SNO har også en selvstendig myndighet og ansvar for å vurdere oppfølging av ulovligheter. SNO kan også stanse ulovlig virksomhet på stedet om nødvendig.

Forvaltning i forhold til verneforskriften

Retningslinjer for forvaltningen

I det følgende defineres retningslinjene forvaltningsmyndigheten skal støtte seg til i sin saksbehandling av søknader relatert til arrangementer, aktiviteter, tiltak og dispensasjoner fra gjeldende regelverk. Retningslinjene skal både gjøre saksbehandlingen enklere og mer entydig, samtidig som regelverket skal framstå forutsigbart og med liten grad av rom for ulike tolkninger av reglene.

Verneforskriften er oppbygd etter en mal der man i hver paragraf lister opp hva som er forbudt, deretter følger et avsnitt som ofte heter «Bestemmelsen i (...) er ikke til hinder for» som ramser opp en del punkter som det er åpnet for. Dette er dermed ikke søknadspliktig etter verneforskriften, men noe kan være varslingspliktig.

Etter dette er det ofte et avsnitt med «Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til». Her er det viktig å merke seg ordet kan. Det vil være en konkret vurdering i hver enkelt sak, og selv om noe kan søkes om, er det ikke gitt at man får tillatelse. For å gi en mer forutsigbar og likestilt saksbehandling er det laget retningslinjer for en rekke typer tiltak, noen er pålagt etter verneforskriften og andre er satt etter behov fra forvaltningen.

Tema: Vern mot inngrep i landskapet

Formålet med Flekkefjord landskapsvernområde er å ta vare på et representativt og særpreget landskap med åpne sjøflater, urørt skjærgård og mektig kysthei, samt å sikre områder som er viktig for biologisk mangfold, truede og sårbare plante- og dyrearter, og et variert kulturlandskap med fornminner og nyere tids kulturminner.

Forskriftsreferanse

§ 3 (FLVO) 1. ledd

Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter.

Forvaltningsmyndigheten avgjør i tvilstilfeller om et tiltak må anses å ville endre landskapets art eller karakter vesentlig.

Verneformålet

Formålet med Flekkefjord landskapsvernområde er å ta vare på et representativt og særpreget landskap med åpne sjøflater, urørt skjærgård og mektig kysthei, samt å sikre områder som er viktig for biologisk mangfold, truede og sårbare plante- og dyrearter, og et variert kulturlandskap med fornminner og nyere tids kulturminner.

Tema: Bygg, anlegg og tekniske innretninger

Forskriftsreferanse

§ 3 (FLVO) 1. ledd

Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter.

Med de unntak som følger av punkt 1.2 og 1.3 i forskriften er det forbud mot inngrep og tiltak som oppføring, ombygging og riving av bygninger, brygger, moloer, broer og andre anlegg, veibygging, bergverksdrift, graving, påfylling av masse, boring og sprenging, uttak og fjerning av stein, mineraler eller fossiler, drenering og annen form for tørrlegging, nydyrking, planting, bakkeplanering, fremføring av luft- og jordledninger, oppsetting av skilt, opparbeiding og merking av turveier og stier, opplag av båter, utplassering av havbruksanlegg, husbåter og andre flytende innretninger. Kulturminner skal beskyttes mot skade og ødeleggelse. Opplistingen er ikke uttømmende.

Forvaltningsmyndigheten avgjør i tvilstilfeller om et tiltak må anses å ville endre landskapets art eller karakter vesentlig.

Bestemmelsene i pkt. 1.1 er ikke til hinder for:

a) Vedlikehold av bygninger, veier, brygger, vannkummer, vannledninger, kloakkanlegg, grøfteløp, sjømerker, lykter, havbruksanlegg og andre eksisterende anlegg.

l) Drift og vedlikehold av eksisterende energi- og kraftanlegg.

m) Nødvendig istandsetting av kraftlinjer ved akutt utfall.

n) Oppgradering/fornyning av kraftlinjer for heving av spenningsnivå og øking av linjetverrsnitt når dette ikke fører til vesentlige fysiske endringer i forhold til verneformålet.

o) Drift og vedlikehold av Kystverkets anlegg, og nødvendig ferdsel i forbindelse med dette.

Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til:

a) Riving av bygning.

b) Ombygging og tilbygg til eksisterende bygning.

c) Gjenoppføring av bygning som går tapt ved brann eller naturskade.

h) Oppføring av nødvendige bygninger og anlegg i landbruket som ikke er i strid med verneformålet.

j) Etablering av brønn og vannledning til eksisterende fritidsbolig.

k) Oppføring av nye anlegg, flytting av anlegg og tilbygg til eksisterende anlegg for Kystverket.

l) Plan for fortetting av hytter i områdene Stø og Tele.

m) Bruk av modellflybane i samme omfang som på vernetidspunktet.

n) Oppgradering/fornyning av kraftledninger som ikke faller inn under § 3 pkt. 1.2 n.

Forvaltningsmyndighetens retningslinjer

Generelle retningslinjer for oppføring og vedlikehold av bygninger og anlegg:

Det kan ikke påregnes tillatelse til oppføring av nye bygninger til privat formål.

Det kan gis dispensasjon til oppføring av bygninger og anlegg som er nødvendige av hensyn til landbruk og virksomhet knyttet til viktig nasjonal infrastruktur (Forsvaret, telenettet, Kystverket). Søknad om slike tiltak skal også behandles etter plan- og bygningsloven.

Bygninger som går tapt ved brann eller naturskade vil normalt tillates gjenoppført på samme sted og i samme størrelse. Det må søkes om dispensasjon fra byggeforbudet i verneforskrift. Med vedlikehold av bygninger menes arbeid som ikke medfører endring av bygningens fasade, karakter eller omfang, eller på annen måte påvirker landskapets art eller karakter. Vedlikehold som medfører fasadeendringer eller har karakter av ombygg eller tilbygg, skal vurderes etter søknad.

Forskriften gir forvaltningsmyndigheten anledning til å tillate oppføring av nødvendige bygninger og anlegg i landbruket som ikke er i strid med verneformålet, jmf. forskriften § 3, 1.3, bokstav h. Med det menes bygninger som anses nødvendige for landbruket slik det har vært drevet fram til i dag, og bygningen/anlegget skal bare benyttes til landbruk.

Oppholdsrom for sau i samsvar med dyrevernløvgivningen, kan være et eksempel på en slik bygning. I en eventuell tillatelse skal det tas stilling til størrelse, plassering og utforming i vedtaket.

Retningslinjer for behandling av søknader om tillatelse til ombygging og mindre tilbygg til eksisterende bygninger:

Ved behandling av søknad om dispensasjon for tiltak legger verneområdestyret følgende retningslinjer til grunn:

1. Hver sak skal vurderes helhetlig i forhold til verneformålet.
2. Landskapet skal bevares. Bygninger skal ikke utvides eller bygges om slik at de blir mer dominerende i landskapet, kommer for nær tursti eller på annen måte er til ulempe for allmenheten.

Eiendommer med relativt høyt bebygd areal, må ikke forvente utvidelse av bebygd areal. I slike tilfeller er det som regel ombygging eller omdisponering av areal på annen måte, som kan være aktuelt å vurdere dersom prinsippene i disse retningslinjene er oppfylt.

3. Naturmangfoldet og kulturminner skal bevares.

4. Eksisterende bygninger som kan ha kulturminneverdi bør vurderes av kulturminnemyndigheten.

5. Tilbakeføring av bygningsfasader er som hovedregel positivt. Ulike deler av bygning med ulik alder, kan i noen tilfeller vurderes særskilt.

6. Tilbygg skal underordnes hovedbygg for eksempel ved merkbart senket mønehøyde og underordnet størrelse. Hvis eksisterende bygg har høy grunnmur, kan lavere grunnmur på tilbygg bidra til dette. Totalt bebygd areal på eiendommen vil bli tillagt vekt i saksbehandlingen.

7. Opprinnelig takvinkel, mønehøyde, material- og fargebruk på eksisterende bygg, bør i hovedtrekk videreføres. Dersom ikke andre hensyn er tungtveiende, skal materialvalg og fargebruk skje ut fra ønsket om å gjøre bygningen minst mulig synlig i landskapet.
8. Fasader må vurderes i det enkelte tilfelle i forhold til byggets karakter og øvrige uttrykk. Vesentlige endringer i fasade må normalt ikke skje.

9. Det vil ikke bli gitt tillatelse til tiltak som innebærer graving, planering, masseutskifting, påfylling eller tildekking som endrer landskapsbildet, naturmangfoldet eller terrengprofilen.

10. Det er ønskelig at søknaden først sendes kommunen for registrering og at kommunen deretter videreformidler den til verneområdestyret.

I verneområdestyrets retningslinjer for søknad er det krav om:

- a. Situasjonsplan 1:500/1:1000

- b. Oversiktskart 1:1000/1:5000
 - c. Fasadetegninger av alle fasader i ønsket framtidig bygg, målsatt 1:50/1:100
 - d. Terrengprofil 1:50/1:100
 - e. Begrunnelse inkludert angivelse av eksisterende bebygd areal/bruksareal på eiendommen, spesifisert pr bygning, og ca. alder på bygninger/bygningsdeler f. Oversiktsfoto og foto av alle fasader.
11. Verneområdestyret skal innhente uttalelse fra fylkeskonservatoren i søknader om ombygging eller rivning av følgende typer bygninger:
- a. Bygninger eldre enn 1900 b. SEFRAK-registrerte bygninger
 - c. Bygninger som ligger i områder regulert til bevaring.
12. Tilstandsrapport skal fremlegges der hele eller hoveddel av hytte/fritidshus søkes revet.

Retningslinjer for fortetting av hytter og sikring av arealer for naturvern og friluftsliv, og rett til tilrettelegging for allmenheten i områdene Stø og Tele, jmf. verneplanen:

Proessen skal styres av kommunen og ivareta allmenne naturvern- og friluftsinnteresser i området. Planen skal godkjennes av verneområdestyret, jmf. verneforskriften § 3 pkt. 1.3 l). Planen skal omfatte bygge-, naturvern- og friområder, og konkretisere aktuelle tilretteleggingstiltak. Viktige friluftslivarealer og allmenhetens tilgang til Stø og Tele bør sikres gjennom tinglyst avtale, som gir adgang til tilrettelegging av atkomst for besøkende. Hyttebygging skal skje lenger enn 50 meter fra sti/gammel ferdselsvei, sjø, vassdrag, friluftsområde, arealer med verdi for biologisk mangfold (vilt, naturtyper og sårbare og truede arter.

Havstranda (ut til 50 meter fra land, seks meters dyp), beite-/slåtteenga og bekken i Stø bør legges ut som naturvernområde med bygge-, grave- og mudringsforbud.

Planen bør angi konkrete retningslinjer for skjøtsel av naturvernområdet.

Det forutsettes at areal for friluftsliv avtalesfestes sørøst i Telebukta. Figur 4-2.

Avgrensing av område i Stø (t.v.) og Tele (t.h.) hvor verneforskriften åpner opp for fortetting i forbindelse med regulering. Kilde: Verneplan.

Retningslinjer for drift og vedlikehold av brygger, båtstøer, havner og moloer

Med vedlikehold menes tiltak for å hindre at anlegget forfaller. Endring i størrelse og form på brygger, båtstøer og moloer er ikke tillatt. Det kan påregnes tillatelse til motorisert ferdsel for slikt vedlikehold.

Med eksisterende opplagsplass menes plass som var i bruk på vernetidspunktet. Med opplag menes permanent henlegging av båt i strandsonen i mer enn tre måneder – ikke midlertidig, kortvarig ilandtrekking eller forankring.

Til vedlikehold av båtstøer skal det fortrinnsvis benyttes stedegent materiale. Med stedegent materiale menes også overskuddsstein (ikke sprengt) fra jordbruket.

I vedtak om tillatelse til oppføring av brygge i skjærgårdsparker skal det oppfordres til at deler av brygga gis en utforming og et materialvalg som sikrer god atkomst for kajakk, robåt eller kano.

Dispensasjon for utlegging av flytebrygger og andre flytende innretninger kan normalt ikke påregnes.

Opparbeiding og utbedring av havn/molo eller tilkomstveier og parkering er søknadspliktig.

Mudring og dumping under laveste vannstand omfattes ikke av verneforskriften, og behandles etter annet lovverk (mudre- og dumpeforskriften og havne- og farvannsløven).

Graving og påfylling av masse som har innvirkning på arealene over laveste vannstand, og på land, skal vurderes etter verneforskriften
§ 3 punkt 1.1.

Retningslinjer for drift og vedlikehold av veier

Med vedlikehold menes tiltak for å opprettholde dagens standard, utseende eller kapasitet.

Med opprustning menes tiltak som økt veibredde og/eller påføring av annet veidekke enn det eksisterende, eksempelvis asfalt eller grus.

Forvaltningsmyndigheten vil normalt gi dispensasjon til nødvendig utbedring av veier tilknyttet landbruk, fiske og viktig nasjonal infrastruktur (Forsvaret, telenettet, Kystverket).

Dispensasjon til anlegg av ny vei kan ikke påregnes.

Tema: Motorisert ferdsel på land

Forskriftsreferanse

§ 3 (FLVO) 5. ledd

Motorferdsel er forbudt på land og i ferskvann. 5.2 Bestemmelsene i 5.1 er ikke til hinder for:

a) Motorferdsel ved militær operativ virksomhet, politi-, rednings- brannvern- og oppsynsoppgaver, samt gjennomføring av skjøtsels- og forvaltningsoppgaver bestemt av forvaltningsmyndigheten.

b) Motorferdsel på innmark i forbindelse med drift av landbruksarealer

c) Bruk av beltegående elgtrekk.

d) Motorisert ferdsel på traktorveier/kjørespor som er angitt i forvaltningsplanen, jmf. § 5, i forbindelse med jordbruksvirksomhet og tillatt hogst.

Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til bruk av motorisert kjøretøy på frossen mark, eller luftfartøy til:

a) Vedlikehold og byggearbeid på bygninger og anlegg.

b) Drift og vedlikehold av eksisterende kraftlinjer og Kystverkets anlegg. Tillatelser kan gis for flere år av gangen.

c) Hogst og uttak av virke.

Forvaltningsmyndighetens retningslinjer

Motorisert ferdsel i utmark er forbudt etter verneforskriften og etter lov om motorferdsel i utmark og forskrift for bruk av motorkjøretøy i utmark og på islagte vann. Forbudet gjelder også start/landing med luftfartøy (fly og helikopter).

Ved tillatt motorisert ferdsel skal en ferdes slik at plante- og dyrelivet ikke unødig skades eller forringes.

Ulovlig motorferdsel i verneområdet vil bli anmeldt.

Framføring av jordbruksvei

Formålet med landskapsvernet er å ta vare på landskapet. Derfor er verneområdet vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter.

Veibygging, graving og påfylling av masse, opparbeiding og merking av turveier er eksempler på tiltak som ikke er tillatt. Verneområdestyret har som utgangspunkt at landbruksdrift i verneområdet skal basere seg på bruk av eksisterende veier/traseer, og at det er mulig å drive skjøtsel av landskapet (husdyrbeiting, rydding, slått og sviing på prioriterte arealer) uten å anlegge nye veitraseer.

Traktorveier/kjørespor

Det legges til grunn at kjøring med traktor, slåmaskin o.l. inngår i forståelsen av «Landbruk (...) på eksisterende og tidligere utnyttede landbruksarealer», jmf. verneforskriften § 3 punkt 1.2 c.

For å muliggjøre kjøring til landbruksarealer, kan det angis traseer der motorferdsel er tillatt, jmf. verneforskriften § 3 punkt 5.2 d.

Landskapsvernet er ikke til hinder for slik kjøring på følgende traktorveier/kjørespor:

Veien til Hågåsen

Veien fra vernegrense og til Stykkje
Veien til Mønstremyr
Veien fra Dåtlandstrand til Kleppe.

Det legges til grunn at kjøringen ikke fører til skade på veien.
Ellers gjelder hovedregelen om at motorferdsel til lands er forbudt, jf. verneforskriften § 3 punkt 5.1.

Hogst

Motorferdsel i forbindelse med hogst er tillatt på alle kjørespor/traktorveier som eksisterte på vernetidspunktet. Forskriften krever imidlertid at dette angis konkret i forvaltningsplanen for å informere publikum og av håndhevingshensyn (se inntegnede traseer i vedlagt kart).

Tema: Motorisert ferdsel på sjøen

Forskriftsreferanse

§ 3 (FLVO) 4. ledd

All ferdsel skal skje hensynsfullt og varsomt slik at det ikke skjer skade på vegetasjon, dyreliv og kulturminner. 6.2. Unødvendig støy er forbudt. Eks. på dette er motor på modellfly og modellbåter. Lista er ikke uttømmende.

Forvaltningsmyndighetens retningslinjer

Bruk av motoriserte fritidsfartøy på sjøen, ferdsel skal skje hensynsfullt og varsomt slik at det ikke skjer skade på dyreliv. Det er også forbudt med unødvendig støy.

Forskrift om fartsgrenser på sjøen § 2 utdypet hva som kan regnes som hensynsfull og aktsom ferdsel: "Enhver som fører et fartøy skal utvise forsiktighet og avpasse farten etter sikt- og farvannsforholdene, fartøyets størrelse, konstruksjon og manøvreringsevne, slik at det ikke ved bølgeslag eller på annen måte oppstår fare eller volder skade eller ulempe for personer, herunder badende, kano- og kajakkpadlere, andre fartøyer, kaier, akvakulturanlegg, strandlinjer, dyre- og fugleliv og omgivelsene for øvrig".

Flekkefjord kommune har innført forskrift om fartsbegrensning i sjøen (2018). 5 knop er høyeste tillatt hastighet i følgende farvann: 50 meter fra land, holmer og skjær som er synlige over vannflaten.

Bruk av modellbåter anses som unødvendig støy og er forbudt.

Tema: Forurensing og støy

Forskriftsreferanse

§ 3 (FLVO) 6. ledd

Forurensning og forsøpling er forbudt samt bruk av kjemiske midler som kan påvirke naturmiljøet.

Unødvendig støy er forbudt. Eks. på dette er motor på modellfly og modellbåter. Lista er ikke uttømmende.

Forvaltningsmyndighetens retningslinjer

Forurensing og forsøpling omfatter i utgangspunktet tilførsel til luft, vann eller i grunnen av alle faste stoffer, væsker eller gasser, som er eller kan være til skade eller ulempe for miljøet. All slik aktivitet er, med unntak av lovlig aktivitet eller tiltak det er gitt tillatelse til, forbudt i landskapsvernområdet.

Drone likestilles med modellfly i verneforskriften, men er bare forbudt dersom dronen støyer. Dette ettersom det er aktiviteter som skaper støy som er forbudt. Bruk av modellbåter anses som nødvendig støy og er forbudt.

Alle motoriserte fremkomstmidler skal brukes på en slik måte at de ikke skaper nødvendig støy. Musikkutstyr og andre lydkilder skal benyttes på en slik måte at de ikke forstyrrer dyrelivet. Hva som er akseptabelt, vil i noen grad avhenge av type sted. Man må forvente mer lyd i en populær uthavn enn på en lite besøkt holme, men regelen om nødvendig støy gjelder likevel i hele området.

Alminnelig støy fra lovlig virksomhet regnes som akseptabelt.

Tema: Kulturminner

Forskriftsreferanse

§ 2 (FLVO)

Flekkefjord landskapsvernområde skal ta vare på et variert kulturlandskap med fornminner og nyere tids kulturminner.

Forvaltningsmyndighetens retningslinjer

Ansvar for kulturminner på land er tillagt Riksantikvaren og regional kulturminnemyndighet ved fylkeskommunen og kommunen. Ansvar for kulturminner under vann er tillagt Norsk Maritimt Museum som forvalter Statens eiendomsrett til skipsfunn.

Bestemmelsene om kulturminner i verneforskriften endrer ikke kulturminnemyndighetens ansvar for ivaretagelse av kulturminner.

Kulturminner fra før år 1537 er automatisk fredet, jf. kulturminneloven. For opplysninger om kulturminner: www.kulturminnesok.no

Tiltak i automatisk freda kulturminner krever tillatelse etter verneforskrift og fra kulturminnemyndigheten.

Søknadspliktige tiltak som angår kulturminner, skal oversendes kulturminnemyndigheten for vurdering etter kulturminneloven før vedtak treffes etter verneforskriften. Generelt skal det ved svar på henvendelser som gjelder kulturminner sendes kopi til Flekkefjord kommune og Agder fylkeskommune.

Tiltak som istandsetting og vedlikehold av kulturminner skal skje i dialog med Fylkeskonservatoren som kulturminnemyndighet og forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til slike tiltak når de er i samsvar med eller fremmer verneformålet. Slike tiltak bør også godkjennes og gjennomføres eller veiledes av kulturminnemyndigheten.

Det kan gis tillatelse til arkeologiske registreringer og undersøkelser av kulturminner i forbindelse med tilstandsregistrering eller framtidige forskningsbaserte undersøkelser etter godkjenning/veiledning av kulturminnemyndigheten.
For KULA-området Kjellnes - Hågåsen har Riksantikvaren utarbeidet egne retningslinjer (Riksantikvaren, 2021).

Forvaltningsmyndigheten er i utgangspunktet positiv til istandsetting/gjenoppretting av utløer til tidligere/opprinnelig tilstand. Mindre reparasjoner av steinmurer og tak på utløer som ikke er fredet etter kulturminneloven, anses for å være istandsetting av kulturminner. Slike tiltak krever ikke søknad om dispensasjon etter verneforskriften, men styret ønsker varsling før igangsetting. Det forutsettes at det benyttes enkeltkrum rød uglasert teglstein eller galvaniserte stålplater (uten farge eller belegg), og stående umalt låvekledning. Bordtak bør også brukes. Graving eller masseutskifting må ikke skje uten tillatelse.

Tema: Havbeitevirksomhet

Forskriftsreferanse

§ 3 (FLVO)

Flekkefjord landskapsvernområde skal ta vare på et variert kulturlandskap med fornminner og nyere tids kulturminner.

§ 3 Vernebestemmelser 1.1:

Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter. Med de unntak som følger av punkt 1.2 og 1.3 i forskriften er det forbud mot

(...), utplassering av havbruksanlegg, husbåter og andre flytende innretninger. Opplistingen er ikke uttømmende.

Bestemmelsene i pkt. 1.1 er ikke til hinder for:

- a) Vedlikehold av (...) havbruksanlegg og andre eksisterende anlegg.*
- b) Havbeitevirksomhet uten faste installasjoner over vann, i medhold av lov om havbeite.*
- k) Drift av havbruksanlegg på lokaliteter som på vernetidspunktet hadde konsesjon.*

Forvaltningsmyndighetens retningslinjer

Eksisterende anlegg bør tilpasses omgivelsene slik at de blir minst mulig dominerende. Det bør brukes mørke naturtilpassede og ikke reflekterende farger og materialer. Materialer bør være av ikke-giftig kvalitet. Det må påregnes at dette blir satt som vilkår ved eventuelle søknader om utvidelser eller lignende av eksisterende anlegg.

Forvaltningsmyndigheten avgjør i tvilstilfeller om et tiltak må anses å ville endre landskapets art eller karakter vesentlig.

Søknader om nye anlegg vil bli vurdert opp mot urørthetspreget i området og om de aktuelle innretningene er egnet til vesentlig å ville forstyrre landskapsbildet, være til ulempe for friluftsliv eller biologisk mangfold. Anlegg som innebærer bygning eller installasjon på land, vil som regel stride mot verneformålet og dermed ikke kvalifisere for dispensasjon.

Vernet omfatter landarealet ned til laveste vannstand og sjøoverflaten, ikke vannmassene og sjøbunnen. Dette er en presisering av at forbudet i § 3 punkt 1.1 ikke er til hinder for havbeitevirksomhet som ikke har faste installasjoner over vann.

Forvaltningsmyndigheten kan imidlertid etter nøye vurdering gi tillatelse til:

- i) Etablering av havbruksanlegg uten installasjon på land og særlig synlig anlegg på sjøoverflaten.

Formålet med vernet er blant annet å ta vare på et representativt og særpreget landskap med åpne sjøflater og urørt skjærgård. I områder uten inngrep vil en etablering av et havbruksanlegg være mer i øyenfallende enn i et område hvor det allerede befinner seg mange og/eller store tekniske inngrep. Hva som er «særlig synlig» vil altså til en viss grad være avhengig av det landskapet tiltaket befinner seg i.

Havbruksanlegg, som er en relativ stor installasjon, vil i områder uten inngrep redusere landskapets verdi som urørt og endre landskapets karakter eller særpreg. I de deler av

landskapsvernområdet hvor det er åpne sjøflater og urørt skjærgård, vil etablering av havbruksanlegg med synlig anlegg på sjøoverflaten være i strid med verneformålet.

Søknader om etablering av havbruksanlegg innenfor landskapsvernområdet skal derfor en rekke forhold vurderes.

- Ved behandlingen av en søknad må det vurderes hvilke vilkår som bør stilles for å minimere påvirkningen på naturmiljøet, jmf. § 3 punkt 6.1 om forurensing og forsøpling.
- Søknader om etablering av havbruksanlegg innenfor landskapsvernområdet skal som et minimum inneholde følgende tillegg:
 - o Utredning av tiltakets konsekvenser for verneverdier og verneformålet, i tillegg til en vurdering om vilkårene i forskriftsbestemmelsen er oppfylt. Utredningen skal bygge på et godt og oppdatert kunnskapsgrunnlag, med hensyn til arter, naturtyper og økosystem.
 - o Vurdering av alternative plasseringer utenfor verneområdet, med begrunnelse for hvorfor alternative plasseringer ikke er valgt.
 - o Vurdering av synlighet og landskapsvirkning.
 - o Beskrivelse av mengder og type fôr/organisk materiale, medisiner og kjemikalier, og andre stoffer i fast, flytende eller gassform, som tilføres anlegget og vannsøylen fra overflaten, og hvordan dette vil fordele seg utover anlegget og til omkringliggende områder. En fullverdig beskrivelse vil omfatte kartlegging av strømforhold og vurdering av påvirkning på livet over vann i verneområdene.
 - o Beskrivelse av typer fortøyninger og behov for fester på land/ i flomålet.
 - o Vurdering av påvirkning på verneverdier som følge av fysiske installasjoner, drift av anlegget med næringstilførsel, medisiner og kjemikalier, og økt ferdsel. Påvirkning på hekkende sjøfugl i kolonier i nærområdet skal belyses særskilt.

Ved søknader om havbruksvirksomhet utenfor Flekkefjord landskapsvernområde skal kommunen/myndigheten vurdere tiltakets ev. påvirkning på landskap og verneverdier innenfor vernegrensen, jmf. naturmangfoldloven § 49.

Tema: Dyrking og nydyrking

Forskriftsreferanse

§ 3 (FLVO)

*Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter. Med de unntak som følger av punkt 1.2 og 1.3 i forskriften er det forbud mot inngrep og tiltak som (...) graving, påfylling av masse, (...), uttak og fjerning av stein, (...), nydyrking, (...), bakkeplanering, (...).
Opplistingen er ikke uttømmende.*

*Bestemmelsene i pkt. 1.1 er ikke til hinder for: c. Landbruk som ikke er i strid med verneformålet på eksisterende og tidligere utnyttede landbruksarealer, herunder, (...), er tillatt. 1.3.
Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til: d. Nydyrking og framføring av jordbruksvei.*

Forvaltningsmyndighetens retningslinjer

Med nydyrking menes fulldyrking og overflatedyrking av jord.
Gjenoppdyrking av jordbruksareal som har ligget unytta i over 30 år, regnes som nydyrking, jmf. forskrift om nydyrking § 3.

Ved tvil om en driftsform anses for å være tillatt etter verneforskriften, skal forvaltningsmyndigheten kontaktes.

Styret ønsker en streng dispensasjonspraksis med hensyn til søknader om nydyrking i landskapsvernområdet

Bruk av ikke-stedegne frøblandinger og plantearter er forbudt.

Tema: Slått

Forskriftsreferanse

§ 3 (FLVO)

Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter.

Bestemmelsene i pkt. 1.1 er ikke til hinder for: c. Landbruk som ikke er i strid med verneformålet på eksisterende og tidligere utnyttede landbruksarealer, herunder skånsom lyngsviing og slått, i tråd med prinsipper nedfelt i forvaltningsplan, jmf. § 5.

Rydding av områder som er under gjengroing, som er ledd i restaurering av lynghei i tråd med prinsipper nedfelt i forvaltningsplan, jmf. § 5, er tillatt.

Forvaltningsmyndighetens retningslinjer

Slått av arealer med særegent plante- og dyreliv bør skje i tråd med godkjent skjøtelsesplan. Dette for å tilpasse skjøtsel og slåttetidspunkt til naturgitte forutsetninger og sårbare arter.

Slått bør som hovedregel skje årlig mellom 15. juli og 15. september. På svakere marker kan det være hensiktsmessig å slå hvert 2. år.

Graset bør slås med en enkel slåmaskin og det bør benyttes skjærende redskap.

Beitepussing gir en uønsket gjødslingseffekt, og bør unngås. Mindre flater og kanter slås lettest med ljà. Bruk av kantkutter anbefales ikke.

Det anbefales at graset får ligge og tørke tre-fem dager etter slått for å bli tørt nok til at frøene forlater frøkapslene. Ved fuktig vær bør det ligge lengre. For å unngå uheldig gjødselvirkning er det viktig at alt graset fjernes fra enga. Graset må deponeres på egnet sted, og ikke i bekker, fuktige drag eller sumper, samt minimum 10 meter fra sti, viktige biotoper og kulturminner.

Eventuell beiting på slåttemarker bør unngås fra ca. 1. april til etter slått.

Tema: Beiting og gjerding

Forskriftsreferanse

§ 3 (FLVO)

Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter.

Bestemmelsene i pkt. 1.1 er ikke til hinder for: c. Landbruk som ikke er i strid med verneformålet på eksisterende og tidligere utnyttede landbruksarealer, herunder skånsom lyngsviing og slått, i tråd med prinsipper nedfelt i forvaltningsplan, jmf. § 5.

Rydding av områder som er under gjengroing, som er ledd i restaurering av lynghei i tråd med prinsipper nedfelt i forvaltningsplan, jmf. § 5, er tillatt.

d) Nødvendig gjerding og vedlikehold av gjerder for husdyrhold, herunder anlegg av sanketrøer. e. Anleggelse av nye vannkummer og vannledninger innenfor tradisjonell husdyrdrift, etter at forvaltningsmyndigheten er varslet.

Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til:

h) Oppføring av nødvendige bygninger og anlegg i landbruket som ikke er i strid med verneformålet.

Plantelivet skal beskyttes mot skade og ødeleggelse.

Beite er tillatt. Miljødirektoratet kan ved forskrift regulere eller forby beite som skader landskapets art og karakter.

Forvaltningsmyndighetens retningslinjer

Beiting bør i størst mulig grad tilpasses beitegrunnlaget. Beiting av større arealer med særegent plante- og dyreliv bør skje i tråd med godkjent skjøtselsplan.

Det samme gjelder for innføring av beitedyr på arealer som ikke har vært beitet på flere år. Dette for å tilpasse beitetrykk og -tidspunkt til naturgitte forutsetninger og sårbare arter. Behov for beiting i verdifulle naturtyper er det ønskelig med dialog med forvaltningsmyndighet og oppsyn.

Vedlikehold omfatter alle tiltak knyttet til å opprettholde eksisterende tekniske utførelse og kvalitetsnivå på gjerder, samt forebyggende arbeid som utføres for å motvirke forfall.

Vedlikehold omfatter alle tiltak knyttet til å opprettholde eksisterende tekniske utførelse og kvalitetsnivå på gjerder, samt forebyggende arbeid som utføres for å motvirke forfall.

Vernebestemmelsene er ikke til hinder for oppsetting av nødvendige gjerder og anlegg av sanketrøer. Ved anleggelse av nye vannkummer og vannledninger for tradisjonell husdyrdrift skal forvaltningsmyndigheten varsles.

Nye gjerder skal ikke være til hinder for allmenn ferdsel på eksisterende stier (gjelder ved kryssing av sti).

Forvaltningsmyndigheten kan bidra til å få opp gjerdeklyv eller port på stier ved behov. Det samme kan kommunen der tiltaket gjelder sti hvor kommunen har avtale.

Gjerder som settes opp i forbindelse med beite skal fjernes hvis beitebruken opphører. Det er ikke tradisjon for å frakte grovfôr til beitedyr på ubebodde holmer i skjærgården. Da dette kan gi en uønsket gjødslingseffekt, kan det i noen tilfeller vurderes å komme i konflikt med vernebestemmelsene.

Nødfôring vil uansett være tillatt, for eksempel ved store snøfall. Nødfôring bør skje på arealer der det er liten fare for uheldig gjødseleffekt og annen ulempe for verneverdiene. Dersom beitetrykket blir for hardt, kan verneverdiene trues. Dette vil være uheldig for verneformålet. Det samme kan gjelde ved oppstart av for eksempel vårbeiting i noen områder og større rydde- og svitiltak knyttet til gjenopptakelse av beiting, etter mange års beitepause.

Tema: Lyngbrenning

Forskriftsreferanse

§ 3 (FLVO)

Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter.

Bestemmelsene i pkt. 1.1 er ikke til hinder for: c. Landbruk som ikke er i strid med verneformålet på eksisterende og tidligere utnyttede landbruksarealer, herunder skånsom lyngsviing og slått, i tråd med prinsipper nedfelt i forvaltningsplan, jmf. § 5.

Rydding av områder som er under gjengroing, som er ledd i restaurering av lynghei i tråd med prinsipper nedfelt i forvaltningsplan, jmf. § 5, er tillatt.

Forvaltningsmyndighetens retningslinjer

Lyngsviing kan som hovedregel skje mellom 15. oktober og fram til 1.april. Dette forutsetter at bakken er frossen eller fuktig, slik at det ikke oppstår varige skader på humus og jordsmonn. I områder der det hekkes grågås eller ærfugl anbefales det å ikke brenne etter 15. mars. Brenning etter 1. april krever dispensasjon etter verneforskriften.

Brenning i kystlynghei skal skje mosaikpreget, for å skape variert vegetasjon med lyng i ulike aldersfaser. Anbefalte flater er på maks. ett dekar i driftsfasen i kystlynghei, flatene kan være noe større i en restaureringsfase med mye gammel lyng.

Brenning i kystlynghei bør ikke skje oftere enn hvert 10-15. år.

Der det er einerkratt som også blir brent, bør einerlikene (stammer og kvist) kuttes og brennes etterpå for å unngå oppskraping og infeksjoner på beitedyr. Lyngbrenningen er ikke ferdigstilt før slik opprydding er gjort.

Av hensyn til fugleliv og sårbar strandvegetasjon bør det ikke svis helt ned til sjøen. Det anbefales å sette igjen en sone på 30- 50 meter mot sjøen.

Tema: Hogst og uttak av virke

Forskriftsreferanse

§ 3 (FLVO)

Plantelivet skal beskyttes mot skade og ødeleggelse. Innføring av nye plantearter er forbudt.

Bestemmelsene i punkt 2.1 er ikke til hinder for plukkhogst av ved til grunneiers eget bruk. Hogst av gran er tillatt. Planting av gran er ikke tillatt. Hogstavfall skal ryddes bort fra bekker, vann, kantsoner langs bekker og vann, gamle ferdselsveier og andre kulturminner, samt turveier og stier.

Når virksomheten eller tiltaket kan skje uten at det strider mot verneformålet, kan forvaltningsmyndigheten ved dispensasjon, åpne for større hogst og uttak av trevirke.

Forvaltningsmyndighetens retningslinjer

Plukkhogst av ved til grunneiers eget bruk er tillatt, samt hogst av gran.

Hogst utover dette krever tillatelse fra forvaltningsmyndigheten. Vedhogsten skal skje på en skånsom måte som ivaretar natur- og kulturmiljøet og ikke ødelegger verneverdier eller på annen måte er i strid med verneformålet. Ved uttak av ved bør det hovedsakelig tas ut trivielle treslag som bjørk, furu og gran. Generelle retningslinjer nevnt under punkt 3 gjelder. Det kan gis dispensasjon til fjerning av andre arter eller de kan tas ut som skjøtselstiltak når det er bestemt av forvaltningsmyndigheten.

Ringbarking kan vurderes som metode for å stoppe frøspredning av uønskede treslag i tilfeller hvor det ikke er aktuelt med hogst.

Tillatelse til hogst/tynning/rydding som bidrar til målrettet tilbakeføring av arealer til kystlynghei, naturbeitemark og beiteskog som ligger innenfor brukssone – skjøtsel kan påregnes. Ved behandling av søknader skal det legges vekt på at ryddingen skal skje på en skånsom måte som ivaretar natur- og kulturmiljøet og ikke ødelegger verneverdier eller på annen måte er i strid med verneformålet.

Følgende generelle retningslinjer skal legges til grunn ved behandling av søknader:

Rødlistede plantearter eller utvalgte naturtyper etter nml § 52 skal ikke ryddes.

Trær som er levested for freda og/eller trua arter (eksempelvis flaggermus) skal bevares.

Spesielt verdifulle trær (store, karakteristiske, uvanlige, hule mm.) skal ikke felles.

Stående eller liggende større døde trær skal normalt ikke fjernes, med unntak for nyere vindfall eller der trærne er til fare for brukere av området.

Hogstavfall skal ikke ligge igjen på stier eller steder med spesielt verdifull markvegetasjon.

Forvaltningsmyndigheten kan bidra til dekking av merkostnader som følge av ev. krav om hensynsfull drift og opprydding av hogstmateriell. Mindre trær og greiner kan samles i hauger og brennes.

Uttransport av trevirke bør skje på frossen mark for å unngå omfattende kjøreskader på vegetasjon.

Felling av trær skal ikke foregå i hekketiden.

I søknaden skal det i tillegg til en beskrivelse av tiltaket også redegjøres for formålet med ryddingen.

Hvis hogst/tynning igangsettes av forvaltningsmyndigheten: Ved oppdrag under grenseverdiene i anskaffelsesregelverket er det antatt at grunneier kan kontaktes for å utføre oppdraget direkte. Over grenseverdiene er det lagt til grunn at grunneier må konkurrere med andre i markedet. Grunneier kan i tilfellet kontaktes for å gjøres oppmerksom på konkurransen slik at vedkommende kan gi et tilbud.

Ved tynning og avvirkning skal det tas hensyn til allmenn ferdsel, jmf. skogbruksloven § 8.

Tema: Drenering

Forskriftsreferanse

§ 3 (FLVO)

Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter. Med de unntak som følger av punkt 1.2 og 1.3 i forskriften er det forbud mot inngrep og tiltak som (...) graving, påfylling av masse, boring og sprenging, uttak og fjerning av stein, mineraler eller fossiler, drenering og annen form for tørrlegging, (...) bakkeplanering, (...).

Opplistingen er ikke uttømmende. 1.2. Bestemmelsene i pkt. 1.1 er ikke til hinder for: a. Vedlikehold av (...), vannkummer, vannledninger, kloakkanlegg, grøfteløp, (...).

Forvaltningsmyndighetens retningslinjer

Med vedlikehold menes fjerning av oppsamlet materiale (slam, plantemateriale og kvist) i grøfter på eksisterende dyrka mark. Gjenoppbygging, herunder grøftetiltak, av jordbruksareal som har ligget unytta i over 30 år, regnes som nydyrking og omfattes av forskrift om nydyrking.

Forvaltningsmyndigheten vil se positivt på søknader om tilbakeføring av grøftet areal til naturlig våtmark.

Tema: Gjødsling og bruk av plantevernmidler

Forskriftsreferanse

§ 3 (FLVO)

Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter. 1.2.

Bestemmelsene i pkt. 1.1 er ikke til hinder for: c. Landbruk som ikke er i strid med verneformålet på eksisterende og tidligere utnyttede landbruksarealer, herunder, skånsom lyngsviing og slått, i tråd med prinsipper nedfelt i forvaltningsplan, jf. § 5. (...). 2.1 Plantelivet skal beskyttes mot skade og ødeleggelse.

Innføring av nye plantearter er forbudt. 6.1 Forurensning og forsøpling er forbudt samt bruk av kjemiske midler som kan påvirke naturmiljøet.

Forvaltningsmyndighetens retningslinjer

Bruk av kjemiske midler er forbudt dersom bruken kan påvirke naturmiljøet. Med kjemiske midler menes i dette tilfellet kjemiske stoffer/forbindelser som er framstilt syntetisk.

Kunstgjødsling (mineralgjødsling) er en kjemisk og industriell framstilt vare, dvs. omfattes av betegnelsen «kjemisk middel». Det samme gjelder kjemiske plantevernmidler.

«Å påvirke naturmiljøet» betyr at det skjer en synlig/merkbar endring i naturmiljøet; at flora og/eller fauna på og/eller i jorda påvirkes.

Bruk av husdyrgjødsling er ikke spesifikt nevnt i forskriften. Det vil si at bruk av husdyrgjødsling (med menneskelig hjelp) er tillatt så lenge det ikke skader og ødelegger plantelivet og det er fare for avrenning til vassdrag. I tvilstilfeller er det forvaltningsmyndigheten som skal avgjøre om bruken vil være i tråd med verneforskriften eller ikke. Naturlig gjødsling fra dyr på beite regnes ikke som gjødsling i denne forstand.

På arealer hvor det har skjedd en endring i artsmangfoldet på grunn av opphør i gjødsling over en periode, vil spredning av kunstgjødsling eller organisk gjødsling kreve tillatelse fra forvaltningsmyndigheten.

Forvaltningsmyndigheten kan i spesielle tilfeller gi tillatelse til punktsprøyting for å bekjempe spesielle ugrasplanter, som f.eks. landøyda. Slik tillatelse kan gis for flere år dersom det er mest hensiktsmessig. Det samme gjelder for bekjempelse av fremmede invasive arter iverksatt av forvaltningsmyndigheten, der bruk av kjemikalier kan være nødvendig. Slik bruk skal alltid være godkjent av verneområdeforvalter på forhånd.

Tema: Uttak av sand

Forskriftsreferanse

§ 3 (FLVO)

Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter.

Med de unntak som følger av punkt 1.2 og 1.3 i forskriften er det forbud mot inngrep og tiltak som graving, uttak og påfylling av masse.

Forvaltningen kan gi tillatelse til:

g) Uttak av sand til eget bruk.

Forvaltningsmyndighetens retningslinjer

Rettighetshavere kan påregne dispensasjon til uttak av mindre mengder med masse innenfor rammen av at landskapet ikke påvirkes nevneverdig, og at uttaket ikke kan skade truet eller sårbar vegetasjon. Det gjøres oppmerksom på at uttak av sand og grus i sjø krever tillatelse etter havne- og farvannsloven • Tillatelse til uttak som vil medføre vesentlig terrenginngrep og uttak som gjelder mer enn til eget gårdsbehov kan ikke påregnes.

Tema: Taresanking

Forskriftsreferanse

§ 3 (FLVO)

Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter. 1.2.

Bestemmelsene i pkt. 1.1 er ikke til hinder for: g. Utøvelse av eksisterende rettighet til sanking, ilandføring og tørking av tang og tare.

Forvaltningsmyndighetens retningslinjer

Tillatelse til høsting av tare for industrielle formål kan ikke påregnes.

Dersom et tiltak faller utenfor adgangen til sanking av tare etter § 3 pkt. 1.2g), må en søknad om tiltak behandles etter naturmangfoldloven § 48. Søknaden skal inneholde nødvendig dokumentasjon om tiltakets virkning på verneverdiene. • Nødvendig motorferdsel for sanking av tare til egen gårdsdrift er tillatt på traktorvei/kjørespor som er angitt i forvaltningsplanen.

Kjøring utover angitte traseer krever dispensasjon.

Tema: Bygg, anlegg, skilt, merking og andre innretninger for friluftsliv

Forskriftsreferanse

§ 3 (FLVO)

Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter. Med de unntak som følger av punkt 1.2 og 1.3 i forskriften er det forbud mot inngrep og tiltak som oppføring, ombygging og riving av bygninger, brygger, moloer, broer og andre anlegg, veibygging, (...), oppsetting av skilt, opparbeiding og merking av turveier og stier, (...).

Opplistingen er ikke uttømmende.

Forvaltningsmyndigheten avgjør i tvilstilfeller om et tiltak må anses å ville endre landskapets art eller karakter vesentlig.

Bestemmelsene i pkt. 1.1 er ikke til hinder for:

- a) Vedlikehold av bygninger, veier, brygger, (...) og andre eksisterende anlegg.*
- i) Vedlikehold av gamle ferdselsveier med oppmuring, trapper og rekkverk samt turveier og stier med veivisere og skilt, som var i bruk på vernetidspunktet.*

Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til:

- a) Riving av bygning.*
- b) Ombygging og tilbygg til eksisterende bygning.*
- c) Gjenoppføring av bygning som går tapt ved brann eller naturskade.*
- e) Naturvennlig tilrettelegging for friluftsliv i samsvar med forvaltningsplan, jmf. § 5.*
- f) Opparbeiding og merking av tursti og annen naturvennlig tilrettelegging som ikke inngår i forvaltningsplan, jmf. § 5.*

Plantelivet skal beskyttes mot skade og ødeleggelse.

Forvaltningsmyndighetens retningslinjer

Grad av tilrettelegging og plassering av tiltak skal vurderes i forhold til eksisterende infrastruktur i og utenfor verneområdet. All tilrettelegging for friluftsliv og ferdsel skal være i tråd med veileder M-1326 om naturvennlig tilrettelegging for friluftsliv (Miljødirektoratet, 2019), Merkehåndboka (2019) og Miljødirektoratets merkestrategi.

Alle tiltak skal skje i samarbeid med og godkjennes av grunneier.

Ved ny tilrettelegging skal det konkret vurderes om tiltaket kan og bør ha universell utforming. Der universell utforming ikke oppnås, skal det tilstrebes så god tilgjengelighet som mulig. Universell utforming av stier innebærer krav til dekke, terrengutforming og bredde som ofte vanskeliggjør denne typen tiltak i verneområder.

I verneforskriften er det et generelt forbud mot tyngre tekniske inngrep, og den har ikke dispensasjonsbestemmelser som hjemler universell tilrettelegging i verneområdet. Utenfor verneområdet, i tilknytning til innfallsporter eller startpunkt, kan det i enkelte tilfeller være

aktuelt å etablere tilretteleggingstiltak med universell utforming. Også utenfor verneområdet bør forvaltningsmyndigheten være bevisst på inngrep som påføres terrenget og gjøre en vurdering av om behovet står i forhold til kostnader og inngrep.

For statlig sikrede friluftslivsområder skal tilrettelegging være i tråd med godkjent forvaltningsplan for friluftsområdet.

Forvaltningsplan og retningslinjer for det statlig sikrede friluftslivsområder gjelder side om side med bestemmelsene etter verneforskriften og forvaltningsplan for verneområdet. Ved eventuell interessekonflikt har verneforskriften forrang. Flekkefjord kommune/Skjærgårdstjenesten har daglig ansvar for drift/vedlikehold iht. forvaltningshåndboka for sikra friluftslivsområder.

Det er unntak for tilrettelegging i regi av verneområdestyret dersom tilrettelegging er et nødvendig tiltak for å kanalisere ferdselen bort fra sårbart naturmangfold, jmf. naturmangfoldloven § 47.

Flekkefjord kommune, Lister Friluftsråd og Agder fylkeskommune skal uttale seg i saker som angår sikrede friluftsområder.

Bygninger og innretninger for allment friluftsliv omfatter bl.a. enkle overnattingssteder (kystled), servicebygg, toaletter/søppelboder, gapahuker, brygger, badetrapper og fortøyningsbolter. Brygger omfatter et bredt spekter, fra enkle ilandstigningsbrygger til større fortøyningsbrygger. Som hovedregel skal slike tiltak lokaliseres til statlig sikrede friluftsområder. For oppføring og vedlikehold av bygninger og anlegg, se retningslinjer bygninger

Tyngre tilrettelegging skal som hovedregel plasseres utenfor verneområdet. I enkelte unntakstilfeller kan slik tilrettelegging legges i ytterkant av verneområdet, men kun i de tilfeller der det vanskelig finnes andre muligheter og tiltaket vurderes som avgjørende for at allmennheten eller prioriterte grupper skal kunne ta delområdet aktivt i bruk.

Informasjonstavler, skilt og merking

Oppsetting av skilt og merker skal godkjennes av grunneier og forvaltningsmyndighet i forkant. Dette gjelder ikke lovpålagt vernegrensemerking. Skilting i tilknytning til offentlig vei (jmf. skiltforskrift av 1.6.2006) skal godkjennes av Statens vegvesen i forkant.

Større informasjonstavler skal som hovedregel lokaliseres til innfallsporter og parkeringsplasser. Utforming skal følge Miljødirektoratets merkestrategi.

Merking av løyper skal følge Merkehåndboka. Ny merking skal avklares med forvaltningsmyndigheten på forhånd. Det skal ikke males/merkes på stein/berg.

Turveier og stier

Vedlikehold skal skje på en slik måte at stier, skilt, bruer og løyper opprettholdes uten å endre karakter. Dette innebærer bruk av materialer, løsninger og teknikker som ikke vesentlig skiller seg fra det som tidligere er benyttet. Følgende tiltak anses som vedlikehold: Nødvendig rydding av vegetasjon for å holde en sti åpen.

Vedlikehold av markdekke, klopper og bruer.

Fornyning av eldre merking.

Utskifting og erstatning av eldre skilt.

Ombygging, oppgradering og utvidelse av stier, bruer og løyper krever tillatelse. Ved valg av trasé skal det tas særlig hensyn til sårbare verneverdier.

Prinsipper for enkel tilrettelegging:

Ta utgangspunkt i gamle ferdselsveier og jordbruksveier ved planlegging av stier og turveier. Legg turveier på slitesterk mark og utenom sårbare vegetasjonstyper og viktige viltbiotoper. Ev. bygge klopper/bruer over sårbar vegetasjon/naturtyper. Turstier skal være godt tilpasset terrenget og må kunne tåle dagens ferdsel. Som hovedregel skal det brukes stedstilpassede, miljøvennlige materialer.

Faste permanente forankringsbolter i fjell er forbudt i verneområdet, men frikltring og toppkltring med feste i tre, stein etc. er tillatt så lenge ferdselen/aktiviteten skjer varsomt og tar hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner. Tiltak som montering av faste forankringsbolter og fjerning av lav, mose og vegetasjon krever tillatelse, jmf. § 3 pkt. 1.3 e og f og § 3 pkt. 2.1.

Rasteplasser, avfallshåndtering og toalett

Toaletter og avfallshåndtering skal være avklart med og driftes av kommunen, og kan lokaliseres i tilknytning til etablerte innfallsporter eller andre tilrettelagte områder med stor ferdsel.

Informasjonstavler, bord, benker, toaletter og små ilandstigningsbrygger er søknadspliktige tiltak og skal så langt mulig utformes i naturstein eller ubehandlede trematerialer, som for eksempel osp, eik og kjerneved av furu. Materialvalg og utforming skal ta utgangspunkt i lokal byggeskikk og bruk, eller kommunenes standarder.

Tema: Camping og telting

Forskriftsreferanse

§ 3 (FLVO)

All ferdsel skal skje hensynsfullt og varsomt slik at det ikke skjer skade på vegetasjon, dyreliv og kulturminner.

Forvaltningsmyndighetens retningslinjer

Telting/camping er tillatt i hele landskapsvernområdet. All ferdsel skal skje hensynsfullt og varsomt slik at det ikke skjer skade på vegetasjon, dyreliv og kulturminner.

Friluftslovens regler gjelder.

Rasting og telting er ikke tillatt på innmark (som omfatter bl.a. gjødsla beite og dyrka mark) uten tillatelse fra grunneier eller bruker, jf. friluftsloven § 9. I utmark må telt ikke settes opp nærmere enn 150 m fra hus/hytte og ikke lengre enn 2 døgn om gangen uten tillatelse fra grunneier/bruker.

Telting skal ta hensyn til vegetasjon, fugle- og dyreliv og følge prinsippet om sporløs ferdsel.

Tema: Jakt, fangst og fiske

Forskriftsreferanse

§ 3 (FLVO)

Jakt, fiske og fangst er tillatt etter viltloven, lakse- og innlandsfiskeoven og saltvannsfiskeoven.

Nye dyrearter må ikke innføres.

Tema: Bruk av ridehest og sykkel i utmark

Forskriftsreferanse

§ 3 (FLVO)

Bruk av ridehest i utmark er bare tillatt langs traseer som er godkjent i forvaltningsplan, jf. § 5. Verneområdet har ingen godkjente sykkeltraseer.

Forvaltningsmyndighetens retningslinjer

Bruk av ridehest er tillatt på enkelte etablerte stier, veier og kjørespor (se kart med inntegnede stier og veier Besøksstrategi for Flekkefjord LVO).

Det er ingen godkjente traséer for sykling i verneområdet.

Tema: Båndtvang for hund

Forskriftsreferanse

§ 3 (FLVO)

All ferdsel skal skje hensynsfullt og varsomt slik at det ikke skjer skade på vegetasjon, dyreliv og kulturminner.

Forvaltningsmyndighetens retningslinjer

Forskriften inneholder ikke spesielle bestemmelser om båndtvang for hund i verneområdet, men all ferdsel skal skje hensynsfullt og varsomt. Som utfyllende informasjon vises det til hundeloven, adferdsregler for Skjærgårdsparken og kommunal forskrift om utvidet båndtvang for hund i deler av Flekkefjord landskapsvernområde.

Ifølge hundeloven er det båndtvang mellom 1. april og 20. august og ellers der husdyr beiter.

Utenom båndtvangstiden er det bare tillatt å holde hunden løs dersom den følges på forsvarlig måte. Ifølge adferdsregler for bruk av arealer i Skjærgårdsparken er det båndtvang mellom 1. april og 9. september og når det er husdyr på beite, jmf. adferdsregler for Skjærgårdsparken (Miljøverndepartementet, 2015).

Den kommunale forskriften om utvidet båndtvang gjelder i tiden 21. august til og med 31. mars i deler av Flekkefjord landskapsvernområde: Brufjell, Hidrahei, Hågåsen, Kjellnes og Langeland. Det er enkelte unntak fra forskriften.

Tema: Bålbrenning

Forskriftsreferanse

§ 3 (FLVO)

Området er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter. 4.1 All ferdsel skal skje hensynsfullt og varsomt slik at det ikke skjer skade på vegetasjon, dyreliv og kulturminner. 6.1 Forurensning og forsøpling er forbudt samt bruk av kjemiske midler som kan påvirke naturmiljøet.

Forvaltningsmyndighetens retningslinjer

Bålbrenning er ikke spesifisert i vernebestemmelsene.

Bålbrenning er derfor tillatt så lenge det ikke skader vegetasjon og kulturminner, eller kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter. Det skal kun brukes rene materialer til bål pga. forbudet mot forurensning.

Det er et generelt bålforbud i perioden 15. april-15. september i eller i nærheten av skogsmark, jf. lov om brannvern.

Verneområdestyret er positiv til opprettelse av faste grillplasser for å unngå skader på vegetasjon og fjell som følge av bålbrenning. Slik opparbeiding eller tilrettelegging vil vanligvis kreve søknad og tillatelse.

Tema: Organisert friluftsliv og større arrangementer

Forskriftsreferanse

§ 3 (FLVO)

All ferdsel skal skje hensynsfullt og varsomt slik at det ikke skjer skade på vegetasjon, dyreliv og kulturminner. 4.2 Bestemmelsene i denne forskrift er ikke til hinder for tradisjonell turvirksomhet til fots i regi av turistforeninger, skoler, barnehager, ideelle lag og foreninger. Annen organisert ferdsel og ferdselsformer som kan skade naturmiljøet, må ha særskilt tillatelse av forvaltningsmyndigheten, jf. forvaltningsplan etter § 5.

Forvaltningsmyndighetens retningslinjer

Tradisjonell turvirksomhet til fots i regi av turistforeninger, skoler, barnehager, ideelle lag og foreninger er uansett tillatt. Vanlig turvirksomhet til fots kan imidlertid skje fritt ettersom ferdsel til fots alltid er tillatt i landskapsvernområder. I enkelte sårbare områder bør det vurderes å kanalisere større turfølger til stier gjennom tilretteleggingstiltak. Dette for å unngå unødig slitasje og forstyrrelser på verneverdier og konflikter i tilknytning til innmark og husdyr på beite.

Ved større arrangement, tilstelninger og turopplegg (som innebærer noe mer enn bare ferdsel til fots) må det vurderes konkret om aktiviteten er forstyrrende og forvaltningsmyndigheten må avklare om det kreves dispensasjon fra verneforskrift.

Organisert ferdsel og ferdselsformer som kan skade naturmiljøet må ha dispensasjon.

Kriteriet «som kan skade naturmiljøet» gjelder både for organisert ferdsel og andre ferdselsformer. Kriteriet angir videre at ferdselen kun trenger å ha potensial til å skade

naturmiljøet, ikke at skade nødvendigvis oppstår i alle tilfeller. Som nevnt over, er imidlertid ferdsel til fots uansett tillatt om den så skjer organisert eller individuelt.

Tema: Skjøtsel

Forskriftsreferanse

§ 5 (FLVO) og § 47 i Naturmangfoldloven

Forvaltningsmyndigheten kan iverksette tiltak for å fremme formålet med vernet. Det skal utarbeides en forvaltningsplan med nærmere retningslinjer for forvaltning, oppsyn, skjøtsel, tilrettelegging, informasjon mm. Forvaltningsplanen skal godkjennes av Miljødirektoratet. Naturmangfoldloven § 47. Skjøtsel av verneområder I verneområder etter dette kapitlet kan forvaltningsmyndigheten foreta skjøtsel og grensemerking av verneområdet.

Forvaltningsmyndighetens retningslinjer

Med skjøtsel menes her aktive tiltak på økologisk grunnlag som forvaltningsmyndigheten setter i gang for å ta vare på eller fremme verneformålet. Det er viktig å ta utgangspunkt i tidligere bruk av området. Skjøtselstiltak kan for eksempel være restaurering, rydding, tynning, styving, hogst, slått og brenning. Kanalisering av ferdsel regnes også som et skjøtselstiltak når formålet er å styre ferdselen bort fra et sårbart naturmiljø. Beiting er også et skjøtselstiltak, men er ikke omfattet av forvaltningsmyndighetens rett til å utføre skjøtsel etter nml §

47. Slike skjøtselstiltak krever derfor samtykke fra grunneier •

Landbrukstiltak som grunneiere driver i egen regi, anses ikke som skjøtsel etter nml § 47 ettersom skjøtsel er tiltak som forvaltningsmyndigheten igangsetter. Slike tiltak omfattes av kapittel 4.7.2. • Skjøtselstiltak skal alltid være i samsvar med verneformålet, som er retningsgivende både for hvilken type skjøtsel som kan gjennomføres og omfanget av skjøtselen. • Skjøtselstiltak skal som hovedregel planlegges og iverksettes i samarbeid med eier/bruker/tiltakshaver. Før skjøtsel iverksettes skal grunneierne varsles og samtykke innhentes der det er nødvendig. Skjøtsel utføres av grunneier, Statens naturoppsyn, Skjærgårdstjenesten eller annen person/entreprenør etter avtale. • Naturmangfoldloven § 47 gir forvaltningsmyndigheten hjemmel til å foreta skjøtsel også i de tilfellene der det ikke foreligger avtale mellom forvaltningsmyndigheten og grunneier eller rettighetshaver. Forvaltningsmyndigheten skal uansett, "så vidt mulig", inngå avtale med grunneier/rettighetshaver.

Dette forutsetter at grunneier er villig til selv å gjennomføre skjøtselstiltaket og innehar kompetanse til å utføre det. Det må også foreligge midler fra forvaltningsmyndigheten til å utføre tiltaket. • Før skjøtsel igangsettes må det gjøres en konkret vurdering av om tiltaket omfattes av skjøtselshjemlene.

Det vises til kommentarutgaven til naturmangfoldloven for adgangen til å drive skjøtsel i verneområder. Tiltak som ikke kan foretas med hjemmel i naturmangfoldloven § 47 krever avtale med grunneier. • Adgangen til skjøtselstiltak gir også rett til nødvendig motorferdsel innenfor hele verneområdet uten grunneiers samtykke. Skjøtsel som gjennomføres av SNO på oppdrag fra forvaltningsmyndigheten kan skje uten tillatelse fra motorferdselsloven. For andre kreves det en dispensasjon/tillatelse etter motorferdselsloven. Dersom det er nødvendig å passere eiendom utenfor verneområdet for å komme fram, gir

naturmangfoldloven § 72 adgang til de Berører skjøtselstiltak privat eiendom eller rettigheter i verneområdet skal eieren eller rettighetshaveren så vidt mulig varsles på forhånd.

Alle skjøtselstiltak etter § 47 skal skje i regi av forvaltningsmyndigheten, og rapporteres tilbake til denne når det er andre aktører som står for det praktiske arbeidet. Ofte vil det være behov for befaring og konkret avklaring av tiltak før igangsetting. Ved hogst av trær er hovedregelen at forvaltningsmyndigheten skal merke trærne før hogst.

Det bør som hovedregel utarbeides skjøtselsplan for skjøtsel av områder med viktige biologiske verdier. All skjøtsel skal skje med utgangspunkt i tilstrekkelig kunnskap om naturkvaliteter, kunnskap om tidligere bruk og konkrete bevaringsmål. Skjøtselsplaner skal fortrinnsvis følge Miljødirektoratets mal for slike planer. Ved utarbeidelse av skjøtselsplaner for områder med både viktige naturkvaliteter og verdifulle kulturminner/miljøer, skal begge typer verneverdier inngå i planen.

Vedlegg

Filvedlegg

Type	Lagt til	Tema	Ekstern t Opphav	Internt Opphav	Størrelse
	25.01.2025	Tiltaksplan til forvaltningsplan for Flekkefjord landskapsvernområde		Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder	18 Kb
	29.01.2025	Sårbarhetsvurdering for Flekkefjord landskapsvernområde	Rambøll		23960 Kb
	29.01.2025	Besøksstrategi for Flekkefjord landskapsvernområde		Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder	18866 Kb
	29.01.2025	Tiltakstabell for besøksstrategi for Flekkefjord landskapsvernområde		Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder	21 Kb
	31.01.2025	Figurer og bilder til forvaltningsplan for Flekkefjord landskapsvernområde		Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder	20094 Kb

Vedlegg

Kart: Motorferdsel på land i Flekkefjord LVO

§ 3 (FLVO) 5. ledd Motorferdsel på land

Bestemmelsene i 5.1 er ikke til hinder for:

d) Motorisert ferdsel på traktorveier/kjørespor som er angitt i forvaltningsplanen, jmf. § 5, i forbindelse med jordbruksvirksomhet og tillatt hogst.

Merket trasé traktorvei/kjørespor i tilknytning til vei

- fra Itland – inne i verneområdet til plassen Stykket
- fra Torsvatnet – inne i verneområdet til Mønstremyra vest for Vardefjell

Referat fra teamsmøte med Miljødirektoratet 6.november klokka 09.00-09.45 vedørende forvaltningsplan Flekkefjord LVO

Tilstede: Hege Langeland og Line K Larsen, Miljødirektoratet. Styreleder Per G. Nilsen og verneområdeforvalter Ronny Skansen.

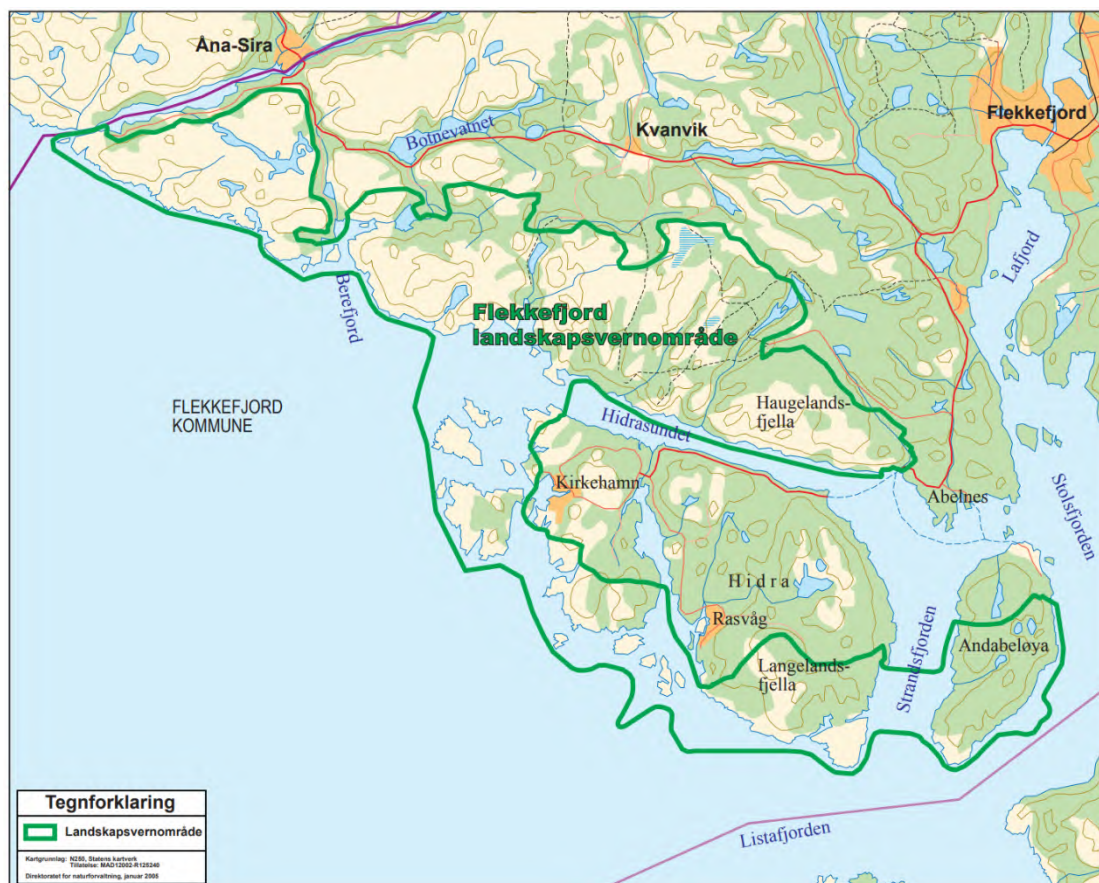
Gjennomgang av punkter i brev datert 30.06.25:

- Vedrørende protokollføring i møte. Miljødirektoratet kommer tilbake til saken.
- Traktorveier og kjørespor som er aktuelle i jordbruksvirksomhet utformes på et kart som ligger ved planen.
- Vedrørende sykling har styret tidligere konkludert med at det ikke er aktuelt med sykkeltraser i disse områdene. God begrunnelse for dette valget i planen.
- Punktet om havbruk må forkortes.
- Ikke krav om skjøtselsplan, men i mange tilfeller inngås det skjøtselsavtaler og her kan forvaltningsmyndigheten stille krav og vilkår.
- Utarbeides kart over eksisterende stier.
- Motorferdsel på land (kart). Ingen relevans. Må utdypes i planen.

Vedlegg 3 - Tiltaksplan Flekkefjord landskapsvernområde 2025-2029

Område - tema	Tiltak	Tidsramme	Ansvar	Prioritering
Fjerning av fremmede treslag og foryngelse		2025-29	Verneområdestyret	høy
Informasjonstiltak	Iht. prioritert tiltaksliste i besøksstrategi	2025-29		svært høy
Skjøtselsavtaler	eksisterende avtaler ved behov. Alle avtaler skal være i tråd med retningslinjer for skjøtselstiltak i forvaltningsplan, ev. skjøtselsplan.	2025-29	Verneområdestyret, kommunen	svært høy
Myrrestaurering	Aktuelle områder for myrrestaurering	2025-29	Verneområdestyret	svært høy
Tilrettelegging for friluftsliv	Iht. prioritert tiltaksliste i besøksstrategi	2025-29	Verneområdestyret	høy
Årlige skjøtselstiltak	Iht. skjøtselsavtaler	2025-29	Verneområdestyret	svært høy
Dåtlandsheia - skjøtselstiltak	Restaurering, rydding og sviing	2028	Grunneier	middels
Hidreheia - skjøtselsplan	Gjelder skjøtselsbetinga naturtyper som ikke omfattes av eksisterende skjøtselsplan. Forutsetter planlagt/igangsatt drift/skjøtsel.	2025-29	Verneområdestyret	middels
Husøy/Hummarøy - skjøtselsplan	Utarbeide plan	2025-29	Verneområdestyret	middels
Prestøy - skjøtselsplan	Kystlynghei	2025-29	Verneområdestyret	høy
SUM				

Figurer og bilder til forvaltningsplan for Flekkefjord landskapsvernområde

Figur **Error! No text of specified style in document.-1**. Oversikt over verneområdet. Kilde: Faktaark VV00002337, Naturbase.

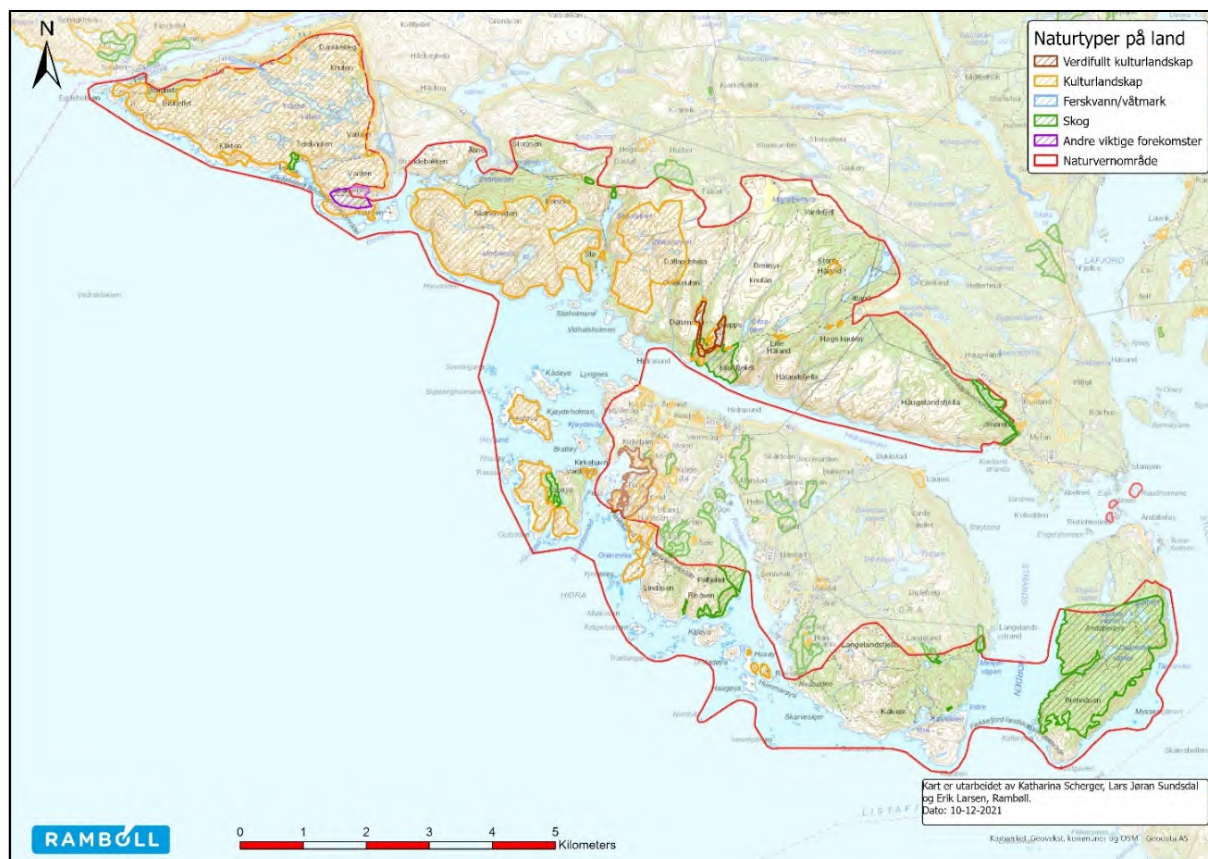

Kvednhylen på Hidrehei. Foto: Rambøll

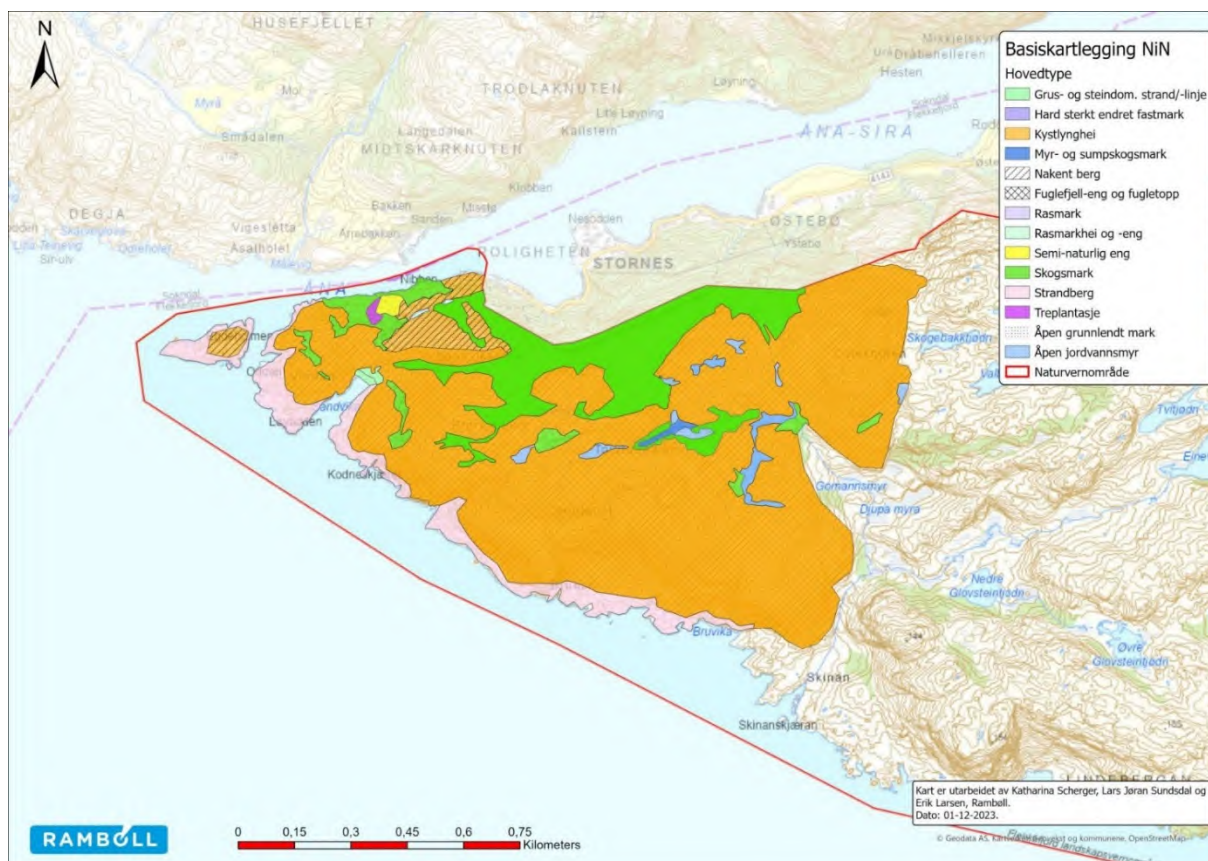
Figur **Error! No text of specified style in document.-2**. Solblom er valgt til fylkesblomst for Agder og har status sterkt trua (EN) på Norsk rødliste for arter (Artsdatabanken, 2021). Her fra slåttemarka ved

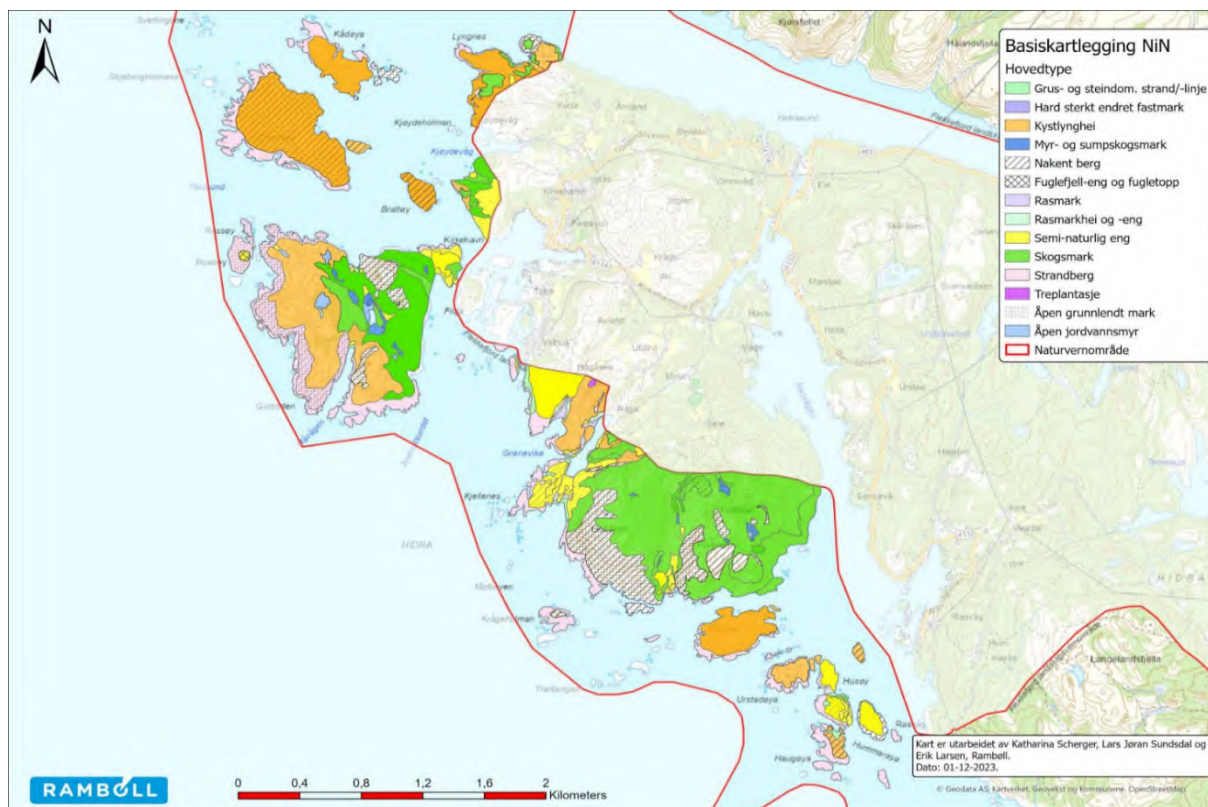
Figur **Error! No text of specified style in document.**-3. Flekkefjord landskapsvernområde ligger ytterst mot havet og består av et kupert landskap påvirket av vær og vind. Her fra nord for Lindåsen med utsikt mot Hellevågen og Kjellingsnes. Foto: Rambøll.

Figur **Error! No text of specified style in document.**-4. Oversikt over registrerte naturtyper på land og områder med status som verdifulle kulturlandskap i landskapsvernområdet. Kilde: Naturbase.

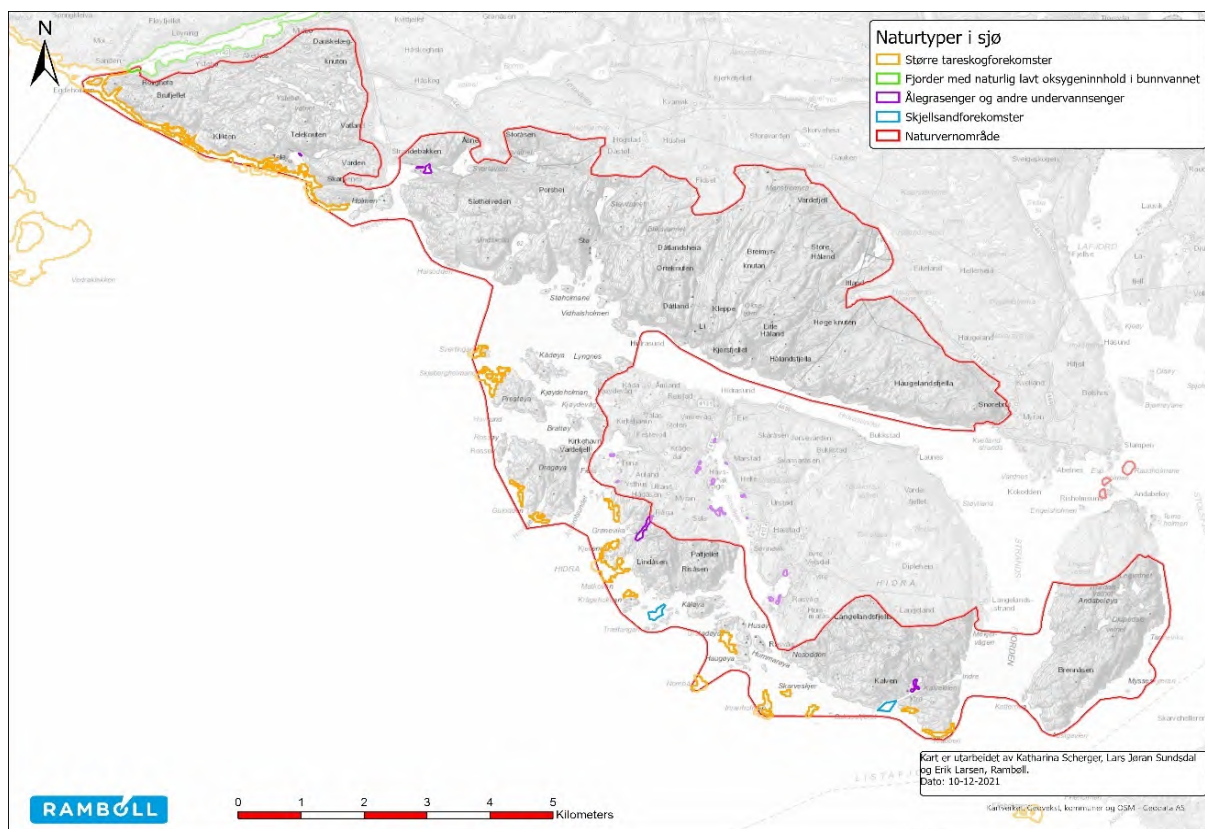
Figur Error! No text of specified style in document.-5 Oversikt over kartleggingsenheter registrert i vestre del av verneområdet under basiskartlegging i 2022. Kart: Rambøll.

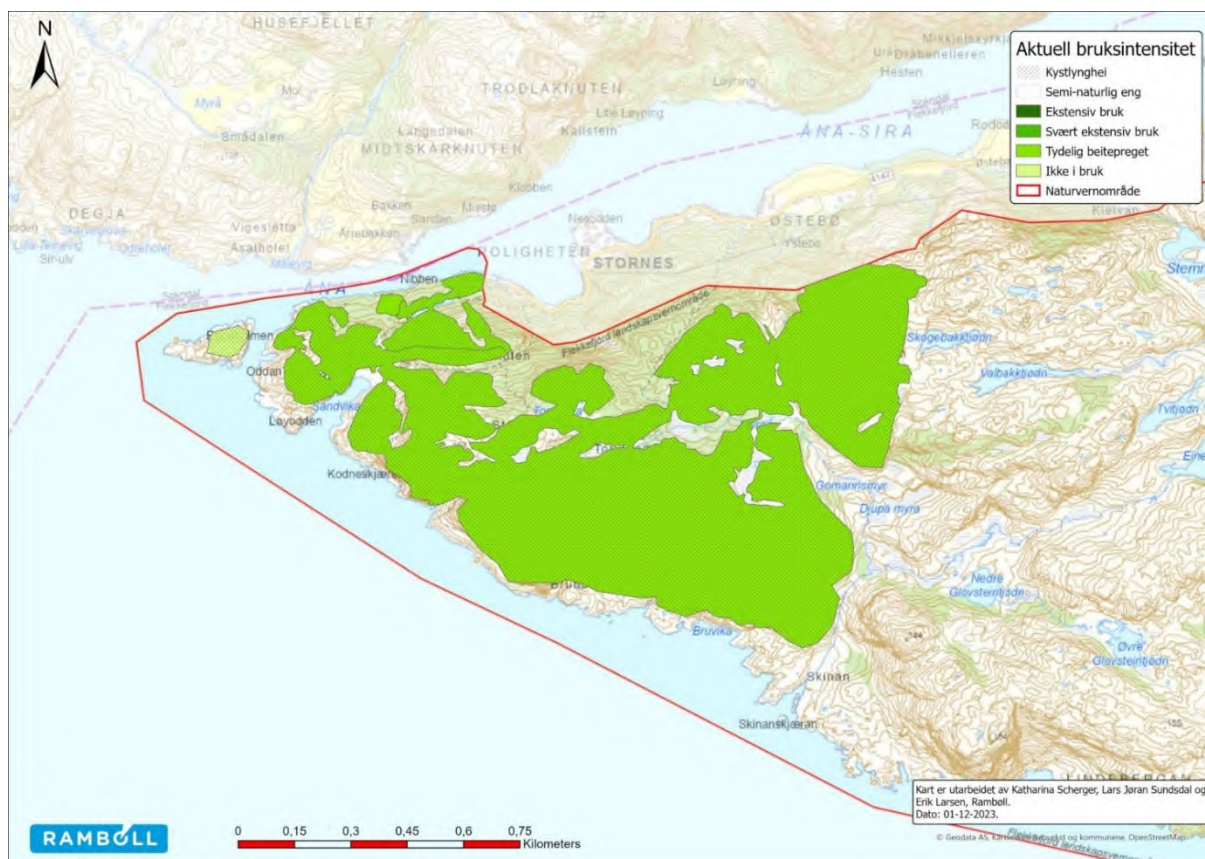
Figur Error! No text of specified style in document.-6 Oversikt over kartleggingsenheter registrert i midtre del av verneområdet under basiskartlegging i 2022. Kart: Rambøll.

Tabell **Error! No text of specified style in document.-1** Oversikt over hovedtyper, kartleggingsenheter, antall polygoner og areal registrert i basiskartlegging i deler av verneområdet i 2022. På grunn av overlappende kartleggingsenheter/mosaikk er kun en kartleggingsenhet per areal tatt med i tabellen. Kilde: Naturbase.

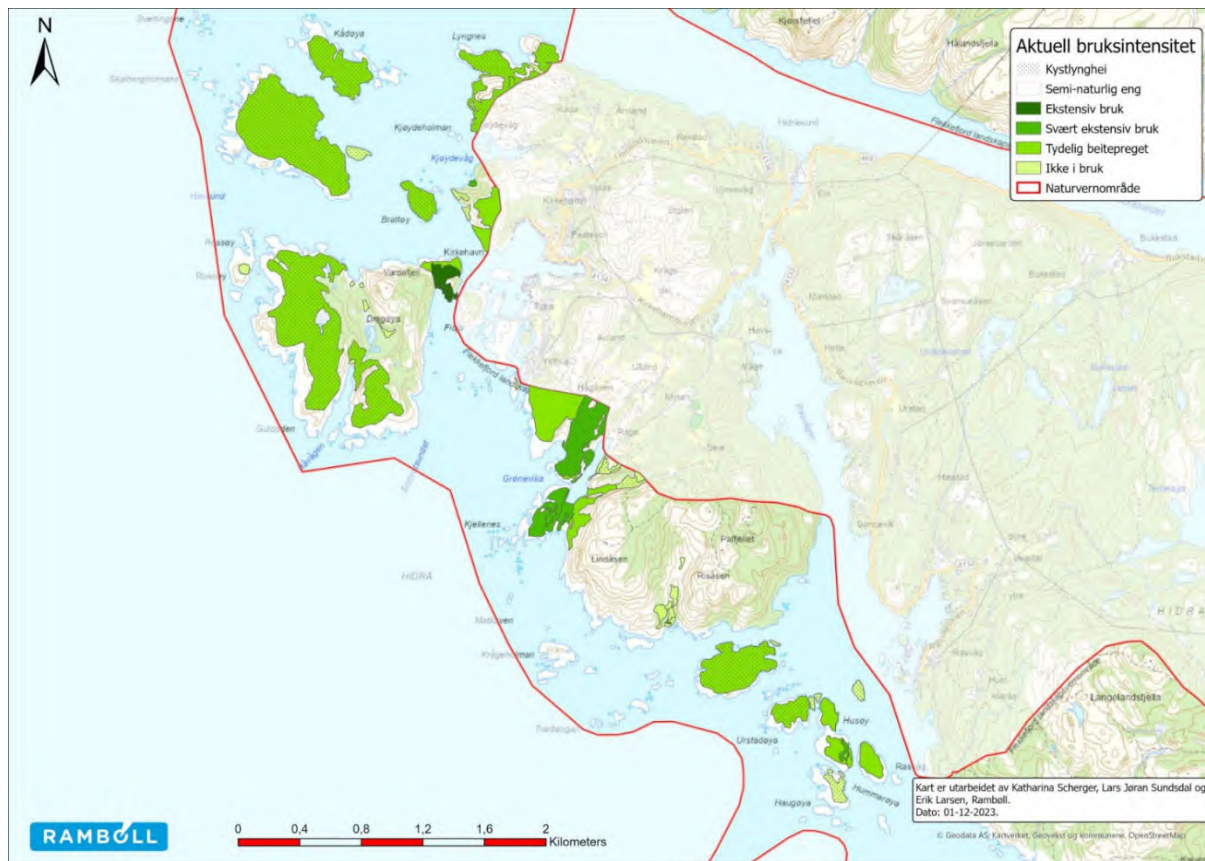
Hovedtype	Kartleggingsenheter	Antall	Areal (daa)
Grus- og stein-dominert strand og strandlinje	Stein- og grusstrender og strandlinjer i pionérfase i supralitoral, stein- og grusstrender og strandlinjer i pionérfase på epilitoral fastmark	17	33 973
Hard sterkt endret fastmark	Fast fjell blottlagt ved tørrlegging eller nedtapping, sterkt modifiserte eller syntetiske, overveiende uorganisk faste substrater	2	685
Kystlynghei	Kalkfattig bakli-hei, intermediær bakli-hei, kalkfattige kystlyngheier, intermediære kystlyngheier,	24	2 017 601
SMyr- og sumpskogsmark	Kalkfattige og svakt intermediære myr- og sumpskogsmarker, sterkt intermediære litt kalkrike myr- og sumpskog-marker	14	37 781
Nakent berg	Uttørkingseksponeerte svært og temmelig kalkfattige berg, bergvegger og knauser, lite uttørkingseksponeerte litt kalkfattige og svakt intermediære nakne berg, uttørkingseksponeerte litt kalkfattige og svakt intermediære berg, bergvegger og knauser	23	158 598
Rasmark	Kalkfattig grov ur, intermediær og svakt kalkrik grov ur	10	19 306
Rasmarkhei og -eng	Intermediær rasmarkeng og -hei	3	6 974
Semi-naturlig eng	Kalkfattig eng med mindre hevdpreg, kalkfattig eng med klart hevdpreg, intermediær eng med mindre hevdpreg, intermediær eng med klart hevdpreg, intermediær eng med svakt preg av gjødsling, svakt kalkrik eng med mindre hevdpreg, svakt kalkrik tørreng med mindre hevdpreg,	39	344 534
Skogsmark	Blåbærskog, svak lågurtskog, lågurtskog, kalklågurtskog, bærlyngskog, svak bærlyng-lågurtskog,	39	1 496 309
Strandberg	Kalkfattige strandberg, kalkrik bergknaus i bølgesprutsonen	39	636 448
Treplantasje	Plantasjeskog	2	3 759
Åpen grunnlendt mark	Åpen kalkfattig grunnlendt lyngmark, åpen intermediær grunnlendt lyngmark	11	300 394
Åpen jordvannsmyr	Svært og temmelig kalkfattige myrflater, litt kalkfattige og svakt intermediære myrflater, svært og temmelig kalkfattige myrkanter, litt kalkfattige og svakt intermediære myrkanter	16	39 284
Sum		239	5 095 646

Figur Error! No text of specified style in document.-7. Oversikt over registrerte naturtyper i sjø i landskapsvernområdet. Kilde: Naturbase.

Figur **Error! No text of specified style in document.-8** Oversikt over aktuell bruksintensitet i kystlynghei og semi-naturlig eng i vestre del av verneområdet. Bruksintensitet er vurdert på en skala fra ikke i bruk (lysest farge) til ekstensiv påvirkning (mørkest farge). Kart: Rambøll.

Figur **Error! No text of specified style in document.-9** Oversikt over aktuell bruksintensitet i kystlynghei og semi-naturlig eng i midtre del av verneområdet. Bruksintensitet er vurdert på en skala fra ikke i bruk (lysest farge) til ekstensiv påvirkning (mørkest farge). Kart: Rambøll.

Figur **Error! No text of specified style in document.**-10. Kystlynghei ved Sleten i Ystebøvatn kystlynghei (BN00029267). Foto: Rambøll.

Figur **Error! No text of specified style in document.**-11. Steglet naturbeitemark (BN00029670) på Dragøya, med Kirkehamn i bakgrunnen. Foto: Rambøll.

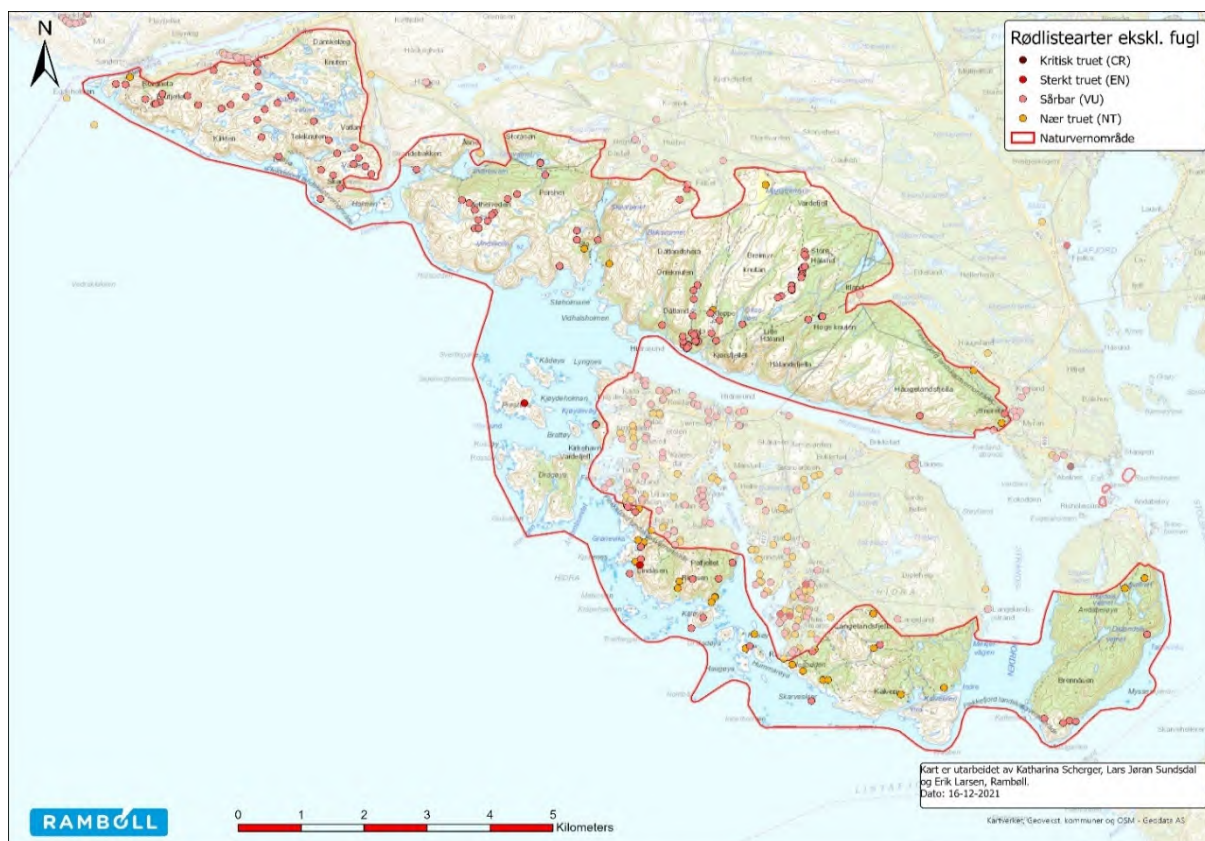
Figur **Error! No text of specified style in document.**-12. Nedre del av Lidalen like nord for Gården Li inngår i en stor lokalitet med rik edellauvskog (Kjørsfjell BN00029331). Foto: Rambøll.

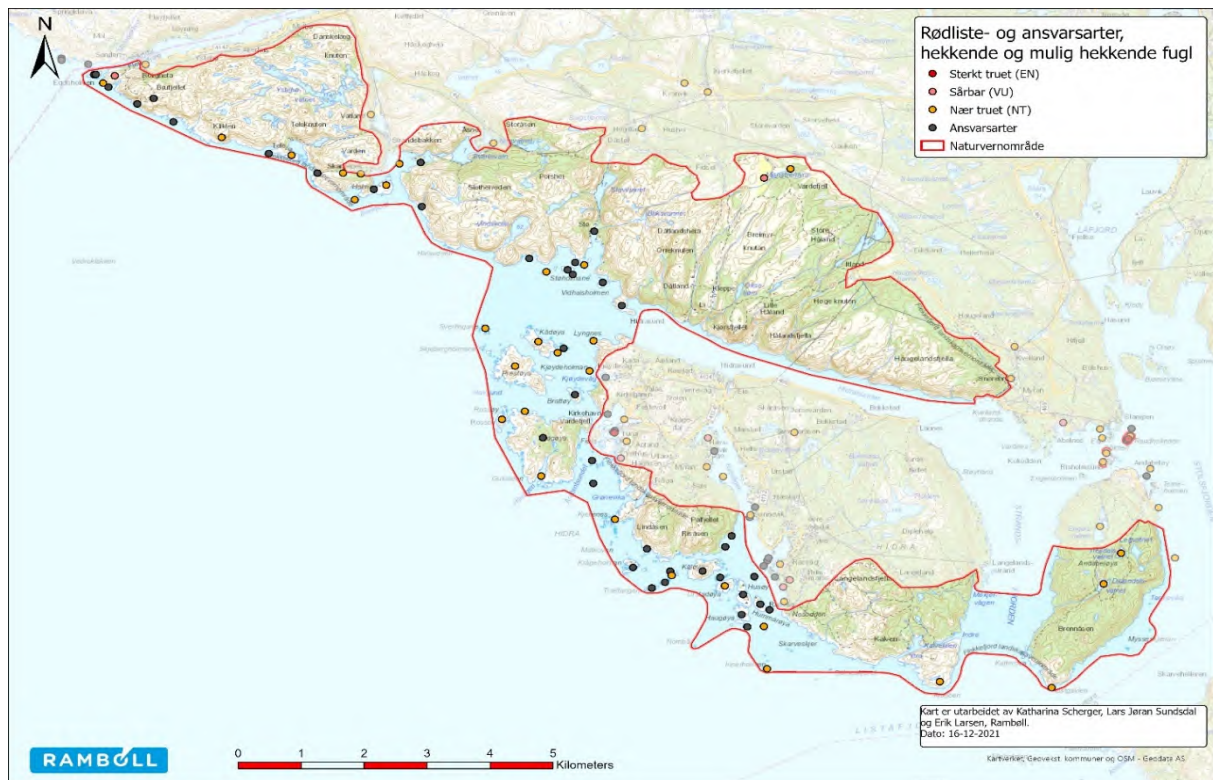
Figur **Error! No text of specified style in document.**-13. Gården Li inngår i verdifullt kulturlandskap Kleppe-Dåtland-Li og er et prioritert turmål på Hidraheia. Foto: Rambøll.

Figur **Error! No text of specified style in document.**-14. Klokkesøte i kystlynghei på Brufjell. Foto: Rambøll.

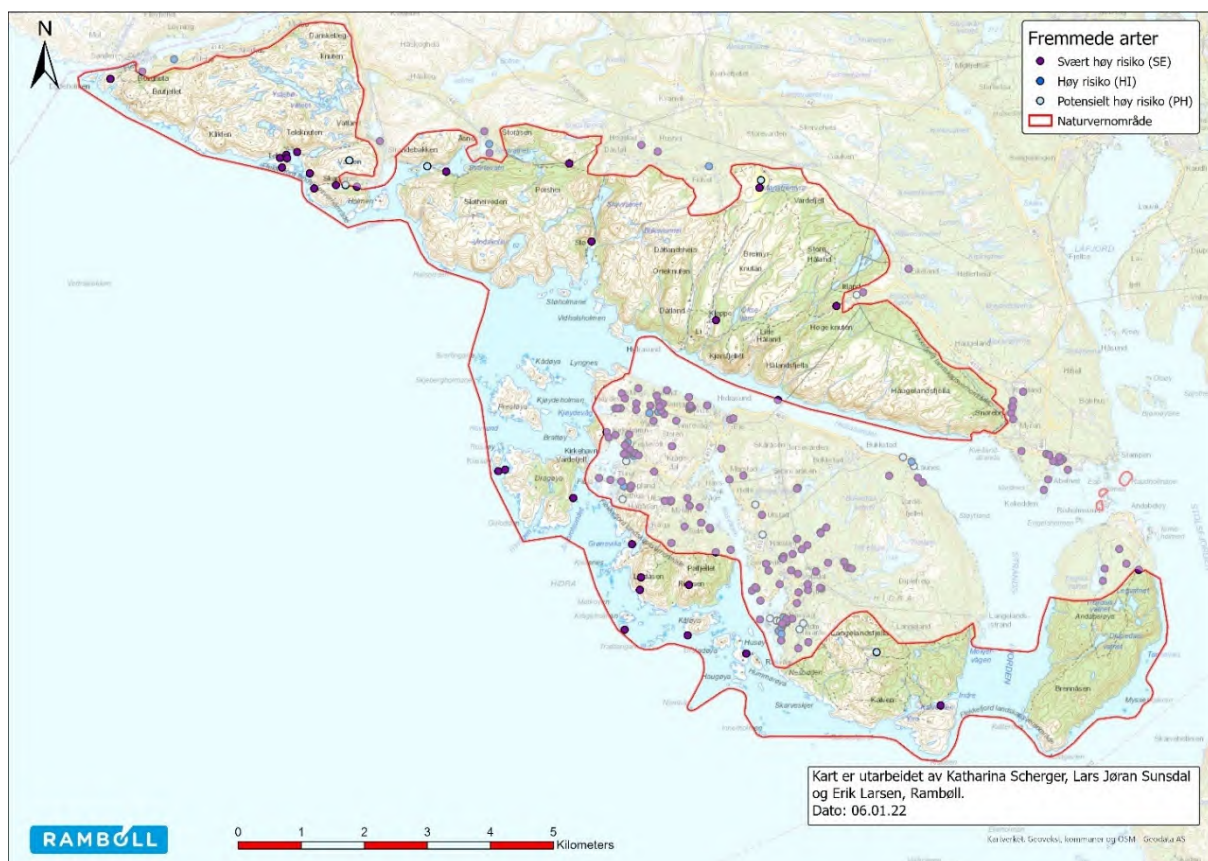
Figur **Error! No text of specified style in document.**-15. Oversikt over registrerte rødlistearter (uten fugl) i kategoriene kritisk truet (CR), sterkt truet (EN), sårbar (VU) og nær truet (NT). Registreringsperiode 1980-2021. Kilde: Artskart.

Figur **Error! No text of specified style in document.**-16. Oversikt over registrerte rødlistearter fugl i kategoriene kritisk truet (CR), sterkt truet (EN), sårbar (VU) og nær truet (NT), samt utvalgte ansvarsarter (svartbak, bergirisk, gråtrost og skjærpiplerke). Registreringsperiode 1980-2021, aktivitet: hekking/mulig hekking. Kilde: Artskart.

Figur **Error! No text of specified style in document.**-17. Sitkagran (SE) spres i naturbeitemark i området Auland-Hågåsen-Kjellenes. Foto: Rambøll.

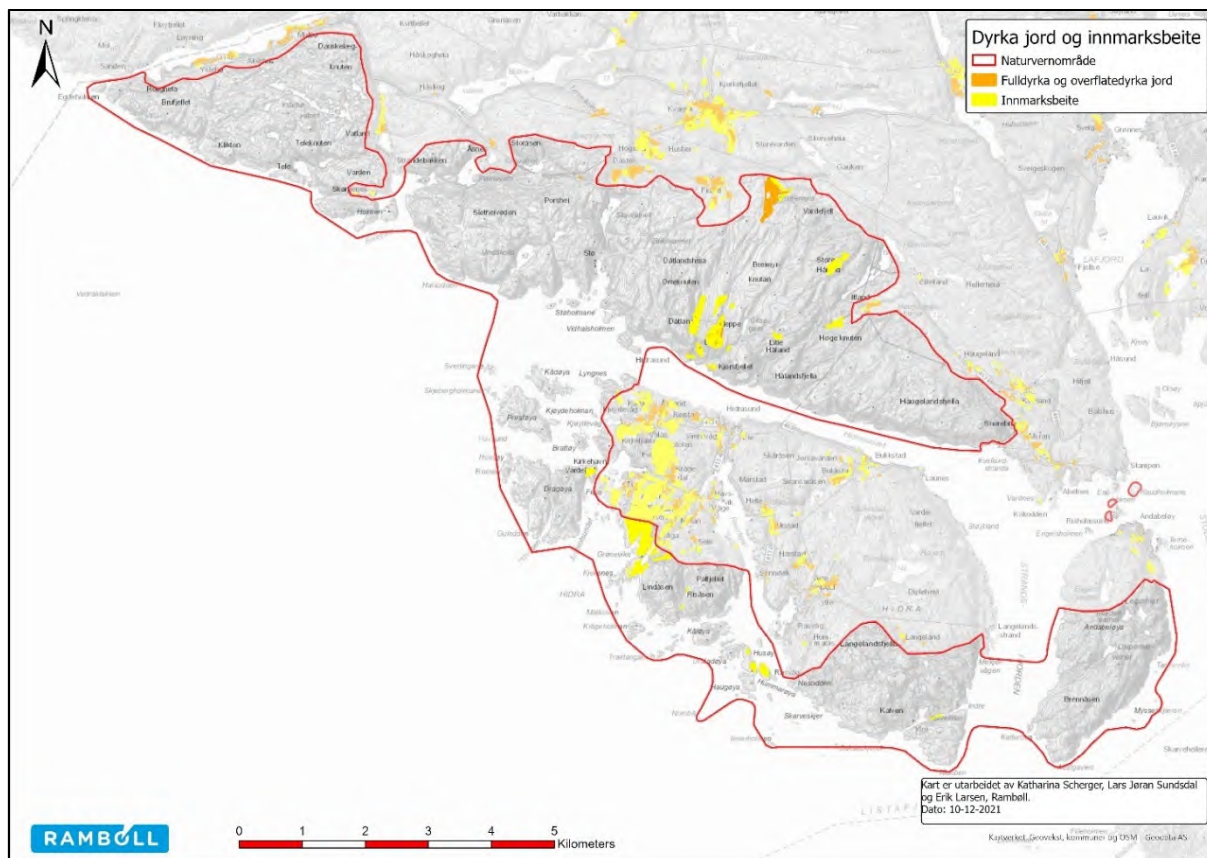
Figur Error! No text of specified style in document.-18. Oversikt over registrerte fremmede arter i kategoriene svært høy (SE), høy (HI) og potensielt høy risiko (PH) i landskapsvernområdet. Registreringsperiode 1980-1921. Kilde: Artskart.

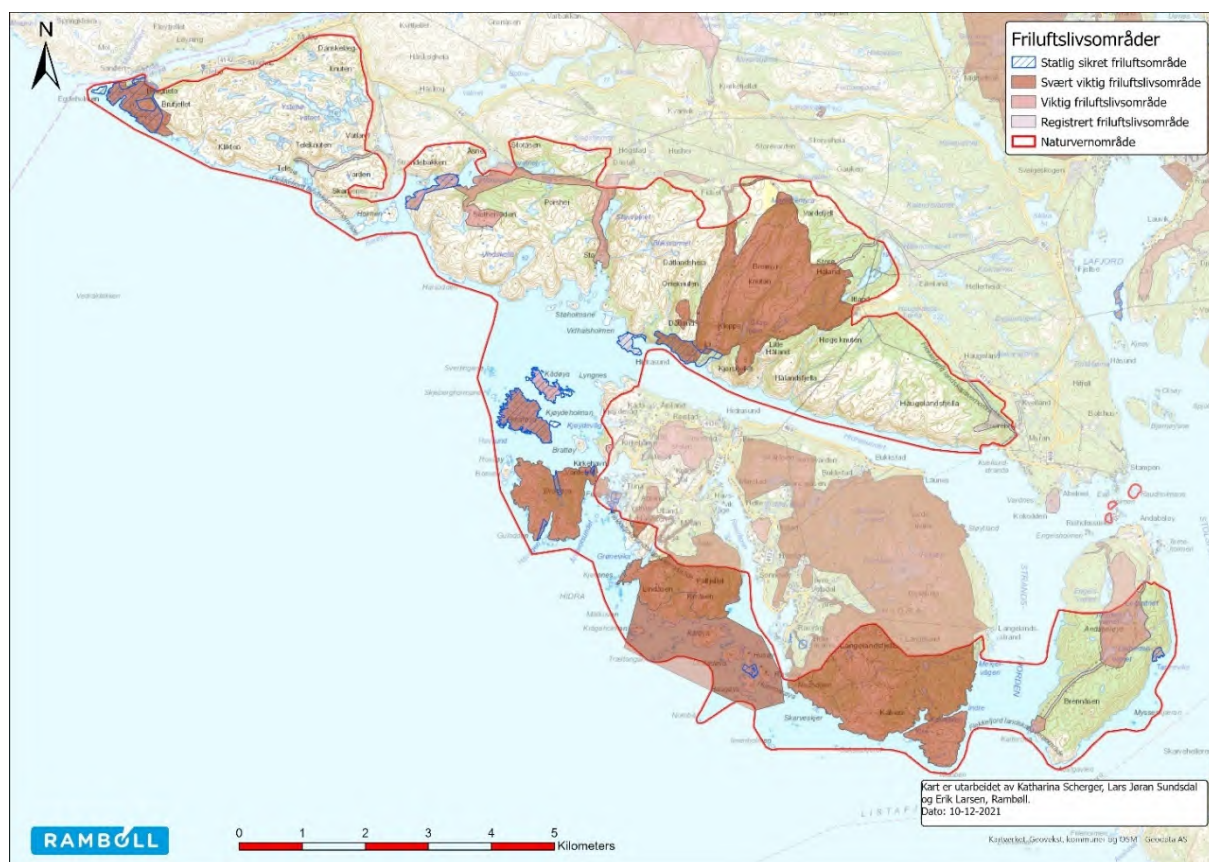
Figur Error! No text of specified style in document.-19. Nysgjerrige geiter på Gården Li. Foto: Rambøll.

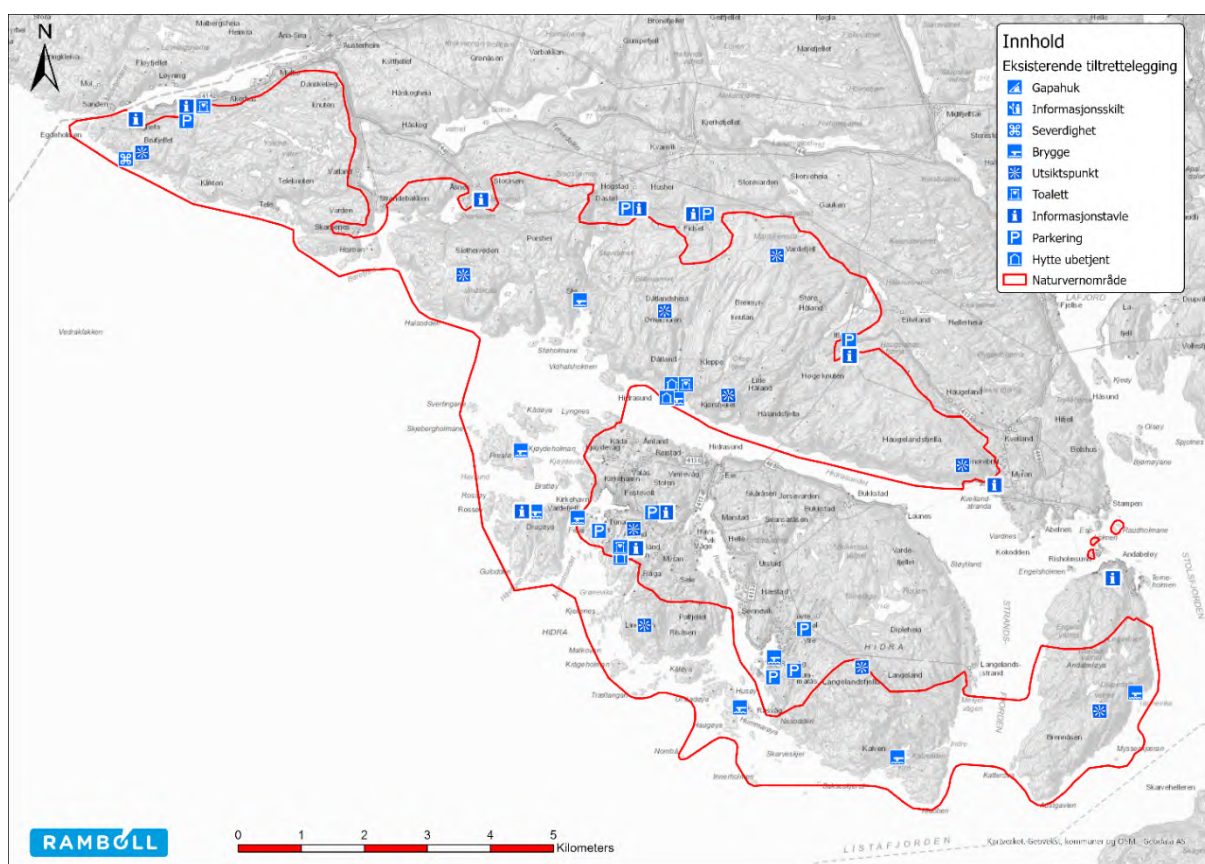
Figur **Error! No text of specified style in document.-20.** På Mønstremyr er det aktiv jordbruksdrift med både fulldyrka jord og innmarksbeiter. Dagens fulldyrka jord var tidligere våtmark/myr som ble drenert ut på 70 tallet. Foto: Rambøll.

Figur Error! No text of specified style in document.-21. Oversikt over dyrka jord og innmarksbeite etter AR5 i landskapsvernområdet. Kilde: Kilden.

Figur Error! No text of specified style in document.-22. Oversikt over statlig sikra friluftslivsområder, registrerte friluftslivsområder og friluftslivsområder som er kartlagt som svært viktig eller viktig. Kilde: Naturbase.

Figur Error! No text of specified style in document.-23. Oversikt over eksisterende tilrettelegging for friluftsliv i /nær Flekkefjord landskapsvernområde.

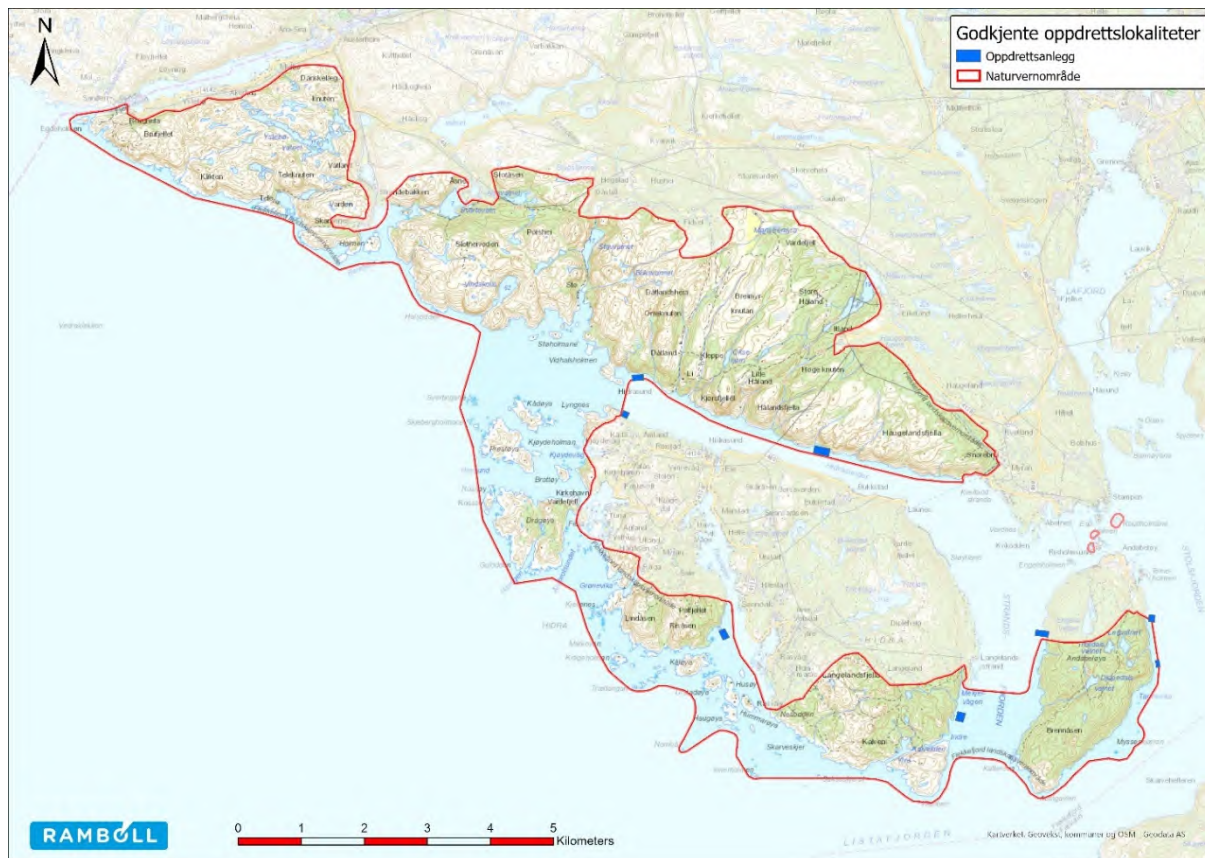
Figur Error! No text of specified style in document.-24. Dåtlandstranda er del av Skjærgårdsparken Lister. Her er det tilrettelagt med steinbrygge, benker og grill. Det er også kystledhytte for overnatting, og utlån av kajaker. Foto: Rambøll.

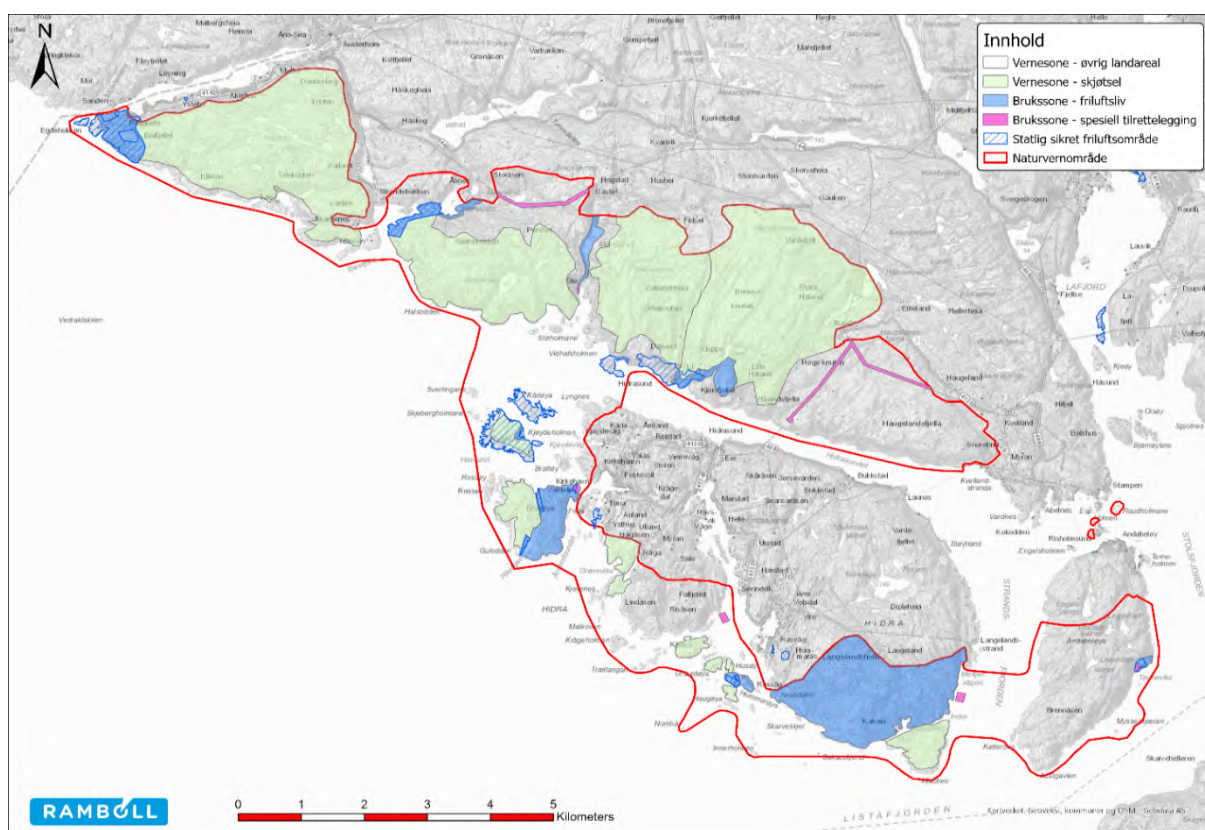
Figur **Error! No text of specified style in document.**-25. På Østebø ved Brufjell er det anlagt en større parkeringsplass med toalettfasiliteter i randsonen til verneområdet. Parkeringsplassen er ikke stor nok til å ta unna det store antallet besøkende i sommersesongen. Foto: Rambøll.

Figur **Error! No text of specified style in document.-26.** Kleppas strandevæg under Kongsfjellet på Hidreheia, mellom Gården Li og Kleppe. Veganlegg fra 1800-tallet, ikke fredet. Kilde: Kulturminnesøk. Foto: Rambøll.

Figur **Error! No text of specified style in document.-27.** Oversikt over godkjente lokaliteter for oppdrettsanlegg i/nær Flekkefjord landskapsvernområde ved vernetidspunkt. Plassering i forhold til vernegrense er noe unøyaktig i kartet, det er kun to av anleggene som ligger innenfor verneområdet.

Figur Error! No text of specified style in document.-28. Soneinndeling i Flekkefjord landskapsvernområde

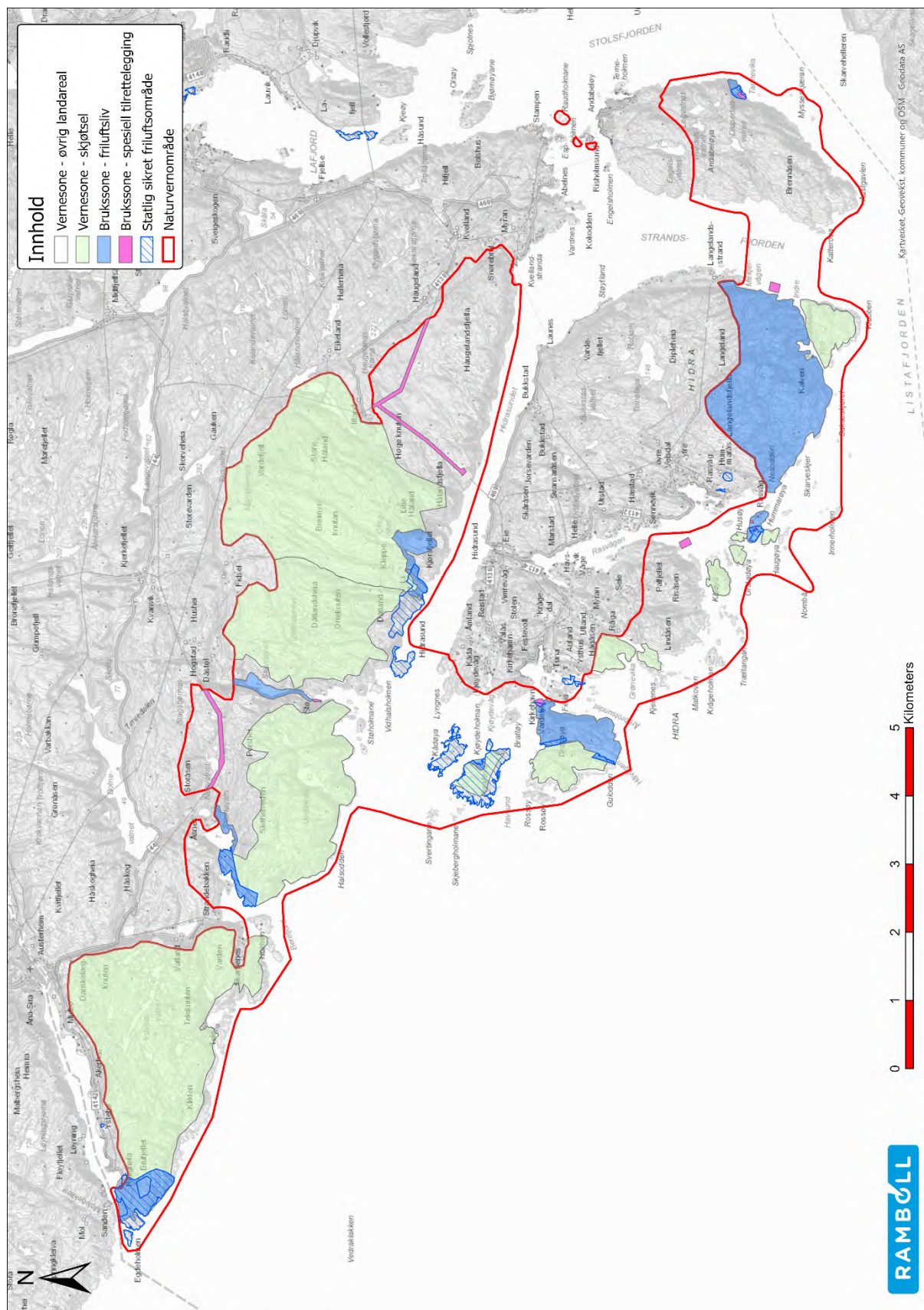
Vedlegg 1. Bevaringsmål

Tabell Error! No text of specified style in document.-2. Aktuelle bevaringsmål for ønsket naturtilstand i Flekkefjord landskapsvernområde.

Lokalitet/ overvåkingsobjekt	Tilstands- variabel	Bevaringsmål
Brufjell	Slitasje	Erosjonseffekter etter tråkk/slitasje skal ikke føre til at plantedekket dør og at levende røtter ikke binder jorda.
Brufjell	Forsøpling	Lokaliteten skal være fri for søppel.
Ystebøvatnet	Gjengroing	Bedre/opprettholde god tilstand i kystlynghei gjennom rydding, beiting og sviing. Indikatorer på gjengroing er bjørk, furu og einer.
Ystebøvatnet	Indikatorart	Naturtypen kystlynghei skal ha regelmessig forekomst av klokkesøte.
Porshei	Gjengroing	Bedre/opprettholde god tilstand i kystlynghei, gjennom rydding, beiting og sviing. Indikatorer på gjengroing er bjørk, furu og einer.
Dåtlandshei	Gjengroing	Bedre/opprettholde god tilstand i kystlynghei, gjennom rydding, beiting og sviing. Indikatorer på gjengroing er bjørk, furu og einer.
Stø	Gjengroing	Bedre/opprettholde god tilstand i slåttemark, gjennom rydding og slått. Indikatorer på gjengroing er bringebær og bjørnebær.
Hidraheia, Gravdalen	Fremmede arter	Landskapet skal være uten fremmede arter (sitkagran).
Itland – Li	Slitasje	Erosjonseffekter etter tråkk/slitasje skal ikke føre til at plantedekket dør og at levende røtter ikke binder jorda.

Bolettes jorde	Gjengroing	Bedre/opprettholde god tilstand i slåttemark, gjennom rydding og slått. Indikatorer på gjengroing er lauvoppslag, bringebær og bjørnebær.
Kvednhylen	Indikatorart	Naturtypen slåttemark skal ha regelmessig forekomst av solblom.
Prestøy	Forsøpling	Lokaliteten skal være fri for søppel.
Prestøy	Bruksintensitet	Kystlynghei og naturbeitemark skal skjøttes gjennom ekstensiv bruk som omfatter beite, sviing og rydding.
Prestøy	Slitasje	Erosjonseffekter etter tråkk/slitasje skal ikke føre til at plantedekket dør og at levende røtter ikke binder jorda.
Dragøy	Slitasje	Erosjonseffekter etter tråkk/slitasje skal ikke føre til at plantedekket dør og at levende røtter ikke binder jorda.
Husøy-Hummarøy	Gjengroing	Bedre-/opprettholde god tilstand i naturbeite, holdes åpen gjennom rydding og beite. Indikatorer på gjengroing er strandrør og høye grasarter.
Hågåsen/Kalvenes	Fremmede arter	Landskapet skal være uten fremmede arter (sitkagran).
Kjellnes	Bruksintensitet	Naturbeitemark skal skjøttes gjennom ekstensiv bruk som omfatter beite og rydding.
Kalven	Fremmede arter	Landskapet skal være uten fremmede arter (sitkagran).
Skjærgård sør og vest for Hidra	Fremmede arter	Økosystemet skal være uten fremmede arter (mink).

Vedlegg 2. Sonering - inndeling i forvaltningssoner

Figur Error! No text of specified style in document.-29. Soneinndeling i Flekkefjord landskapsvernområde.

Flekkefjord landskapsvernområde

SÅRBARHETSVURDERING

FLEKKEFJORD

LANDSKAPSVERNOMRÅDE

Revidert desember 2023

SÅRBARHETSVURDERING FLEKKEFJORD LANDSKAPSVERNOMRÅDE

Prosjektnavn **Ferdigstilling av forvaltningsplan og besøksstrategi**
Prosjektnr. **1350046544**
Mottaker **Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord
landskapsvernopråde**
Dokumenttype **Rapport**
Versjon **2**
Dato **21.12.2023**
Utarbejdet av **Erik Larsen**
Kontrollert av **Elisabeth Kaddan**
Godkjent av **Kristine Solberg Opoft**
Beskrivelse **Vedlegg til Besøksstrategi for Flekkefjord landskapsvernopråde**

Rambøll
Henrik Wergelandsgt. 29
Pb 116
N-4662 Kristiansand

T +47 99 42 81 00
F +47 38 12 81 01
<https://ramboll.com>

INNHOOLD

1.	Sammendrag	2
2.	Innledning	3
3.	Faglig grunnlag	3
3.1	Sårbarhetsvurdering	3
3.2	Modell for sårbarhetsvurdering	4
3.3	Eksisterende kunnskap	8
3.4	Undersøkelser i felt	13
4.	Vurdering av lokalitetene	14
4.1	Hidra – Hågåsen	14
4.2	Hidra – Kjellnes	16
4.3	Hidra – Langelandsfjell - Kalvekilen	18
4.4	Skjærgården – Prestøy	20
4.5	Skjærgården – Dragøy	22
4.6	Skjærgården - Husøy og Hummarøy	24
4.7	Skjærgården – Andabeløy	27
4.8	Hidreheia – Itland – Kjørsfjellet	29
4.9	Hidreheia – Li	31
4.10	Dåstøl – Stø	33
4.11	Roligheten – Brufjell	35
5.	Konklusjon	38
6.	Referanser	39

1. SAMMENDRAG

Sårbarhetsvurderingen for Flekkefjord landskapsvernområde er gjennomført for de mest besøkte lokalitetene i verneområdet, basert på feltarbeid i 2021. Områder utenfor verneområdet er ikke vurdert. Datagrunnlaget for vurderingen er usikkert, da det trengs bedre data for besøksmengde og naturverdier. Tabell 1 viser at lokalitetene Brufjell, Prestøy og Dragøy har høy sårbarhet. Besøksmengde på Brufjell er på et nivå der det anbefales gjennomføring av strakstiltak for å forhindre ytterligere skade på verneverdiene. På stien fra Itland til Li er det også høy sårbarhet og det anbefales å planlegge for bedre kanalisering og oppgradering av stien. På Prestøy og Dragøy er besøksmengden ennå liten, men her bør det ikke prioriteres tiltak som bidrar til å øke besøksmengden, da begge områdene har høy sårbarhet.

Tabell 1 Sårbarhetsvurderinger av lokaliteter. Rød farge = høy sårbarhet, oransje = middels sårbarhet, grønn = lav sårbarhet.

Lokalitet	Type	Sårbar natur	Skår uten tiltak
Hidra – Hågåsen	Sti, utsiktspunkt, destinasjon	Mulig hekkeområde for engfugl	Ikke mulig å regne ut skår pga. mangel på data
Hidra – Kjellnes	Sti og utsiktspunkt	Myr og bratt li, hekke- og beiteområde for dykkender	20
Hidra – Lindåsen - Kalvekiln	Ilandstigningspunkt og sti	Myr, strandeng	10
Prestøy	Ilandstigningspunkt	Myr, berg og grunnlendt mark, hekkeområde for ærfugl, beiteområde for dykkender	32
Dragøy	Ilandstigningspunkt og sti	Myr, berg og grunnlendt mark, bratt li, hekkeområde for musvåk og ærfugl, beiteområde for sjøfugl	31
Husøy og Hummarøy	Ilandstigningspunkt og destinasjon	Hekkeområde for ærfugl, beiteområde for dykkender	23
Andabeløy – Tarmevika	Ilandstigningspunkt	Bratt li, myr, beiteområde for dykkender	6
Hidreheia – Itland - Li	Innfallsport, sti, utsiktspunkt	Myr, blauthøl	20
Hidreheia – Li	Innfallsport, sti og destinasjon	Slåttemark, beiteområde for dykkender	13
Dåstøl - Stø	Innfallsport, sti og destinasjon	Strandeng, slåttemark	9
Brufjell	Innfallsport, sti, utsiktspunkt og destinasjon	Bratt li, myr, berg og grunnlendt mark, salamander	52

2. INNLEDNING

Flekkefjord landskapsvernområde er et stort og variert område som omfatter skjærgård, kystfjell, kysthei, kulturlandskap og skogsområder. Området er brukt som utfartsområde særlig på sommeren, og det er mye besøk på Brufjell i vest. Det er flere statlig sikrede friluftsområder innenfor verneområdet. Av friluftsaktiviteter er særlig fiske, båtturer, padleturer og vandring populært, men også klatring utøves i området. Det er aktiv drift av kulturlandskapet og det beites med både sau, geit og storfe. I tillegg er det mindre områder med slåttemyr og slåttemark. Innenfor området finnes en rekke kulturminner som kan være sårbare for ferdsel; steingjerder, jordkjellere, mm. Det finnes et mindre antall fastboende og et stort antall fritidsboliger. Det kommer tilreisende fra Norge og fra utlandet og særlig promoteringen av Brufjellhålene på sosiale medier har gjort denne del av landskapsvernområdet kjent også utenfor Norge.

3. FAGLIG GRUNNLAG

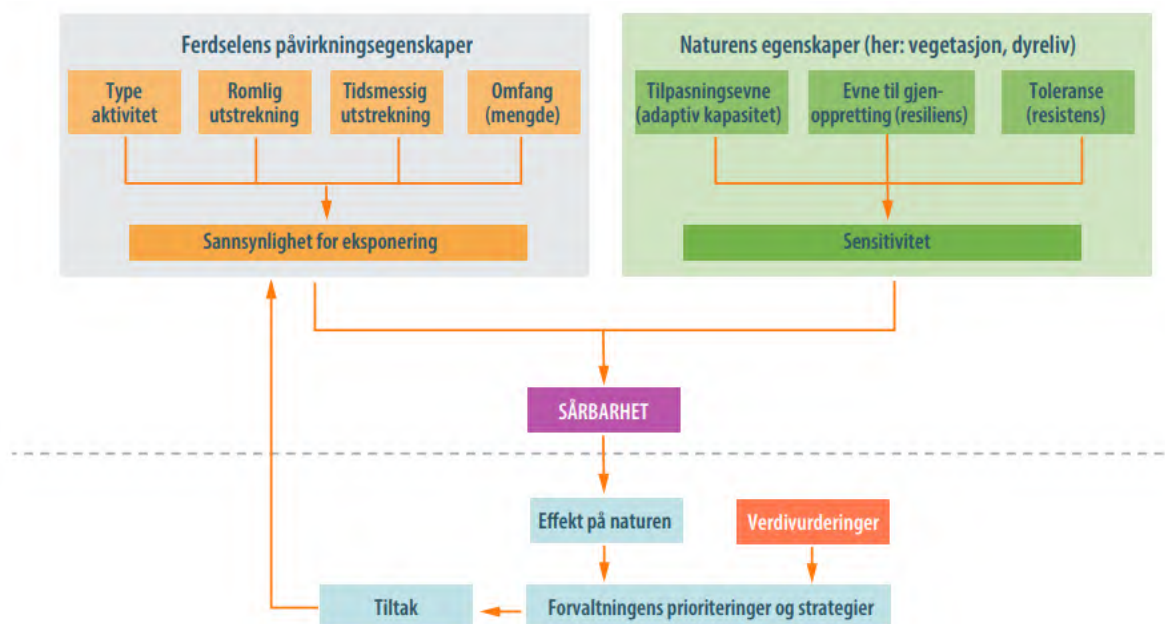
3.1 Sårbarhetsvurdering

Formålet med en sårbarhetsvurdering er å gi forvaltningsmyndigheten et redskap til å vurdere behov for å justere på eksisterende ferdselsmengde eller -mønstre, og samtidig gi et grunnlag for å vurdere nye tiltak som kan endre på uheldig ferdselsmengde eller -mønstre. I områder der sårbarheten er høy, bør forvaltningsmyndigheten se til at det gjennomføres tiltak som kan redusere sårbarheten, eksempelvis kanalisering av ferdsel, skilting og informasjon, eller fysiske tiltak som stitilrettelegging. I områder der det planlegges tiltak for å bedre opplevelsen for de besøkende eller opprette nye tilbud til besøkende, kan sårbarhetsvurderingen gi en pekepinn på om planlagte tiltak kan være til skade for verneformålet eller om tiltak kan gjennomføres uten å skade verneverdiene.

Vurdering av sårbarhet utføres på ulike elementer (verneverdier) i verneområdet. Det kan være vurdering av vegetasjon eller dyreliv. I vurderingen av sårbarhet inngår begrepet sensitivitet. Sensitivitet sier noe om hvor følsom naturen er for påvirkninger. Sensitivitet omfatter toleranse, tilpasningsevne og evne til gjenoppretting (se figur 1). Ulike elementer vil ha ulike toleranse overfor ferdsel, og ulik evne til å tilpasse seg eller til gjenoppretting.

I tillegg vurderes påvirkningsgrad eller sannsynlighet for eksponering. Påvirkningsgrad sier noe om hvordan ferdsel påvirker naturen i verneområdet. Påvirkningsgrad omfatter ferdselstype, utstrekning og til dels omfang. Ferdsel kan være langs en linje, rundt et punkt eller mer spredt utover et større areal. Ferdsel på en sti regnes som ferdsel langs en linje, mens ferdsel ved et utsiktspunkt eller en teltplass regnes som ferdsel rundt et punkt. Ferdsel med båt på vannflaten regnes som ferdsel på et større areal.

3.2 Modell for sårbarhetsvurdering

Figur 1 Vurdering av sårbarhet i verneområder /1/.

3.2.1 Sårbarhetsvurdering for vegetasjon

Første trinn i vurdering av vegetasjonens sårbarhet for ferdsel i en lokalitet er å kartlegge sensitive enheter innenfor lokaliteten. Kartlagte enheter vektet i forhold til areal og plassering. De to komponentene for vektning er areal (hvor store og hvor mange sensitive enheter finnes det innenfor lokaliteten) og plassering (hvor de sensitive enhetene er plassert i forhold til den faktiske bruken, eller forventet bruk av lokaliteten).

3.2.2 Sensitive enheter for vegetasjon

Sensitive enheter for vegetasjon kan være områder med skrint jordsmonn som ikke tåler tråkk i særlig grad, myrområder eller bratte partier der ferdsel fort fører til slitasje. Håndbok for Sårbarhetsvurdering /1/ angir en rekke vegetasjonssensitive enheter som sensitive (se tabell 2). De sensitive enhetene finnes innenfor flere ulike naturtyper.

Tabell 2 Sensitive vegetasjonssensitive enheter på kysten etter Håndbok for sårbarhetsvurdering av ferdselslokalteter i verneområder for vegetasjon og dyreliv /1/.

Sensitive vegetasjonssensitive enheter KYST (inkludert våtmark og kulturmark)
Berg og grunnlendt mark
Bratt skråning med ustabilt substrat
Brink/bratt skrent
Myr eller annet fuktig område med vegetasjonsdekke
Fuktsig/blauthøl
Sanddynemark og -strand
Tørr skog og hei på ustabilt substrat

Arealet av de sensitive enhetene blir vektet mot totalareal (hvor stor del av lokaliteten enhetene dekker). Her benyttes en firetrinns skala som baserer seg på en vurdering av hvor store de

sensitive enhetene er i forhold til totalarealet av naturtypen som enheten ligger innenfor, se tabell 3. Eksempelvis vil store områder med grunnlendt mark ofte utgjøre hele arealet på øyer og holmer og vektes derfor med 4, mens mange små blauthøl langs en sti vil vektes med 3.

Tabell 3 Vekting av areal, etter Håndbok for sårbarhetsvurdering av ferdselslokaliteter i verneområder for vegetasjon og dyreliv /1/.

Vekting av areal, Vegetasjon	
Vurdering av hvor mye av de sensitive enhetene som finnes i lokaliteten	
Vekting	Areal
1	Ett lite område
2	Flere (2-5) små områder, Ett stort område, ett stort og ett lite område
3	Ett stort og flere små områder, Mange små områder, to store områder, To store og ett lite område
4	Svært mange små områder, tre eller flere store områder, utgjør det meste av arealet

Det gjøres også en vekting av plassering (hvor enhetene ligger i forhold til dagens, eller framtidig forventet ferdsel). Vurdering av påvirkning fra plassering gjøres ulikt alt etter om det er en sti eller et område som vurderes. For en sti vil en god kanalisering bety en liten vekting (0,1), mens en utydelig sti som forgreiner seg utover i terrenget oppnår vekting 4.

Tabell 4 Vekting av plassering av stier, etter Håndbok for sårbarhetsvurdering av ferdselslokaliteter i verneområder for vegetasjon og dyreliv /1/.

Vekting av plassering av stier, Vegetasjon	
Vurdering av hvordan plassering av stier i forhold til sensitive enheter påvirker sårbarhet	
Vekting av sti	Plassering
0,1	Veldefinert bred sti (turveg eller turløype)
2	Tydelig sti, smal eller bred
4	Uklar sti/trasé

For et areal (eksempelvis ilandstigningspunkt, brygge eller utsiktspunkt) gjøres en vurdering av om den sensitive enheten ligger der ferdsel foregår eller perifert i forhold til denne. Hvis den sensitive enheten ligger der ferdsel foregår vektes dette med 4, men hvis lokaliteten (brygge eller teltplass) er lagt et stykke unna, vektes påvirkningen med 1.

Tabell 5 Vekting av plassering for områder, etter Håndbok for sårbarhetsvurdering av ferdselslokaliteter i verneområder for vegetasjon og dyreliv /1/.

Vekting av plassering for områder, Vegetasjon	
Vurdering av hvordan plassering av ferdsel i forhold til sensitive enheter påvirker sårbarhet	
Vekting av areal	Plassering
1	Sensitiv enhet ligger perifert i forhold til typisk ferdsel
3	Sensitiv enhet ligger ved/nær typisk ferdsel
4	Sensitiv enhet ligger på/i der ferdsel foregår

I Flekkefjord landskapsvernområde (LVO) er det registrert ulike sensitive vegetasjonsenheter, se tabell 6. Enhetene er sårbare for tråkk og vegetasjonen kan bli skadet dersom det er mye ferdsel i lokaliteten. Telting kan også påvirke slåtteeeng negativt.

Tabell 6 Forekomst av sensitive vegetasjonssenheter i Flekkefjord LVO.

Sensitive vegetasjonssenheter i Flekkefjord LVO	
Sensitiv enhet	Forekomst i LVO
Berg og grunnlendt mark	Store deler av verneområdet nær kysten, lyngheiområder, øyer og holmer
Bratt skråning med ustabil substrat	Brufjell, Dragøy
Myr	Mange plasser i hele LVO, ofte langs stier
Slåtteeng, strandeng	Få plasser i LVO, eksempelvis Stø og Kalvekilen
Fuktsig/blauthøl	Mange plasser langs stier i hele LVO

Legg merke til at kystlynghei og naturbeitemark i seg selv ikke er sensitive vegetasjonssenheter, men fuktige eller bratte områder i disse vegetasjonstyper kan være sensitive enheter. Forekomster av rødlistearter inngår ikke i vektningssystemet for sårbarhetsvurderingen, men forekomst av mange rødlistearter (eksempelvis klokkesøte) i en sensitiv vegetasjonssenheter er med på å gjøre enheten mer sensitiv. Dette forholdet er ikke kvantifisert og fremgår ikke som en del av totalsummen for sårbarhet.

3.2.3 Utregning av sårbarhet for vegetasjon

Hvis det ikke er registrert sensitive enheter, blir det ikke gjort noen utregning av sårbarhet og området klasseres som robust. Det understrekes at denne vurderingen er gjort på det eksisterende datagrunnlag som neppe er tilstrekkelig til å si med sikkerhet at det ikke finnes sårbare vegetasjonssenheter i området.

Dersom det er registrert sensitive enheter, gis hver sensitiv enhet en sårbarhetsskår, som fremkommer ved å gange vekt for areal med vekt for plassering. I tabellen under gis et eksempel på sårbarhetsutregning for en sensitiv enhet (myr) hvor en sti går i kanten av myra. De tre forskjellige delområder har ulik grad av påvirkning fra ferdsel.

Tabell 7 Utregning av sårbarhet for vegetasjon, eksempel.

Sårbarhet for vegetasjon				
Kart ref.	Sensitiv enhet	Areal	Plassering	Samlet skår (areal x plassering)
01	Myr (med klopp)	3	0,1	0,3
02	Myr (tydelig tråkk)	2	2	4
03	Myr (opptråkket, sti eser ut)	3	4	12

3.2.4 Sensitive enheter for dyreliv

Sensitive enheter kan være beiteområder, yngleområder, overvintringsområder, trekkområder og -ruter. I Flekkefjord LVO er det flere kjente yngleområder for fugl, mens viktige områder for amfibier, padder, insekter nesten ikke er kjent /2/. De sensitive enhetene er forsøkt avgrenset i kart, basert på informasjon fra Artskart.no /2/, men det er stor usikkerhet knyttet til utstrekningen av områdene. På vannflaten finnes også sensitive enheter som ikke er knyttet til vannoverflaten, men til forekomster på havbunnen, der dykkende fugl søker mat. Beitende, overvintrende og rastende fugl kan lett forstyrres av ferdsel på vannflaten og forstyrrelser kan føre til redusert tilstand og energitap, noe som over tid kan resultere i tap av individer og bestandsnedgang. Vannfugl forstyrres derimot sjelden av ferdsel på land og på samme måte forstyrres landlevende fugler sjelden av ferdsel på vann. Et viktig unntak er måker, terner, skarv med flere, som hekker på treløse holmer og skjær. Disse fugleartene kan forstyrres av ferdsel på vann nær hekkeområdet. Av samme grunn er det i mange naturreservater med vern

av sjøfugl som formål, innført ferdselsforbud i hekketiden som strekker seg 50 meter ut i sjø. De siste 20 årene er det stormåker og ærfugl i varierende antall som har dominert reservatet på Rødholmene rett utenfor Flekkefjord LVO. Tidligere var det kolonier av fiskemåke og makrellterne. Både gråmåke- og svartbakbestanden har hatt et lite oppsving de siste to sesongene. Rødholmene ser fortsatt ut til å være en god hekkeplass for ærfugl /3/.

Store pattedyr som rådyr, hjort, elg og steinkobbe, samt fugl på trekk har store leveområder og det kan være vanskelig å tegne avgrensning innenfor verneområdet. I slike tilfeller vil da hele LVO være å regne som en sensitiv enhet.

3.2.5 Sårbarhetsvurdering for dyreliv

Grunnlaget for sårbarhetsvurdering av dyreliv er forekomster av rødlistearter og ansvarsarter. For å vurdere artsregistreringer som skal tas inn i utregningen, settes en buffersone rundt artsregistreringene. For å regne ut sårbarhet tas det utgangspunkt i hvor sensitive artene er for forstyrrelser og vekter i forhold til ynglestatus og forekomst av arten i lokaliteten, samt hvor tilgjengelig lokaliteten er for ferdsel. Beskrivelsene baseres på feltobservasjoner, eksisterende kunnskap fra skriftlige kilder og databaser, samt brukerdata. Denne sårbarhetsvurderingen er basert på eksisterende kunnskap fra tilgjengelige kilder på nett /2/, /11/ informasjon fra Statsforvalteren i Agder, NOF, Flekkefjord kommune, grunneiere og SNO.

I tillegg er det hentet inn sensitive artsdata fra Statsforvalteren, som ikke presenteres i kart, men som er tatt med i vurderingen av de enkelte lokaliteter. Rovfuglene er særlig sensitive for forstyrrelser under etablering på vårvinteren. Der det er kjente hekkelokaliteter nærmere enn 1 km fra ferdselslokaliteten nevnes dette som at det er registrert «hekkeområde for rovfugl i nærheten».

3.2.6 Sesongvurderinger for dyreliv

For dyrelivet gjelder at det er mer sårbart i enkelte perioder i året, eksempelvis i hekketiden. Siden ferdsel i området på landsiden hovedsakelig er konsentrert til sommerhalvåret, har vi valgt å kun vurdere påvirkning på arter som forekommer i verneområdet sommerstid. Arter som bruker området om vinteren er også sårbare for forstyrrelser, eksempelvis overvintrende fugl. På bakgrunn av tilgjengelige opplysninger fra blant annet brukerundersøkelser, antas det at ferdsel i området vinterstid begrenser seg til et mindre antall turgåere på stiene, fiskerbåter og noe båttrafikk til hytter og oppdrettsanlegg.

3.2.7 Utregning av sårbarhet for dyreliv

Når de sensitive enhetene er kartlagt, vektet de i forhold til eksisterende eller forventet ferdsel. Vektingen har to komponenter; areal og plassering. I tillegg kan det være aktuelt å ta med sesongvariasjoner som beskrevet ovenfor.

Tabell 8 Vekting av areal for tema dyreliv, etter Håndbok for sårbarhetsvurdering av ferdselslokaliteter i verneområder for vegetasjon og dyreliv /1/.

Vekting av areal, Dyreliv	
Vurdering av hvor mye av de sensitive enhetene som finnes i lokaliteten	
Vekting	Areal
1	Ett lite område
2	Et middels stort område eller flere små
3	Ett stort område
4	Flere store områder
5	Enheten dekker det meste av lokaliteten

Plassering angir hvor den sensitive enheten er plassert i forhold til eksisterende eller forventet ferdsel.

Tabell 9 Vekting av plassering for tema dyreliv, etter Håndbok for sårbarhetsvurdering av ferdselslokalteter i verneområder for vegetasjon og dyreliv /1/.

Vekting av plassering, Dyreliv	
Vurdering av hvordan plassering av ferdsel i forhold til sensitive enheter påvirker sårbarhet	
Vekting av areal	Plassering
1	Sensitiv enhet ligger perifert i fht. typisk ferdsel
2	Sensitiv enhet ligger inntil/nær typisk ferdsel, men er ikke tilgjengelig for alminnelig ferdsel
3	Sensitiv enhet ligger ved/nær typisk ferdsel,
4	Sensitive enhet ligger på/i der ferdsel foregår

3.2.8 Forstyrrelser av dyr på beite

Forstyrrelser av dyr på beite kan føre til et mindre beitetrykk lokalt og kan, hvis påvirkningen blir permanent, føre til gjengroing og til sist endring av naturtypen. Forstyrrelse av dyr på beite regnes som en hindring av pågående skjøtselsarbeid og for skjøtselsavhengige naturtyper som kystlynghei og naturbeitemark kan hindring av skjøtsel føre til at viktige landskapsverdier og naturverdier går tapt.

Ferdsel kan dermed ha en indirekte effekt på sårbare vegetasjonssenheter, siden forstyrrelser fra ferdsel kan medføre at enheten blir mer sårbar overfor en eksisterende trussel, i dette tilfellet gjengroing. Det er vanskelig å kvantifisere denne effekten siden det ikke er all ferdsel som forstyrrer beitedyr. Ofte er det utfordringer knyttet til løse hunder, et tema som er tatt opp i forvaltningsplanen og besøksstrategien. Forstyrrelse av beitedyr vil derfor ikke bli behandlet i sårbarhetsvurderingen.

3.3 Eksisterende kunnskap

3.3.1 Ferdsel

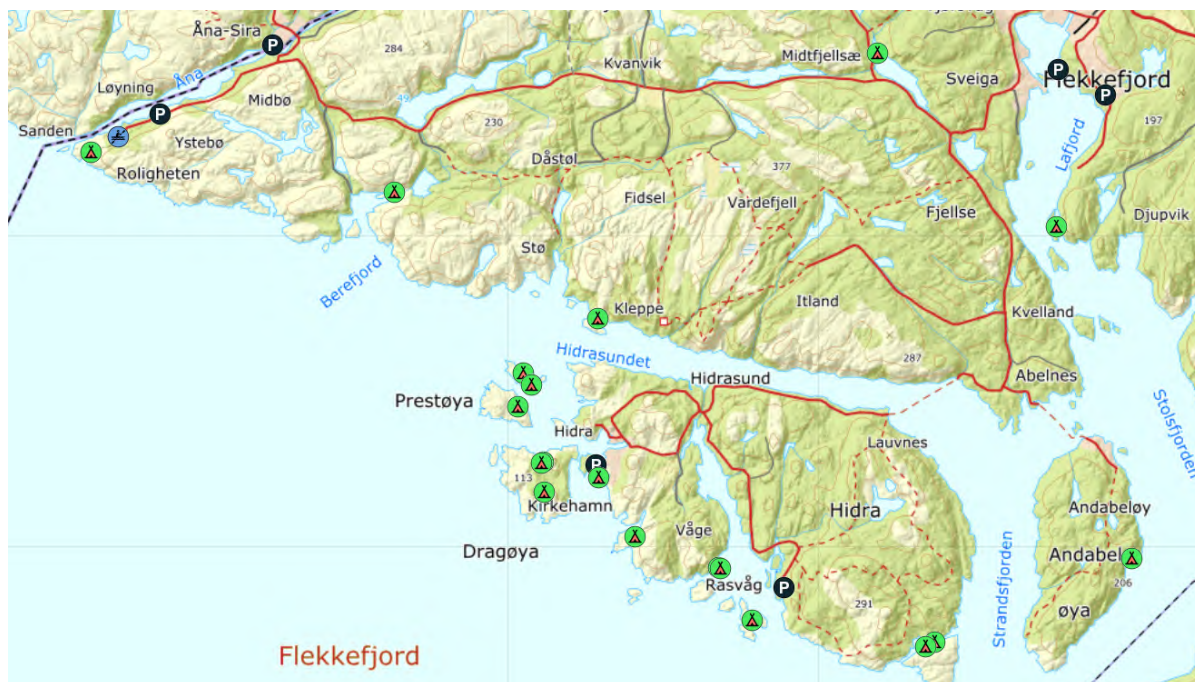
Friluftsliv er ikke en del av verneformålet i Flekkefjord LVO, men i forvaltningsplanen fra 2010 /4/ står det at området skal være godt tilrettelagt for et naturvennlig friluftsliv. I planen fremkommer det at området er attraktivt for utøvelse av friluftsliv, spesielt sommerstid. Dette omfatter blant annet bading, soling og fotturer. Itland er trukket fram som grei utgangspunkt for en tur på Hidraheia. I tillegg er det i skjærgården en allsidig og sammensatt bruk av sjøen med ulike typer båter og fartøyer. I forvaltningsplanen nevnes at kajakkpadling er en økende aktivitet i skjærgården. Det foregår også mye fritidsfiske i sjøen. Sjøfugljakt er populært om høsten, mens jakt etter både rådyr, hjort, elg og hare foregår både på fastlandet og på de store øyene /4/

Besøkende i Flekkefjord LVO kommer seg typisk til området med bil (74 %). De fleste (85 %) er på dagstur og oppgir at de skal på tur til fots. Kun en mindre del besøker området i båt /5/.

En del vandreruter er å finne på UT appen /6/, mens andre stier bare er merket i topografisk kart. På padlekart.no /10/ finnes det informasjon om teltplasser innenfor verneområdet. Magma geopark sin nettside /7/ fremhever Brufjell, gården Li, Kirkehamn og Kjørsfjell som destinasjoner og de to hotellene i Flekkefjord som overnattingsmulighet. Nettsiden til verneområdet /8/ har bare veldig generell informasjon om verneområdet.

For ferdsel på sjøen er det mulig å hente AIS data (posisjonsdata fra skip og båter som bruker dette utstyret) via nettsiden kystinfo.no /9/. I tillegg har nettsidene padlekart.no og padleturer.no

forslag til overnattingsplasser og ruter for de som padler kajakk. Figur 2 viser hvilke teltplasser som anbefales for padlere.

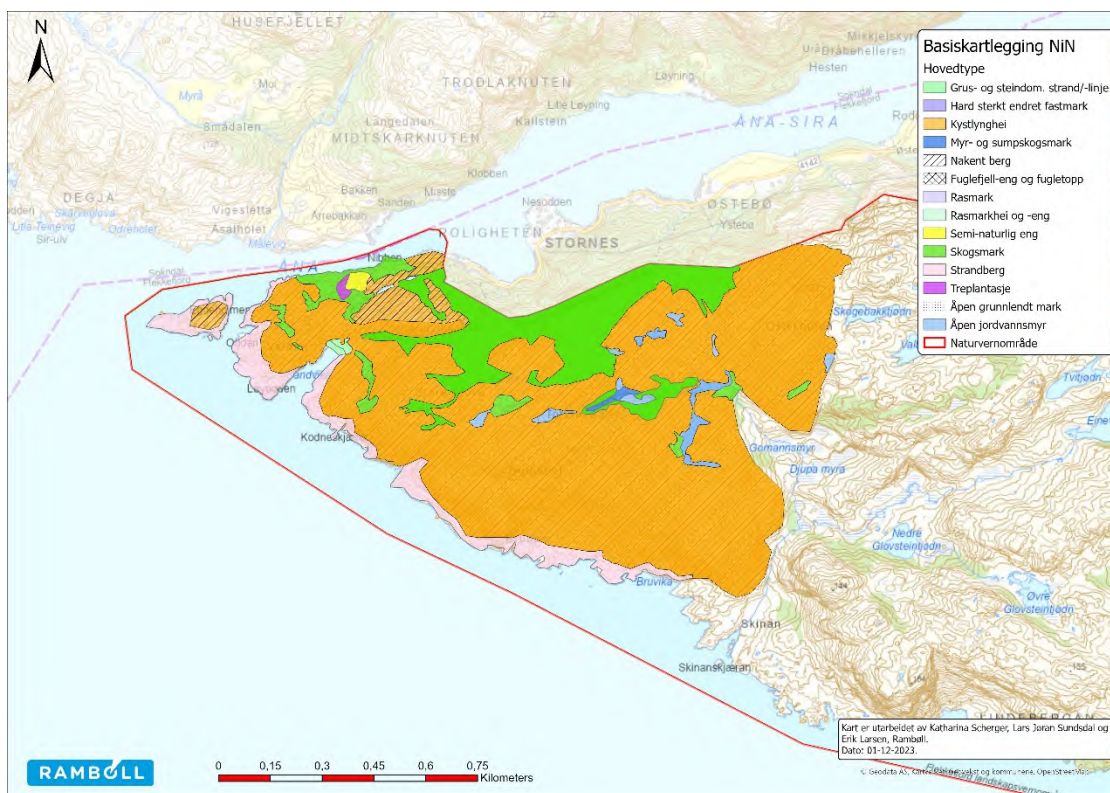
Figur 2 Utsnitt fra padlekart.no som viser teltplasser anbefalt for padlere /10/.

I sårbarhetsvurderingen er stier som er mye brukt vurdert i tillegg til populære brygger. Det finnes andre stier som kanskje bør vurderes dersom en forventer en stor øking i ferdselsmengde, for eksempel ved anlegg av ny parkering eller merking av sti. Ved planlegging av stier eller endring på eksisterende stinett kan det være svært verdifullt å få informasjon om besøkmengde, eksempelvis ved hjelp av data fra ferdselstellere.

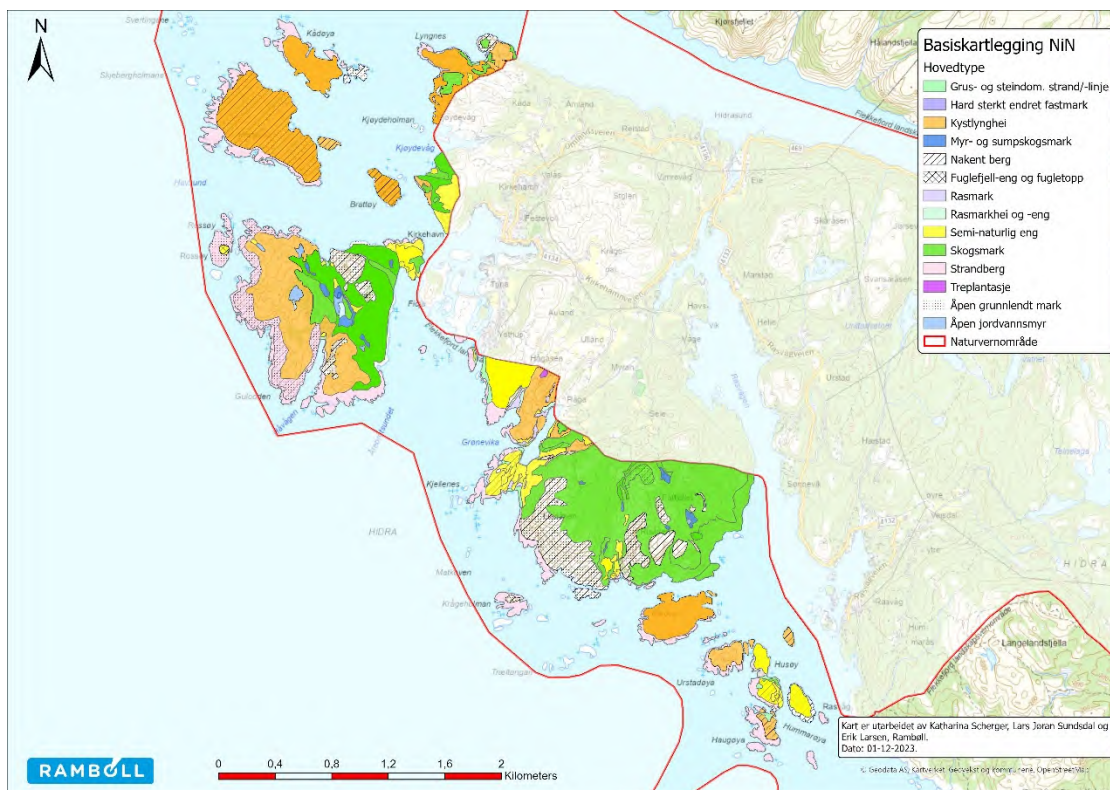
En populær badeplass medfører forstyrrelser i umiddelbar nærhet, men trenger ikke å medføre forstyrrelser i områder som ligger 100 meter unna. Av den grunn har vi valgt å legge en 100 meters buffersone rundt bryggeanlegg. Ferdsel langs en sti medfører både slitasje og forstyrrelser. Forstyrrelsen er kortvarig, men kan likevel skremme dyr. Avhengig av hvilke arter som finnes i området, kan forstyrrelser langs en sti medføre at store områder ikke blir benyttet av dyrene. I vurderingene er det lagt en 100 meters buffersone langs stier og rundt brygger for å visualisere influenssonen, tilsvarende det området som vurderes å bli påvirket av ferdsel. Slitasje fra ferdsel kan forekomme i områder med skrint jordsmonn, fuktige og myrlendte partier og bratte lier. Jo mer ferdsel, desto større slitasje. Av den grunn er det viktig å kjenne til ferdselsmengde.

3.3.2 Vegetasjon

Kunnskap om vegetasjon og naturtyper baserer seg på eldre data fra Naturbase /11/, enkle nyere registreringer samt egne observasjoner i felt. I tillegg er det hentet ut data fra seneste basiskartlegging, der deler av verneområdet har blitt kartlagt /20/. Resultater fra basiskartlegging er presentert i Figur 3 og Figur 4.

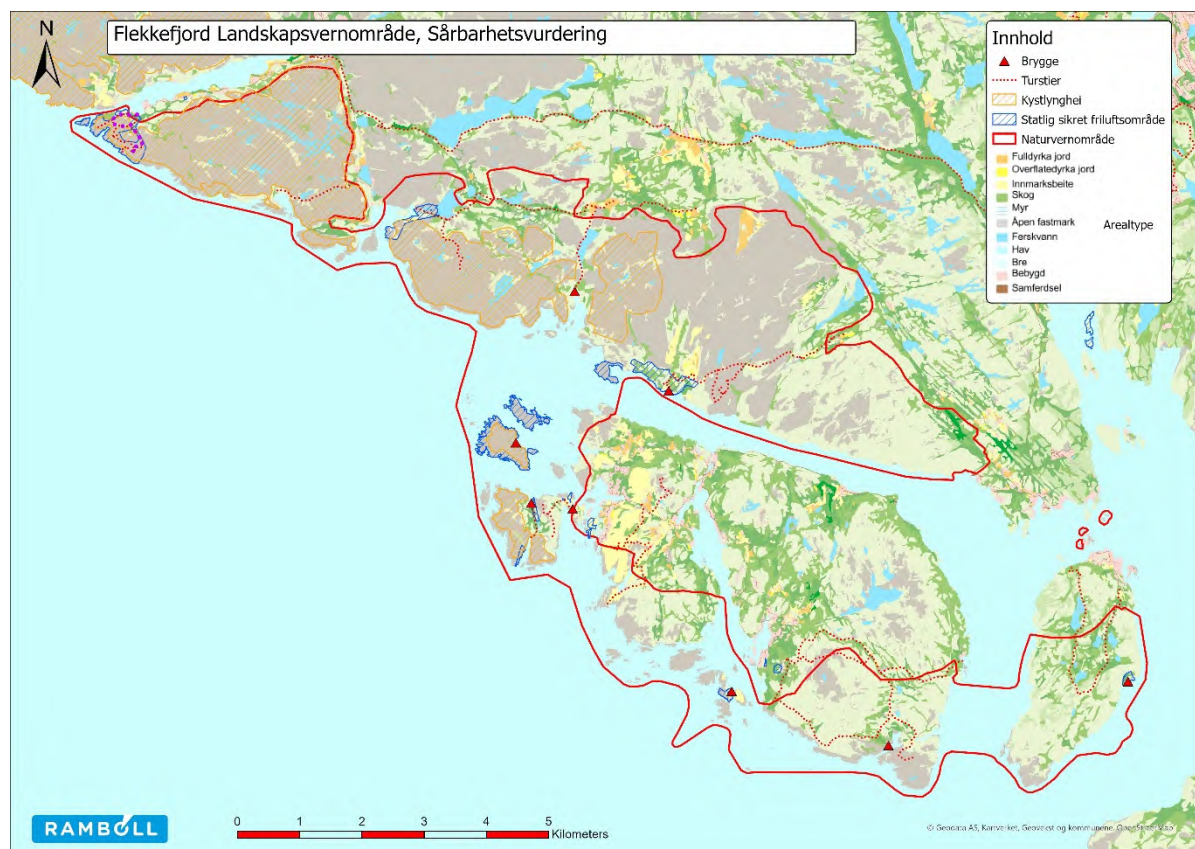

Figur 3 Hovedtyper etter NiN, Brufjell, Kilde: /20/

Figur 4 Hovedtyper etter NiN, Skjergård, Kilde: /20/

AR5 kartet fra NIBIO viser arealtyper i området /12/. Arealtype «åpen fastmark» kan omfatte den sensitive vegetasjonstypen «berg og grunnlendt mark». Figur 5 viser at store deler av verneområdet dekkes av arealtypen «åpen fastmark». Innenfor arealene med åpen fastmark er det store områder med «kystlynghei». Kystlynghei er ikke i seg selv en sårbar naturtype, men siden kystlynghei forekommer på arealer med lite jordsmonn (grunnlendt mark) og mye av dette kan være torv, så vil disse arealene være sårbare for slitasje.

Figur 5 Oversikt over arealtyper, turstier, brygger og statlig sikrede friluftslivsområder i Flekkefjord LVO.

I tillegg til kystlynghei er det flere områder med myr som er svært sårbare for tråkk, mindre områder med slåttemark og strandeng som er sårbare for tråkk og bratte partier som er utsatte for slitasje.

Av truede arter kan nevnes klokkesøte, alm, ask, villeple og solblom. Den siste er bare registrert på et areal med slåttemark mellom Itland og Kjørsfjellet. Av ansvarsarter kan nevnes norsk asal, bergasal, sørlandsasal og fagerrogn /11/.

3.3.3 Dyreliv

I kystnære landskapsvernomsråder er en viktig del av opplevelsen å kunne se typiske sjøfugl i sitt naturlige leveområde. Gråmåke, svartbak, storskarv, ærfugl og grågås er de vanligste fugleartene. Knoppsvane, stokkand, kvinand og siland ses ofte. Havelle, svartand, sjøorre og bergand forekommer regelmessig. I tillegg er det en del observasjoner av skjærpiplerke, og havørn blir mer og mer vanlig /2/. Sjøfugl er særlig sårbare under hekketiden der de oppholder seg på land. Ofte er reiret en liten grop med stein og litt gras eller dun. Egg og unger er svært utsatte for predasjon og helt avhengige av at foreldrene ikke forlater reiret i lengre tid.

Forstyrrelser fra ferdsel, løse hunder, støy og flyvende objekter kan skremme voksne fugler fra reiret og da er det fritt frem for måker, kråker og mink å ta for seg av egg og unger. Derfor er det særlig viktig at områder som er egnet for hekking, i tillegg til dokumenterte hekkeplasser, beskyttes og skjermes mest mulig fra forstyrrelser i hekketiden. Hekketiden begynner i som oftest i april og varer ut juli. Ungene er ofte ikke flyvedyktige før 1. august og derfor er det stor risiko for forstyrrelser, siden hekketiden og yngleperioden overlapper med sommerperioden og ferietiden for de fleste besøkende /3/.

Det er ikke gode nok data på hvilke områder som benyttes av engfugl og sjøfugl til reirbygging og oppfostring av unger. I sårbarhetsvurderingen er det benyttet registreringer fra Artskart av rødlistede arter og ansvarsarter /2/, og det er gjort en filtrering av tilgjengelige data.

Følgende filtreringskriterier er benyttet:

- Periode: april – juli
- Alder på registrering: 5 år eller nyere, kun validerte funn
- Kun registreringer med aktivitetstype «Reproduksjon» og «Mulig reproduksjon» er tatt med. Dermed unngås en stor mengde registreringer med mer eller mindre tilfeldige observasjoner av overflygende fugl.

Disse dataene er vist i kartlaget «Rødlistede fugl hekkende og mulig hekkende». I tillegg er det vist et kartlag med rødlistede arter utenom fugl og et eget kartlag for ansvarsarter (eksempelvis svartbak).

Kartlaget «sårbart dyreliv» viser registreringer med en buffersone rundt. Det er knyttet en viss usikkerhet til disse registreringene. Ofte er punktet som registreres i Artskart satt med dårlig nøyaktighet, da posisjonen til observatøren og fuglen kan være noen 100 m unna. Disse dataene bør derfor brukes forsiktig. Kartlaget «sårbart dyreliv» kan brukes som «oppmerksomhetspunkter», og i områder med mange kartlagte enheter bør en være forsiktig med å øke ferdsel eller åpne opp for mer forstyrrelser. I områder der det ikke er kartlagte enheter kan årsaken være at det allerede er for mye forstyrrelser, eller at områdene ikke er egnet.

Hvitryggspett, gråspett og dvergspett hekker flere steder i området. Det finnes spilleplasser for orrfugl på Hidraheia og tiur påtreffes også. Tårnfalk er den vanligste rovfuglen. Vandrefalken hekker i landskapsvernområdet, og også hubro (sterkt truet) har hekket i her i nyere tid. Hubro antas å ha noen få hekkende par i Flekkefjord kommune. Havørn og kongeørn kan forekomme. Hovedtrekket av rovfugl langs kysten går inne på Hidreheia. Dette er godt dokumentert gjennom mangeårige observasjoner og ringmerking under trekk på Mønstremyr. Særlig om høsten kan det gå et betydelig trekk av rovfugl via Mønstremyr. Hidreheia har gode bestander av rådyr og hjort og av og til ses også elg /4/.

Steinkobbe og nise observeres jevnlig i skjærgården rundt Hidra. Steinkobbe har ingen faste hårfellingsplasser eller yngleplasser i landskapsvernområdet. I takt med at bestanden av steinkobbe i Danmark øker, kan det forekomme flere streifdyr på Norgeskysten.

I Naturbase er det kartlagt yngleområder for tre spettearter, musvåk, svartbak, gråmåke, ærfugl og rosenfink. Det er også kartlagt beiteområde for ærfugl på Kjellnes. I tillegg må grunne områder i sjø betraktes som mulige beiteområder for dykkender, og holmer og skjær med lav vegetasjon må regnes som egnede hekkeplasser for en rekke sjøfugl, inklusive hettemåke, makrellterne, lomvi og teist.

3.4 Undersøkelser i felt

I forbindelse med oppdrag om ferdigstilling av forvaltningsplaner og besøksstrategi for Flekkefjord landskapsvernområde, har Rambøll kartlagt de mest besøkte områder. Feltarbeidet ble gjennomført 20-24. september 2021. Det er gjennomført observasjoner på følgende lokaliteter:

- Hydra
 - Hågåsen
 - Kjellnes
 - Lindåsen med Kalvekilen
- Skjærgården rundt Hydra
 - Prestøy
 - Dragøy
 - Husøy
 - Hummerøy
 - Andabeløy (Tarmevika)
- Hidraheia
 - Itland – Kjørsfjellet
 - Fidsel – Li (via Dåtland)
 - Mønstremyr
- Dåstøl – Stø
- Roligheten til Brufjell og Brufjellhåla

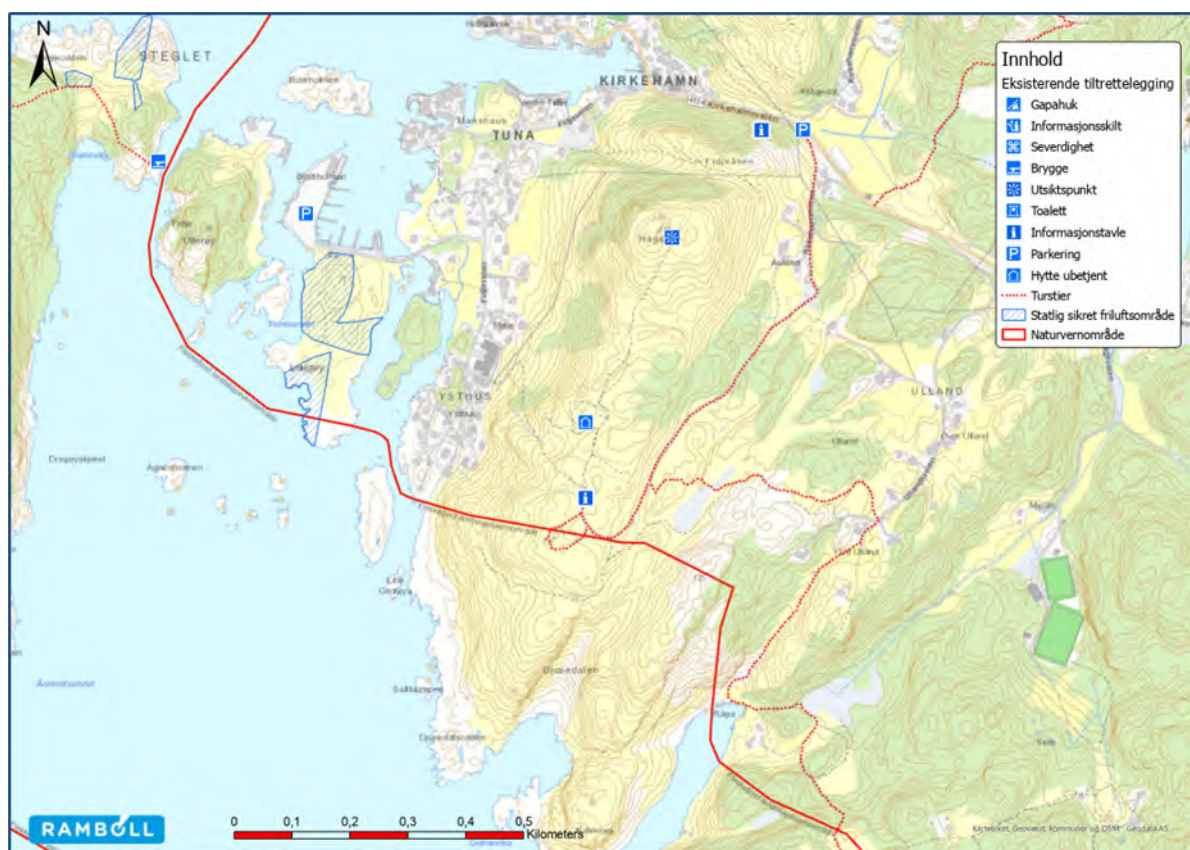
4. VURDERING AV LOKALITETENE

4.1 Hidra – Hågåsen

4.1.1 Ferdsel og bruk

Hågåsen eller Hågåsen er et høydedrag som bare delvis er omfattet av verneområdet. Det er to parkeringsplasser langs Kirkehamnsveien. Disse utgjør innfallsportene til området. Det er merket en turtrasé til Hågåsen (1 km) og til Kjellnes (3,2 km). Det er ingen informasjon om verneområdet på parkeringen. Det er satt opp en rekke skilt som forteller om kulturhistorien og om de tyske kystfort. Ved grinder er det satt opp skilt med påminnelse om båndtvang.

Det er opparbeidet grusvei og traktorvei hele veien nesten til toppen. Det siste stykket fram til selve utsiktspunktet, der det er montert en kikkert, går stien gjennom beitemark. Utsiktspunktet er mye brukt av sau og det går sauetråkk på kryss og tvers i området. Ferdsel er konsentrert til utsiktspunktet og generelt er det lite ferdsel i verneområdet. Like ved kunstinstallasjonen «Små hytter» er det satt opp en infotavle om LVO etter gammel mal (2010). Det er ingen gjerder som markerer verneområdegrensene. Det er lite kanalisering av ferdselen på toppen og mulig å ferdes til fots over hele eiendommen. Det har etablert seg et enkelt tråkk som kanaliserer ferdsel fra grusvei og frem til utsiktspunktet like ved stisløyfen på toppen av Hågåsen. Eksisterende tilrettelegging framgår av figur 6.

Figur 6 Hågåsen, eksisterende tilrettelegging.

Det er stitraséen fra parkering til utsiktspunktet, og arealet rundt selve utsiktspunktet som blir vurdert. Rundt stitraséen og utsiktspunktet er det tegnet en 100 meter buffersone og det er innenfor denne sonen at sensitive enheter registreres. 100 meter er valgt som buffersone i dette

området da det er kupert og fordi eventuelle hekkende fugl sjelden forstyrres av ferdsel til fots på avstander lengre enn 100 meter.

Figur 7 Utsiktspunktet på Hågsåsen, like innenfor landskapsvernområdet. Foto: Rambøll.

4.1.2 Vegetasjon

I basiskartleggingen er det registrert flere naturtyper på Hågsåsen. Nakent berg, Strandberg, Grus- og steindominert strand og strandlinje, Kystlynghei, Rasmak, Rasmakhei og -eng, Semi-naturlig eng og treplantasje. Naturtypene er av de intermedieære typen. Eng-områdene og kystlynghei er preget av ekstensiv bruk. Naturbeitemark er den dominerende naturtypen på Hågsåsen. Vegetasjonen er rimelig robust, og det var ikke tegn til erosjon eller skader på vegetasjonen. Beitestrykket var passelig og området uten tegn på gjengroing. Det er få områder med bart fjell og skrint jorddekke. I Naturbase finnes det en registrering av bergasal helt nede ved sjøen. Det er ikke registrert sårbare plantearter eller sopp i dette området. Det ble ikke funnet sensitive vegetasjonsenheter, men området er sårbart for forstyrrelser av beitedyr.

4.1.3 Dyreliv

Det er veldig sparsomt med opplysninger om dyrelivet på Hågsåsen. Ravn og svartbak er sett i området og det finnes en registrering av skjærpiplerke (LC) i Artskart. Området er egnet som yngleområde og beiteområde for flere arter av engfugl, eksempelvis vipe (EN), sanglerke (VU) og stær (NT). Det er i tillegg mulig at rovfugl som tårnfalk (LC) jager i området. Fugl som hekker på bakken, vil være sårbare for dyretråkk.

4.1.4 Sårbarhetsvurdering for Hågåsen

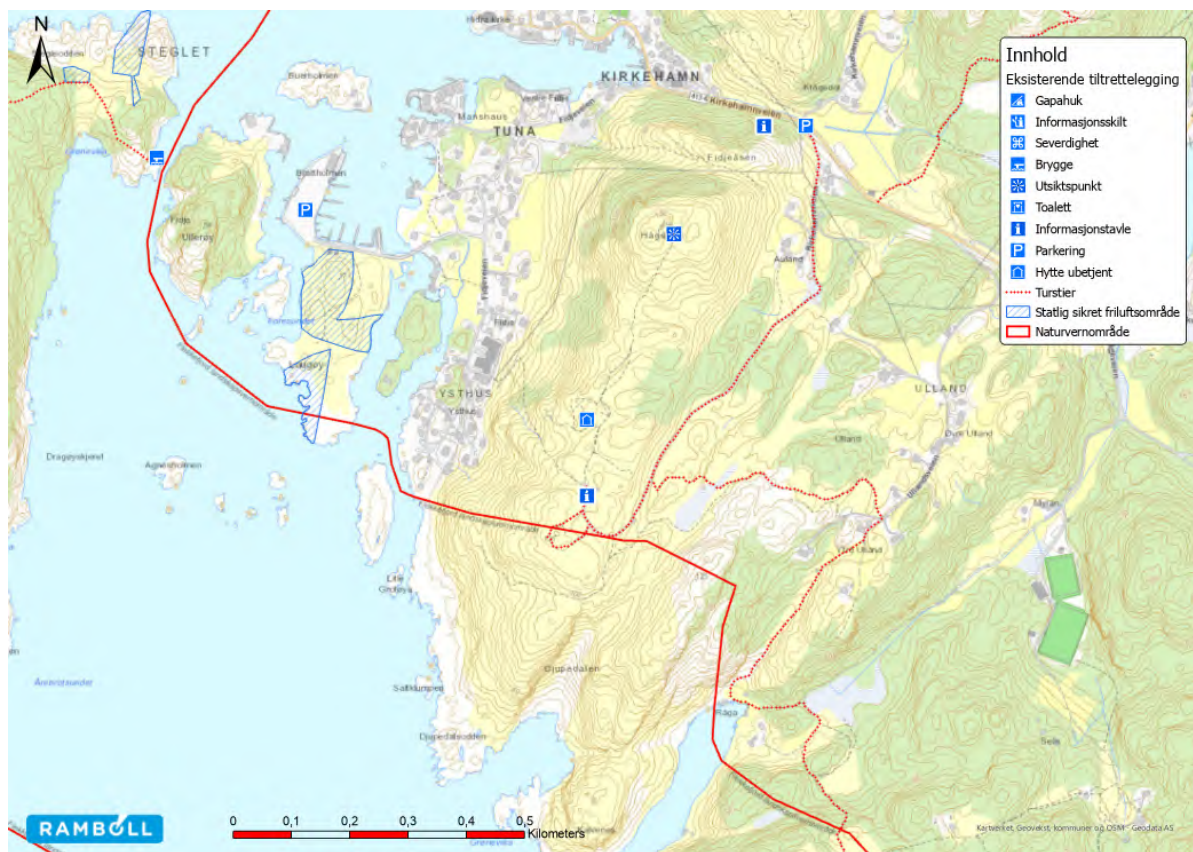
Uten sensitive arealenheter i eller i nærheten av områder der besøkende ferdes vurderes Hågåsen ikke som et sårbart område.

4.2 Hidra – Kjellnes

4.2.1 Ferdsel og bruk

Det er mulig å gå til Kjellnes fra Kirkehamnsveien. Stien er godt merket fra parkeringen (3,2 km) og følger grusveien opp mot Hågåsen det første stykket. Når det gjenstår 2,3 km, forlater stien grusveien og går over i terrenget. Stien er tydelig og brukes jevnlig, men det er ikke tegn på intensiv bruk, se stitrasé i figur 8.

Det er stitraséen fra parkering utsiktspunktet på Kjellnes som blir vurdert. Rundt stitraséen og utsiktspunktet er det tegnet en 100 meter buffersone og det er innenfor denne sonen at sensitive enheter registreres. 100 meter er valgt som buffersone siden området er kupert og fordi ev. hekkende fugl sjelden forstyrres av ferdsel til fots på avstander lengre enn 100 meter.

Figur 8 Hågåsen og Kjellnes, eksisterende tilrettelegging.

4.2.2 Vegetasjon

I basiskartleggingen er det registrert flere naturtyper på Kjellnes. Nakent berg, Strandberg, Grus- og steindominert strand og strandlinje, Kystlynghei, Myr- og sumpskogsmark, Rasmark, Rasmarkhei og -eng, Semi-naturlig eng, Skogsmark og Åpen grunnlandt mark. Naturtypene er av de litt kalkfattige og intermediære typen. Eng-områdene er små og preget av svært ekstensiv bruk eller nokså ekstensiv bruk /20/.

Stien fra parkering til Kjellnes går først på grusvei, deretter går stien over naturbeitemark, gjennom kystlynghei og fremme på Kjellnes er vegetasjonen dominert av naturbeitemark. Stien passerer rett over en liten myr ca. 100 meter fra grusveien, men dette er utenfor verneområdet. 150 meter fra veien er det et bratt parti med løse stein, også utenfor verneområdet. Rett innenfor vernegrensen krysser stien et søkk.

Sensitive enheter: Myr og bratt skråning.

4.2.3 Dyreliv

Det er registrert et hekkeområde for ærfugl på Kjellnes. Strandsonen og grunnvannsområdet er beiteområde og viktig overvintringsområde for vannfugl som ender, svaner og ærfugl.

Beite- og overvintringsområdet er en sensitiv enhet som er utsatt for forstyrrelser fra ferdsel på sjøen. Ferdsel i området er mest intensiv på sommeren og mindre på vinteren.

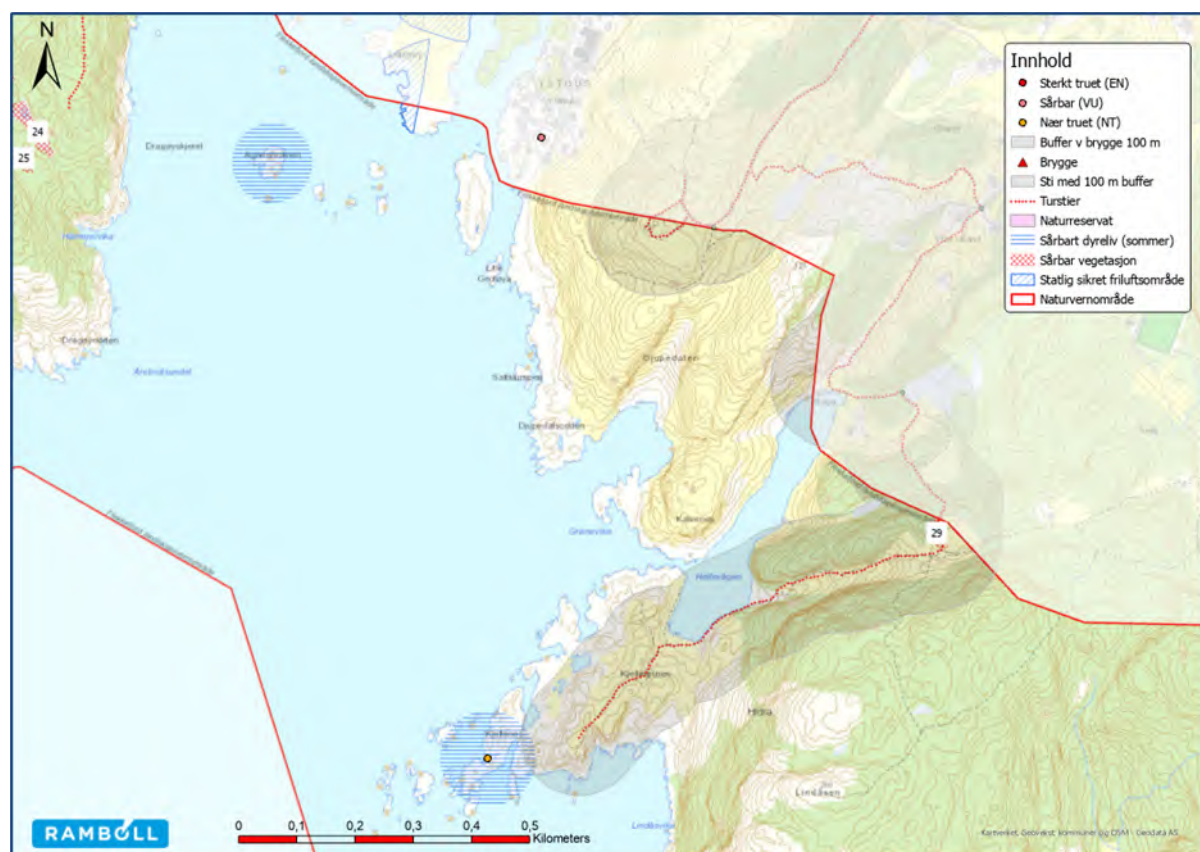
Det er registrert hekkeområde for rovfugl i nærheten.

Sensitive enheter: Hekkeområde for ærfugl, beite- og overvintringsområde for ærfugl.

Hekkeområde for rovfugl.

4.2.4 Sårbarhetsvurdering for Hågåsen – Kjellnes

Sårbarhetsvurdering for området Hågåsen-Kjellnes framgår av figur 9 og tabell 10.

Figur 9 Hågåsen og Kjellnes, sensitive enheter.

Tabell 10 Utregning av sårbarhet for Hågåsen – Kjellnes.

Kart ref.	Sensitiv enhet	Areal	Plassering	Samlet skår (areal x plassering)
29	Myr (tydelig tråkk)	1	2	2
	Hekkeområde ærfugl	2	2	4
	Beiteområde dykkender	3	3	9
	Hekkeområde for rovfugl	5	1	5
	Samlet			20

4.3 Hidra – Langelandsfjell - Kalvekilen

4.3.1 Ferdsel og bruk

Det går merket tursti fra Rasvåg over Langelandsfjellet til Kalvekilen. Stien fortsetter over Kalvekilen til Klubben lengst i sør. Dette er ikke en mye brukt sti, men det er et tydelig tråkk. I tillegg er det mulig å komme seg til Kalvekilen med båt eller kajakk. Eksisterende tilrettelegging framgår av figur 10.

Figur 10 Langelandsfjell og Kalvekilen, eksisterende tilrettelegging.

4.3.2 Vegetasjon

Langelandsfjell og Kalven ble ikke omfattet av basiskartlegging i 2022. Det er tidligere kartlagt myrområder på Langelandsfjell og stien passerer rett i kanten av et myrområde ved Kråktjødna. Ifølge Naturbase er søkket mellom Klubben og Kalven (Kalvekilen) kartlagt som strandeng og strandsump, men ved befaring kunne vi konstatere at det bare er en smal sone i vest og i øst som kan regnes som strandeng/-sump.

Størstedelen av området er semi-naturlig myr og arealet har vært i bruk som slåtteområde. Slåttemyr er en sterkt truet naturtype i Norge. Det er rester av høyløa som ligger i kanten av myra. Myrarealet er i dag ikke beitet og blir heller ikke slått. Gjengroing med eik og bjørk er i gang. Myra er grøftet, men grøfta er ikke vedlikeholdt. Ferdsel fra sjø og opp på land går rett over strandengarealet. Det er et lite stykke med strandsump som tydeligvis er for vått til å ferdes i. Stien fra Rasvåg til Klubben går rett over myra og her er det tydelige spor etter ferdsel.

Sensitive enheter: Myr og strandeng/-sump.

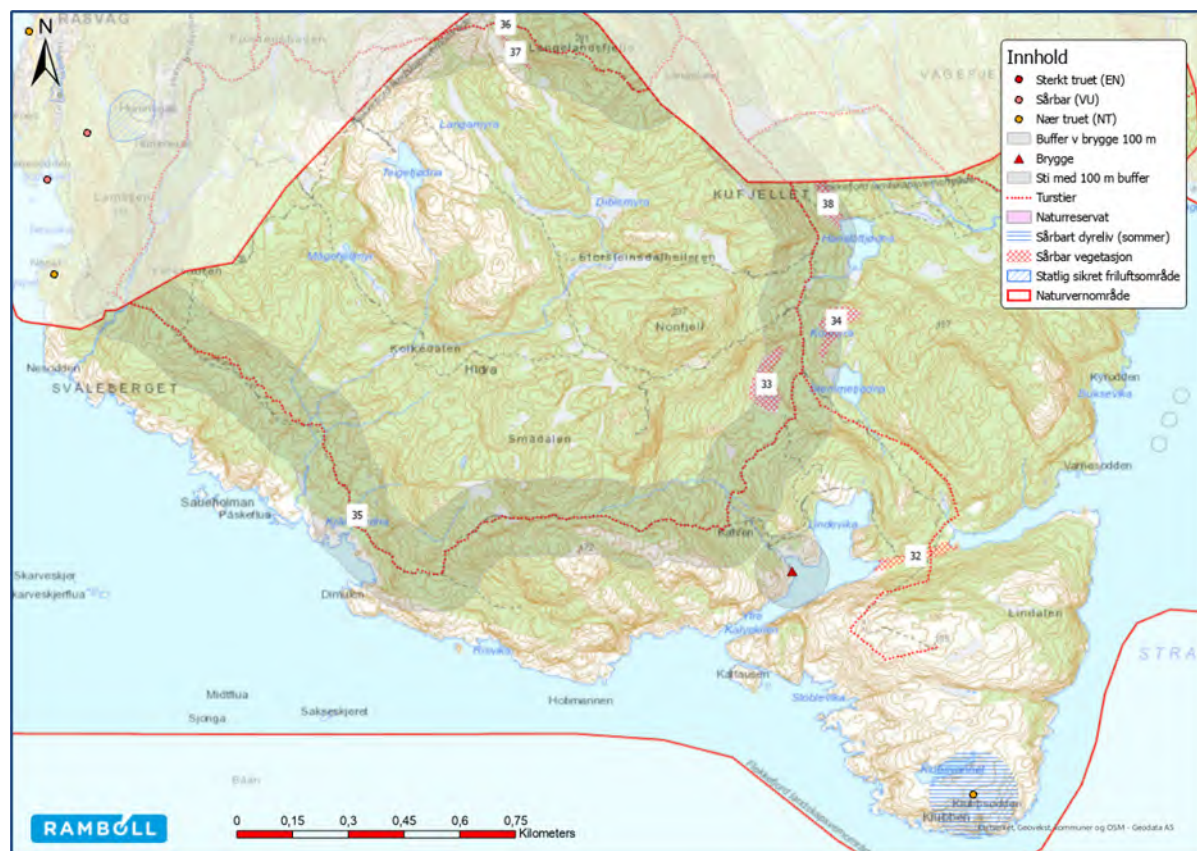
4.3.3 Dyreliv

Det er veldig sparsomt med opplysninger om dyrelivet ved Langlandsfjell. Det er registrert et leveområde for dvergspett som ligger innenfor buffersone, men dvergspett er som andre spettearter ikke følsomme for forstyrrelser og fremgår ikke på listen over arter som det må tas hensyn til i skogsområder, jf. håndbok for sårbarhetsvurdering. Området er med sine beskyttede grunnvannsområder egnet som beiteområder for vannfugl.

Sensitive enheter: Uten konkrete registreringer er det ikke mulig å utregne sårbarhet for dyrelivet i dette området.

4.3.4 Sårbarhetsvurdering for Langlandsfjell - Kalvekilen

Sårbarhetsvurdering for området Langlandsfjell-Kalvekilen framgår av figur 11 og tabell 11.

Figur 11 Langlandsfjell og Kalvekilen, sensitive enheter.

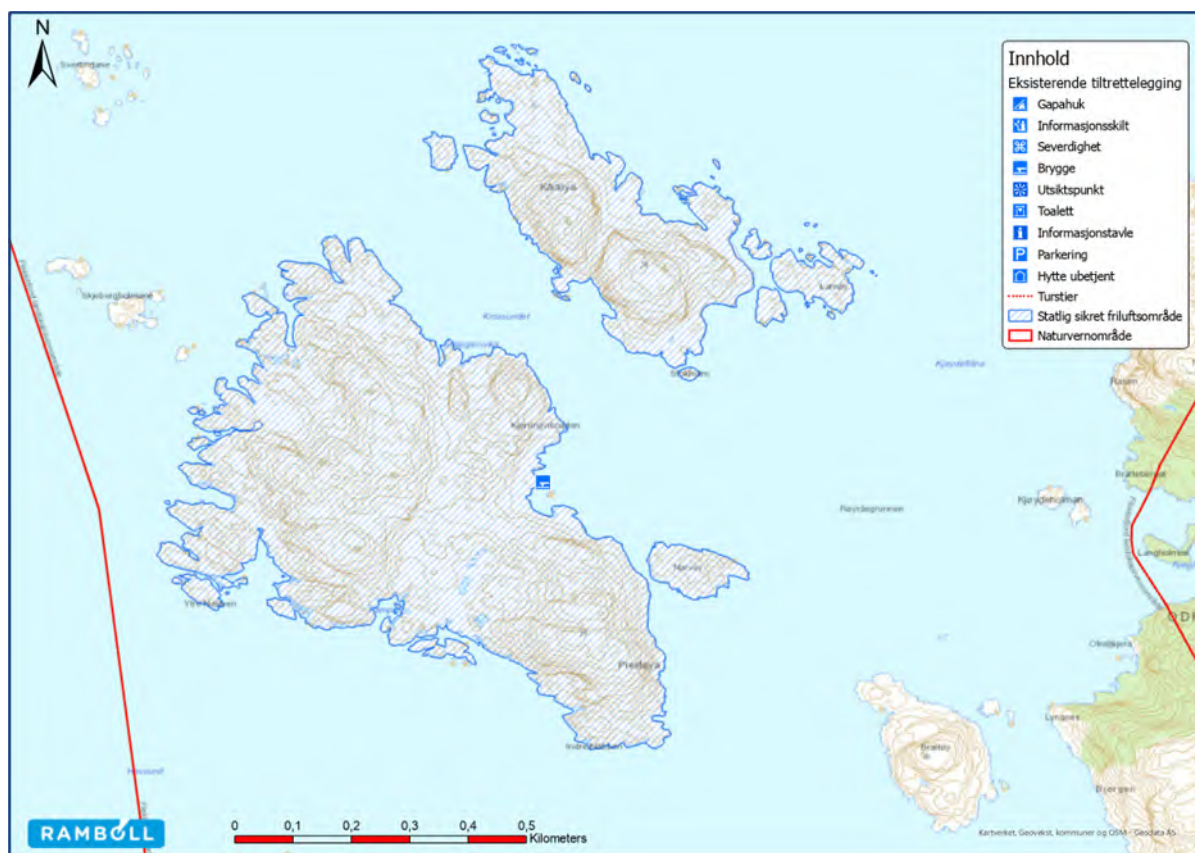
Tabell 11 Utregning av sårbarhet for Langelandsfjell og Kalvekenen.

Kart ref.	Sensitiv enhet	Areal	Plassering	Samlet skår (areal x plassering)
32	Myr og strandsump/-eng	2	2	4
33, 34, 38	Myr	2	2	4
35	Myr	1	2	2
	Samlet			10

4.4 Skjærgården – Prestøy

4.4.1 Ferdsel og bruk

Hele Prestøy er statlig sikret friluftsområde og det er lagt til rette for båtutfart med en enkel trebrygge øst på øya, markert med rød trekant i figur 12. På padlekart.no er det markert en teltplass ved brygga. Det er ingen merke stier på øya, men det går synlige tråkk gjennom terrenget til utsiktspunktet på toppen av øya. Det meste av ferdselen er konsentrert til området rundt brygga der det også bades i sjøen. Ferdselsperioden til besøkende på øya overlapper delvis med hekkeperiode for fugl.

Figur 12 Prestøy, eksisterende tilrettelegging.

4.4.2 Vegetasjon

I basiskartleggingen er det registrert flere naturtyper på Prestøy. Nakent berg, Strandberg og Kystlynghei. Naturtypene er av den kalkfattige og intermediære typen. Bruksintensitet for kystlynghei er registrert som svært ekstensiv. Ingen del av arealet er slitasjepreget /20/. Store deler av Prestøy er tidligere kartlagt som kystlynghei etter DN-Håndbok 13. Kystlyngheia på øya vurderes å være i god tilstand og med passende beitetrykk. Det er lite rester av gammel lyng og det meste av lyngen så ut til å være i vekstfasen. På øya er det enkelte små vatn med permanent vannspeil. Sør- og vestkysten av øya ligger eksponert og er uten vegetasjon eller med kun sparsom vegetasjon.

Sensitive enheter: Berg og grunnlendt mark dekker hele øya, et lite område med rikmyr ligger nær brygge.

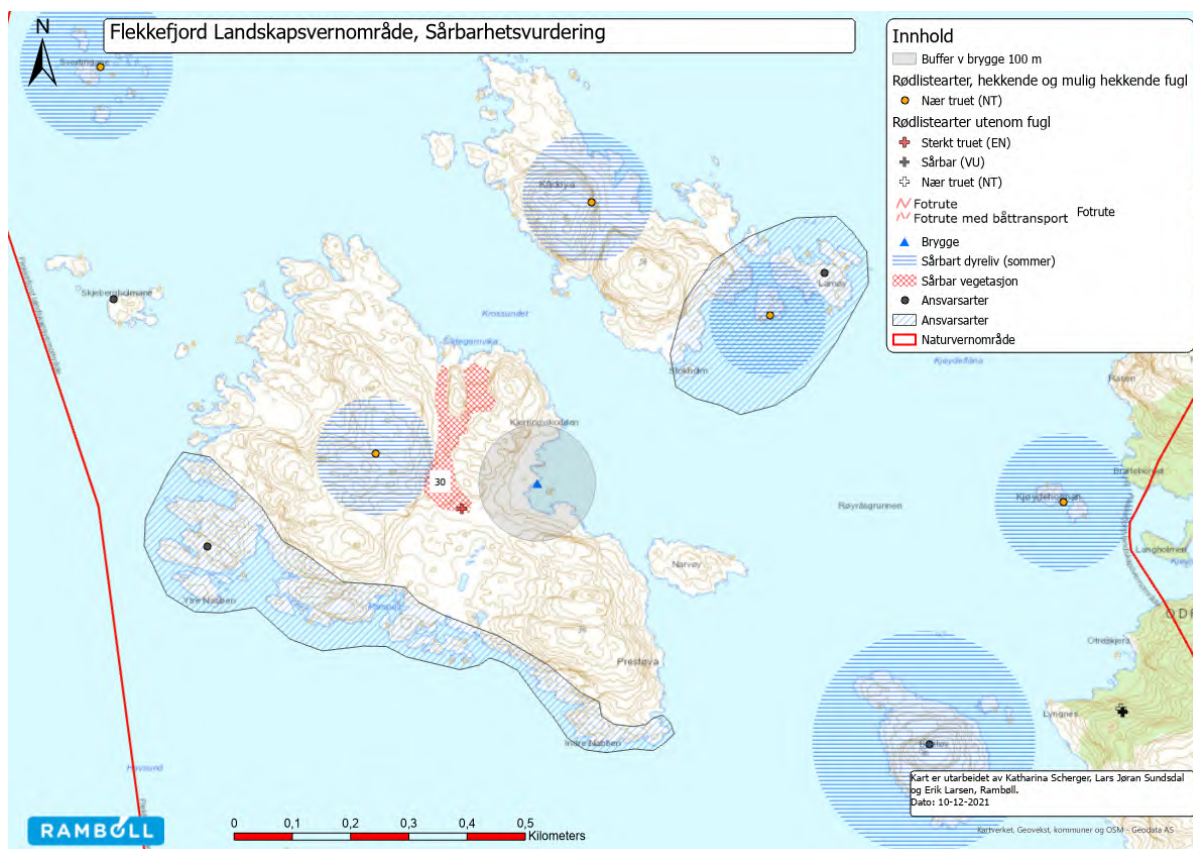
4.4.3 Dyreliv

Sørsiden av Prestøy er kartlagt som hekkeområde for svartbak, gråmåke og ærfugl. Kystlyngheiområdet er egnet som hekkeområde for flere arter av fugl, men det er ikke noen registreringer herfra.

Sensitive enheter: Rundt registrerte hekkeområder er det tegnet en buffersone på 100 meter. Ærfugl er nær truet (NT) og det er sannsynlig at den kan påvirkes av forstyrrelser fra ferdsel. I tillegg er den sørlige delen av Prestøy kartlagt som hekkeområde. Dette området dekker et ganske stort areal som vektes med 3, men det ligger perifert i forhold til ferdsel og vektes derfor med 1. De grunne områdene i sjøen rundt Prestøy vurderes å ha funksjon som beiteområde for dykkender. I tillegg finnes det et hekkeområde for rovfugl i nærheten.

4.4.4 Sårbarhetsvurdering for Prestøy

Sårbarhetsvurdering for Prestøy framgår av figur 13 og tabell 12.

Figur 13 Prestøy, sensitive enheter.

Tabell 12 Utregning av sårbarhet for Prestøy.

Kart ref.	Sensitiv enhet	Areal	Plassering	Samlet skår (areal x plassering)
30	Myr	1	3	3
	Berg og grunnlendt mark	4	3	12
	Hekkeområde for ærfugl, svartbak og gråmåke	3	1	3
	Beiteområde for dykkender	3	3	9
	Hekkeområde for rovfugl	5	1	5
	Samlet			32

4.5 Skjærgården – Dragøy

4.5.1 Ferdsel og bruk

Det er fire statlig sikrede friluftsområder på Dragøy. Det ene ved Mollsand i nord, der det er en steinbrygge, markert med rød trekant i figur 14, ett område ved Håvågen i sør og to mindre områder ved Steglet, der det er en steinbrygge, også markert med rød trekant i figur 14. Området er slik sett godt tilrettelagt for båtutfart med egen båt. På padlekart.no er det markert telt plass ved Mollsand og ved Håvågen. Det er merket turløyper fra Steglet til Vardefjell og Reiarfjell, begge utsiktstopper på den østre delen av øya. Mellom Mollsand og Håvågen er det et tydelig tråkk som går langs Lianstjødna. Det er enkelt å gå langs vannet og stien er stort sett

grei. Fra Steglet og opp den første stigningen er det montert tau der stien går i et veldig bratt parti på bart fjell.

Figur 14 Dragøy, eksisterende tilrettelegging.

4.5.2 Vegetasjon

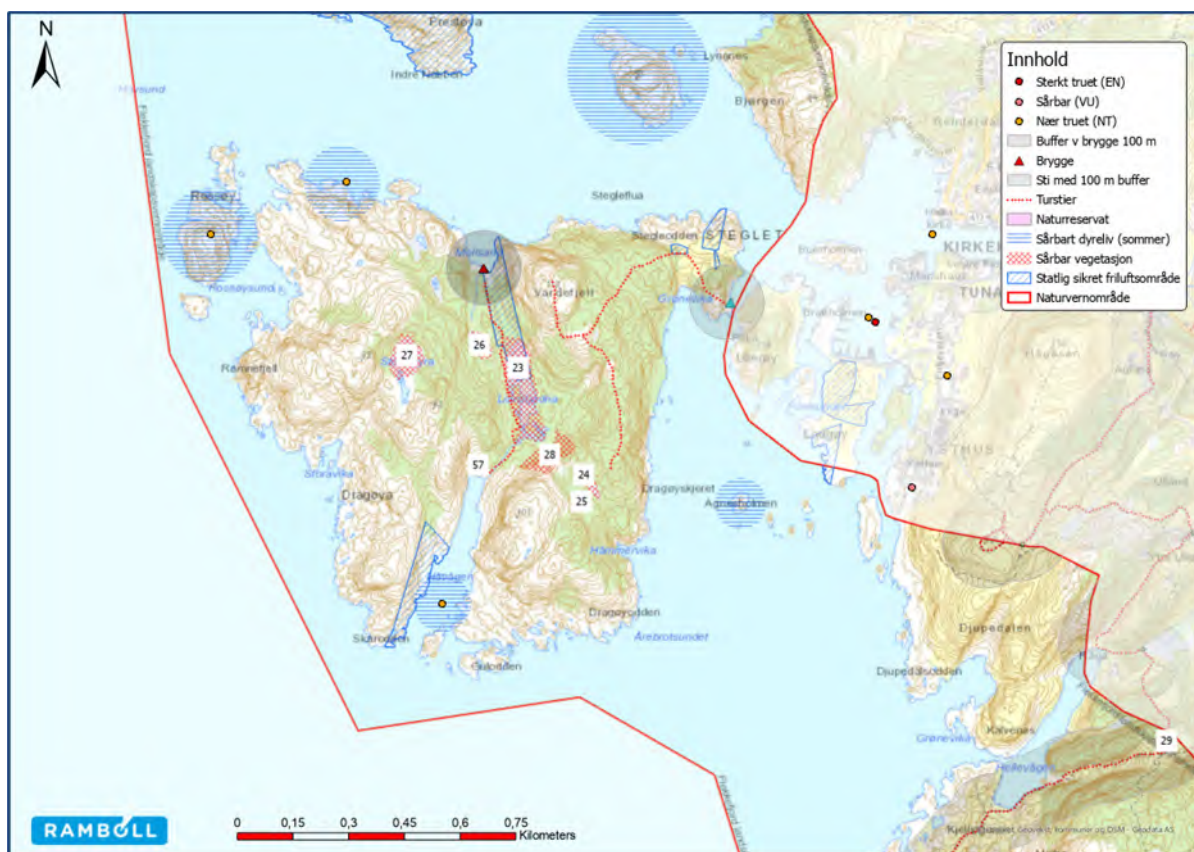
I basiskartleggingen er det registrert flere naturtyper på Dragøy. Nakent berg, Strandberg, Grus- og steindominert strand og strandlinje, Kystlynghei, Myr- og sumpskogsmark, Rasmak, Semi-naturlig eng, Skogsmark, Åpen jordvannsmyr, åpen grunnlendt mark og fuglefjeld-eng og fugletopp. Naturtypene er av den kalkfattige eller intermediære typen. Eng-områdene er små og preget av svært ekstensiv bruk. Fuglefjeldeng ligger på Rossøya rett vest for Dragøy /20/. Midt på øya ligger Lianstjødna som har permanent åpent vannspeil og med myrpartier rundt. Det er tidligere kartlagt kystlynghei, naturbeitemark og gammel barskog etter DN-Håndbok 13. Sensitive enheter: myr og grunnlendt mark, samt bratte partier.

4.5.3 Dyreliv

Det er registrert hekkeområde for musvåk, gråspett, hvittryggspett og dvergspett. Musvåk ble observert på befaringen. Hekkeområdet for musvåk ligger på vestsiden av Lianstjødna. Det er lagt inn en buffersoner på 100 m rundt hekkeområdet siden påvirkning på musvåk (LC) er sannsynlig. I tillegg er det registrert hekkende sjøfugl langs kysten og på holmen vest for Dragøy. Det er også registrert et hekkeområde for rovfugl i nærheten (sensitiv artsinformasjon). Sensitive enheter: Hekkeområde for musvåk, hekke- og beiteområde for sjøfugl.

4.5.4 Sårbarhetsvurdering for Dragøy

Sårbarhetsvurdering for Dragøy framgår av figur 15 og tabell 13.

Figur 15 Dragøy, sensitive enheter.

Tabell 13 Utregning av sårbarhet for Dragøy.

Kart ref.	Sensitiv enhet	Areal	Plassering	Samlet skår (areal x plassering)
57	Strandeng	2	2	4
23, 24, 25, 26, 27	Myr på Dragøy	2	2	4
28	Bratt skråning	1	4	4
	Berg og grunnlendt mark	3	2	6
	Hekkeområde for musvåk	2	2	4
	Hekkeområde for rovfugl	5	1	5
	Hekke- og beiteområder sjøfugl	2	2	4
	Samlet			31

4.6 Skjærgården - Husøy og Hummarøy

4.6.1 Ferdsel og bruk

Husøy og Hummarøy ligger nær Kirkehamn og i beskyttet farvann. Det er et statlig sikret friluftsområde på Husøy. Området er mye brukt som båtutfartsområde og kan brukes hele året. Husøy er et veldig populært stopp både for overnatting og for dagsbesøkende med båt. Gressarealet byr på fine teltplasser og områder for lek. Husøy er kupert med lyng, busker og fjellknauser, men har også gressareal som innbyr til lek og utgjør fine teltplasser. Det finnes også svaberg, deler av kulturlandskapet slås i tillegg til at det beites med sau, og det finnes gamle hustufter som vitner om tidligere bosetting. Eksisterende tilrettelegging framgår av figur 16.

Figur 16 Husøy og Hummarøy, eksisterende tilrettelegging.

4.6.2 Vegetasjon

I basiskartleggingen er det registrert flere naturtyper på Husøy og Hummarøy. Nakent berg, Strandberg, Grus- og steindominert strand og strandlinje, Kystlynghei, Semi-naturlig eng, Skogsmark. Naturtypene er av den kalkfattige eller intermediære typen. Eng-områdene er små og preget av svært ekstensiv bruk /20/.

Det er tidligere kartlagt tre områder med slåttemark på Husøy og Hummarøy. Ved befaringen ble det vurdert at det nå ikke lenger er slåttemark på øya. Lang tids beiting har endret artsmangfoldet og naturtypen. Det er nå bare naturbeitemark på øyene.

Sensitive enheter: Det er ikke kartlagt sensitive enheter på Husøy og Hummarøy.

4.6.3 Dyreliv

På holmene rundt Husøy og Hummarøy er det registreringer av ansvarsartene svartbak (LC), skjærpiplerke (LC) og ærfugl (NT). I tillegg er det en enkelt registrering av vandrefalk (LC) og dvergfalk (NT). Det er også registrert hekkende ærfugl på holmer i nærheten. Det er også registrert et hekkeområde for rovfugl i nærheten (sensitiv artsinformasjon).

4.6.4 Sårbarhetsvurdering Husøy og Hummarøy

Sårbarhetsvurdering for området Husøy-Hummarøy framgår av figur 17 og tabell 14.

Figur 17 Husøy og Hummarøy, sensitive enheter.

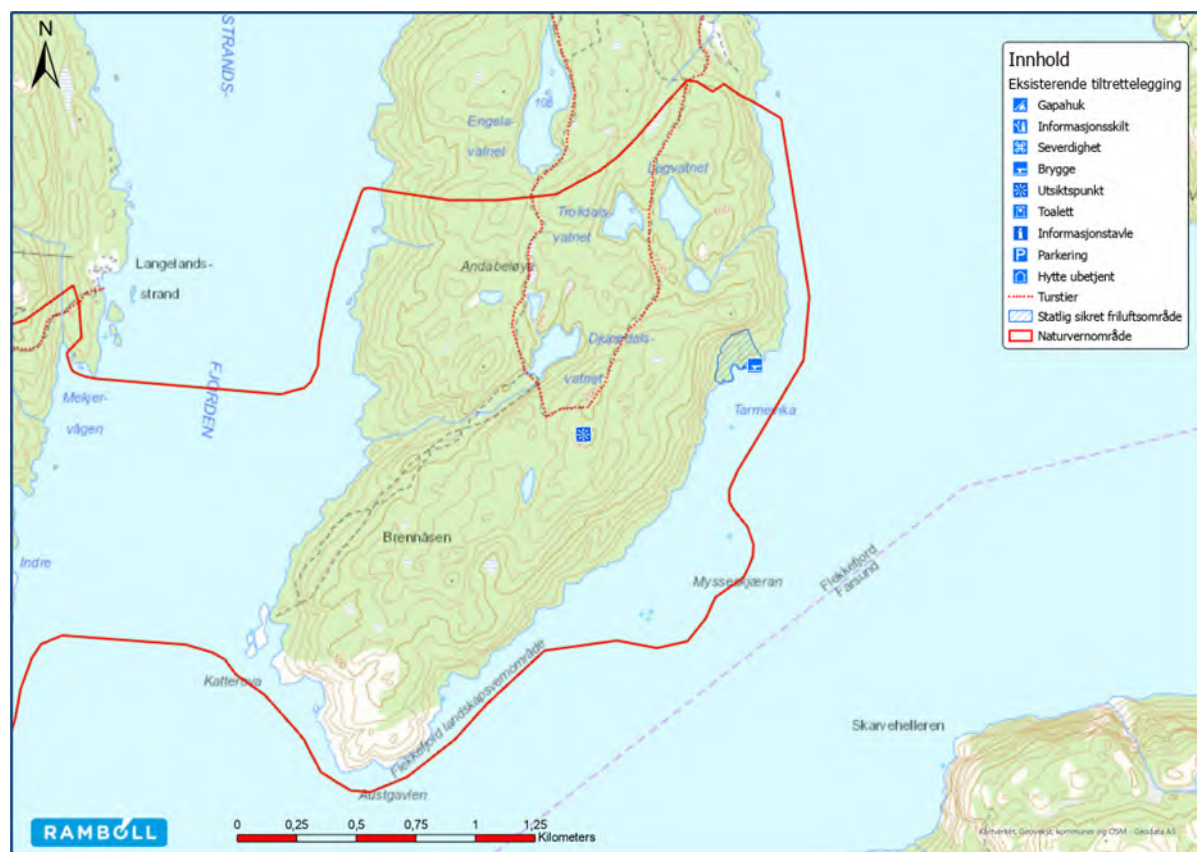
Tabell 14 Utregning av sårbarhet for Husøy og Hummarøy.

Kart ref.	Sensitiv enhet	Areal	Plassering	Samlet skår (areal x plassering)
	Hekkeområde for ærfugl og svartbak	2	3	6
	Beite- og overvintringsområde for ærfugl	4	3	12
	Hekkeområde for rovfugl	5	1	5
	Samlet			23

4.7 Skjærgården – Andabeløy

4.7.1 Ferdsel og bruk

Det er mulig å komme seg til Andabeløy med ferje fra fastlandet. Det er markert stitraséer i topografisk kart som går inn i verneområdet. Den ene kommer inn fra Engelsvatnet og den andre kommer inn i verneområdet lengre øst, ca. 200 meter sør for vei og bebyggelse. Stiene danner en rundløype som går inn over toppen på øya (206 moh.). I tillegg er det i kartet markert en sti til Katteraubukta helt sørvest på øya. Eksisterende tilrettelegging framgår av figur 18.

Figur 18 Andabeløy med Tarmevika friluftslivsområde på østsiden.

En kan også komme seg til Andabeløy med egen båt eller kajakk, og benytte det statlig sikrede friluftsområdet ved Tarmevika. Her er det anlagt steinbrygge og sitteplass med bålpanne, markert med rød prikk i figur 16. Det går blåmerket sti opp fra Tarmevika.

4.7.2 Vegetasjon

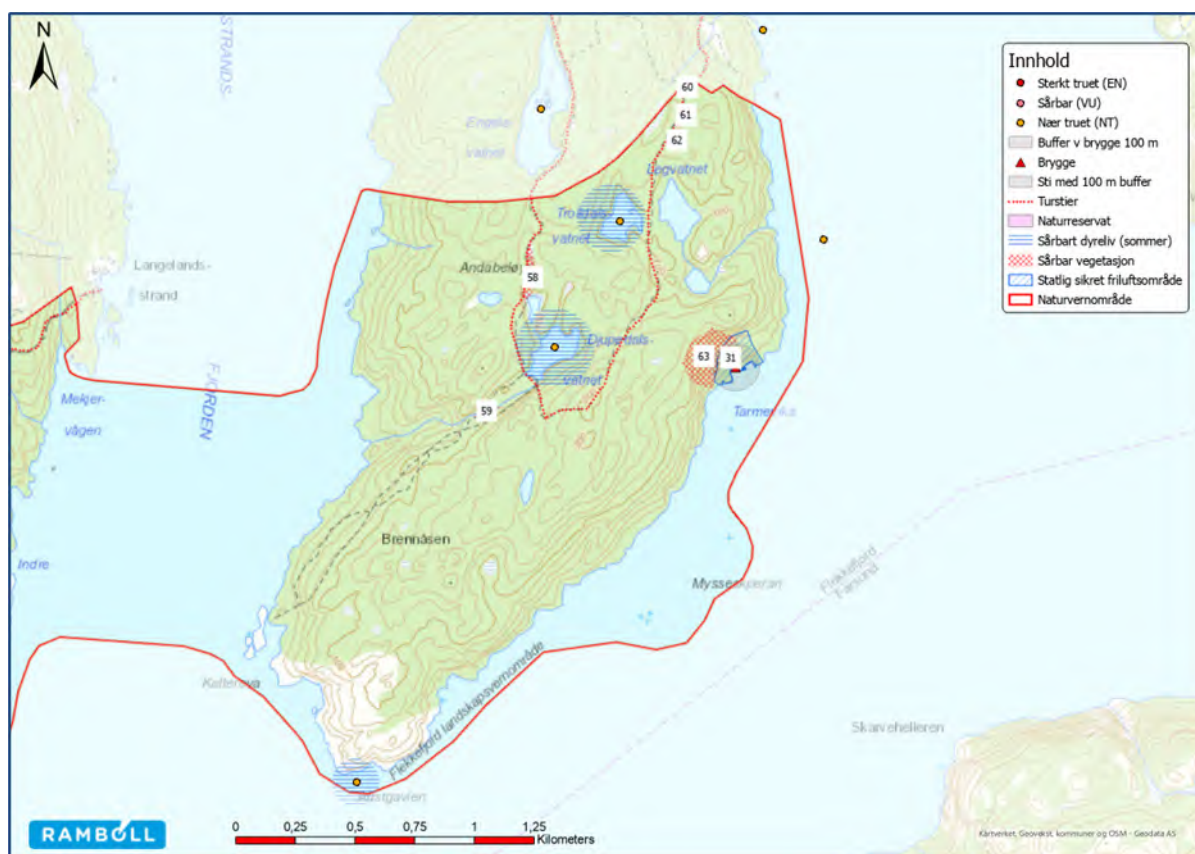
Andabeløy ble ikke omfattet av basiskartleggingen i 2022. Store deler av Andabeløy er ifølge Naturbase dekket av gammel barskog. Akkurat rundt Tarmevika er det edelløvskog i liene og et lite areal med slåttemark under gjengroing. Terrenget rundt Tarmevika er bratt. Det er registrert myr flere steder langs stitraséen som danner en rundløype. Denne rundløype ble ikke befart, men det er sannsynlig at det forekommer plasser der det er risiko for at stien utvider seg i bredden. Sensitive enheter: Bratt skråning, fuktig sig.

4.7.3 Dyreliv

Det er kartlagt leveområde for dvergspett, hvitryggspett og gråspett på Andabeløy. Spettene sine leveområder overlapper med stitraséer, men spetter regnes ikke som sensitive arter. Data for dyreliv er uansett av eldre dato og ikke oppdatert. Gammel barskog kan være hekkeområde for rovfugler som er følsomme for forstyrrelser. Det er observert havørn på Andabeløy, men ikke registrert hekking.

4.7.4 Sårbarhetsvurdering for Andabeløy

Sårbarhetsvurdering for Andabeløy framgår av figur 19 og tabell 15.

Figur 19 Andabeløy, sensitive enheter.

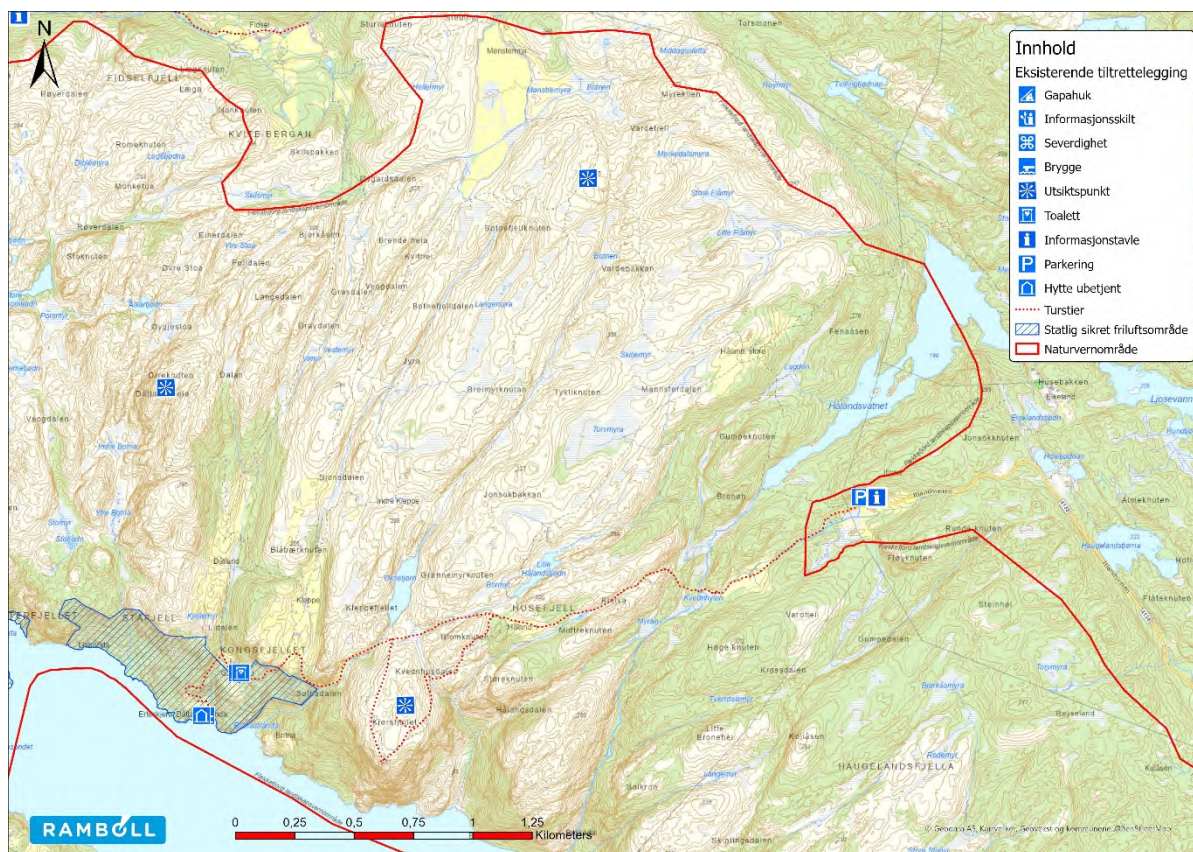
Tabell 15 Utregning av sårbarhet for Andabeløy.

Kart ref.	Sensitiv enhet	Areal	Plassering	Samlet skår (areal x plassering)
63	Bratt skråning	1	2	2
58,59, 60, 61, 62	Myr	2	2	4
	Samlet			6

4.8 Hidreheia – Itland – Kjørsfjellet

4.8.1 Ferdsel og bruk

Turstien fra Itland til Kjørsfjellet er en av de mest brukte stiene på Hidreheia. Det er grei parkering på Itland utenfor verneområdet og stien er godt merket. Stien går gjennom to områder med naturbeitemark (tidligere innmark) på Stykkjet og på Litle Håland. Det er et tydelig tråkk i terrenget. På toppen av Kjørsfjellet er det en historisk varde. Eksisterende tilrettelegging framgår av figur 20.

Figur 20 Itland og Kjørsfjellet, eksisterende tilrettelegging.

4.8.2 Vegetasjon

Hidreheia ble ikke omfattet av basiskartleggingen i 2022. På veien innover forbi Stykkjet passerer stien Kvednehylen, der det er en liten slåtteeng i god tilstand og med mye solblom (VU). Stien går rett nedenfor en bratt li og over et myrareal som grenser til et lite vatn. Både ved Stykkjet og Litle Håland passerer stien gjennom områder med naturbeitemark kartlagt etter DN-Håndbok 13.

Nær toppen av Kjørsfjellet har det blitt ryddet en del kratt og bjørk, slik at terrenget fremstår mer åpent. På flere steder langs stien er det blauthøl. Det meste av området beites med sau.

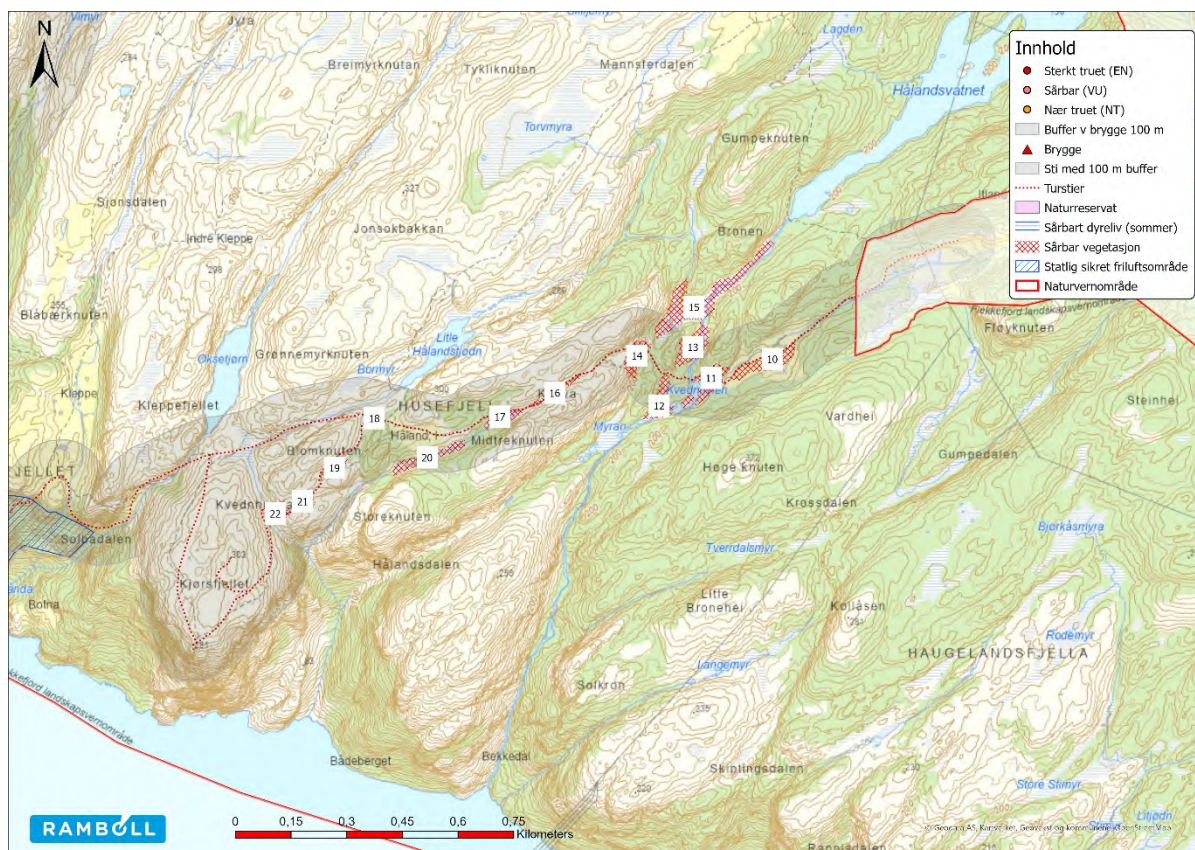
Sensitive enheter: Myr, blauthøl.

4.8.3 Dyreliv

Det er lite tilgjengelig informasjon om dyreliv langs traséen og rundt utsiktspunktet på Kjørsfjell. I Artskart er det registrert buttsnutefrosk ved Kvednehylen. Buttsnutefrosk ble også observert på befaringen.

4.8.4 Sårbarhetsvurdering for Itland - Kjørsfjellet

Sårbarhetsvurdering for området Itland-Kjørsfjellet framgår av figur 21 og tabell 16.

Figur 21 Itland – Kjørsfjellet, sensitive enheter.

Tabell 16 Utregning av sårbarhet for Itland – Kjørsfjellet.

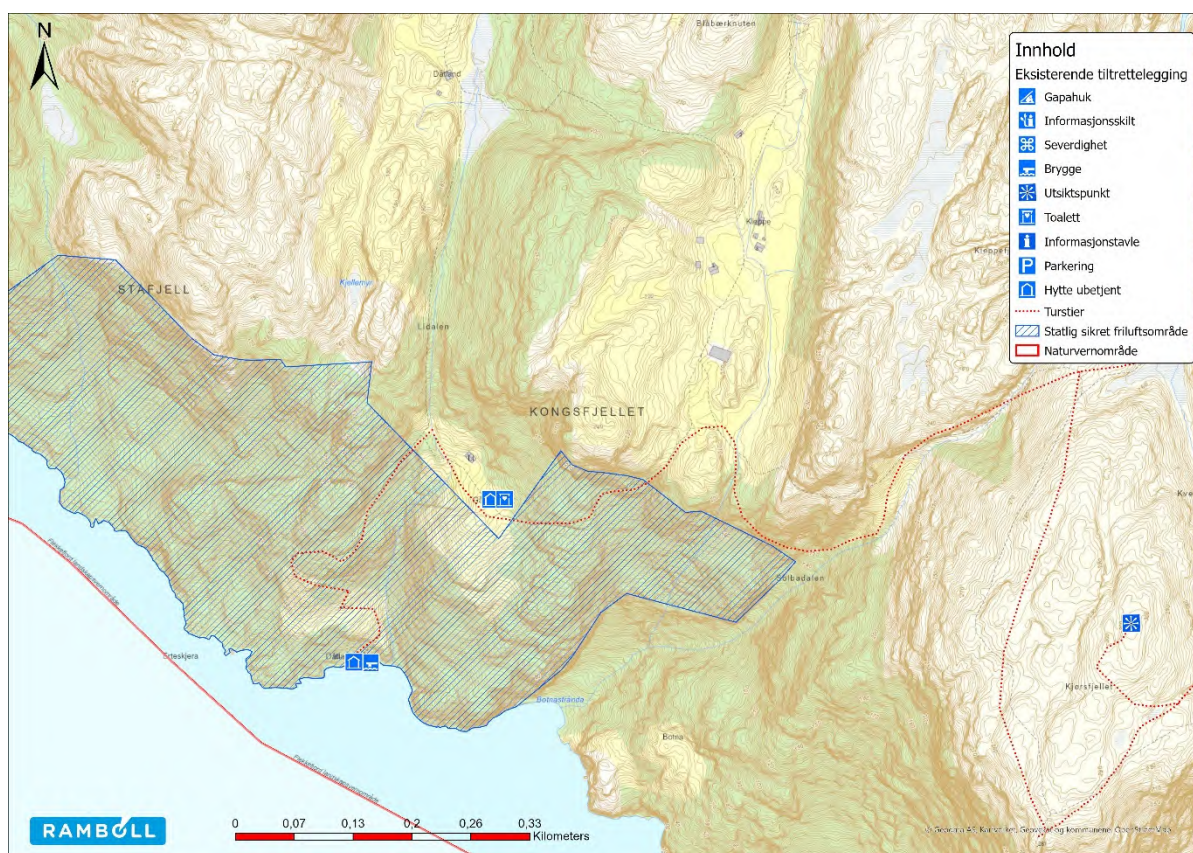
Kart ref.	Sensitiv enhet	Areal	Plassering	Samlet skår (areal x plassering)
16, 17, 18, 19, 21, 22	Blauthøl	2	4	8
13, 15	Myr	2	2	4
10,11, 12,14, 20	Myr	2	4	8
	Samlet			20

4.9 Hidreheia – Li

4.9.1 Ferdsel og bruk

Gården Li eies og driftes av Flekkefjord og omland turistforening (FOT). FOT tilbyr overnatting i DNT-hytte og arrangerer flere turer og aktiviteter i området. Nedenfor gården Li ligger Dåtlandstranda. Dåtlandstrand er et statlig sikret friluftsområde som strekker seg fra Solbadalen i øst til Alterfjellet i vest. I tillegg er hele halvøya Napp et statlig sikret friluftsområde. Det er ikke tilrettelegging på Napp i dag.

Det er en sti/kjerreveg fra Li og ned til Dåtlandstranda. Stien går i kanten av slåtteeenga «Bolettes jorde» som ligger et stykke nede i lia før en kommer til Dåtlandstranda. I Dåtlandstranda er det en steinbrygge og det er mulig å legge til med båt (tre ankerbøyer og en kajakkbrygge). Det er også lagt til rette for klatring på en Via Ferrata. Eksisterende tilrettelegging framgår av figur 22.

Figur 22 Detaljkart over Li – Dåtlandstranda.

4.9.2 Vegetasjon

Området rundt Li ble ikke medtatt i basiskartleggingen i 2022. Ved Li er det kartlagt rik edellauvsskog rundt gardsanlegget og slåttemark rundt gårdsbygningene. I dag er det nærmest plen rundt bygningene og det beiter geit rundt på området. Et stykke fra Dåtlandstranda ligger et lite areal med slåttemark (Bolettes jorde). Halvparten er i gjengroing, men den vestre delen blir slått og beitet (ikke gjerde rundt). Det er tuer av gulmaure og en del svinerot rundt i kanten. På tidspunktet for befaringen var arealet slått.

Sensitive enheter: Slåttemark (Bolettes jorde).

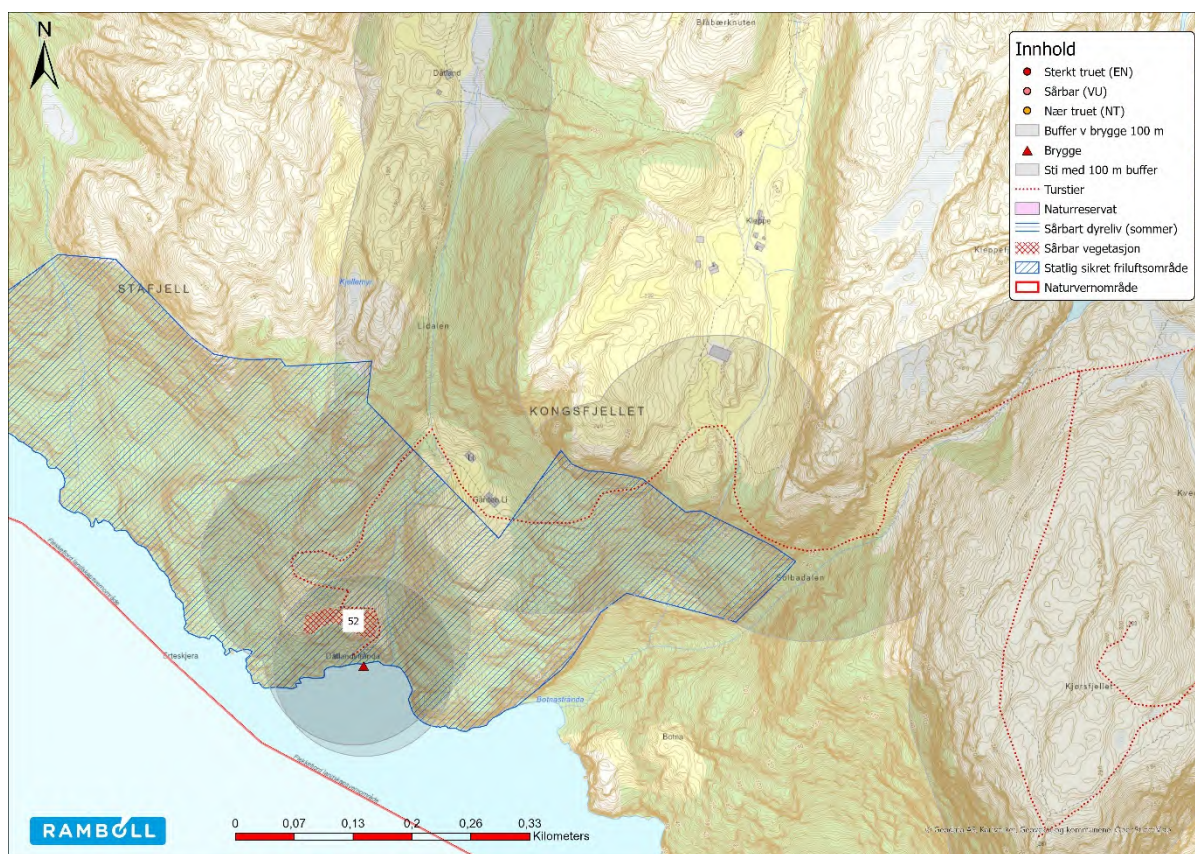
4.9.3 Dyreliv

Ved Dåtlandsstranda er det registreringer av ærfugl (NT), fiskemåke (NT), bergirisk (NT) og slettsnok (NT) fra 2019. Ved Li er det ifølge Artskart gjort registreringer av fiskeørn (NT), vepsevåk (NT), gjøk (NT), bergirisk (NT), taksvale (NT), vandrefalk (LC), spurvehauk (LC), tårnfalk (LC), musvåk (LC), kattugle (LC), samt en rekke vanlige arter av spurvefugl og spetter. Nordfirfisle (LC) og hoggorm (LC) er registrert på Dåtland. Det er også registrert et hekkeområde for rovfugl i nærheten (sensitiv artsinformasjon). På Napp er det registrert ærfugl i hekketiden, men det er usikkert om ærfuglen hekker på Napp. Gruntvannsområdene rundt Napp er egnet for fødesøk og vannflaten fra stranden ut til 20 meters dyp kan regnes som beiteområde for ærfugl.

Sensitive enheter: Rovfugl som er følsomme for forstyrrelser og beiteområde for ærfugl.

4.9.4 Sårbarhetsvurdering for Li

Sårbarhetsvurdering for området Li framgår av figur 23 og tabell 17.

Figur 23 Li og Dåtland, sensitive enheter.

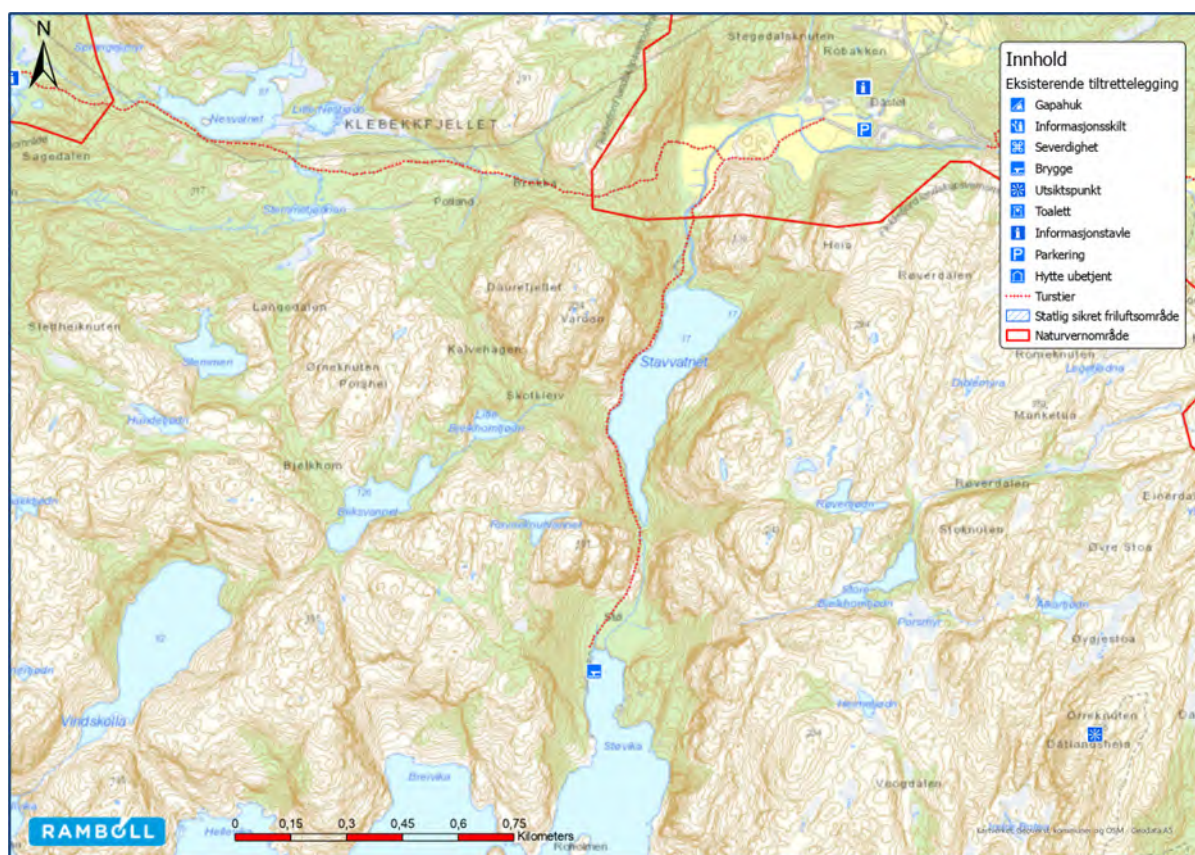
Tabell 17 Utregning av sårbarhet for Fidsel - Dåtland - Li.

Kart ref.	Sensitiv enhet	Areal	Plassering	Samlet skår (areal x plassering)
52	Slåtte-eng (Bolettes jorde)	1	2	2
	Beiteområde for ærfugl rundt Napp	2	3	6
	Hekkeområde for rovfugl	5	1	5
	Samlet			13

4.10 Dåstøl – Stø

4.10.1 Ferdsel og bruk

Det er en liten parkeringsplass på Dåstøl med plass til tre biler. Her er det skiltet til Stø (1,8 km), Polland (1 km), Åsnes (2,5 km) og Fidsel (1,5 km). Stien til Stø følger først jordbruksvei som går rett over innmarka på Dåstøl og deretter følger stien et tydelig tråkk i terrenget. Et stykke inne i verneområdet passerer stien en grov ur, der det også er anlagt en tretrapp rundt en svær steinblokk. Her er det også satt opp infotavle om et steinsprang som blokkerte den gamle stitraséen. Stien er greit tilrettelagt hele veien til Stø, men akkurat der stien møter innmark i Stø, ender den rett på plenen bak huset til eiendommen 53/1. Stien er ikke mye brukt, men turen er en opplevelse i særklasse. Eksisterende tilrettelegging framgår av figur 24.

Figur 24 Dåstøl – Stø, eksisterende tilrettelegging.

4.10.2 Vegetasjon

Området rundt Dåstøl – Stø ble ikke medtatt i basiskartleggingen fra 2022. Fra vernegrensa i nord og til Stavvatnet går stien gjennom et område kartlagt som gammel fattig edelløvsskog etter DN-håndbok 13. På Stø finnes det både strandeng og strandsump. Det biologiske mangfoldet langs kystsonen og i sjøen er svært høy og det betyr at verdien på Stø også er svært høy. Godt utviklede strandengsamfunn er sjeldent i Flekkefjord. Saltstare er ellers kun registrert på Hidra. I Stø er det et areal kartlagt som slåttemark, men området er i kraftig gjengroing med bjørnebær. Ytterst mot sjøen er det kartlagt et område med strandeng og strandsump. Det er fortsatt strandengsvegetasjon til stede, men denne delen er også i gjengroing. Stien er sporadisk og utydelig merket.

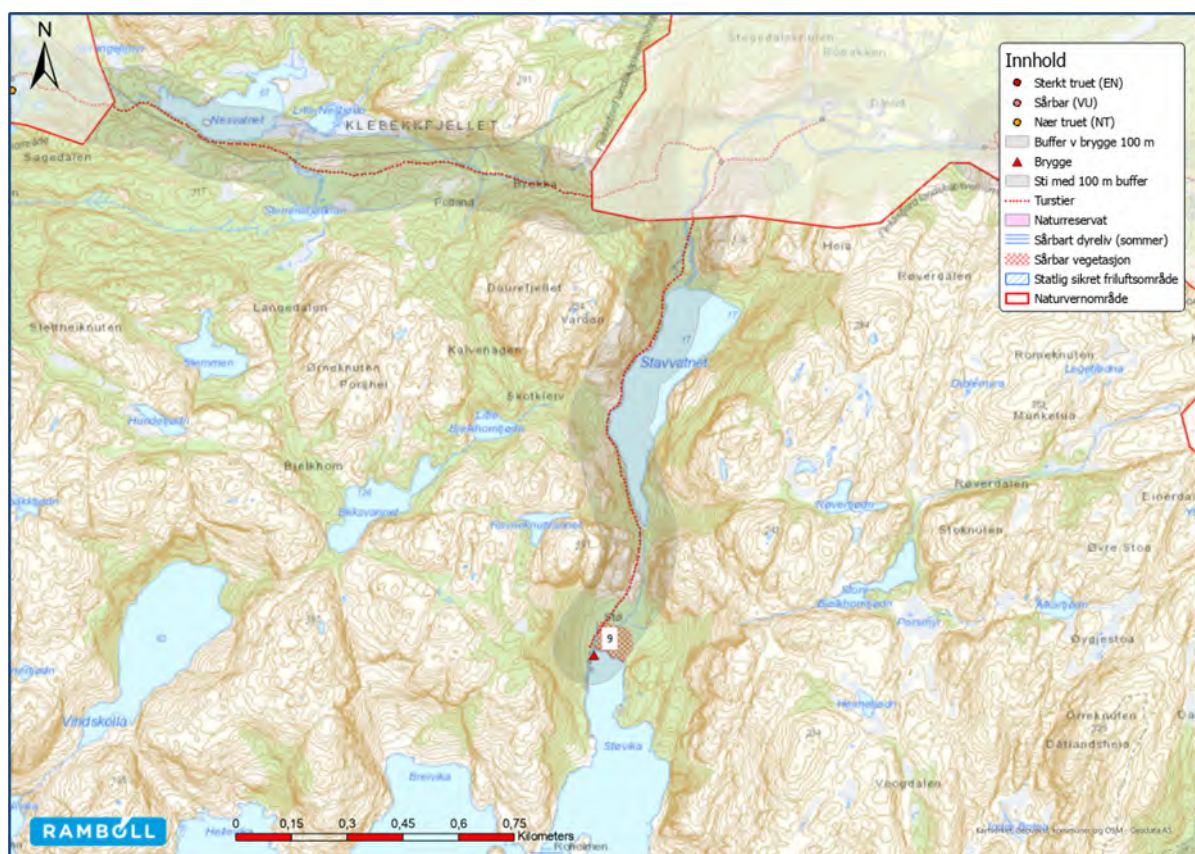
Sensitive enheter: Strandeng og slåttemark.

4.10.3 Dyreliv

I Artskart finnes en rekke registreringer av vanlige spurvefugler og trost, med en enkelt observasjon av spurvehauk (LC). Under befaringen ble buttsnutefrosk observert i nærheten av bekken og det var en del aktivitet fra fisk i Stavvatnet. I Stavvatnet er det også observert kvinand tidligere (2014). Det er også registrert et hekkeområde for rovfugl i nærheten (sensitiv artsinformasjon).

4.10.4 Sårbarhetsvurdering Dåstøl – Stø

Sårbarhetsvurdering for området Dåstøl-Stø framgår av figur 25 og tabell 18.

Figur 25 Dåstøl - Stø, sensitive enheter.

Tabell 18 Utregning av sårbarhet for Dåstøl – Stø.

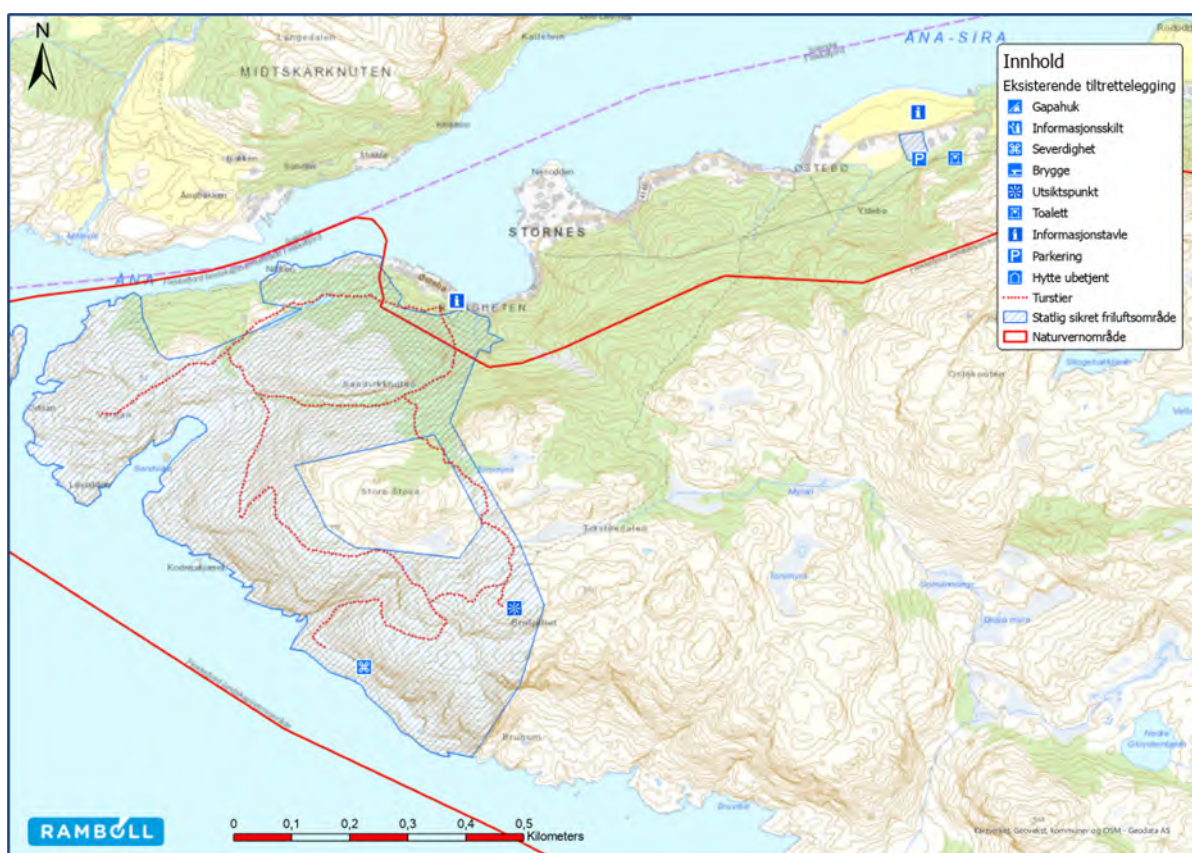
Kart ref.	Sensitiv enhet	Areal	Plassering	Samlet skår (areal x plassering)
9	Strandeng og Slåtte-eng	1	4	4
	Hekkeområde for rovfugl	5	1	5
	Samlet			9

4.11 Roligheten – Brufjell

4.11.1 Ferdsel og bruk

Det er mange besøkende i området. SNO estimerer ca. 25 000 besøk i året konsentrert i sommermånedene. Det er en grei parkering på Ystebø med ca. 30 parkeringsplasser, inkl. to HC-plasser og 6 private. Herfra er det merket sti til Brufjell. Eksisterende tilrettelegging framgår av figur 26.

Deler av Brufjell er med i skjærgårdsparkavtalen og det er tinglyst rettigheter på eiendommene som er med. Det meste av området er å regne som statlig sikret friluftsområde. De fleste besøkende går turen ned til Brufjellhålane, som har blitt et svært populært turmål. Fra parkeringen går turen først et stykke langs bilvei før en kommer til selve innfallsporten ved Roligheten, en liten grind som fører inn på en trapp i bratt terreng.

Figur 26 Brufjell, eksisterende tilrettelegging.

Stien fra Roligheten til Brufjellhålane er gradert som rød på ut.no, men på skilt som står ute ved innfallsporten og ute ved stikryss kan en se at den siste biten ned til Brufjellhålane er gradert som krevende og med svart farge. Det første stykket oppover går utenfor verneområdet, men ca. midt oppe i lia krysses vernegrensen. Stien går i bratt terreng hele veien oppover i lia, og det er tydelige spor etter slitasje og erosjon. Flere steder har stien utvidet seg sterkt i bredden og med forgreininger, og små og store stein har løsnet og rast nedover.

Fra stikrysset ovenfor Sandviga deler stien seg i en rute som går ned til Sandviga, og den andre følger merket sti opp en bratt li mot Store Stova. Stien mot Store Stova svinger ut mot de bratte

fjellsidene som stuper ned i sjøen, og på et lite platå er det satt opp et bord med benker. Herfra er det utydelig merking videre oppover i svært bratt terreng. SNO bemerker i sin rapport /19/ at denne delen av ruten bør merkes som svart. Ruten er lagt opp på bart fjell, så det er lite slitasjespor på denne strekningen. Rett sør for Store Stova går stien nedover i et søkk og følger en myrkant før den stiger rett oppover i en bratt skråning med mye slitasje i traséen. På andre siden, der stien går ned på sørsiden av Brufjellet, er det mye slitasje i terrenget og stien vider seg utover i bredden i det litt flatere terrenget.

På Ut.no er det vist et turforslag der en følger en rute som er gradert blå. Denne ruta går først vest fra Roligheten og ned til Sandviga. Fra Sandviga følger ruta bekken oppover til stikrysset nedenfor Sandvikknuten. Deretter går stien bratt opp i en skogdekt li og senere i litt mer åpent terreng opp til selve Brufjell. Rett før en når toppen er det enda et stikryss og herfra kan en følge sti ned til Brufjellhåla. Det er mye slitasje i bratte partier, samt i bløte og fuktige partier som ligger inntil myrflater.

4.11.2 Vegetasjon

I basiskartleggingen er det registrert flere naturtyper på Brufjell; Nakent berg, Strandberg, Grus- og steindominert strand og strandlinje, Kystlynghei, Myr- og sumpskogsmark, Semi-naturlig eng, Skogsmark, Åpen jordvannsmyr og treplantasje. Naturtypene er av den kalkfattige typen. Bruksintensitet for kystlynghei er registrert som svært ekstensiv /20/.

Det er mye bart fjell og helt ytterst mot sjøen ved Brufjellhålane er det ikke vegetasjon eller jordsmonn i det hele tatt. Også rundt toppen på Brufjell er det tilnærmet vegetasjonsløst. Det ligger som nevnt et par myrsøkk langs med stien og ellers er det mye ung bjørkeskog, med innslag av litt eldre løvskog som forekommer langs stitraseene. I den åpne kystlyngheia er det registrert mye klokkesøte (VU). Hele området beites av sau.

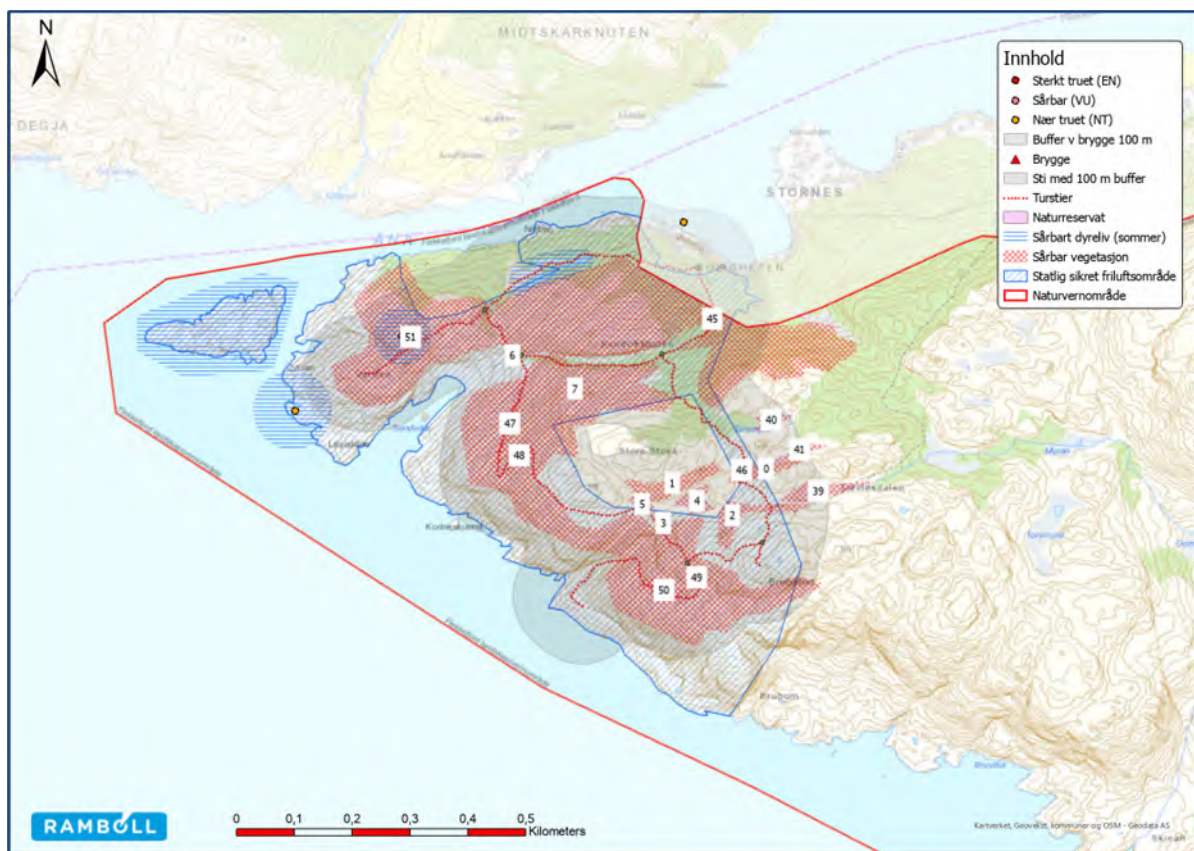
Sensitive enheter: Myr, bratt skråning med ustabilt substrat, berg og grunnlendt mark.

4.11.3 Dyreliv

Det er registrert et yngleområde for svartbak (LC) på Egdeholmen vest for Sandviga, men det er usikkert om det er hekking der i dag. Ellers er det smått med registreringer av dyrelivet i området. Ved to små tjernene er det registrert slettsnok (NT) og det finnes også småsalamander (NT) i begge tjern, senest registrert 2021. Salamander er sårbar for predasjon dersom den skremmes ut i åpent terreng. Vandringer skjer oftest tidlig vår og høst og helst når det er mørkt. Forekomsten av salamander er derfor trolig ikke påvirket av ferdsel i området. Under befaringen ble dvergspett observert i bjørkeskogen opp forbi Roligheten. Det er også registrert et hekkeområde for rovfugl i nærheten (sensitiv artsinformasjon).

4.11.4 Sårbarhetsvurdering for Brufjell

Sårbarhetsvurdering for området Brufjell framgår av figur 27 og tabell 19.

Figur 27 Brufjell, sensitive enheter.

Tabell 19 Utregning av sårbarhet for Brufjell.

Kart ref.	Sensitiv enhet	Areal	Plassering	Samlet skår (areal x plassering)
3, 5, 6	Myr	1	4	4
4, 39, 40, 41	Myr	3	2	6
45, 46, 47, 48, 49	Bratt skråning på ustabilt substrat	3	4	12
50, 51	Berg og grundlendt mark	3	4	12
	Sårbart dyreliv, salamander	1	3	3
	Hekkeområder for rovfugl	5	3	15
	Samlet			52

5. KONKLUSJON

Sårbarhetsvurdering for Flekkefjord landskapsvernområde er gjennomført for de mest besøkte lokalitetene i verneområdet. Områder utenfor verneområdet er ikke vurdert. Datagrunnlaget for vurderingen er usikkert, da det trengs bedre data for besøksmengde og naturverdier. Etter innarbeidning av data fra basiskartlegging er det noe bedre data for naturverdier i Brufjell området og deler av skjærgården, men det er fortsatt ikke oppdaterte data for Hidraheia, Langeland og Andabeløy som i utstrekning dekker de største områdene i verneområdet.

Tabell 20 viser at lokalitetene Brufjell, Prestøy og Dragøy har høy sårbarhet. Besøksmengde på Brufjell er på et nivå der det anbefales gjennomføring av strakstiltak for å forhindre ytterligere skade på verneverdiene. På stien fra Itland til Li er det også høy sårbarhet og det anbefales å planlegge for bedre kanalisering og oppgradering av stien. På Prestøy er besøksmengden ennå liten, og her bør det ikke prioriteres tiltak som bidrar til å øke besøksmengden, da områdene har høy sårbarhet. Dragøy har også høy sårbarhet, men det gjelder bare arealer sentralt og vest på øya. Østlige delen er dekket av skogsmark, og små partier naturbeitemark som ikke er sårbare for ferdsel.

Tabell 20 Sårbarhetsvurderinger fra ulike lokaliteter. Rød farge = høy sårbarhet, oransje = middels sårbarhet, grønn = lav sårbarhet, Høy sårbarhet defineres her som en skår >25, middels 11-24 og lav <10.

Lokalitet	Type	Sårbar natur	Skår uten tiltak
Hidra – Hågåsen	Sti, utsiktspunkt, destinasjon	Mulig hekkeområde for engfugl	Ikke mulig å regne ut skår pga. mangel på data
Hidra – Kjellnes	Sti og utsiktspunkt	Myr og bratt li, hekke- og beiteområde for dykkender	20
Hidra – Lindåsen - Kalvekilen	Ilandstigningspunkt og sti	Myr, strandeng	10
Prestøy	Ilandstigningspunkt	Myr, berg og grunnlendt mark, hekkeområde for ærfugl, beiteområde for dykkender	32
Dragøy	Ilandstigningspunkt og sti	Myr, berg og grunnlendt mark, bratt li, hekkeområde for musvåk og ærfugl, beiteområde for sjøfugl	31
Husøy og Hummarøy	Ilandstigningspunkt og destinasjon	Hekkeområde for ærfugl, beiteområde for dykkender	23
Andabeløy – Tarmevika	Ilandstigningspunkt	Bratt li, myr, beiteområde for dykkender	6
Hidreheia – Itland - Li	Innfallsport, sti, utsiktspunkt	Myr, blauthøl	20
Hidreheia - Li	Innfallsport, sti og destinasjon	Slåttemark, myr, beiteområde for dykkender	13
Dåstøl - Stø	Innfallsport, sti og destinasjon	Strandeng, slåttemark	9
Brufjell	Innfallsport, sti, utsiktspunkt og destinasjon	Bratt li, myr, berg og grunnlendt mark, salamander	52

Innenfor oppdragets ramme har det ikke vært mulig å vurdere alle stitraséer i området i felt. Dersom det planlegges tiltak i tilknytning til stier som ikke er omfattet av sårbarhetsvurderingen, bør det gjøres en sårbarhetsvurdering i forkant. For å ha gode nok data til bruk for sårbarhetsvurderingen i fremtiden, anbefales det å sette i gang overvåking av hekkende fugl langs de mest brukte stiene og på øyene rundt Hidra. Det bør også gjennomføres en naturtypekartlegging etter NiN-metodikk i hele verneområdet, både basiskartlegging og naturtypekartlegging etter Miljødirektoratets instruks, samt artskartlegging, med særlig vekt på kartlegging av rødlistearter i en 100 meter sone langs de mest brukte stiene og på øyer der det planlegges tiltak.

6. REFERANSER

1. NINA, 2019. Håndbok for sårbarhetsvurdering av ferdselslokaliteter i verneområder for vegetasjon og dyreliv, NINA temahefte 73, 2019
2. Artsdatabanken, u.å. <https://www.artsdatabanken.no/>
3. Olsen, K., 2021. Overvåking av hekkende sjøfugl i Vest-Agders sjøfuglreservat 2021, NOF Agder.
4. Fylkesmannen i Vest-Agder, 2010. Forvaltningsplan for Flekkefjord landskapsvernområde.
5. Selvaag S.K. & Wold L.C. 2019. Brukerundersøkelser i Flekkefjord og Oksøy-Ryvingen landskapsvernområder. Sommeren 2018. NINA Rapport 1651. Norsk institutt for naturforskning.
6. <https://ut.no/>
7. <https://magmageopark.no/nb/>
8. <https://www.nasjonalparkstyre.no/Oksoy-Ryvingen>
9. <https://kystinfo.no/>
10. <https://www.padlekart.no>
11. Miljødirektoratet, u.å. Naturbase.
<https://geocortex01.miljodirektoratet.no/Html5Viewer/?viewer=naturbase>
12. NIBIO, u.å. Kilden. <https://www.nibio.no/>
13. Artsdatabanken, 2018. Fremmedartslista.
14. Artsdatabanken, 2015. Norsk rødliste for arter.
15. Artsdatabanken, 2015. Norsk rødliste for naturtyper.
16. Direktoratet for naturforvaltning, 2007. Kartlegging av naturtyper – verdisetting av biologisk mangfold. 2007. DN-håndbok 13.
17. Miljødirektoratet, 2021. Kartleggingsinstruks. Kartlegging av terrestriske naturtyper etter NiN2. 2021.
18. Miljødirektoratet, u.å. Sensitive artsdata.
19. SNO, 2020. Rapport om tilretteleggingstiltak på stisystemet ved Brufjellshålene.
20. Hanssen, U., Abaz, A. H. & Fjeldstad, H. 2023. NiN Basiskartlegging av verneområder i Agder fylke 2022. Miljøfaglig Utredning rapport 2023-11, ISBN 978-82-345-0381-8.

ST 6/26 Eventuelt